

3951

ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Ἐγκριθὲν πάλιν τῷ 1914

ΕΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

Ἐγκριθὲν ὡς τὸ ἄριστον ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ Κράτους

ΥΠΟ

Δ^{ος} ΘΕΟΔ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐκ τῶν Καταστημάτων «Αὔγης Ἀθηνῶν» Ἀποστολοπούλου

ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Ἐγκριθέν πάλιν τῷ 1914.

Ο
ΕΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

Ἐγκριθέν εἰς δύο διαγωνισμοὺς ὡς τὸ ἄριστον πάντων.

Ἀσυγκρίτως ὑπέριπτον τῶν τοῦ μονοπωλείου βιβλίων.

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καὶ ἐκδόθη
ἐν Αθήναις

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημ. «Ἀγῆς Ἀθηνῶν» Θ. Ἀποστολοπούλου

ΕΓΚΡΙΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΑΓΩΝΟΔΙΚΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

..... «Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Θ. Ἀποστολοπούλου εἶναι γεγραμμένον μετὰ τῆς αὐτῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας, ἣτις χαρακτηρίζει τὰ ἔργα τοῦ συγγραφέως. Τὸ βιβλίον, κατὰ τὴν ὕλην, διαφεύεται εἰς τρία εὐδιάκριτα μέρη. Καὶ τὸ μὲν Πρῶτον Μέρος (πλὴν τῶν 7 πρώτων παραγράφων, περιεχουσῶν ὕλην πραγματογνωσίας) περιέχει ἀναγνώσματα ἐκ τῆς νεωτέρας ἐθνικῆς ἡμῶν Ἱστορίας καὶ σχετικὰ πρὸς ταῦτα ποιήματα. Τὸ δὲ Δεύτερον Μέρος περιέχει ποικίλην ὕλην, ἥτοι ἠθικὰ διηγήματα, περιγραφάς, ὑγιεινὰ παραγγέλματα καὶ διάφορα ποιήματα. Τὸ δὲ Τρίτον Μέρος περιέχει στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τοῦ Συνταγματικοῦ, τοῦ Διοικητικοῦ, τοῦ Ποινικοῦ, τοῦ Ἀστικοῦ, τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.»....

Ἡ Ἐπιτροπεία ἐγκρίνει τὸ βιβλίον.

Ὁ Πρόεδρος

† ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

Τὰ Μέλη

Βασίλειος Ἰατροίδης, Ἐπιθεωρητὴς σχολείων Ἡλείας.

Ἀναστάσιος Σακελλάριος, Διευθ. Διδακταλείου Θεσσαλίας.

Νικόλαος Βούλτσος, Ἐπιθεωρητὴς σχολείων Εὐρυτανίας.

Δημήτριος Κουβελᾶς, Ἐπιθεωρητὴς σχολείων Λαρίσης.

Α—5'—03—ρκ

Η—η'—03—ριε

Ο—θ'—03—ρζ

Σ—θ'—10—ρζ

Τ—ι'—14—ρι

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐν τῇ προκηρῦξει τοῦ διαγωνισμοῦ, ζητεῖ «ἀναγνωστικὸν βιβλίον διὰ τὴν δ' τάξιν τῶν σχολείων περιέχον ἢ συνεχῆ ὕλην ἐκ τῆς Ἡροδοτείου συγγραφῆς * ἢ ποικίλην».

Πρὸς τὴν προκήρυσιν ταύτην καὶ τὰς ἀναλυτικὰς λεπτομερείας αὐτῆς μετ' ἐπιμελείας συνεμορφώθη, ἔχων ἅμα ὑπ' ὄψιν οὗτοσιν οἱ συγγραφῶν διδακτικὸν τι βιβλίον, ἰδίᾳ διὰ τὰς κατωτέρας τοῦ σχολείου τάξεις, δέον ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς θεωρίας καὶ ἀπὸ διδακτικῆς ἐμπειρίας γὰ εἶναι ἱκανῶς ὄριμος εἰς τὸ γὰ κατέλθῃ εὐχερῶς μέχρι τῆς παιδικῆς ἀντιλήψεως, γνώμονα ἔχων τὸν μὲν τὸν σκοπὸν τοῦ νεωτέρου δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἐπίγνωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ βαθεῖαν, τὸ δὲ τὸν στενὸν ἀκόμη παραστατικὸν πλοῦτον τοῦ τροφίμου καὶ τοὺς ἀπαλούς ἔτι ἀφομοιωτικὸς παραστατικὸς πυρῆνας αὐτοῦ.

Ὁ χειρισμὸς τοῦ γνώμονος τούτου δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερῆς τοῖς πᾶσι. Διὰ τοῦτο βλέπομεν, οὐχὶ σπανίως, ἐγκρατεῖς ἐπιστήμονας ἀποτυχόντας ἐν τῇ ἐκπόνησει διδακτικῶν βιβλίων διὰ τὸν κύριον λόγον, οὗτοσιν λεληθότως πως λαμβάνουσιν ἐν αὐτοῖς ὡς βάσιν, ἔνεκα ἑλλείψεως ἐπαρκῶς μεθοδικῆς καὶ διδακτικῆς πείρας ἰδίας, τὸν ἑαυτῶν πολυσχιδῆ καὶ πολυπράγμονα καὶ ποικιλοσχιδίαν νοῦν, οὐχὶ δὲ τὸν ἄωρον καὶ ἀπαράσκευον εἰσέτι τοῦ μικροῦ μαθητοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοὺς συγγραφεῖς τοὺς μὴ συνενοῦντας τῇ θεωρίᾳ τὴν πρακτικὴν ἐμπειρίαν.

Διὰ δὲ τοὺς στερομένους ἐπαρκῶς θεωρητικῆς καὶ γραμματικῆς μορφώσεως καὶ ἀνωτέρου τινὸς ἐπιστημονικοῦ κράτους, ἔξειδομένους δὲ μόνον ἐπὶ μηχανικῆς τινος, ὡς τὰ πολλὰ, διδασκαλικῆς ἐμπειρίας, ἦν ἐκίησαντο ἐν τῇ ἐνασχόσει τοῦ ἑαυτῶν ἐπαγγέλματος, χεῖρονα δύναται τις γὰ εἶπῃ. Διότι οὗτοι ἐπιστημονικῶς ἀνάηροι, καὶ ἀνίκανοι περὶ τὸ αὐτενεργῶς καὶ δημιουργικῶς συγγράφειν τι, πλήν, ἐγνωεῖται, ἐξαιρέσεων, ἀδαεῖς δὲ ξένης τινὸς γλώσσης. λογοκλοποῦσι τῆδε κἀκεῖσε, ἀντιγράφοντες μηχανικῶς καὶ ἀδεξιῶς πολλάκις ἐξ ἐγ-

* Τοιοῦτο βιβλίον ἡμέτερον ἔχει ἐγκριθῆ τρις μέχρι τοῦδε ἐν τρισὶ διαγωνισμοῖς καὶ ἰσχύει ὡς ἀναγνωστικὸν τῆς Δ' τάξεως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἀνα χεῖρας «Ἑλθὲνα πολιτῆν». Δυστυχῶς ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία τελευταῖον κατέστρεψε τὴν ἐκπαίδευσιν ἰδρύσασα μονοπάλιον! τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἀντισυνταγματικώτατα καὶ ἀποκλείσασα οὕτω πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιστημονικὴν βελτίωσιν τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου, κρίνουσα αὐτὴ ὡς ἐμπόρευμα μόνον, ὡς κατήλευμα, οὐχὶ δὲ ὡς ὑψηλὸν παιδευτικὸν μέσον.

περιμένων βιβλίων άλλων συγγραφέων και εκ του Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ και εκ παλαιῶν τινων περιοδικῶν, ὕλην παντοδαπὴν, ἢν συμφύρουσιν εἰκὴ και ὡς ἔτυχεν, ὥστε οὕτω νὰ πολλαπλασιαζήτῃ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν διδακτικῶν βιβλίων, και οὐδέν τι πλέον.

Εὐτυχῶς ὁμως οἱ ἐκάστοτε κύριοι Κριταὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, και δὴ ὁ εκ τοῦ νόμου μόνιμος σεβαστὸς Κύριος Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπείας *, διεκάθησαν τὸν βιβλιακὸν κνεῶνα ἐν τοῖς παρελθούσι διαγωνισμοῖς και ἀπέκλεισαν τῆς κυκλοφορίας πολλὰ κακὰ βιβλία ἀνευλαβῶν συγγραφοαντιγραφῶν, ἄλλοτε κυκλοφοροῦντα, ὡς καὶ ἐκεῖνα, ἃν οἱ συγγραφεῖς οὐδέποτε ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας ἐπεσκέφθησαν ἴσως πάλιν τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, οὐδὲ ἐσκέφθησαν σπουδαίως οὐδέποτε περὶ αὐτοῦ.

Διὰ τῶν τοιούτων ἀμεθόδων και ἐσωτερικῶς ἀσυναρτήτων και κατατετμημένων διδακτικῶν βιβλίων κατακερματίζεται μὲν ὁ μόνιμος τρόπος τοῦ βούλεσθαι και πράττειν, δὲν μορφοῦνται δὲ πρακτικαὶ ἀρχαὶ συνάδουσαι τῇ ιδέᾳ τῆς Δικαιολογικῆς Κοινωνίας, ἀλλὰ μορφοῦται χαρακτὴρ ἐπιπόλαιος, ὅπερ ἀντίκειται τοῖς πορίσμασι τῆς νεωτέρας Φιλοσοφίας και τῷ σημερινῷ σκοπῷ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τοῦ παρασκευάσαι δηλονότι πολίτας ἠθικοὺς διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον.

Ὅσο ἀσυναρτητότερον και ἐσωτερικῶς ἀσυνδέωτερον εἶναι τὸ ποῖόν τῆς ὕλης βιβλίον τινός, κατὰ τὸ κακῶς νοούμενον σύστημα των παντοδαπῆς ὕλης ἀναγνωστικῶν, τόσο ἢ ἐπὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ χαρακτῆρος ἐπίδρασις αὐτῆς ἀποβαίνει ἀνισχυροτέρα και πρὸς τὴν μόνιμότητα βουλήσεως και πράξεως και τὴν ἐνότητα τῆς ψυχῆς ἁσυνφωνοτέρα.

Ταῦτα πάντα ἔχον ὑπ' ὄψιν, δὲν συμφύρω ἀτάκτως ὕλην παντοδαπὴν ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς, ἀλλ' ἀποφεύγω, ὅσον μοι δυνατόν, τὴν ἀπειροσχιδῆ κατάτμησιν αὐτῆς προβαίνων μετὰ σχεδίου ἀσυτηρῶς ὀρισμένου, καθ' ὃ παραλαμβάνω τὸν τρόφιμον ἀπὸ τοῦ οἴκου και παρασκευάζω αὐτὸν ἐν τῇ σχολείῳ εἰς ἠθικὸν πολίτην και θερμὸν πατριώτην, ἀποβλέπων αἰετοτε εἰς τὴν αὐστηρὰν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ διὰ τῶν μεταδιδομένων αὐτῷ σοβαρῶν και σπουδαίων γνώσεων.

* Ὁ ἐπίδικος Χρῆστος Παπαδόπουλος.

Τὸ σύνολον τῆς ὕλης τῶν ἐμῶν ἀναγνωστικῶν ἐπεμελήθητι πολύ, ὥστε νὰ ἔχη ἐσωτερικὴν ἀλληλουχίαν καὶ εἰρμόν, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ προσκρούω οὐδαμοῦ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου προκεκηρυγμένα περὶ συγγραφῆς βιβλίων διδακτικῶν. Πλήν τούτου, ἐπεμελήθητι ὥστε ἡ ὕλη νὰ εἶναι ὄντως σπουδαία, καὶ ἐξοχὴν δὲ ἐθνικὴ, ἐν τοῖς ἐμοῖς ἀναγνωστικοῖς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ τῆς **δ'** τάξεως.

Ἐν τῷ τῆς **δ'** τάξεως ἀναγνωστικῷ περιέλαβον ὕλην ἐπιστημονικῶς σοβαρωτέραν, ἢν μεθοδικῶς καταβιβάζω εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν, θελήσας νὰ ἀποφύγω πολλαχοῦ τὰ ἐωλολογήματα, τὰ πολυλάκεις ἀνούσια καὶ ἀνωφελῆ, οἷον περὶ βατράχων καὶ ἀλωπέκων καὶ λεόντων καὶ πυθῆκων, δι' ὧν ἄλλοι πληροῦσι τὰ ἐαντιῶν ἀναγνωστικά. Ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ τούτῳ διδάσκω (πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐμπραγματῶς καὶ συγκεκριμένως, οὐδαμοῦ δὲ ἀφηρημένως) ἐν πρώτοις τὸ διὰ τί καὶ πῶς συγκροτεῖται ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, βάσις ἔχων τὰ κατάλληλα μέρη τῆς Πλάτωνος Πολιτείας· εἶτα δὲ ἐξεργεῖω τὸ πατριωτικὸν φρόνημα διὰ καταλλήλων ἱστορημάτων καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν κυριωτάτων προσώπων καὶ γεγονότων τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἰεροῦ τῶν προγόνων ἡμῶν Ἀγῶνος· κατόπιν δὲ περιλαμβάνω στοιχειώδεις τινὰς γνώσεις ἐκ τῆς Ὑγιεινῆς καὶ καταλλήλους ἠθικὰς διηγήσεις καὶ περιγραφὰς τόπων, μνημείων, φυσικῶν φαινομένων καὶ ἀντικειμένων· παρενεῖρω δὲ πανταχοῦ τοῦ κειμένου τὰ κατάλληλα ποιημάτια. Διὰ παντός δὲ τοῦ κειμένου τούτου καλλιεργῶ τὰς θεμελιώδεις ἠθικὰς ἀρχὰς ἠθικῶς εὐδαιμονούσης πόλεως καὶ ἠθικῶς εὐδαιμονοῦντος ἀτόμου.

Ἐν τῷ Τρίτῳ δὲ Μέρει τοῦ βιβλίου περιλαμβάνω σειρὰς στοιχειωδῶν βιωφελων γνώσεων. Διότι τὸ Ὑπουργεῖον ζητεῖ «βιωφελεῖς γνώσεις κ.λ.π.» Τούτῳ ἰδίᾳ τῷ **ΚΑΠ.** ἠθέλησα, ὡς «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ», νὰ προσφέρω λατρείαν ἐξαιρετικωτέραν πως καὶ ὑψηλοτέραν. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ὑψηλῆς ἠθικῆς ιδέας τοῦ δικαίου, ἐν ᾗ «συλλήβδην πᾶσα ἀρετὴ.» κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα, κατέστρωσα σειρὰν πλήρη πασῶν ἐκείνων τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων, ὧν μάλιστα ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἀνάγκην ὡς μέλος κοινωνικόν. Διδάσκω λοιπὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ Σχολείου τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα, αἵτινα ἐπιβάλλει ἡ ἰδέα τῆς Δικαιολογικῆς Κοινωνίας.

Ἄν εἶναι δέ τι, ὅπερ ὁ σημερινὸς πολίτης Ἕλλην ἀγνοεῖ, τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὰ ὄρια τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων

αὐτοῦ, ἐκεῖνα μὲν νομιζόμενα παρ' αὐτοῦ λίαν στενά, ταῦτα δὲ ὑπολαμβάνόμενα πλατύτατα. Οἱ πλείστοι νομίζουσιν, ὅτι ἐκ τοῦ ἀμματος τῶν προγόνων καὶ ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος μόνον δικαιώματα, θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα, ἐκτήσαντο, οὐχὶ δὲ καὶ καθήκοντα. Ἐμφανιζόμενοι δὲ εἰς τὴν Κοινωνίαν ὡς μέλη αὐτῆς δοῶντα, ἀγνοοῦσι τὸν περιβάλλοντα αὐτοὺς πολιτειακὸν ὄργανισμόν, μὴ διδαχθέντες πον αὐτόν, ζῶσι δ' οὕτω ἐν μέσῳ ἀγνώστῳ καὶ ἀσφικτικῷ δι' αὐτούς.

Διὰ ταῦτα ἀναγκαῖον ἔκρινα, ἐπόμενος τῷ σημερινῷ τοῦ σχολείου σκοπῷ καὶ τοῖς νεωτέροις κρατοῦσι παιδευτικοῖς συστήμασιν ἐν τοῖς σχολείοις τῶν προηγμένων Κοινωνιῶν, καὶ δὴ τῆς Ἀμερικῆς, ἅτινα (συστήματα) ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος νὰ μελετήσω αὐτοπροσώπως ἐν Εὐρώπῃ, τὰ δὲ τῆς Ἀμερικῆς καὶ Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων, ἔκρινα, λέγω, ἀναγκαῖον νὰ παραλείψω μὲν πολλὰ τὰ περὶ χελωνῶν καὶ ἀλωπέκων καὶ λύκων, νὰ περιλάβω δ' ἀντ' αὐτῶν ἄλλας γνώσεις θετικὰς ἐκ τοῦ πραγματικοῦ καὶ καθ' ἡμέραν βίου τοῦ περιβάλλοντος σήμερον μὲν τὸν μαθητὴν τοῦ σχολείου, αὔριον δὲ τὸν Ἑλληνα πολίτην.

Τὸ πῶς οἱ σεβαστοὶ Κύριοι Κριταὶ θὰ κρίνωσι τὴν ἐργασίαν μου ταύτην, δι' ἣν οὐκ ὀλίγον ἐκοπίασα, αὐτοῖς ἀπόκειται.

Τοιοῦτο τὸ βιβλίον μου τοῦτο παραδίδω εἰς τὴν κρίσιν τῶν σεβαστῶν Κυρίων Κριτῶν, οἷς ἔσομαι εὐγνώμων δι' ἃς διορθώσεις θέλουσιν ἴσως εὐαρεστηθῆ νὰ μοι ὑποδείξωσιν, ἔχων ἅμα δι' ἐλπίδος ὅτι κριθῆσομαι ἐπιεικῶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εὐμενῶς παρ' αὐτῶν, ὧν πολλοὶ πολλὰκις μέχρι τοῦδε ἐπισήμως διεπίστωσαν ἐν ταῖς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐκθέσεσιν αὐτῶν, ὅτι οὐχὶ μάτην οὐδ' ἀλυσιτελῶς κοπιῶ ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς Ἐπαιδεύσεως.

Ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1901.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ι. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων.

1. Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, τοὺς Ἀστέρας, τὴν Γῆν καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς Γῆς.

2. Τελευταῖον δ' ἐποίησε τὸν Ἄνθρωπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ ἐξουσιάζῃ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς Γῆς.

3. Ἐδωκε δὲ εἰς αὐτὸν τὸ λογικόν, διὰ νὰ σκέπτηται, καὶ τὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ὁμιλῇ καὶ συνεννοῆται μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

4. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει χρεῖαν πολλῶν πραγμάτων. Πρώτη δὲ καὶ μεγίστη τῶν χρεῶν εἶναι ἡ ἐτοιμασία τῆς τροφῆς διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπαρξιν· δευτέρα δὲ ἡ τῆς οἰκίσεως· τρίτη δὲ ἡ τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν τοιούτων.

5. Ἄλλ' ἕκαστος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ εἶναι γεωργός, ἵνα καλλιεργῇ τὴν γῆν, καὶ οἰκοδόμος ἵνα κτίζῃ οἰκίας, καὶ ὑφάντης, ἵνα ὑφαίνῃ ὑφάσματα, καὶ σκυτοτόμος, ἵνα κατασκευάζῃ ὑποδήματα, καὶ ράπτης, ἵνα ράπτῃ, καὶ ἔμπορος ἵνα πωλῇ καὶ ἀγοράζῃ, καὶ ξυλουργός, καὶ σιδηρουργός, καὶ ἱερεὺς, καὶ διδάσκαλος, καὶ δικηγόρος, καὶ ἰατρός, καὶ ἀξιωματικός.

6. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν γίνεται γεωργός καὶ πωλεῖ τὰ προϊόντα του εἰς ἄλλον, ὅστις ἔχει χρεῖαν αὐτῶν.

7. Ἄλλος δὲ γίνεται ἀρτοποιός, ἄλλος οἰκοδόμος, ἄλλος ὑφάντης, ἄλλος ὑποδηματοποιός, ἄλλος ράπτης, ἄλλος τέκτων, ἄλλος σιδηρουργός, ἄλλος ποιμὴν, ἄλλος ἔμπορος, καὶ ἄλλος ἰατρός, καὶ δικηγόρος, καὶ διδάσκαλος, καὶ ἱερεὺς, καὶ στρατιωτικός. Μεταδίδει δὲ ἄλλος εἰς ἄλλον ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου ἐκεῖνος

ἔχει χρεῖαν, καὶ μεταλαμβάνει πάλιν παρ' ἐκείνου ὅ,τι οὗτος χρειάζεται ἐκ τῶν προϊόντων ἐκείνου.

8. Ἐκαστος λοιπὸν τούτων πρέπει νὰ καταθέτῃ κοινὸν εἰς ἅπαντας τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Διότι, ἂν ἕκαστος ἐπεχειρεῖ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα πρὸς θεραπείαν τῶν ἑαυτοῦ ἀναγκῶν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν εἶς καὶ ὁ αὐτὸς νὰ ἐργάζεται πολλὰς τέχνας καλῶς· διότι ἄλλος γίνεται φύσει ἐπιτήδειος δι' ἄλλο ἔργον καὶ ἄλλος δι' ἄλλο.

9. Πλὴν τούτου, ἐκάστη ἐργασία δὲν περιμένει νὰ περατωθῇ ἡ ἄλλη, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνηται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῆς· ἄλλως καταστρέφεται. Παραδείγματος χάριν ὁ ἄρτοποιὸς δὲν δύναται νὰ ζυμώσῃ τὸν ἄρτον, νὰ ἀρήσῃ δ' αὐτὸν ἡμέραν ὀλόκληρον, ἵνα πορευθῇ εἰς τὸ δάσος καὶ κόψῃ κλαδία διὰ τὸν κλίβανον, διότι ἡ ζύμη τοῦ ἄρτου θέλει καταστραφῇ. Πρέπει λοιπὸν πρῶτον νὰ φροντίσῃ περὶ κλαδίων καὶ ἔπειτα περὶ ζυμώσεως ἄρτου.

10. Διὰ ταῦτα ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλεν, ὥστε τὰ διάφορα πράγματα νὰ κατασκευάζονται ἄρθρονώτερα καὶ καλλίτερα τότε, ὅταν εἶς ὧν πρᾶττη τις ἔν ἔργον κατὰ τὴν ἰδίαν ἰδιοφυίαν καὶ ἐν τῷ καταλλήλῳ καιρῷ, ἀπέχων ἄλλων ἔργων.

11. Ὁ γεωργὸς λοιπὸν δὲν θὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν ἄροτρον, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι καλόν, οὐδὲ σμινύην*, οὐδὲ τὰ ἄλλα γεωργικὰ ἐργαλεῖα· ὡσαύτως δὲ ὁ οἰκοδόμος ὅσα χρειάζεται διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ὁ ὑφάντης καὶ ὁ σκυτοτόμος.

12. Θὰ χρειασθῶσι λοιπὸν τέκτονες καὶ χαλκεῖς καὶ τοιοῦτοί τινες πολλοὶ τεχνῖται, συνερχόμενοι καὶ κατοικοῦντες ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ ἀποτελοῦντες πολίχμιον, καὶ σύντροφοι τοῦ πολίχμιου γινόμενοι καὶ ποιοῦντες αὐτὸ βαθμηδὸν πολυανθρωπότερον καὶ εἰς πόλιν καταρτίζοντες.

13. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη πόλις, ὅπου δὴ ποτε καὶ ἂν κατοικισθῇ,

*Σμινύη, γεωργικὸν ἐργαλεῖον, εἶδος δικέλλης, πρὸς ἀνασκάλεισιν τῶν γαιῶν, θραύσιν τῶν βόλων κλπ.

είναι σχεδόν αδύνατον νὰ μὴ χρειασθῆ, καὶ ἐπείσαγώγιμα. Ταῦτα δὲ θὰ κομίσωσιν εἰς αὐτὴν ἄλλοι ἐξ ἄλλης πόλεως. Ἄλλ' οὐ-
τοι δὲν πρέπει νὰ ἀπέλθωσιν ἔχοντες κενὰς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ
δεόν νὰ εὐρωσι νὰ ἀγοράσωσιν ὅσα πάλιν αὐτοὶ χρειάζονται.

14. Πρέπει λοιπὸν ἐκάστη πόλις νὰ κατασκευάζῃ οὐ μόνον
οἷα καὶ ὅσα αὕτη χρειάζεται, ἀλλὰ καὶ ὅσα δυνατὸν νὰ χρειάζ-
ηται καὶ ἄλλη τις πόλις. Διὰ τοῦτο θὰ χρειασθῶσι περισσότε-
ροι γεωργοὶ καὶ ἄλλοι τεχνῖται. Θὰ χρειασθῶσι δὲ καὶ ἐκεῖνοι,
οἱ ὅποιοι θὰ εἰσάξωσι καὶ ἐξάξωσιν ἕκαστον προϊόν εἴτε φυσι-
κὸν εἴτε τεχνητόν. Οὗτοι δὲ εἶναι οἱ ἔμποροι.

15. Καὶ ἂν ἡ ἐμπορία γίνηται κατὰ θάλασσαν, θὰ χρεια-
σθῶσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἰδήμονες καὶ ἔμπειροι τῶν θαλασσι-
νῶν ἐργασιῶν.

16. Γίνεται λοιπὸν πόλις, ἐπειδὴ ἕκαστος δὲν δύναται νὰ
εἶναι ἐπαρκὴς εἰς τὸν ἑαυτὸν του μόνος, ἀλλ' ἔχει χρεῖαν πολ-
λῶν πραγμάτων, ἅτινα ἄλλοι κατασκευάζουσι.

17. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἄνθρωποι συνέρ-
χονται πολλοὶ ὁμοῦ ὡς κοινωνοὶ καὶ βοηθοὶ ἀλλήλων καὶ ἀπο-
τελοῦσι τὴν κοινωνίαν, συνοικίζοντες πολίχνια καὶ πόλεις. Ἡ
ἡμετέρα λοιπὸν χρεῖα ποιεῖ τὴν πόλιν.

18. Συνοικίσαντες δὲ πόλιν, ἔχομεν χρεῖαν νόμων καὶ δι-
καιοσύνης καὶ δικαιοσύνης, ἵνα μὴ ἕκαστος πράττῃ ὅ,τι θέ-
λει καὶ καταστρέφῃ οὕτω πάλιν τὴν πόλιν. Ἐχομεν προσέτι
χρεῖαν Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἐν αὐταῖς δοξολογῶμεν τὸν Θεόν.
Ἐχομεν χρεῖαν Σχολείων, ἵνα παιδεύωμεν τοὺς νέους. Ἐχο-
μεν χρεῖαν στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ἵνα φυλάττῃ
τὴν χώραν, ἐν τῇ ὁποῖα κατοικοῦμεν. Ἐχομεν χρεῖαν ὁδῶν
καὶ σιδηροδρόμων καὶ παντοίων ἄλλων μέσων συγκοινωνίας,
ἵνα συγκοινωνῶμεν πρὸς ἀλλήλους.

19. Περὶ πάντων τούτων φροντίζουσιν οἱ ἄρχοντες τῆς πολι-
τείας, (τοὺς ὁποίους ἀναγνωρίζει ὡς τοιοῦτους ὁ λαός), θέτοντες
νόμους καὶ τηροῦντες αὐτοὺς καλῶς καὶ ὁμοίως διὰ πάντας. Τοι-

ουτοτρόπως εὐδαιμονεῖ ἢ πολιτεία· ἕκαστος δὲ ἄνθρωπος,
ἀποτελῶν μέρος αὐτῆς, ζῆ εὐτυχῆς.

2. Γῆ καὶ Οὐρανός.

Τὸ βλέμμα στρέφω πρὸς τὴν γῆν
Καὶ βλέπω καὶ θαυμάζω!

Καὶ τῆς σοφίας τὴν πηγὴν
Ἐν συστολῇ δοξάζω.

Κ' ἐξίσταμαι δοξολογῶν
Τὸν Πάνσοφον Δημιουργόν!

Λειμῶνες, ὄρη, ποταμοί,
Ἀνθόστρωτοι κοιλάδες,
Χαράδραι, ῥύακες, δρυμοί,
Γελοῦσαι πεδιάδες,
Τὸ πᾶν τετριθῆμος εἰκὼν
Καὶ θέαμα μαγευτικόν.

Παρατηρῶ τὸν οὐρανόν,
Τὶ κάλλος, ὄψις ποία!

Αὐγάζον φῶς παντοτεινὸν
Ἐπίσταντος παρουσία!

Κ' ἐξίσταμαι δοξολογῶν
Τὸν Πάνσοφον Δημιουργόν!

Τοῦ θόλου ὄψις κναρῆ
Ἀνατολὴ ῥοδίνη,
Χρυσὴ νεφέλη φαινή,
Ἀστέρες καὶ σελήνη,
Τὸ πᾶν τετριθῆμος εἰκὼν
Καὶ θέαμα μαγευτικόν.

*Αλέξ. Κατακουζηνός

3. Τὰ ἐπαγγέλματα.

1. Ἐκαστος ἄνθρωπος εἶπομεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκτελῇ
πάντα τὰ ἐπαγγέλματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκλέγῃ ἓν, ὁποῖον
ἀρέσκει εἰς αὐτόν, ἢ ἐν τῷ ὁποίῳ εὐδοκιμεῖ περισσότερο.
Συνήθως οἱ γονεῖς ἐκλέγουσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τέκνου, ἀναλό-
γως τῶν ὑλικῶν δυνάμεων των καὶ τῆς κοινωνικῆς των θέσεως.
Καταγίνεται δὲ εἰς αὐτό καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν.

2. Συνήθεια ὑπάρχει παρ' ἡμῖν, νόμος δ' ὑπῆρχε παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις καὶ βιωτικὸς κανὼν ὑπάρχει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ
παρ' ἄλλοις λαοῖς, ἵνα τὸ τέκνον ἢ ἐν ἐκ τῶν τέκνων διαδέχεται
τὸν πατέρα ἐν τῷ ἐπαγγέλματι αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πρῶτος
υἱὸς τοῦ γεωργοῦ γίνεται συνήθως γεωργός, ὁ υἱὸς τοῦ σιδηροδρο-
μικοῦ ὑπαλλήλου γίνεται σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ τέκτονος τέκτων, καὶ τοῦ μηχανικοῦ μηχανικός.

3. Ἐπομένως δὲν βλέπει τις τὸν γεωργὸν ἢ τὸν ἀρτοποιὸν νὰ
πωλῇ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ὅλα, ἵνα σπουδάσῃ τὸν υἱὸν του

ιατρόν ἢ δικηγόρον, καταντήση δέ, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἡμέραν τινὰ δυστυχῆς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ υἱὸς του.

4. Πρέπει μὲν νὰ μανθάνη πᾶς τις γράμματα ἀρκετὰ διὰ τὸν βίον, δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ γίνωνται πάντες ἐπιστήμονες, διότι τότε συμβαίνει νὰ δυστυχῶσι πάντες. Εἶναι δὲ ὡσαύτως ἐντιμον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ τέκτονος καὶ τοῦ σιδηρουργοῦ, ὅπως τὸ τοῦ δικηγόρου, ἱατροῦ, καθηγητοῦ.

5. Ἄπειρα εἶναι τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Οἷον ἄλλοι μὲν γίνονται ἔμποροι* πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες διάφορα προϊόντα, φυσικὰ ἢ βιομηχανικὰ· ἄλλοι δέ, ὑπάλληλοι, ἐργαζόμενοι ἐν γραφείοις δημοσίοις ἢ ἰδιωτικοῖς· ἄλλοι δέ, χειροτέχνας ἢ χειρῶνακτες, ὡς ὁ σιδηρουργός, ὁ ξυλουργός, ὁ λεπτουργός, ὁ ράπτης, ὁ ἀρτοποιός, ὁ ὑποδηματοποιός, ὁ βιβλιοδέτης, ὁ ἀμαξοποιός, ὁ κεραμεύς, ὁ ἀγγειοπλάστης καὶ ἄλλοι· ἄλλοι δέ, γεωργοὶ καὶ κηπουροί· ἄλλοι δέ, κτηνοτρόφοι, ὡς ὁ ποιμὴν, ὁ χοιροβοσκός, ὁ βουκόλος· ἄλλοι δέ, καλλιτέχναι, ὡς ὁ ζωγράφος, ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ μουσικός, ὁ γλύπτης, ὁ ἠθοποιός· ἄλλοι δέ, διδασκαλοὶ· ἄλλοι δέ, ἐπιστήμονες, ὡς ὁ ἱατρός, ὁ δικηγόρος, ὁ καθηγητής, ὁ ἱεροκῆρυξ, ὁ φαρμακοποιός. Πλὴν τούτου καὶ πολλὰ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐπαγγέλματα κατώτερα ἐν τῇ κοινωνίᾳ (οἷον ἀχθοφόροι, ἀστυθεράποντες κλπ.)

6. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν διαμοιράζονται τὰ ἔργα εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τελειοποιοῦνται, ζῆ δὲ ἕκαστος ἐντίμως διὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐργασίας. Πάντα δὲ τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα εἶναι καλὰ καὶ ἐπαινετά. Μόνον οἱ οὐδὲν ἔχοντες ἐπάγγελμα, οἱ ἄεργοι, εἶναι ἄξιοι κατακρίσεως καὶ βάρους ἐν τῇ Κοινωνίᾳ.

7. Αἱ γυναῖκες ἐργάζονται ἐν τῷ οἴκῳ. Καθαρίζουσι τὴν οἰκίαν, τακτοποιοῦσι τὰ ἐπιπλα, μαγειρεύουσι, ράπτουσι, πλύνουσι, πολλάκις ὑραίνουσιν, ἐνδύουσι καὶ ἐκδύουσι τὰ μικρὰ παιδιά, νίπτουσι, κτενίζουσι, λούουσιν αὐτά, περιποιοῦνται τὰ ἄνθη,

* Πᾶρά τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἀντιθέτως ἢ σήμερον, ὡς μάζοντο ἔμποροι μὲν «οἱ πλανῆται ἐπὶ τὰς πόλεις», ἦτοι οἱ σημερινοὶ μεταπράται λεγόμενοι· κάπηλοι δὲ οἱ αἰδρυμένοι ἐν ἀγορᾷ (ἦτοι οἱ σήμερον ἔμποροι καλούμενοι) καὶ «πρὸς ὠνήν τε καὶ πρᾶσιν διακονοῦντες». [Πλάτ. Πολιτεία β', XII D].

καὶ ἄλλας ἐργασίας ἐκτελοῦσι· βοηθοῦνται δὲ εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῶν θυγατέρων καὶ ὑπηρετριῶν των, ἂν ἔχωσι τοιαύτας. Ἡ καλὴ οἰκοκυρὰ εἶναι ἀξία πολλῆς τιμῆς.

8. Εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις τοῦ κόσμου αἱ γυναῖκες μετέρχονται σχεδὸν τὰ περισσότερα ἀνδρικὰ ἐπαγγέλματα, δηλαδὴ γίνονται ἔμποροι, ξενοδόχοι, ἄρτοποιοί, κρεοπώλιδες, ἀνοηπώλιδες, ζαχαροπλάστιδες, ὑπάλληλοι σιδηροδρομικῶν, ταχυδρομικῶν καὶ ἄλλων γραφείων, ζωγράφοι, ἡθοποιοί, ἐπιστήμονες.

9. Καὶ ἐν Ἑλλάδι ἤρχισαν αἱ γυναῖκες νὰ ἐργάζωνται γενικωτέρας τινὰς ἐργασίας, ὅπως γίνεται εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ κόσμου. Πολλὰ δὲ κόρια καλά γίνονται διδασκάλισσαι. Ταῦτα ἀπαιτεῖ ἡ κοινωνικὴ τάξις καὶ ἀνάγκη, δηλαδὴ ἕκαστον ἄτομον νὰ ἔχη ἐν ὠρισμένον ἐπάγγελμα καὶ νὰ ἐργάζεται αὐτὸ μετ' ἀροσιώσεως, διὰ νὰ αἰσθάνηται ὅτι ζῆ. Διότι ζωὴ εἶναι ἡ ἐργασία.

10. Ἐπομένως μόνον ἡ Κοινωνία παρέχει πάντα τὰ μέσα εἰς ἀναγκαῖα εἰς τὸν εὐτυχῆ βίον τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Κοινωνία εἶναι μεγάλη συντροφία ἢ ἐταιρεία τῶν ἀνθρώπων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστος καταθέτει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ὡς κεφάλαιον κοινόν εἰς ἅπαντας. Καὶ οὕτω ζῶσιν ὅλοι εὐτυχεῖς.

11. Αἰκοινωνίαι καὶ αἱ πόλεις εἶναι πολλαί. Ἐκάστην δὲ κοινωνίαν ἀλλαχοῦ μὲν ἀποτελοῦσι περισσότεροι ἄνθρωποι, ἀλλαχοῦ δὲ ὀλιγώτεροι. Καὶ ὅπου μὲν εἶναι πολλοί, ἐκεῖ ἔχουσι κτίσει πόλεις· ὅπου δὲ εἶναι ὀλίγοι, ἔχουσι κτίσει κωμοπόλεις ἢ κώμας ἢ χωρία. Καὶ εἰς μὲν τὰς πόλεις λέγομεν ὅτι εἶναι μεγάλη κοινωνία, εἰς δὲ τὰς κωμοπόλεις μικρά, καὶ εἰς τὰς κώμας καὶ χωρία μικροτέρα.

Τὰ προϊόντα.

1. Τὸ ἐξαισίον κάλλος τῆς Γῆς ἀποτελοῦσιν ἡ ποιικιλία ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τὰ ὄρη καὶ αἱ πεδιάδες, οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι, τὰ ζῆα καὶ τὰ φυτά, τὰ δένδρα καὶ τὰ δάση, τὰ ἄνθη καὶ τὰ πτηνὰ, τὰ μάρμαρα καὶ οἱ λίθοι. Πάντα ταῦτα στολίζουσι τὴν γῆν καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν τερπνὸν οἰκητήριον τοῦ ἀνθρώπου.

2. Πᾶν ὅ,τι παράγει ἡ γῆ λέγεται προϊόν, οἶον ὁ σίτος,

τὸ ἔλαιον, ὁ οἶνος. Ἐπίσης πᾶν ὅ,τι παράγει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς τέχνης λέγεται προϊόν, ὡς τὰ ὑφάσματα, τὰ ὑποδήματα, τὰ ὄπλα, τὰ ἐργαλεῖα, αἱ κέραμοι, τὰ πλοῖα.

3. Ὅσα παράγει ἡ φύσις ἀπ' εὐθείας, καλοῦνται προϊόντα φυσικά, ὡς οἱ δημητριακοὶ καρποί, αἱ ὀπώραι, τὰ γεννήματα τῶν ζώων. Ὅσα δὲ παράγονται διὰ τῆς τέχνης, καλοῦνται προϊόντα τεχνητά, ὡς τὰ ὑφάσματα, τὰ ὑποδήματα.

4. Τὰ προϊόντα ὅσα παράγει ἢ τρέφει χώρα τις εἶναι τριῶν εἰδῶν, ἤτοι ζῶα, φυτὰ καὶ ὀρυκτά.

5. **Ζῶα** καλοῦνται τὰ ὄντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι ὀργανισμόν, διὰ τοῦ ὁποῦ τρέφονται, αὐξάνουσι, πολλαπλασιάζονται, κινουῦνται, ἤτοι μεταβαίνουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ τέλος ἀποθνήσκουσι. Διαιροῦνται δὲ

α') εἰς χερσαῖα, οἷον ὁ ἄνθρωπος, ὁ λέων, τὰ ὁποῖα ζῶσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

β') πτηνά, οἷον ὁ ἀετός, ἡ πέρδιξ, ἱπτάμενα ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ.

γ') ὑδρόβια, οἷον οἱ ἰχθύες, ζῶντα ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

6. **Φυτὰ** καλοῦνται τὰ ὄντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὀργανισμόν, διὰ τοῦ ὁποῦ τρέφονται, αὐξάνουσι, πολλαπλασιάζονται, καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλὰ δὲν κινουῦνται, ἤτοι δὲν μεταβαίνουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Διακρίνονται δὲ α' εἰς φυτὰ τῆς ξηρᾶς, ὡς αἱ ἐλαταί, αἱ πεῦκαι· καὶ β' εἰς φυτὰ τῶν ὑδάτων, ὡς τὰ φύκη τῆς θαλάσσης, τὰ θρύα τῶν λιμνῶν.

7. **Ὀρυκτά** λέγονται ὅσα ἐξορύσσονται ἐκ τῆς γῆς, δὲν ἔχουσι δὲ οὔτε ὀργανισμόν, οὔτε τρέφονται, οὔτε κινουῦνται, οἷον τὸ μάρμαρον, οἱ λίθοι, τὸ ἄλας. Διακρίνονται δὲ α' εἰς στερεά, ὡς τὸ μάρμαρον, τὸ ἄλας· καὶ β' εἰς ὑγρά, ὡς τὸ πετρέλαιον.

8. Πάντα τὰ ζῶα δὲν ζῶσιν εἰς πᾶσαν χώραν καὶ πάντα τὰ φυτὰ δὲν εὐδοκιμοῦσιν εἰς πάσας τὰς χώρας· ἀλλ' ἄλλα μὲν ζῶσι καὶ εὐδοκιμοῦσιν εἰς τὰ θερμά, καὶ ἄλλα εἰς τὰ εὐκρατα ἢ ψυχρὰ κλίματα· ἄλλα δὲ εἰς τὰ πεδινὰ καὶ ἄλλα εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη.

9. Ἐπίσης, ἄλλα ὀρυκτὰ ἐγκλείει μία χώρα καὶ ἄλλα ἄλλη. Ἐκ τῶν ὀρυκτῶν ὑλῶν ἐξάγομεν χρυσόν, ἄργυρον, φευδάργυρον (ταίγγον), μόλυβδον, χαλκόν, σίδηρον, κασσίτερον (καλάι), ἀργίλλιον (άλουμίνιον).

10. Τὰ ζῷα, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ὀρυκτὰ εἶναι τὰ καλούμενα **τρία βασίλεια τῆς φύσεως**.

5. Τὸ νόμισμα

1. Τὰ διάφορα προϊόντα, εἴτε φυσικὰ εἴτε τεχνητά, ἢ μεταχειρίζονται ἀμέσως διὰ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ἀνάγκας αὐτοὶ οἱ παραγωγοὶ καὶ κατασκευασταί, ἢ ἀνταλλάσσουσι μὲ τὰ προϊόντα ἄλλων ἀνθρώπων, οἷον δίδουσι σίτον, οἶνον, κριθὴν καὶ λαμβάνουσιν ἀντὶ αὐτῶν ὑφάσματα, ἐργαλεῖα, ὄπλα*.

2. Συνηθέστατα ὅμως κατὰ κανόνα γενικὸν οἱ ἄνθρωποι μεταδίδουσι εἰς ἀλλήλους τὰ ἑαυτῶν προϊόντα, πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες αὐτὰ ἀντὶ χρημάτων. Δηλαδή δὲν ἔχει τις ἀνάγκη νὰ μεταφέρῃ μακρὰν τὸ ἴδιόν του προϊόν, διὰ νὰ ἀνταλλάξῃ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ ἄλλου, οἷον βοῦν ἀντὶ οἴνου, ἀλλὰ πληρώνει χρήματα καὶ ἀγοράζει ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ μὲν σίτον, ὁ δὲ ὑποδήματα, ὁ ἄλλος βοῦν καὶ ἄλλος οἶνον.

3. Τὸ μέσον τῶν χρημάτων εἶνε μεγίστη εὐκολία ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκάστη Ἐπικράτεια, ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην καὶ ἐγγύησιν, δίδει εἰς ἕκαστον νόμισμα ὠρισμένον τύπον καὶ σφραγιδα, ἥτις ἐμφαίνει τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν τηρεῖ ἀπαρασάλευτον, ὅπως καὶ τοὺς λοιποὺς νόμους τοῦ Κράτους· ἐκ τούτου δὲ καὶ ὠνομάσθη **νόμισμα**. Τὸ νόμισμα δὲ λέγεται καὶ **χοῆμα**, ἕνεκα τῆς πολλῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.

4. Τὸ νόμισμα εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀνταλλαγῆς** εἶναι ὅμως καὶ ἐμπόρευμα αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ὅταν ἔχει πραγματικὴν ἀξίαν, ὡς τὸ χρυσοῦν νόμισμα. Τὸ χάρτινον ὅμως νόμισμα δὲν εἶναι ἐμπόρευμα αὐτὸ καθ' ἑαυτό, διότι δὲν ἔχει πραγματικὴν ἀξίαν, ἀλλ' εἶναι ἀπλοῦν σύμβολον τῆς ἀνταλλαγῆς· τὸ σύμβολον ὅμως τοῦτο ἀντιπροσωπεύει πραγματικὰς ἀξίας, φυλασσομένας κυρίως εἰς τὰς δια-

* Ὁμ. Ἰλιάς Η, 472. Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι τὰ νομίσματα ἦσαν ἄγνωστα· διὰ τοῦτο «οἰνίζοντο κάρη κομώντες Ἀχαιοί, ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἶθωνι σιδήρῳ, ἄλλοι δὲ ἰνίοις (ἰέρμασι βοῶν καὶ ἄλλων ζῴων), ἄλλοι δ' αὐτῆσι θέσσειν, ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι». (Ἡ σημείωσις αὕτη τίθεται διὰ τὸν διδάσκαλον, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐν τοῖς ἐξῆς).

** Πλάτωνος Πολιτεία Β' XII, Α.

φόρους χρηματικὰς Τραπεζὰς καὶ εἰς τὰ Ταμεία τοῦ Κράτους. Ἐπομένως, ὅταν τις θελήσῃ, ἀνταλλάσσει εὐκόλως τὸ χάρτινον νόμισμα ἀντὶ μεταλλικοῦ χρυσοῦ νομίσματος, λαμβάνων ἴσην ἀκριβῶς ἀξίαν χρυσοῦ.

6. Ἡ ἀξία καὶ τὰ εἶδη τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων.

1. Τὰ νομίσματα ἔχουσιν ἄλλα μὲν πραγματικὴν ἀξίαν, ὡς τὰ χρυσᾶ· ἀλλὰ δὲ ἔχουσιν ἀξίαν κατὰ συνθήκην, συνεπεὶ νόμου, ὡς τὰ χάρτινα.

2. Τὰ νομίσματα δὲ εἶναι δύο εἰδῶν, ἴτοι **μεταλλικά** καὶ **χάρτινα**. Τὰ μεταλλικά κατασκευάζονται ἐκ μετάλλων, οἷον τὸ νικέλιον, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσοῦς, καὶ εἶναι νικέλινα, χάλκινα, ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ. Τὸ πολυτιμώτατον τῶν μετάλλων εἶναι ὁ χρυσοῦς.

3. Τὸ νικέλιον ἔχει χρῶμα λευκόν· ὁ ἄργυρος ἐπίσης· ὁ χαλκὸς ἐρυθρόν· ὁ χρυσοῦς χρυσοειδές, ὁμοιάζον ὀλίγον πρὸς τὸ κίτρινον. Τὰ μεταλλικά δὲ νομίσματα εἶναι τὰ ἑξῆς·

α') Νικέλινα: πεντάλεπτα, δεκάλεπτα καὶ εἰκοσάλεπτα.

β') Χάλκινα: μονόλεπτα, δίλεπτα, πεντάλεπτα (ὀβολός) καὶ δεκάλεπτα (διώβολον).

γ') Ἀργυρᾶ: εἰκοσάλεπτα, πενηκοντάλεπτα, φράγκα (ἀργυρᾶ δραχμή, ἴτοι ἑκατὸν λεπτά) δύο φράγκα (ἀργυροῦν δίδραχμον, ἴτοι διακόσια λεπτά), καὶ τάλληρα (πεντακόσια λεπτά).

δ') Χρυσᾶ: πεντάφραγκα (σπάνια)· δεκάφραγκα (συνήθη)· εἰκοσόφραγκα (συνήθη)· πενηκοντάφραγκα (λίαν σπάνια)· καὶ ἑκατοντάφραγκα (σπανιώτατα).

ε') Χάρτινα: μονόδραγμα*, δίδραγμα*, πεντάδραγμα, δεκάδραγμα, εἰκοσιπεντάδραγμα, ἑκατοντάδραγμα, πεντακοσιόδραγμα καὶ χιλιόδραγμα.

4. Τὰ διάφορα μεταλλικά νομίσματα λέγονται **κερμάτα**· εἰδικῶς δὲ τὰ χάλκινα λέγονται **κερμάτια**. Ὅλα τὰ μεταλλικά ἔχουσι σχῆμα στρογγύλον. Τὰ χαρτονομίσματα δὲ ἔχουσι σχῆμα ὀρθογώνιον. Καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ φέρουσι γράμματα ἑκατέρωθεν, τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀξίας των καὶ ἄλλα τινὰ βασιλικά σήματα (σημεῖα).

* Κατηργήθησαν τελευταῖον.

5. Ἐκ τούτων σπανιώτερα εἶναι τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, συνηθέ-
στατα δὲ τὰ χάρτινα, χάλκινα καὶ νικέλινα. Ὁ ἀνταλλάσσω, ἦτοι
πωλῶν καὶ ἀγοράζων νομίσματα, λέγεται **ἀργυραμοιβός**. Ἀρ-
γυραμοιβοὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὰς πόλεις.

6. Τὰ χρυσᾶ ἔχουσι πραγματικὴν ἀξίαν ὅσην ὁ χρυσοῦς ὡς μέταλ-
λον· τὰ ἀργυρᾶ ὅμως καὶ τὰ χάλκινα ἔχουσιν ὡς μέταλλον ἀξίαν
κατωτέραν τῆς νομισματικῆς τῶν ἀξίας· τὰ νικέλινα ἔχουσιν ὡς
μέταλλον πολὺ μικρὰν ἀξίαν· τὰ δὲ χάρτινα οὐδεμίαν πραγματι-
κὴν ἀξίαν ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ συνθήκην τῶν ἀνθρώπων.

7. Λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι, ἀντὶ νὰ ἀνταλλάσσωσι προῖόν με προῖόν,
ἐπενόησαν καὶ κατεσκεύασαν διάφορα νομίσματα, τὰ ὅποια χρησι-
μεύουσιν ὡς **σύμβολον τῆς ἀνταλλαγῆς**.

8. Ὁ ἔχων πολλὰ χρήματα λέγεται **πλούσιος**. Ὁ πλοῦτος
εἶναι ὠφέλιμος τότε, ὅταν μεταχειρίζηται τις αὐτὸν πρὸς τὸ καλὸν
τῆς Κοινωνίας. Ἀποκτᾶ δὲ τις πλοῦτον **α')** διὰ τῆς **ἐργασίας**·
ὁ νόμος δὲ τῆς ἐργασίας εἶναι νόμος τοῦ Θεοῦ· καὶ **β')** διὰ τῆς
οἰκονομίας, ὅταν δὲν σπαταλᾷ τις ὅσα κερδίζει.

7. Ὁ ψυχικὸς πλοῦτος.

Ὁ πλοῦτος, τὰ κοσμήματα,
τοῦ κάλλους ἢ λαμπρότης,
Ἀνθρώπων φροῦδα κτήματα
καὶ κέρου ματαιότης.

τὴν ἀρετὴν, ὡ κόρη,
Ὡς κάλλος ἀναφαιρετον
Ἀγάπα· καὶ θεῶρει
Ὡς θησαυρὸν ἐξαίρετον.

Ἡ ἀρετὴ δὲ μόνη
Ἐπὲρ τοὺς ἄλλους τὸν θνητὸν
στολίζει καὶ ὑψώνει
περιβλεπτον καὶ ζηλωτὸν.

Διότι, τᾶλλα, φθονερά
Ἡ τύχη, ἀν ἀρπάσῃ,
αὐτὴ ἐμμένει σταθερά,
αὐτὴν δὲν θέλεις χάσει.

Ἄλ. Κατακουζηνός.

8. Διήγησις μαθητοῦ περὶ Πατρίδος.

1. Εἰς καλὸν σχολεῖον τῶν Πατρῶν εἶχε τελευταῖον ἐγγραφῆ ἐν
τῇ ἀνωτάτῃ τάξει μαθητῆς, νεωστὶ ἐλθὼν ἐκ μακροῦνης καὶ μεγάλης
πόλεως Ἑλληνικῆς. Ὁ μαθητῆς αὐτὸς ὠνομάζετο Κωστής Πολίτης.

2. Ἦτο συνεσταλμένος εἰς τὴν συναναστροφὴν καὶ τὰ παιγνίδια μετὰ
τῶν συμμαθητῶν του, ἐφέρετο δὲ πρὸς ὄλους με ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν.

3. Οἱ συμμαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρισθῶσι καλλίτερον

μέ τον Πολίτην, ἠρώτησαν αὐτὸν τὴν πρώτην ἡμέραν· «Κωστῆ,
» πόθεν εἶσαι; ποία εἶναι ἡ πατρίς σου;».

— «Ἡ πατρίς μου, ἀπεκρίθη ὁ Κωστῆς, εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπ’
» ἐδῶ Εἶμαι ἀπὸ τὴν **Κωνσταντινούπολιν**.»

— «Διατί ἔφυγες ἀπὸ τὸν τόπον σου;» — ἐρωτᾷ ἄλλος συμμαθη-
τῆς του.

— «Διότι οἱ Τοῦρκοι ἠθέλησαν νὰ φονεύσουν τὸν πατέρα μου, καί,
» ἂν δὲν κατώρθωνε νὰ φύγη κρυφίως, σήμερον δὲν θά ἦτο εἰς τὴν
» ζωὴν. Ὁ πατήρ μου ἔλαβε μαζί του τὴν μητέρα μου, ἐμὲ καὶ τὰς
» δύο μικροτέρας ἀδελφάς μου καὶ ἤλθομεν ὅλοι ἐδῶ εἰς τὰς Πάτρας.

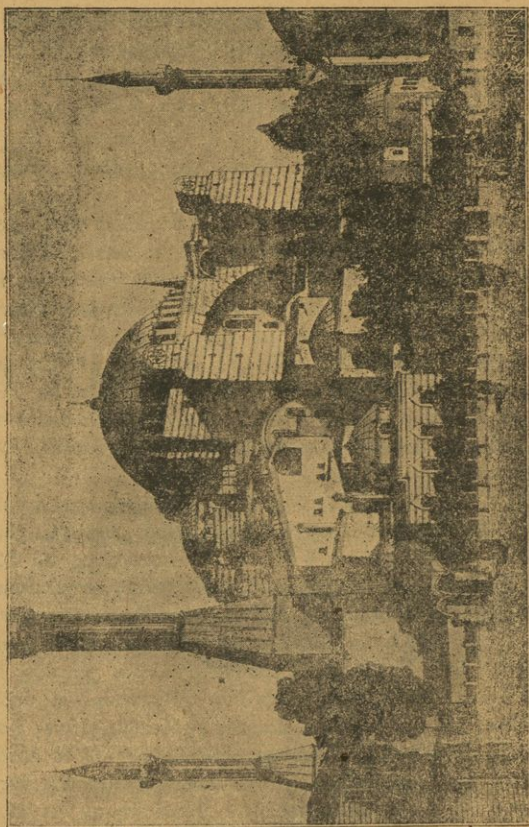
4. — «Καὶ λυπεῖσαι διὰ τὸν τόπον σου; — ἐρωτᾷ πάλιν ἄλλος
συμμαθητῆς του.

— «Λυποῦμαι, καὶ λυποῦμαι πολὺ. Διότι εἶναι τόσο ὠραία καὶ
» μεγάλη ἡ **Κωνσταντινούπολις!** Ἔχει ὠραῖα δένδρα, μεγά-
» λας οἰκίας καὶ καταστήματα, ἔχει λαμπρὰν θάλασσαν, ἦτοι ἀπὸ
» τὸ ἓν μέρος τὴν Προποντίδα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν Βόσπορον, ὃ
» ὁποῖος συνδέει τὴν Προποντίδα μὲ τὸν **Ἐξέσινον Πόντον** προσέτι
» δὲ τὸν **Κεράτιον κόλπον**, ὅστις ἓν εἶδει κέρατος μεγίστου εἰσχωρεῖ
» πολὺ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διαιρεῖ τὴν Πόλιν εἰς δύο μέρη.
» Ἐπάνω δὲ εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ὑπάρχουσι δύο πολὺ μεγάλα
» γέφυραι **πλωταί**, ἐπὶ τῶν ὁποίων διαβαίνουσι χιλιάδες ἀνθρώπων
» ἀκαταπαύστως.

» Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπάρχει μέχρι σήμερον ὃ θαυμαστός
» Ναὸς τῆς **Ἁγίας Σοφίας** (τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας), τὸν ὁποῖον
» εἶχε μικρὸν κτίσει πρῶτως ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τῷ 325 μετὰ
» Χριστόν. Κατόπιν ἐκάη καὶ ἀνωκοδομήθη πάλιν μεγαλείτερος. Κα-
» τόπιν ἐκάη πάλιν τῷ 532* καὶ ἀμέσως τότε ἤρχισε μετὰ μεγίστης
» δραστηριότητος ὁ Ἕλληγ ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς νὰ ἀνοικοδομῇ
» τὸν μέγιστον τῶν Ναῶν τῆς Ὀρθοδοξίας. Δέκα χιλιάδες ἐργατῶν
» ἐργάζοντο δραστηρίως ἐπὶ πέντε ἔτη*, ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἑκατὸν
» ἀρχιτεκτόνων καὶ ὑπὸ δύο σπουδαίων μηχανικῶν, οἵτινες ἦσαν Ἄν-
» θέμιος ὁ Τραλλιανὸς καὶ Ἰσίδωρος ὁ Μιλήσιος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ
» ἐπέβλεπεν ὁ ἴδιος καὶ ἀντήμειβε τοὺς ἱκανωτέρους τεχνίτας καὶ ἐρ-
» γάτας Τὴν 25 Δεκεμβρίου τοῦ 537 ἐτελεσθήσαν μεγαλοπρεπέ-
» στατα τὰ ἐγκαινία ἐπὶ 14 ἡμέρας. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν δὲ τοῦ
» Ναοῦ ἐδαπανήθησαν 324 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκτίσθη δ’ οὗτος

* Κατ’ ἄλλους ὁ Ναὸς ἐπερατώθη τῷ 548, ἦτοι μετὰ 16 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεώς του (Salzenberg, Berlin 1854). Φαίνεται ὅμως ὅτι μόνον ἴσως ἡ πλήρης ἀποπεράτωσις τῆς τελείας διακοσμήσεως αὐτοῦ παρετάθη ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον. (Ἡ σημείωσις αὕτη εἶναι διὰ τὸν διδάσκαλον).

» ὁ μέγιστος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑψηλῇ Ναὸς τῆς
» Ὀρδοδοξίας, ἔχων ἀξιοθαύμαστον τροῦλλον, εἰκόνας δὲ Ἁγίων ἐπὶ
» τοῦ τοίχου ψηφιδωτάς, δηλαδὴ κατεσκευασμένας μὲ ψηφίδας, αἰτι-
» νες διεποικίλλοντο μὲ χρυσόν, ἀδάμαντας, μαργαρίτας καὶ ἄλλους
» πολυτίμους λίθους. Αἱ δὲ ψηφίδες εἶναι μικρὰ πετράδια διαφόρων

Ὁ Ναὸς τῆς τοῦ «Θεοῦ σοφίας» (κοινῶς Ἁγία Σοφία).

» χρωμάτων, τετράγωνα, λεία, στυλῶνα καὶ σκληρὰ ὡς ἡ ὕαλος.
» Δυστυχῶς ὅμως σήμερον οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι μεταβάλλει τὸν Ναὸν
» τοῦτον εἰς τουρκικὴν ἐκκλησίαν (τζαμίον) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453.
» Πολὺ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει ἀκόμη ἀρχαῖος
» Ναὸς τῆς **Ζωοδόχου Πηγῆς**, ἐν μέσῳ δάσους κυπαρίσσων
» μὲ τὴν θαυματουργὸν πηγὴν τοῦ (τὸ ἁγίασμα) καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ

»μικροὺς ἰχθῦς, οἱ ὅποιοι κολυμβῶσιν ἐντὸς ὑπογείου καὶ σχεδὸν
 »σκοτεινῆς μαρμαρίνης δεξαμενῆς ὑπὸ τὸν Ναόν, ἔχοντες λευκὴν τὴν
 »μίαν πλευρὰν τῶν καὶ ἐρυθρὰν τὴν ἄλλην. Διότι, ὅταν οἱ Τούρκοι
 »ἔκαμνον (τῆ 1453) τὴν τελευταίαν ἔφοδον κατὰ τῶν ἰσχυροτάτων
 »τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μοναχὸς τις ἐτηγάνιζεν ἰχθῦς· τότε
 »δὲ ἄλλος μοναχός, ἐλθὼν ἐντρομος, τῆ λέγει· « Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ».

— « Τότε θὰ τὸ πιστεύσω, ἀπαντᾷ οὗτος, ὅταν τὰ ψάρια μου ζων-
 »τανεύσουν καὶ πηδῆσουν ἔξω ἀπὸ τὸ τηγάνι ». — Καὶ πραγματικῶς
 »λέγουσιν ὅτι τὰ ψάρια ἐπήδησαν τηγανισμένα ἀπὸ τὴν μίαν πλευ-
 »ρὰν μόνον· ἦσαν δὲ ἐπτὰ. Τότε τὰ ἔβαλαν ἀμέσως εἰς τὴν μαρμα-
 »ρίνην δεξαμενὴν τῆς πηγῆς, καὶ λέγουσιν ὅτι ζῶσι σήμερον ἀκόμη
 »τὰ πέντε. Καὶ ὅταν ἀποθάνωσιν ἔλα, τότε θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, κατὰ
 »τὴν ὅποιαν θὰ πολεμήσωμεν καὶ θὰ πάρωμεν πίσω ἀπὸ τοὺς Τούρ-
 »κούς τὴν ὠραίαν μας Κωνσταντινούπολιν ».

5. Καὶ ὁ συμπαθὴς Κωστής ἐδάκρυε διηγούμενος ταῦτα.

Οἱ δὲ συμμαθηταὶ αὐτοῦ, βλέποντες ὅτι τόσοσιν συνεκινήθη, ἠθέ-
 λησαν νὰ συμπαραλάβωσιν αὐτὸν καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πλα-
 τεῖαν, ὅπου ἐπαιζοῦν τὰ ἄλλα παιδιὰ. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἦτο πολὺ μελαγ-
 χολικὸς καὶ ἐξηκολούθει νὰ ὀμιλῇ ἀκόμη περὶ Κωνσταντινουπόλεως.

— « Δὲν σὰς ἐτελείωσα ἀκόμη ἔλα, εἶπεν. Ἡ Κωνσταντινούπο-
 »λις εἶναι ἀρχαιστάτη Ἑλληνικὴ πόλις, καὶ εἶναι ἐκτισμένη ἐπάνω
 »εἰς ἐπτὰ ὠραίους λόφους, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται Ἐπτάλοφος. Ἐθε-
 »μελίωσεν αὐτὴν εἰς ἀρχαίος Ἕλληνας, 658 ἔτη πρὶν γεννηθῆ ὁ Χρι-
 »στός, καὶ ὠνόμασε Βυζάντιον ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὀνόματός του, ἐπειδὴ
 »αὐτὸς ἐλέγετο Βύζας, ἦτο δὲ Μεγαρεύς. Ἄλλ' ὁ Μέγας Κων-
 »σταντῖνος, αὐτοκράτωρ τοῦ μεγάλου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἔκαμε
 »πρωτεύουσαν αὐτοῦ τῆ 330 μετὰ Χριστὸν τὸ Βυζάντιον καὶ μετω-
 »νόμασεν αὐτὸ Νέαν Ῥώμην, ὁ λαὸς δὲ Κωνσταντινούπο-
 »λιν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦτο ἡ Ἁγία
 »Ἐλένη. Ἐορτάζομεν δὲ τὴν μνήμην αὐτῶν τὴν 21 Μαΐου ἐκά-
 »στου ἔτους, ὡς ὄλοι οἱ Χριστιανοὶ γνωρίζομεν. Οἱ Τούρκοι ὅμως,
 »λαὸς ξένος καὶ βάρβαρος, ἐκυρίευσαν τὴν ὠραίαν Κωνσταντινούπο-
 »λιν τῆ 1453 μετὰ Χριστὸν, δηλαδὴ πρὸ 453 ἐτῶν περίπου, καὶ
 »ἔχουσιν αὐτὴν ἐκτοτε πρωτεύουσαν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Κα-
 »ταδιώκουσι δὲ καὶ φονεύουσι συχνάκις τοὺς χριστιανούς. Δι' αὐτὸ
 »ἔφυγεν ἐκεῖθεν ὁ πατήρ μου μετὰ τὴν οἰκογένειάν μου. Πόσον ὠραία
 »ἔμωσιν εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ πόσον ὠραιότερα θὰ ἦτο, ἂν
 »εἶχε τὴν ἐλευθερίαν της !

— « Τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἐξηκολού-
 »θησεν ὁ Κωστής, εἶχομεν ἀναβῆ μετὰ τὸν πατέρα μου ἐπάνω εἰς ἓνα

»πολὺ στενὸν καὶ ὑψηλὸν πύργον, ὃ ὁποῖος χρησιμεύει ἵνα βλέπωσιν
»ἐκείθεν οἱ πυροσβέσται τὰς πύρκαϊάς, ὅταν συμβῆ νὰ ἐκραγῶσιν εἰς
»μέρος τι τῆς Πόλεως, σπεύδουσι δὲ νὰ κατασβέσωσιν αὐτάς. Ἐκει-
»θεν βλέπει τις ἄλλην τὴν Πόλιν. — Παρατήρησον, πατέρα, τῷ ἔλε-
»γον, τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἐκεῖ κάτω· βλέπε τὸν Βόσπορον καὶ τὸν
»Κεράτιον Κόλπον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος· ἐκεῖ πέρα ἰδὲ τὰ Πατριαρχεῖα
»ἐπὶ τοῦ Κερατίου καὶ τὴν πύλην ἐκείνην, ὅπου οἱ Τούρκοι ἐκρέμα-
»σαν τῷ 1821 τὸν Πατριάρχην μας **Γρηγόριον**, ὅπως μᾶς διη-
»γεῖτο ὁ διδάσκαλός μας. — Ἄλλ' ὁ πατήρ μου δὲν ἔβλεπε τίποτε,
»διότι οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν πλήρεις δακρύων. Καὶ τώρα δὲν θὰ
»ἐπανίδωμεν πάλιν τὴν ὥραϊαν μας Κωνσταντινούπολιν!»

* *

6. Ὁ Κωστής λέγων ταῦτα εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κλαίῃ. Οἱ
συμμαθηταὶ του ἐλυπήθησαν αὐτὸν καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν παρη-
γορήσωσι.

— «Παῦσον νὰ κλαίῃς τῷ ἔλεγον. Ὅμοίως ἄλλῃ ἢ Ἑλλάς ἦτο
»δούλη εἰς τοὺς Τούρκους ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας.

»Τῷ 1821 ὅμως οἱ ἄνδρες οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐπανεστάτησαν κατὰ
»τῶν Τούρκων καὶ μετὰ ἑπταετῆ πόλεμον ἠλευθέρωσαν μέρος τῆς
»Ἑλλάδος, τὸ ὅποσον ἀποτελεῖ σήμερον ἴδιον βασίλειον, τὸ **Βασι-**
»**λεῖον τῆς Ἑλλάδος**, τὸ ὅποσον ἐδιπλασιάσθη τῷ 1913.

»Τῷ 1864 ἡ Ἀγγλία ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτάνη-
»σον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐλεύσεως νέου βασιλέως, τοῦ βασιλέως
»**Γεωργίου τοῦ Α΄**.

»Τῷ δὲ 1881 προσετέθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Θεσσαλία καὶ μέ-
»ρος τῆς Ἠπείρου.

»Ἐπάρχει λοιπὸν μεγάλη ἐλπίς, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν
»ὅποιαν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν ὥραϊαν μας **Κων-**
»**σταντινούπολιν**, καὶ τόσας ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις, ὡς τὴν **Σμύρ-**
»**νην**, τὴν **Φιλιππούπολιν**, τὴν **Ἀδριανούπολιν**, καὶ πολλὰς ἄλλας,
»αἱ ὅποσαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶναι ἰδικαί μας».

7. Ὁ Κωστής παρηγορήθη ἐκ τῶν λόγων τούτων τῶν συμμαθη-
τῶν του, καὶ ἐξηκολούθει νὰ φοιτᾷ τακτικῶς καὶ ἐπιμελῶς εἰς τὸ
σχολεῖον, ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀνταγαπῶν αὐτούς, πάντοτε δὲ
ὄνειροπόλει τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ πάντοτε ἀνέμενε τὴν στιγμήν
νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του, πολεμῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς*.

* Εἶχον γράψῃ τὸ διήγημα τοῦτο κατὰ παράφρασιν ἐκ τῆς γαλλικῆς, ἐνθα
πρόκειται περὶ Ἀλσατίας καὶ Λορραίνης, ὅτε ἔμαθον ὅτι παρόμοιον διήγημα
σύντομον εἶχε παραφράσει ἄλλοτε συντομώτατα καὶ ὁ μακαρίτης Βρατσάνος.

9. Τὰ ψαράκια τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ἐπάρχει μικρὸν δημῶδες ποίημα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐν συντομίᾳ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπτὰ μικρῶν ἰχθύων, οἱ ὅποιοι ἀνεβίωσαν (ἐζωντάνευσαν) καὶ ἐτέθησαν ἐν τῇ δεξαμενῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῇ **29 Μαΐου τοῦ ἔτους 1453 ἡμέρα Τρίτη**, ἡ ὁποία διὰ τοῦτο καὶ θεωρεῖται ἡμέρα ἀποφῶς ὑφ' ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ποίημα ὅμως δὲν ἀναφέρει *Καλόγηρον*, ὅτι ἐτηγάνιζε ψαράκια, ἀλλὰ *Καλογραῖαν*· εἶναι δὲ τὸ ἐξῆς:

Καλόγηρα ἐτηγάνιζε ψαράκια 'ς τὸ τηγάνι,

Καὶ μιὰ φωνὴ 'ψηλὴ φωνή, ἀπάνωθί της λέγει·

— «Πάψε, γρη῏, τὸ μαγερεῖό, κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη.»—

— «Ὅταν τὰ ψάρια πεταχθοῦν καὶ 'βγοῦν καὶ ζωντανέψουν,
«Τότε κι' ὁ Τούρκος θὲ νὰ 'μπῆ, κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη.»—

Τὰ ψάρια 'πεταχθήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν,
Κι' ὁ Ἀμιράς εἰσέβηκεν ἀεὸς του καθαλλάρης.

Δημῶδες

10. Ἡ ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπῆραν τὴν Πόλι, ἔπῆραν τὴν, ἔπῆραν τὴν Σαλονίκη,

Ἐπῆραν καὶ τὴν Ἀγία· Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,

Πούχε τρακόσια σῆμαντρα κ' ἐζῆντα δυὸ καμπάναις.

Κάθε καρπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.

Σιμὰ νὰ 'βγοῦνε τ' ἅγια κι' ὁ βασιλῆας τοῦ κόσμου.

Περιστερὰ κατέβηκεν ἀπὸ τὰ μεσουράνια·

— «Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια!

» Παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά, καὶ σεῖς, κερῖα, σβεσθῆτε,

» Γιατ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψη

» Μὸν' στείλιτε λόγος' τῇ Φραγκιά νὰ 'ρθοῦν τρία καράβια,

» Τὸνα νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τᾶλλο τὸ 'Βαγγέλιο,

» Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τὴν ἅγια Τράπεζά μας,

» Μὴ μας τὴν πάρουν τὰ σκυλλιά καὶ μᾶς τὴνε μολύνου'».

Ἡ Δέσποινα ἐταράχθηκε, κ' ἐδάκρυσαν ἡ 'κόνες.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης παρεξηγήσεως, ὅτι δῆθεν ἐγὼ ἠρανόσπῃν ἐκ τοῦ βιβλίου Βρατσάνου, σημειῶ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον γαλλικόν, ὅπερ εἶναι «Les Secondes Lectures Enfantines par Ed. Rocherolles, σελ. 9.» Δὲν εἶναι ἀπίθανον μὴ καὶ ἄλλαι παρόμοιαι συμπτώσεις μὲ τὸν κ. Βρατσάνου ἢ Παπαμάρκον ἢ ἄλλον τινὰ συμβῶσι καὶ δι' ἄλλα κεφάλαια, μετενεχθέντα εἴτε ἐκ τῆς γαλλικῆς, εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς ξένης γλώσσης· τούτων πάντων εἰμὶ ἕτοιμος νὰ ἀποδείξω πάντοτε τὰς πηγὰς.

— »Σώπασε, Κυρά Δέσποινα, και σεις, 'κόνες μην κλαίτε,
»Πάλι με χρόνους, με καιρούς, πάλι δικά σας θά'νε».

Δημῶδες

11. Ἡ Πατρίς.

1. Ἐκαστος ἄνθρωπος δὲν περιπλανᾶται ἐδῶ και ἐκεῖ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ **κατοικεῖ** εἰς ὀρισμένον μέρος, ὅπου ἔχει τὴν οἰκίαν του, τὰ κτήματά του, και ἐν γένει τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν του· ζῆ δὲ ἐν κοινοῖνιᾳ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

2. Συνήθως ὁ ἄνθρωπος κατοικεῖ και ζῆ μέχρι θανάτου ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐγεννήθη. Πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι μεταβαίνουσι και κατοικοῦσιν εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου εὐρίσκουσιν εὐκολώτερα τὰ μέσα τοῦ βίου.

3. Ὁ τόπος, ὅπου ἐγεννήθη τις, λέγεται **πατρίς** αὐτοῦ. Ἡ πατρίς εἶναι τὸ γλυκύτατον πρᾶγμα. Ἐν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος βλέπει πρῶτην φορὰν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐν αὐτῇ γνωρίζεται με τοὺς ἀγαπητοὺς γονεῖς αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι τόσον φιλοστόργως γαλουχοῦσι και ἀνατρέφουσι τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἐν αὐτῇ διέρχεται τοὺς ὠραίους παιδικούς του χρόνους. Ἐν αὐτῇ μανθάνει νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν και νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἄπειρα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐν αὐτῇ γνωρίζει τὰ ὠραῖα δένδρα και φυτὰ και ἄνθη και ἐξοχὰς και πεδιάδας και ὄρη και ποταμούς, τὰ μελωδικὰ πτηνὰ και τόσα ἄλλα ὠραῖα πρᾶγματα, τὰ ὅποια ὁ ἄνθρωπος ἐνθυμεῖται γλυκέως καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν.

4. Διὰ τοῦτο, ὅσον και ἂν συμβῆ ποτε νὰ ἀπομακρυνθῆ τις τῆς πατρίδος αὐτοῦ, πάντοτε πονεῖ αὐτήν, πάντοτε ἐνθυμεῖται αὐτήν, πάντοτε ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπανίδῃ αὐτήν, διότι θεωρεῖ αὐτήν ἱερὰν.

5. Πλὴν Πατρίς δὲν εἶναι μόνον ἡ γενέθλιος ἡμῶν γῆ. Πατρίς εἶναι ὅλη ἡ **Ἑλλάς**, ἐν τῇ ὁποῖᾳ περιλαμβάνεται και ἡ γενέθλιος ἡμῶν γῆ.

6. — «Σὲ ἀγαπῶ και σὲ πονῶ, Πατρίς μου! Εἰς σὲ ὀφείλω τὴν ὑπαρξίν μου, τὴν ἐλευθερίαν μου και πᾶν ὅ,τι ἔχω ἀγαθὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Δὲν θὰ ἀφήσω ποτὲ κανένα νὰ σε βλάβῃ ἢ νὰ σε ὑβρίσῃ. Πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ γείνω ἄνθρωπος ἱκανός, ὥστε νὰ σε ὑπηρετήσω ἡμέραν τινὰ και ὡς πολίτης και ὡς στρατιώτης, θυσιάζων ἐν ἀνάγκῃ και τὴν ζωὴν μου αὐτὴν εἰς τὸ ἱερὸν σου ὄνομα, ὡς φιλάτη Πατρίς».

7. Οἱ μεγάλοι πρόγονοι ἡμῶν, οἵτινες εἶχον τὴν πατρίδα μεγάλην και εὐδαίμονα και ἔνδοξον, ἔλεγον «Μητρός τε και πατρός και τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρίς και σεμνότερον

» καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι*».

12. Αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι.

1. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ δὲ Εὐρώπη ἦτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἢ γνωστοτάτη τῶν ἡπείρων καὶ ἢ μᾶλλον πεπολιτισμένη.

2. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος κατῴκει καὶ κατοικεῖ τὰς Ἑλληνικὰς χῶρας, αἵτινες εἶναι αἱ ἑξῆς·

1ον. Ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος, ἢ Θράκη, ἢ Μακεδονία, ἢ Ἀλβανία, ἢ Ἡπειρος, ἢ Θεσσαλία, ἢ Στερεὰ Ἑλλάς καὶ ἢ Πελοπόννησος.

2ον. Αἱ πέριξ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου πολυάριθμοι νῆσοι, ὡς π. χ. ἡ Εὐβοία, αἱ Κυκλάδες, ἡ Κρήτη, ἡ Ζάκυνθος, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Κέρκυρα, καὶ ἄλλαι·

3ον. Ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Παλαιστίνη· ἔτι δὲ αἱ νῆσοι Κύπρος, Ῥόδος, Σάμος, Χίος, Λέσβος, Ἀἴμος καὶ πολλαὶ ἄλλαι μικρότεραι.

3. Τὰ παράλια τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τῶν διαφόρων νήσων, καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας βρέχονται ὑπὸ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, ἣτις λαμβάνει διαφόρους εἰδικὰς τοπικὰς ὀνομασίας, οἷον Εὐξείνιος Πόντος, Προποντίς, Ἑλλησπόντος, Θρακικὸν Πέλαγος, Αἰγαῖον Πέλαγος, Κρητικὸν Πέλαγος, Ἴόνιον Πέλαγος, Ἀδριατικὸν Πέλαγος. Πρὸς βορρᾶν δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος συνδέεται μὲ τὴν λοιπὴν ἡπειρον τῆς Εὐρώπης.

4. Τὸ σχῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου εἶναι σχεδὸν τριγωνικόν, τοῦ ὁποῦοι ἢ μὲν κορυφῆ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς νότον, ἢ δὲ βάσις πρὸς βορρᾶν. Προσδιορίζεται δὲ ἡ βάσις περίπου, εἴν ἀγάωμεν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀδριατικοῦ Πελάγους, ὅπου κεῖται ἡ πόλις Τεργέστη, ἐν ἣ κατοικοῦσι πολλοὶ Ἕλληνες, μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον.

5. Αὗται εἶναι αἱ κύριαι κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικαὶ χῶραι **

* Πλατ. Κριτ. XII, 51. Α. (Σημ. διὰ τὸν Διδάσκαλον).

** Ὁ Διδάσκαλος δέον νὰ δεῖξῃ αὐτὰς ἐπὶ τοῦ Χάρτου.

ΣΗΜ. Ἐπειδὴ ἔχομεν μεγίστην ἀνάγκην τὸ μὲν νὰ μορφώσωμεν τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν χαρακτήρα, τὸ δὲ καὶ νὰ τονώσωμεν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον, ἅτινα ἀμφότερα παρορῶνται δυστυχῶς ἐν πολλοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις διὰ λόγους ἐμπορικοῦς ἐν τῇ ὑποδόλῳ Ἑλλάδι, ἐκρίνα ἀναγκαῖον νὰ ἐνδιατριψῶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐκτενέστερόν πως εἰς τὴν βιογραφίαν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν κυριωτέρων προσώπων καὶ γεγονότων τῆς νεωτέρας Ἑθνικῆς ἡμῶν Ἱστορίας συμφώνως τῇ τοῦ Ὑπουργείου προκηρῶσει, ἣτις ἀπαιτεῖ «ἱστορήματα ἐθνικῆς ὑποθέσεως» διὰ τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς Δ' Τάξεως.

13. Ἡ Νέα Ἑλλάς.

Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς;—Ὅπου Ἑλλην εἶναι.

Ὅπου Ἑλληγος καρδία
Κι' ἑλληγνίς φωνή γλυκεία
Εἶναι καὶ Ἀθῆναι.

Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς;—Ὅπου κ' ἡ ἀρχαία,

Ὅπου τέχνη κ' ἱστορία
Ζῶντα ἔστησαν μνημεία
Αἰωνίως νέα.

Ὅπου ῥέει ὁ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἑβρος ῥέει,

Ὅπου Ἴδη, ὄπου Ὅσσα
Ἑλληγος λαλεῖται γλῶσσα
Κ' Ἑλλην ἀναπνέει

Ὅπου Αἶμος, Ὀλυμπος, Πῆλιον καὶ Τέμπη,

Ὅπου Πίνδος, Πιερία,
«Εἶν' Ἑλλάς» πᾶσα γωνία
Φώνημα ἐκπέμπει.

Ἄν ἐχώρισέ ποτε χάρτης καὶ συνθήκη

Τῆς Ἑλλάδος μας τὰ μέλη,

ὦ! νὰ τὰ ἐνώση μέλλει

Τοῦ Θεοῦ ἡ δίκη!

Ἄγγελος Βλάχος

14. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

1. Ἡ ἀρχαία ἐποχή.—Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἔφθασε κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἰς ὕψιστον βαθμὸν δόξης, ἰσχύος καὶ πολιτισμοῦ, ἰδίως ἐν Ἀθήναις καὶ Σπάρτῃ, ἀνέπτυξε δὲ μεγάλως τὰς Τέχνας καὶ τὰς Ἐπιστήμας καὶ ἐξεπολίτισε τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην. Ὡστε ὅλος ὁ κόσμος ἐθαύμαζε καὶ θαυμάζει αὐτὸ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀποκαλεῖ δὲ αὐτὸ διδύσκαλον ὄλης τῆς ἀνθρωπότητος.

2. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.—Συνέχεια τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ Μακεδονικὸς πολιτισμὸς καὶ Ἑλληνισμὸς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μαθητὴς τοῦ μεγίστου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους τοῦ ἐκ Σταγείρων τῆς Μακεδονίας, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως

Φιλίππου τοῦ Μακεδόνοσ· ἠδυνήθη δὲ νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν Κράτοσ ὄλον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνοσ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν ἐρημῶν τῆσ Ἀφρικῆσ, ὥστε νὰ γείνῃ τὸ μέγιστοσ Κράτοσ τοῦ κόσμου καὶ νὰ διαδώσῃ τὸν πολιτισμὸν εἰς ὄλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

3. **Οἱ Ῥωμαῖοι.**—Μετὰ ταῦτα ὁμοσ κατεκίθη ἡ Ἑλληνική χώρα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· τοσαύτη ὁμοσ ἦτο ἡ πνευματική ὑπεροχή τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἐπίδρασισ αὐτῶν ἐπὶ ἄλλων λαῶν, ὥστε ἐλέγετο, ὅτι «οἱ Ῥωμαῖοι, κατακίθησαν τοὺσ Ἑλληνασ, κατεκίθησαν ὅπ' αὐτῶν».

4. **Ὁ Χριστιανισμὸσ.**—Ὁ Χριστιανισμὸσ δὲ κατόπιν καὶ τὸ Ἅγιον αὐτοῦ Εὐαγγέλιον ἐστερέωσαν τὴν εἰσ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν πίστιν· ἐγένετο δὲ δυνατὸν νὰ ἰδρυθῇ ἡ Ἑλληνική ἢ Βυζαντινὴ αυτοκρατορία, ἥτισ διετηρήθη ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη, ἔχουσα πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ κέντρον τῆσ Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεωσ τὴν **Κωνσταντινούπολιν**, πόλιν ἀρχαιοτάτην καὶ Ἑλληνικωτάτην μέχρι σήμερον.

5. **Οἱ Τοῦρκοι.**—Ἄλλὰ δυστυχῶσ λαοὶ ξένοι ἐπέδραμον κατὰ τῆσ χώρασ ἡμῶν, οἷον Βούλγαροι, Σλαῦοι καὶ ἄλλοι, τῷ δὲ 1453 οἱ Τοῦρκοι κατέκτησαν καὶ αὐτὴν τὴν **Κωνσταντινούπολιν**, ἥτισ ἀπὸ ἐλευθέρασ Ἑλληνικῆσ πόλεωσ ἐγένετο πρωτεύουσα τῶν Τούρκων, δούλη.

6. **Ἡ Νεωτέρα Ἑλλάσ.**—Ἐπὶ 370 ἔτη οἱ Τοῦρκοι ἐτυράννευον ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' οἱ πατέρεσ ἡμῶν, πιστοὶ μένοντεσ πάντοτε εἰσ τὴν Ἁγίαν θρησκείαν, εἰσ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἰσ τὸν Ἑλληνικὸν ἀμετάβλητον χαρακτῆρα ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἐπανεστάτησαν πολλάκισ κατὰ τῶν Τούρκων, τῷ δὲ 1821 κατάρθωσαν μετὰ ἐπταετὴ πόλεμον νὰ ἐλευθερώσωσι μικρὸν μόνον μέρος τῆσ ὄλησ Ἑλληνικῆσ γῆσ. Τοῦτο ἐπληξήθη τὴν 2αν Ἰουνίου τοῦ 1864 διὰ τῶν Ἰονίων νήσων ἀποδοθειῶν εἰσ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆσ Ἀγγλίασ, δυνάμει συνθήκησ τῶν Μεγάλων Δυνάμειων, ὑπογραφείσῃ ὑπ' αὐτῶν ἐν Λονδίῳ τὴν 14 Νοεμβρίου τοῦ 1863 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆσ ἐλεύσεωσ τοῦ Βασιλέωσ Γεωργίου τοῦ Α' εἰσ Ἑλλάδα. Τῷ δὲ 1881 προσετέθη ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆσ Ἠπειροῦ, συνεπιείγ τῆσ «Βερολινείου συνθήκησ» τοῦ 1878. Τῷ δὲ 1898 ἠλευθερώθη ἡ Κρήτη, ἥτισ τῷ 1913 προσηρητήθη ὀριστικῶσ εἰσ τὴν Ἑλλάδα.

7. Τὸ πολὺ ὁμοσ μέρος τῶν Ἑλληνικῶν Χωρῶν εἶναι δυστυχῶσ ὑπόδουλον εἰσ τὴν Τουρκίαν. Ἐπομένωσ ἡμεῖσ καθήκον ἔχομεν ὡσ τέκνα ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν προγόνων, νὰ ἐργαζώμεθα ἅπαντεσ

διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν πασχόντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος. Διότι ἡ Θράκη μὲ τὴν βασιλίδα τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων Κωνσταντινούπολις; ἡ Μικρὰ Ἀσία μὲ τὴν ὠραίαν Σμύρνην, πολὺ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ πολλὰ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἶναι ἀκόμη ὑπόδουλοι.

15. Τὸ παιδομάζωμα.

1. Τελευταῖος Αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξε **Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος**, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινούπολις τῷ **1453**. Ἀρχιστράτηγος δὲ τῶν Τούρκων ἦτο τότε *Μωάμεθ ὁ δεῦτερος ὁ πορθητής*.

2. Οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ἐβασάνιζον ἀπανθρώπως τοὺς ὑποδουλωθέντας Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνες οὔτε ζωὴν, οὔτε τιμὴν, οὔτε περιουσίαν ἐγνωρίζον πλέον. Τὰ πάντα ἐξουσίαζον οἱ Τούρκοι, ὅπως ἤθελον.

3. Ἡ δὲ φοβερωτάτη συμφορὰ τῶν Ἑλλήνων ἦτο τὸ **παιδομάζωμα**, δηλαδὴ ἡ στρατολογία τῶν καλλίστων καὶ εὐρωστοτάτων Ἑλληνοπαίδων, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῆς ἑξαετοῦς καὶ ἄνω ἡλικίας ἤρπαζον οἱ Τούρκοι ἐντελῶς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ἐνέκλειον εἰς στρατῶνας καὶ ἐξεγύμαζον στρατιωτικῶς. Τὸ τάγμα τοῦτο τῶν στρατιωτῶν ἐκαλοῦντο *Γενίτσαροι*, ὅπερ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει *νεὸν στρατόν*.

4. Οἱ Γενίτσαροι, ἐπειδὴ ἐστρατολογοῦντο ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, ἐλθσμόνουν καὶ γονεῖς καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ πατρίδα καὶ θρησκείαν. Οἱ Τούρκοι δὲ τόσον ἐπιτηδεῖως τοὺς ἀνέτρεφον καὶ τοὺς ἐξεγύμαζον, ὥστε ἐγίνοντο ἀνδρειότατοι στρατιῶται καὶ ἀπέβαινον κατόπιν οἱ φοβερῶτατοι ἐχθροί, καὶ διώχται τῶν χριστιανῶν.

5. Εἰς ἓν ἑκατομύριον ψυχῶν ὑπολογίζεται ὅτι ἀνήλθε τὸ σύνολον τῶν στρατολογηθέντων χριστιανοπαίδων κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς τοιαύτης στρατολογίας. Θλιβεράν δὲ καὶ βαθεῖαν συγκίνησιν προξενεῖ εἰς πᾶσαν καρδίαν ἡ πρᾶξις πολλῶν Ἑλλήνων μητέρων, αἱ ὁποῖαι ἔσφαζον πολλὰκις τὰ ἴδια των τέκνα, ἵνα μὴ ἴδωσιν ἡμέραν τινὲ τοὺς καρποὺς τῆς κοιλίας των καταισχύνοντας τὴν πατρίδα.

16. Ὁ κεφαλικὸς φόρος.

1. Οἱ Τούρκοι ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀνδράποδα, τὰ ὁποῖα ὁ Μέγας των προφήτης, ὁ Μωάμεθ, ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ὡς ἀνδράποδα μετεχειρίζοντο αὐτούς, ὀνομάζοντες *ραγιάδες*. *Ραγιάδες* δὲ εἰς τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει ὑπηκόους βαρέως δεδουλωμένους.

2. Ὡς κτήνη λοιπὸν μετεχειρίζοντο τοὺς χριστιανούς οἱ βάρβαροι κατακτηταί. Ἐκρήμενίζον τὰς Ἐκκλησίας των καὶ καθύβριζον τὰς ἱεράς Εἰκόνας, ἤρπαζον διὰ τῆς βίας τὰ καλλίτερα κτήματα τῶν χριστιανῶν, κατεδίωκον δὲ καὶ ἐβασάνιζον αὐτοὺς ποικιλοτρόπως. Ὅταν δὲ Τούρκος ἐφόρευε Χριστιανόν, δὲν ἐτιμωρεῖτο παντελῶς, διότι ὁ νόμος τοῦ Μωάμεθ ἐκήρυττε θάνατον κατὰ τῶν ἀπίστων! δηλαδή· κατὰ τῶν Χριστιανῶν!

3. Ὅπως δὲ σήμερον οἱ ἔχοντες πρόβατα πολλὰ, ἢ αἶγας, ἢ ἵππους, ἢ βοῦς, πληρώνουσι φόρον εἰς τὸ Δημόσιον ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι, τοιοῦτοτρόπως ἐπλήρωνον φόρον βαρὴν καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς τυράννους Τούρκους, οὐχὶ διὰ τὰ ζῶα καὶ τὰ κτήματά των μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν κεφαλὰς. Ὁ σκληρὸς οὗτος φόρος ἐκαλεῖτο κατὰ μὲν τὴν γλῶσσαν τῶν Τούρκων *χαράτσι*, κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἑλλήνων *κεφαλικὸς φόρος*.

4. Ἐκαστος χριστιανὸς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ, ἂν δὲν ἐπλήρωνε τὸν φόρον του. Ὁ εἰσπράκτωρ τῶν φόρων εἰσέπραττεν ἀνεξετάστως ὅ,τι ἤθελεν ἀπὸ ἑκαστον χριστιανόν. Οἱ χριστιανοὶ εἰργάζοντο καθ' ὅλον τὸ ἔτος, μόλις διὰ νὰ ζῶσι καὶ διὰ νὰ πληρῶνωσι τοὺς βαρεῖς φόρους.

5. Ὅταν δὲ ἐπλήρωνον, ἐλάμβανον ἀπὸ τὸν εἰσπράκτορα, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο *χαρασίμπασης*, ἀπόδειξιν, λέγουσαν, ὅτι ὁ φέρων τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἐπὶ ἓν ἔτος τὴν κεφαλὴν του ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμους του!

6. Τοιοῦτος ἦτο καὶ τοιοῦτοτρόπως εἰσπραττέτο ὁ ἀτιμωτικὸς ἐκεῖνος φόρος. Πλὴν δὲ τοῦ κεφαλικοῦ ἐπλήρωνον οἱ χριστιανοὶ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀκόμη φόρους.

7. Ταύτας καὶ μυρίας ἄλλας βασάνους ὑφίσταντο οἱ ὑποδουλωθέντες Ἕλληνες. Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο ἀφόρητος. Ἄνωθεν τοῦ τραχήλου των πάντοτε ἐκρέματο ἡ σπάθη τοῦ Τούρκου. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπλήγωνον τὴν καρδίαν των καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ ἐπιθυμῶσι θερμοτέρον τὴν ἐλευθερίαν, λέγοντες·

*Καλλίτερα μᾶς ὄρας ἐλεύθερη ζωὴ,
παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιὰ καὶ φυλακὴ.*

17. Οἱ Κλέφται.

1. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, μὴ ὑποφέροντες τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα των καὶ ἀπήρχοντο εἰς τὰ ὄρη. ἵνα ζήσωιν ἐκεῖ ὡς **Κλέφται**. Εἶχον δὲ ἡμέρῖα, δηλαδή κατοικίαν, τὰ σπήλαια καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους. Κλέφτης ἐσημίαινε *παλληκάρῳ*, πολέμιον φοβερὸν τοῦ Τούρκου. Τὸ κλεπτόπουλο ἔλεγε·

- «Μάννα, σοῦ λέω, δὲν ἔμπορῶ ἔς τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
- » Δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου
- » Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ τὰ νὰ γείνω κλέφτης,
- » Νὰ κατοικήσω ἔς τὰ βουνὰ καὶ ἔς τὰς ψηλαὶς ὄχαυλῆς,
- » Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιὰ, μὲ τὰ θεριὰ κουβέντα,
- » Νᾶχω τὸν οὐρανὸ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεββάτι,

Κλέφτης.

- » Νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερῶν ἡμέροι.
- » Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
- » Κ' εὐχήσου με, μαννοῦλά μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω.
- » Καὶ φύτεψε τριανταφυλλιά καὶ μαῦρο καρνοφύλλι
- » Καὶ πότιζέ τα ζάχαρι καὶ πότιζέ τα μύσχο.
- » Κι' ὅσο π' ἀνθίζουν, μάννα μου, καὶ βγάνουνε λουλούδια,
- » Ὅ γνιός σου δὲν ἀπέθανε, μόν' πολεμᾷ τοὺς Τούρκους.
- » Κι' ἂν ἔρθη ἡμέρα θλιβερή, ἡμέρα φαρμακωμένη,

»Καὶ μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζί καὶ πέσουν τὰ λουλούδια,
»Τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃς.—
Δώδεκα χρόνια πέρασαν καὶ δεκαπέντε μῆνες,
Π' ἀνθίζαν τὰ τριαντάφυλλα, καὶ ἀνοίγαν τὰ μπουμπούκια.
Καὶ μίαν ἀγρὴ ἀνοιξιάνικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου,
Ποῦ κελαιοῦσαν τὰ πουλλιά κι' ὁ οὐρανὸς ἔγελοῦσε,
Μὲ μᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ γίνεται σκοτάδι.
Τὸ καρποφύλλι στέναξε, ἡ τριανταφυλλιά δακρῶζει.
Μὲ μᾶς ἔξεράθησαν τὰ δυὸ, καὶ ἔπεσαν τὰ λουλούδια.
Μαζί μ' αὐτὰ ἔσωριάστηκε κι' ἡ δόλια του μαννοῦλα.

2. Ὁσάκις ὁ Πασᾶς ἢ ὁ Βεζύρης προσεκάλει τινὰ νὰ προσκυνήσῃ, ἐκεῖνος ἀπήντα·

«Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, Βεζύρη τὸ τουφέκι.

»Κάλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά, παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους».

3. Οἱ Κλέφται ἔξω ἀπὸ ἀνάγκης ἀπὸ τὰς (Ἰσλαμ) αἰσθητικότητας. Συνήθως ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἤρπαζον τὰ εἰς τὰ ὄρη βόσκοντα ποιμνία τοῦ πασᾶ, ἢ εἰσέβαλλον εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ πολλάκις ἠγματοῦσαν καὶ αὐτοὺς τοὺς μπέηδες καὶ τοὺς ἀγάδες, τοὺς ὁποίους τότε μόνον ἀπέλυον, ὅταν ἐλάμβανον λύτρα.

4. Οἱ Κλέφται, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, ἐγυμνάζοντο εἰς ποικίλας ἀσκήσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν χρήσιμοι εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν. Ἐρριπτον εἰς τὸ σημάδι μὲ ἀκρίβειαν μεγάλην καὶ πολλάκις θαναταστήν. Ἐγυμνάζοντο εἰς τὸν δίσκον (ἔρριπτον τὸ λιθάρι), εἰς τὸ ἄλμα (εἰς τὸ πῆδημα) καὶ εἰς τὸν δρόμον (εἰς τὸ τρέξιμον).

5). Περὶ τοῦ Νικοτσάρα λέγεται, ὅτι ἠδύνατο εἰς τὸν δρόμον νὰ περάσῃ ἵππον, καὶ ὅτι δι' ἑνὸς ἄλματος ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ ἑπτὰ ἵππους παρατεταγμένους στοιχηδόν. Περὶ δὲ τοῦ Ζαχαρία ἐλέγετο, ὅτι ὅταν ἔτρεχεν, αἱ πτέραι του ἠγγίζον τὰ ὠτὰ του.

6. Οἱ Κλέφται πολλάκις ἐμάχοντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς, χωρὶς νὰ φάγωσι, χωρὶς νὰ πίωσι, χωρὶς νὰ κοιμηθῶσι, καὶ πολλάκις, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἐνόμιζεν αὐτοὺς καταβληθέντας ὑπὸ τοσοῦτων στερήσεων καὶ περιέμενε νὰ παραδοθῶσιν, αἴφνης ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν των ἐφόρμων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀνεδεικνύοντο ἐνδοξοὶ νικηταί.

7. Οἱ Κλέφται προετίμων πάντοτε νὰ σκοτωθῶσι καὶ οὐδέποτε νὰ παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνίοτε ὅμως συνέβαινε νὰ πίνωσι τὸ μέγα δεινὸν τοῦ νὰ συλληφθῶσι· καὶ τότε εἶναι ἀκατανόητον μετὰ πόσης γενναϊότητος καὶ καρτεροψυχίας ὑφίσταντο τὰς φοβερωτέρας τῶν στρεβλώσεων. Σφυροκοποῦμενοι, σουβλιζόμενοι καὶ

ζωντανοὶ λεπιζόμενοι δὲν ἐδάκρουν, δὲν ἐστέναζον, δὲν ἐπρόφερον λέξιν, παρεκτός, ἵνα ὑβρίσωσι καὶ περιφρονήσωσι τοὺς πασάδες καὶ τοὺς δημίους.

8. Ἐνεκα δὲ τῶν συμφορῶν τούτων μία τῶν συνηθεστέρων εὐχῶν, τὰς ὁποίας ἐν τοῖς συμποσίοις των ἤρχοντο πρὸς ἀλλήλους, ἦτο «καλὸ μολύβι». Ἐθεώρουν δὲ κακὸν νὰ κόψωσιν εἰς τὰς στιγμὰς ταύτας τὴν κεφαλὴν αὐτῶν οἱ Τούρκοι, καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλουν τοὺς οἰκείους νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν των. Καὶ αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν εἶδεν ὅτι οὐδεμία ἐλπίς σωτηρίας ὑπάρχει, ἐφώναξε: «δὲν εὐρίσκεται κανένας χριστιανὸς νὰ μου πάρῃ τὸ κεφάλι!»

9. Πολλάκις τὰ δημῶδη ἄσματα ἐκφράζουσι τοιαύτας παρακλήσεις, ὡς τὸ ἑξῆς:

«Σὰν δένδρο ἐρραγίστηκε, ἴσ' ἂν κυπαρίσσι πέφτει
ἠψηλὴ φωνοῦσαν ἔβαλε ἴσ' ἂν παλληκάρι ὀπουήταν!
—Ποῦ εἶσαι, καλέ μου ἀδελφέ, καὶ πολυγαπημένε;
Γύρσε ἴσ' πίσω, πᾶρέ με, πᾶρέ μου τὸ κεφάλι,
Νὰ μὴν τὸ πάρ' ἢ παραγιὰ¹ καὶ ὁ Ἰσοῦφ ἀράτης
Καὶ μοῦ τὸ πάρ' ἰτά Γιάννινα τ' Ἀλῆ πασᾶ τοῦ σκόλλου».

10. Τὸ δ' εὐγενὲς τοῦτο αἶσθημα, τὸ κηδόμενον περὶ τῆς τιμῆς καὶ μετὰ θάνατον, ἐξεδηλοῦτο διαφοροτρόπως. Ὁ Κλέφτης λ.χ. ἐπεθύμει νὰ κηδεύηται τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζόμενος. Τίς δὲν ἤξευρε τὸν τάφον τοῦ Δήμου, τὸ ἄσμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀντηχῆσαν ἄλλοτε εἰς ἐν τῶν θεατρῶν τῶν Παρισίων, τοσαύτας ἐπέσπασε χειροκροτήσεις καὶ τοσαύτας παρήγαγε συγκινήσεις;

«Ὁ ἥλιος ἐθασίλευε κί' ὁ Δῆμος διατάζει:
—Σύρτε, παιδιὰ μου, ἔς τὸ νερό, ψωμί νὰ φᾶτ' ἀπόψε.
Καὶ σύ, Λαμπράκη μ' ἀνεψιέ, κάθισ' ἐδῶ κοντὰ μου.
Νά! τ' ἄρματά μου φόρεσε, καὶ ἰδὲς νὰ τα τιμήσῃς!
Καὶ σεῖς, παιδιὰ μου, πάρετε τὸ ἔρμο τὸ σπαθί μου,
Πράσινα κόψετε κλαριά, στρώστέ μου νὰ καθίσω
Καὶ φέρτε τὸν πνευματικὸ νὰ μ' ἐξομολογήσῃ,
Νά του εἰπῶ τὰ κρίματα, ποῦ ἔχω καμωμένα.
Τριάντα χρόνια ἄρματωλὸς καὶ εἴκοσι ἔχω κλέφτης,
Καὶ τώρα μ' ἤρθε θάνατος καὶ θέλω νὰ πεθάνω.
Κάμετε τὸ κιδοῦρί μου πλατύ, ἠψηλὸ νὰ γένῃ,
Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω,
Κί' ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξιὸ ἀφήστε παραθύρι

1. Ἀπόσπασμα ἐχθρῶν στρατιωτῶν, καταδιώκον τοὺς κλέφτας.

Τὰ χειλιδόνια νάρχωνται τὴν ἀνοιξι νά φέρνουν
Καὶ τήθρονάκια τὸν καλὸ τὸν Μάη νά με μαθαίνουν».

11. Ἐν γένει δὲ οἱ Κλέφται, καίπερ διάγοντες βίον τοσοῦτον ἄγριον καὶ τραχύν, σπανίως ἦσαν θηριώδεις καὶ αἰμοχαρεῖς. Ἐφόνευον μὲν ὄσους ἠδύνατο Μουσουλμάνους, μὴ φειδόμενοι ἐνίστε, ἀλλὰ σπανιότατα, καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν ἔλαφτραγάγουν, ἅμα ἐδίδετο περίστασις, τοὺς πρώτους καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τοὺς δευτέρους, ἀλλὰ ὅμοι καὶ ἀδυσώπητοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν ἦσαν. Δὲν ἐβασάνιζον λ. χ. οὐδε τοὺς Τούρκους αὐτοὺς, ἀλλ' ἤρκοῦντο νά τους θανατώνωσι.

12. Λοιπὸν οἱ Κλέφται ἀνέκαθεν ἀντεστάθησαν κατὰ τῶν φοβερῶν τουρκικῶν καταπιέσεων. Καὶ διὰ τῆς γενναίας ἀντιστάσεώς των ἐκράτησαν ἀκμαῖον τὸ φρόνημα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

18. Οἱ Ἀρματωλοί.

1. Αἱ ζημίαι, τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι ἐπασχον ὑπὸ τῶν Κλεφτῶν, ἐγίνοντο καθ' ἡμέραν δεινότεραι. Διὰ τοῦτο περιῆλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νά συνθηκολογήσωσι πρὸς αὐτούς.

2. Ἐπέτρεψαν λοιπὸν κατ' ἀνάγκην εἰς τοὺς κλέφτας, ἑβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νά ἐπιτηρῶσι πολλαχοῦ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ νά καταδιώκωσι τὴν λιηστικίαν, ἐπὶ τῷ ὄρει αὐτοὶ νά μένωσιν ἀκαταδίωκτοι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅσαι ἐκ τῶν μαχίμων ἐκείνων ὁμάδων ἐδέχοντο τὴν συμφωνίαν ταύτην ἐκαλοῦντο Ἀρματωλοί. Τὰ σώματα ταῦτα συνετηροῦντο δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ συνέκειντο ἐξ Ἑλλήνων μόνον. Ὡστε οἱ Ἀρματωλοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ Κλέφται συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Τούρκους.

3. Ἐκάστου ἀρματωλικίου προΐστατο ἀρχηγός, καλούμενος καπετάνος. Ὁ καπετάνος εἶχε βοηθὸν ἢ ἐπασπιστήν, ὅσους ἐκαλεῖτο πρωτοπαλλήκαρον, οἱ δὲ στρατιῶται ἐκαλοῦντο παλληκάρια. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι ἔπρεπε νά εὐχαριστῇ Χριστιανούς ἅμα καὶ Τούρκους, τὰ δὲ συμφέροντα τούτων πολλὰκις δὲν συνεβιβάζοντο.

4. Ὑπάρχει δημῶδες ἄσμα, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ὁ Ἀρματωλὸς Στουρνάρας, ἀσθενήσας βαρέως καὶ μέλλον ν' ἀποθάνῃ ἐκάλεσε τὸ πρωτοπαλλήκαρον καὶ λέγει πρὸς αὐτό

Ἐλα, Φοντύλη ἀδελφὲ καὶ πρῶτο παλληκάρι,

Ἐλα κάθου ἔστα γόνατα, ἔλα κάθου σιμά μου...

Νά μοῦχης ἔννοια τὰ χωριά καὶ τὸ καπετανλίκι.

Γέροντες θέλουν χάριδα, κι' αγάδες θέλουν ἄσπρα.
Κι' ὁ Καπετᾶνος δόκιμος, γιὰ νὰ τοὺς κυβερνήσῃ.

5. Ἐν τούτοις οὔτε ὅλοι οἱ Κλέφται ἐκυνθηκολόγησαν καὶ ὑπετάχθησαν, οὔτε ὅλοι οἱ ἄρματωλοὶ πορρέμειαν πιστοὶ εἰς τὴν ὁσμανικὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἄρματωλοὶ οὐ μόνον μετεῖχον ὄλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων, ἀλλὰ καὶ οἰκοθεν πολλάκις περιήρχοντο εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἔχοντες τότε φυσικοὺς συμμάχους τοὺς κλέφτας.

6. Μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη φημίζεται ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρματωλοῦ Χριστοῦ Μηλιῶνῃ, ὅστις, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἄρταν ἠχμαλώτισε τὸν καδῆν καὶ δύο αγάδες, ζητῶν λύτρα. Οἱ Τούρκοι τότε ἀνέθεσαν εἰς Σουλεϊμάνην τινὰ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Χριστοῦ Μηλιῶνῃ. Ὁ Σουλεϊμάνης δὲ οὗτος εἶχεν ἄλλοτε διατελέσει φίλος τοῦ Μηλιῶνῃ, καὶ ἠδύνατο ἐπομένως νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτὸν ἀνυπόπτως. Ἀπαντήσας δ' αὐτόν, ὁμολόγησεν εἰλικρινῶς τίνα ἐπιτολὴν ἔλαβε.

Καὶ τότε οἱ δύο γενναῖοι ἄνδρες μονομαχήσαντες, ἐφρονεύθησαν παραδόξως καὶ οἱ δύο.

Παρασκευὴ ἕξημέρωνα (ποτὲ νὰ μὴ ᾔχε φέξει !)

Κι' ὁ Σουλεϊμάνης στάλθηκε νὰ πᾶν νὰ τον εὔρῃ
Ἐστὸν Ἀλμυρὸν τὸν ἔφθασε κι' ὡς φίλοι φιληθῆκαν.
Ὅλονυχτὴς ἐπίνανε, ὅσο νὰ ἕξημερώσῃ.

Καὶ ὅσον ἔφεξ' ἡ ἀγῆ, πέρασαν ἔς τὰ ἡμέροια.

Κι' ὁ Σουλεϊμάνης φώναξε τὸν καπετᾶν Μηλιῶνῃ
«—Χριστο, σὲ θέλει ὁ βασιλεὺς, σὲ θέλουν κι' οἱ αγάδες».

«—Ὅσο εἶν' ὁ Χριστὸς ζωντανός, Τούρκους δὲν προσκυνάει»....

Μὲ τὰ τουφέκια ἔτρεξαν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον,
Φωτιὰν ἐδώσαν ἔς τὴν φωτιά, καὶ πέρασαν εἰς τὸν τόπον.

7. Ὅσάκις λοιπὸν οἱ Ἄρματωλοὶ οὕτως ἢ ἄλλως ἐπανίσταντο, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ Τουρκία ἀπεκρίνοντο αὐτοὺς καὶ ἠγωνίζετο μὲ πάντα τρόπον νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Ἐνίοτε ἐπετύγχανεν, ἐνίοτε ὁμως ὄχι, καὶ πολλάκις οἱ Ἄρματωλοὶ ἀπέβαινον τοσοῦτον ἰσχυροί, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἀναστήσωσι τὰ ἄρματωλίκια αὐτῶν, καὶ ἠνάγκαζον μάλιστα διὰ τῆς βίας τὴν Κυβέρνησιν νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ πάλιν, ποιούμενη τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν. Ὑπάρχει δημῶδες ἄσμα λέγον

Κάτω ἔς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά
Ἐηρόμερο καὶ Ἄγραφα,
Καὶ ἔς τὰ πέντε βιλαέτια,
(Ἐβγάτε νὰ ᾄδῃτ', ἀδέρφια)
Ἐκ' εἶν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοὶ

Ὅλοι ντυμένοι σὶ φλωρί,
 Κάθονται καὶ τρῶν καὶ πίνουν,
 Καὶ τὴν Ἄρτα φοβερίζουν.
 Πιάνουν καὶ γράφουν μιά γραφή,
 Βρίζουν τὰ γένεια τοῦ Κατῆ.
 Γράφουνε καὶ ᾿ς τὸ Κομπότι
 Προσκυνοῦν καὶ τὸν Δεσπότη·
 Συλλογισθῆτέ το καλά,
 Γιατί σᾶς καίμε τὰ χωριά,
 Γρήγορα τ' ἀρματωλίκι,
 Ὅτ' ἐρχόμαστε σὰν λύκοι.

8. Οἱ ἡμέτεροι ἐφαίνοντο πρόθυμοι ἐκ διαλειμμάτων νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν, ἰδίως εἰς τοὺς ἐμφυλίους αὐτῆς ἀγῶνας. Ἄλλ' ὁμως ἡ Τουρκία ὑπώπαινε τοὺς ἀρματωλοὺς πάντοτε καὶ πολλάκις ἐπεχειρεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτούς. Ἐνεκα τούτου, ὅπως οἱ κλέφται εἶχον γίνεαι ἀρματωλοί, τοιοντοτρόπως οἱ ἀρματωλοὶ ἐγίνοντο πάλιν κλέφται. Τόσον δὲ συχνὰ συνέβαινε τοῦτο, ὥστε κατήχησαν Ἄρματωλὸς καὶ κλέφτης νὰ σημαίη τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ἦτο λοιπὸν δύσκολον νὰ διακριθῇ ὁ ἀρματωλὸς ἀπὸ τὸν κλέφτην, διότι ἀμφοτέροι ἐπραττον ὁ.τι ἐκάστοτε ἀπῆτουν ἢ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πατριδος. Ὑπάρχει δημῶδες ᾄσμα λέγον·

Ὁ Ὀλυμπος κ' ὁ Κίσαβος τὰ δυὸ βουνά μαλλῶναν.
 Γυρίζει τότ' ὁ Ὀλυμπος καὶ λέει τοῦ Κίσαβου :
 Μὴ μὲ μαλλῶνης, Κίσοβε, Κονιαροπατημένε !
 Ἐγφρ' ὁ γέρο-Ὀλυμπος, ᾿ς τὸν κόσμον ζακουσμένος,
 Ἐχω σαί ἀντα δυὸ κορφαὶς κ' ἐξήντα δυὸ βρυσούλαις.
 Πᾶσα βρύση καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης,
 Καὶ ᾿ς τὴν ψιλὴ μου τὴν κορφή ἀητος εἶν' καθισμένος
 Καὶ εἰς τὰ νύχια τοῦ κρατεῖ κεφάλι ἀντρειωμένου·
 —Κεφάλι μου τί ἔκαμες κ' εἶσαι κριματισμένο,¹
 —Φάγε, πουλλί, τὰ νηᾶτά μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου
 Νὰ κάνης πῆχη το φτερὸ καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.
 Ὡ τὸν Λούρο, ᾿ς τὸ Ξηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,
 Ὡ τὸ Χάσια καὶ ᾿ς τὸν Ὀλυμπο δάδεκα χρόνους κλέφτης·
 Ἐξήντ' ἀγάδες ᾿σκότωσα κ' ἔκαψα τὰ χωριά τους·
 Κι' ὄσους ᾿ς τὸν τόπον ἀφησα καὶ Τούρκους κ' Ἀρβανίταις
 Εἶναι πολλοί, πουλλάκι μου, καὶ μετρημὸ δὲν ἔχουν.
 Πλὴν ἦρθε κ' ἡ ἀράδα μου ᾿ς τὸν πόλεμο νὰ πέσω.

1. Καταδικασμένο.

9. Δοιπὸν ἐξ ἐνὸς μὲν αἱ φοβεραὶ καταπιέσεις τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ Ἁγία μας θρησκεία, ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, τὰ δημόσια τουρκικὰ ἀξιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις Χριστιανοὶ κατώρθωναν νὰ ἀνέρχονται, ἔτι δὲ ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν Κοινοτήτων, οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Κλέφται συνεκράτησαν τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκρηξίν τῆς μεγάλης Ἑπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος¹.

19. Ρήγας Φεραῖος (1753—1798).

1. Ἐν Θεσσαλίᾳ, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Βόλου, ὑπάρχει ὥραα μεσόγειος κωμόπολις, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναβλύζουσιν ἀφθονοὶ πηγαὶ ὕδατων, πλησίον δὲ ὑπάρχουσι δένδρα μεγάλα καὶ πυκνά. Ἡ κωμόπολις αὕτη καλεῖται *Βελεστίνον*. Τὸ Βελεστίνον εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκαλεῖτο *Φεραί*. Ἐν Βελεστίνῳ ἐγεννήθη τῷ 1753 ὁ μέγας Ἕλληρ **Κωνσταντῖνος Ρήγας**, ὅστις ἐπωνομάσθη **Φεραῖος**.

2. Ὁ Ρήγας τὰ πρῶτα μαθήματα ἤκουσεν εἰς τὰ ἐν Ζαγορᾷ σχολεῖα. Κατὰ δὲ τὸ 1780 μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐκεῖ ἀρχόντων. Ὁ Ρήγας ἐλάλει καὶ ἔγραφε πολλὰς ξένων γλώσσας. Νομίσας δέ, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς γενικῆς τοῦ Ἔθνους ἐπαναστάσεως, δὲν ἔπαυσε νὰ συνεννοῆται μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖοι ἔστερον τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ γράφῃ τὸ μὲν διάφορα βιβλία ὠφέλιμα εἰς τὸ Ἔθνος, τὸ δὲ διάφορα πατριωτικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεστήθιζον οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰ ὁποῖα, ἠδόμενα ὑπ' αὐτῶν βαθῶς τοὺς συνεκίνηον. Ὁ θούριος ὕμνος «ὡς τότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν ἔς τὰ στενὰ» εἶναι τοῦ Ρήγα, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα πατριωτικὰ ποιήματα.

3. Ὁ Ρήγας, διὰ νὰ ἐκτυπώσῃ τὰ διάφορα συγγράμματα αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετέβη εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας. Ἐκεῖ δὲ μένων, κατόρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, ὅστις ἐθριάμβευε κατὰ τῶν Ἰταλῶν τῷ 1796 καὶ 1797.

4. Ὁ Ναπολέων προσεκάλεσε τὸν Ρήγαν εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν Ἐνετίᾳ καὶ ὁ Ρήγας κατέβη ἐκ τῆς Βιέννης εἰς τὴν Τεργέστην, ἵνα ἐκεῖθεν ἔλθῃ εἰς τὴν ὀηθεῖσαν πόλιν Ἐνετίαν.

5. Εἰς τὴν Τεργέστην ὁ Ρήγας εἶχε προαποστείλει τὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλα ἔντυπα συγγράμματά του ἐντὸς δώδεκα κιβωτίων, ὡς καὶ τὸν φάκελλον τῆς ἀλληλογραφίας του μὲ τὸν Ναπολέοντα. Ταῦτα πάντα

1. Βλέπε ἡμετέραν Ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐγκυκλιμένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐν χρήσει οὖσαν εἰς τὰ δημοτικὰ Σχολεῖα.

κατέσχευεν ἐκεῖ ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις. Μετ' ὀλίγον δέ, μόλις ἐλθόντα, συνέλαβε καὶ τὸν Ρήγαν μὲ ἕξ συντρόφους του καὶ τοὺς παρέδωκεν ὅλους τῷ **1798** εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις διέταξε νὰ θανατωθῶσιν. Ἡ Αὐστρία τότε διέκειτο φιλικώτατα πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐμίσει τοὺς Ἕλληνας.

6. Ματαίως πολλοὶ ἐμεσολάβησαν τότε νὰ σώσωσι τὸν Ῥήγαν. Ὁ πασᾶς ἔμενεν ἀκαμπτος. Ὅθεν τὸν Μάιον τοῦ **1798** διέταξε νὰ πνίξωσι τὸν Ῥήγαν καὶ τοὺς συντρόφους του εἰς τὸν Σαῦον ποταμόν, ὅστις συμβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν πρὸ τοῦ Βελιγραδίου. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπνίξαν, ὁ δὲ Ῥήγας ἀντεστάθη καὶ διὰ τῆς ῥωμαλέας πυγμῆς του κατέβαλε τὸν Τοῦρκον, ὅστις εἶχε διαταχθῆ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ θανάτου.

Ῥήγας Φεραῖος

Τότε ἐγένεεν ἀνάγκη νὰ φονευθῆ ὁ Ῥήγας διὰ πυροβόλων ὄπλων, ἄγων τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

7. Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ῥήγας, εἶπε τοὺς ἑξῆς λόγους: «Ἔτοι πεθαίνουσι τὰ παλληγκάρια. Ἀρκετὸν σπύρον ἐσκόρπισα ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ Ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπὸν».

20. Ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα (1750—1792).

Ὁ διαβόητος διὰ τὴν θηριωδίαν του Ἀλῆ-Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις ἐγεννήθη τῷ **1741** εἰς τὸ χωριὸν Τεπελένι τῆς Ἀλβανίας, ἐπεθύμησε νὰ καθυποτάξῃ τὸ μικρὸν μὲν ἀλλ' ἡρωικὸν Σοῦλι. Τὸ Σοῦλι κεῖται ἐν τῇ Ἠπειρῷ πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Θεσπρωτικοῦ κόλπου ἐπὶ βράχου λίαν ἀποτόμου.

2. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς δις ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν ὀλιγαριθμίων ἀλλ' ἡρωϊκωτάτων Σουλιωτῶν, ἦτοι κατὰ τὸ **1790** καὶ κατὰ τὸ **1792**. Μετὰ δὲ τὴν ἦτταν τοῦ **1792** ἐτεχνάσθη τὸ ἕξῃς δόλιον καὶ ἄπιστον στρατήγημα. Ἐξεστράτευσε δηθθεν κατὰ τῶν ἀνησύχων κατοίκων τοῦ Ἀργυροκάστρου μετὰ δέκα χιλιάδων στρατιωτῶν.

3. Ἐγράψε δ' ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς δύο Σουλιώτας ὀπλαρχηγούς Γεώργιον Μπότσαρη καὶ Λάμπρον Τζαβέλλα, λέγων πρὸς αὐτούς,

ὅτι τοὺς «*χαριετῆ καὶ τοὺς φιλεῖ τὰ μάτια*» καὶ τοὺς παρεκάλε νὰ συμπράξωσι μὲ αὐτὸν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πολλὰ ὑπισχνόμενος αὐτοῖς. Καὶ ὁ μὲν Μπότσαρης, φρονίμως σκεπτόμενος, ἠρνήθη τὴν σύμπραξίν του, ὁ δὲ Τζαβέλλας ἐπέπεσε εἰς τὴν παγίδα καὶ μετέβη πρὸς τὸν Ἀλῆν μὲ ἑβδομήκοντα ἀνδρας.

4. Τότε ὁ Ἀλῆς εἶπεν εἰς τοὺς Σουλιώτας, ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἀρχίσωσι τὰς πρώτας στρατιωτικὰς τῶν ἀσκήσεις, καὶ οὕτω τοὺς ἐξηπάτησε καὶ ἀφωπλίσθησαν. Ἀμέσως τότε τοὺς περιζῶνει, τοὺς συλλαμβάνει, τοὺς δένει δι' ἀλύσεων καὶ τοὺς στέλλει εἰς τὰ Ἰωάννινα. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ κυριεύσῃ τὸ Σοῦλι, διέταξε μετ' ὀλίγον νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν Τζαβέλλαν, καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πολλὰς ἀμοιβάς, ἐὰν συγκατατίθετο νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Σουλίου· ἄλλως εἶπεν ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν.

5. Ὁ Τζαβέλλας ἀπήντησεν, ὅτι θὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖ ὁ Ἀλῆς ἂν τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Ὁ Ἀλῆς ἐδέχθη τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κρατήσῃ ὡς ὄμηρον τὸν δωδεκαετῆ τοῦ Τζαβέλλα υἱὸν **Φῶτον**. Οὕτω δὲ καὶ ἔγεινεν. Ὁ δὲ Τζαβέλλας, ἐπιστρέψας εἰς τὸ Σοῦλι, ἐξέθεσεν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τὰ σχέδια τοῦ πασᾶ, καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ ἀντισταθῶσι γενναίως, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι τὸν υἱὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Πρὸς δὲ τὸν Ἀλῆν ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν·

— «Χαίρομαι, ὅπου ἐγέλασα ἕνα δόλιον· εἴμ' ἐδῶ νὰ διαφεν-
 » τεύσω¹ τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἕνα κλέφτην· σὰν καὶ σένα.
 » Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνει· ἐγὼ ὅμως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδι-
 » κήσω πρὶν ἀποθάνω· κάποιοι Τοῦρκοι, σὰν κ' ἐσένα, θὰ ποῦν πῶς
 » εἶμαι ἄσπλαγχνος πατέρας, μὲ τὸ νὰ θνοιάσω τὸν υἱόν μου γιὰ τὸν
 » ἰδικόν μου ληρωμόν. Ἀποκρίνομαι, ὅτι, ἂν ἐσὺ πάρῃς τὸ βουνόν,
 » θέλεις σκοτώσει τὸν υἱόν μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαιμέλλιας μου
 » καὶ τοὺς συμπατριώτας μου· τότε δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἐκδικήσω
 » τὸν θάνατόν τους· ἀμή, ἂν νικήσωμεν, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιά·
 » ἢ γυναῖκά μου εἶναι νέα. Ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν
 » μένη εὐχαριστημένος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν
 » εἶναι ἄξιος νὰ ζῆσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου. Ἔτσι! Προ-
 » χώρησε λοιπόν, ἄπιστε· εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πῶ τὸ
 » αἷμά σου».

Ἐγὼ ὁ ὠμοσμένος² ἐχθρός σου
Καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας

1 Νὰ διαφεντεύσω = νὰ υπερασπίσω. — 2 Ὁ ὀρκισμένος.

6. Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ Βελῆς εἶπεν εἰς τὸν Φῶτον, ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Πασᾶ ἔμελλε νὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν. Ὁ δὲ Φῶτος ἀπεκρίθη· «Δέν σε φοβοῦμαι· ὁ πατήρ μου θά με ἐκδικήσῃ». Ἐδειλίασεν ἡ ἀγρία ψυχὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀπέναντι τῶν λόγων τούτων τοῦ Φώτου, καὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν. Ὁ Φῶτος, ἀνταλλαχθεὶς ἐντὸς ὀλίγου μὲ ἀιχμαλώτους Τούρκους, ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ.

7. Ἐκδίκησιν ὁμοῦ πνέων ὁ Ἀλῆς κατὰ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ Σουλίου, ἐφόρμησε μὲ μεγάλην στρατιάν. Οἱ Σουλιῶται δέ, διὰ στρατηγήματος ὑποχωρήσεως, ἄφησαν τὸν στρατόν του νὰ προχωρήσῃ· ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησεν ἀρκετὰ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ ἐφόρνευσαν διαχλίους ἐχθρούς.

8. Ἡ Μόσχω, σύζυγος τοῦ Τζαβέλλα, κατεκύλιε, μετ' ἄλλων γυναικῶν λίθους κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Ἀλῆς, ὅστις παρείηρει τὴν μάχην ἀπὸ τινος παρακειμένου λόφου, ἔφυγεν εἰς τὰ Ἰωάννινα, τρίξων ἐκ λύσσης τοὺς ὀδόντας του· ἵνα κρύψῃ δὲ τὸ αἰσχός του, διέταξε νὰ μείνωσι κλειστὰ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως κατὰ τὴν εἰσοδόν του· ἐπὶ δεκαπέντε δὲ ἡμέρας ἔμεινε κεκρυμμένος ἐντὸς τοῦ παλατιοῦ του. Ὁ περρωθεὶς στρατός του ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα διεσκορπισμένους. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσαν οἱ κατὰ τὸ 1792 ἀγῶνες τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ὁ δὲ Λάμπρος ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῶν τραυμάτων.

21. Ὁ Σαμουήλ.

1. Οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου καὶ ἡ πτώσις αὐτοῦ. — Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς δὲν ἐλησμόνει τὴν συμφορὰν, τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔλαυε μελετῶν τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Μετὰ ὀκτώ ἔτη, ἤτοι τῷ 1800, συνήθροισε στρατόν καὶ ἐπολιόρκει τὸ Σοῦλι ἐπὶ τρία ἔτη.

2. Τῷ 1803 δὲ ἐκυρίευσεν αὐτὸ διὰ προδοσίας ἑνὸς τῶν πολιορκουμένων, ὅστις ὠνομάζετο Πήλιος Γούσης. Οὗτος, λαβὼν ὀλίγα χρήματα, ὠδήγησε κρυφίως διὰ στενωποῦ ἐν καιρῷ νυκτός στρατόν τουρκικόν εἰς τὸ Σοῦλι καὶ ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

3. Μάχης δὲ φοβερᾶς κατόπιν γενομένης, ὑπεχώρησαν οἱ ἄνδρες οἱ Σουλιῶται εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, κείμενον μεταξὺ Σουλίου καὶ Κιάφας. Πολιορκούμενοι δ' ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, περιήλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τὸν Ἀλῆν ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως, ὅπου ἂν θελήσωσι, μετὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν πραγμάτων των. Ἀνεχώρησαν δ' ἐκεῖθεν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1803, διηρημένοι ὄντες εἰς τρία σώματα.

4. Ὁ ἡρωϊσμός τοῦ Σαμουήλ. — Ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς παρέμεινεν ὁ ἄνδρσιος μοναχὸς Σαμουήλ μετὰ

πέντε άλλων συναγωνιστῶν του, ἵνα λάβωσι τὸ ἀντίτιμον τῶν περι-
σωθέντων ἐκεῖ πολεμεφοδίων, τὰ ὅποια ἤθελε νὰ ἀγοράσῃ ὁ Ἄλῃς.
Παρίσταντο δὲ δύο Τούρκοι καὶ εἰς γραμματεὺς τοῦ Ἄλῃ.

Ὁ γραμματεὺς, ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὰ χρήματα, εἶπεν εἰς τὸν Σα-
μουήλ· «Καὶ τώρα, ποίαν τιμωρίαν, Καλόγηρε, νομίζεις ὅτι θὰ σοῦ
»ἐπιβάλλῃ ὁ Βεζύρης (ἐννοῶν τὸν Ἄλῃν), ἀφοῦ παρεδόθης τόσον
»ἀφρόνως εἰς τὰς χεῖράς του ;»

— «Καμμίαν, ἀπεκρίθη ὁ Σαμουήλ, ἡ ὅποια θὰ δυνηθῇ νὰ τρο-
»μάξῃ ἄνθρωπον, ὅστις ἐμίσησε τὴν ζωὴν καὶ περιεφρόνησε τὸν θά-
»νατον». Καὶ συγχρόνως ἐξεκένωσε τὸ πιστόλιόν του ἐντὸς τῆς πυρι-
τιδαποθήκης. Φοβερὰ τότε ἔγεινεν ἔκρηξις, πάντες δ' ἐφονεύθησαν
καὶ κατεκάρησαν, πλὴν ἑνός τινος μακρὰν ἴσταμένου καὶ ἀκούοντος.
Τοῦ ἥρωος Σαμουήλ οὐδὲ ἔχνος ἀνευρέθη ἀπὸ τὸ σῶμά του.

22. Αἱ Σουλιώτισσαι.

1. Ἐκ τοῦ ἥρωϊσμοῦ τοῦ Σαμουήλ εὗρε πρόφασιν ὁ Ἄλῃς νὰ πα-
ραβῇ τὰς συνθήκας, καὶ ἀμέσως κατεδίωξε τοὺς ἀναχωροῦντας Σου-
λιώτας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῶμα αὐτῶν κατώρθωσε νὰ σωθῇ.

2. Τὸ δὲ δεύτερον κατέφυγε καὶ ὠχυρώθη εἰς τὸ *Ζάλογρον*, τὸ
ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλῶν βράχων, ὅπως τὸ Σοῦλι, ὑπεράνω τοῦ
Ἀχέροντος ποταμοῦ.

3. Μετὰ διήμερον ἀγῶνα ἐξηνητήθησαν αἱ ὀλίγαι τροφαὶ καὶ τὰ
ὀλίγα πολεμεφοδία, αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ ὕδατος κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ.

4. Τότε ἐξήκοντα γυναῖκες Σουλιώτισσαι ἔλαβον τὰ τέκνα των εἰς
τὰς ἀγκάλας, ἔτρεξαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ἀποκρήμνου βράχου, ὅπου
μόλις ἤκούετο ὁ ῥόχθος τοῦ κάτωθεν ῥέοντος καὶ ἀφρίζοντος Ἀχέ-
ροντος ποταμοῦ, ἐφίλησαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ φίλτατά των καὶ
τὰ ἐσφενδόνησαν κάτω εἰς τὸν ποταμόν· αὐταὶ δέ, λαβοῦσαι τὰς χεῖ-
ρας ἀλλήλων καὶ τραγαδοῦσαι καὶ χορεύουσαι τὸν συρτὸν χορὸν,
ἐπήδων κατὰ σειρὰν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου
ὑψους εἰς τὸ βράθρον, ἵνα μὴ πέσωσι ζῶσαι εἰς τὰς χεῖρας τῶν
αἰμοβόρων Τούρκων. Ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἦσαν ὀκτακόσιοι,
διεσώθησαν μόλις ἑκατὸν πενήκοντα, φεύγοντες ἐν ὄρῃ νυκτὸς διὰ
μέσου τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν φιλικὴν Πάργαν.

5. Τὸ δὲ τρίτον σῶμα τῶν Σουλιωτῶν, καταδιωκόμενον, κατέ-
φυγεν εἰς τὸ Μοναστήριον *Σέλτσον*, ὅπου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἐξη-
κολούθησε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἄλῃ μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 1804.
Τέλος δὲ περιεσώθησαν 45 μόνον ἄνδρες, φυγόντες εἰς τὴν Πάρ-
γαν ὑπὸ τὸν Μπότσαρη.

6. Τοιοῦτον τέλος ἔσχον οἱ ἀγῶνες τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου. Ὁ δὲ αἰμοβόρος Ἀλῆ-πασάς ἐτελεύτησε τὸν βίον κακῶς τῷ 1822 ἄγων τὸ 81 ἔτος τῆς ἡλικίας του, διότι ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου· οὗτος δ' ἐπεμφε τὸν στρατάρχην Χουρσίτ μετὰ πολλοῦ στρατοῦ κατ' αὐτοῦ εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐπολιορκήσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ μεταβῇ εἰς νησιδὰ τινα ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων· ἐπὶ τῆς νησίδος δέ, πλεύσας μὲ λέμβον, ἐφόνευσεν αὐτὸν ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ Πασάς· ἀποκόψας δὲ τὴν κεφαλὴν του ἔφερεν εἰς τὸν Χουρσίτ ἐν Ἰωαννίνοις, ἐκεῖνος δ' ἀπέστειλεν αὐτὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰς Κωνσταντινούπολιν.

23. Ὁ βορηᾶς πὺ τάρνάκια παγώνει ¹.

Ἦτο νύχτα. Εἰς τὴν στέγη ἐβογγοῦσε

Ὁ βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἐπεφτε χιόνι.

Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε

Ὁ βορηᾶς, πὺ τάρνάκια παγώνει!

Μέσ' ἔς τὸ ὀπίτι μιὰ χαροκαμένη,

Μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,

Ἐ τοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη

Δέκα νύχταις δὲν ἐκλείγε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,

Ἀγγελούδια, λευκὰ ὄσαν τὸν κρίνο.

Κ' ἓνα μόνον τῆς ἔμεινεν, ἓνα,

Καὶ ἔς τάφον κοντὰ ἦτο κ' ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί τῆς μὲ κλάμα ἐβογγοῦσε

Ὡς νὰ ἐζήτηε τὸ δόλιο βοήθεια,

Κ' ἡ μητέρα σιμὰ του ἐθρηνοῦσε

Μὲ λαχτάρια χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι

Ἐπλήγωναν βαθεῖα τὴν ψυχὴ μου.

Σύντροφός μου ἢ ταλαίπωρος ἐκείνη,

Ἄχ! καὶ τὸ ἄρρωστο ἦτο παιδί μου.

Ἐ τοῦ ὀπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε

Ὁ βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἐπεφτε χιόνι.

Ἄχ! μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε

Ὁ βορηᾶς, πὺ τάρνάκια παγώνει.

1. Τὸ πλῆρες πάθος καὶ ἀφελείας λαμπρὸν τοῦτο ποίημα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Π. Ζαλοκώστα τῷ 1848 ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ τετάρτου υἱοῦ του Χριστοῦ.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδ' ἔσηκώθη
Σὰν τρελλή. Ὅλοι γύρω ἄωπαῖναν
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς τῆς οἱ πόθοι
Μὲ τὰ λόγι' ἀπ' τὸ στόμα τῆς βγαῖναν.

ὦ, κακὸ πού μ' εὗρῆκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, Γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
Ἐνα τό 'χω δὲν μ' ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ μου το καὶ πᾶρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι' ὁ Γιατρός μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
Πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων—ἄχ, λόγια χαμένα—
Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κ' ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψῃ
'Στὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμὸ του.
Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ,
Ποῦ κατέβη 'ς τ' ὄχρὸ πρόσωπό του.

'Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγῃ ἐδογγοῦσε
'Ο βορηᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι,
'Αχ! μεγάλο κακὸ μᾶς 'μνηοῦσε
'Ο βορηᾶς πού τάρνάκια παγώνει.

'Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
'Ὅταν ἔχη βαρῆά 'ξάπλωμένο
Τὸ παιδί τῆς σὲ πόνου κρεβάτι!

Γ. Ζαλοκώδτας

24. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία.

1. Ἡ ἰδιουσίς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.—Εἰς τὴν Ὀδησσόν, ἐμπορικὴν πόλιν τῆς Ρωσίας, κειμένην εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου κατῴκουν καὶ κατοικοῦσι πλείστοι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἀπ' ἀΐωνος καὶ πλέον μετέδθησαν ἐκεῖ, ὅπως ἐλευθέρως ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ λησμονήσωσι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα των καθήκον.

2. Οἱ Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ὑποφέρωσι τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἐσκέπτοντο νὰ ὑψώσωσι πάλιν τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστά-

σεως. Αἱ προηγούμεναι ὁμως μερικαὶ ἐκείναι ἐπαναστάσεις τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἄλλαι, ἐδίδαξαν αὐτούς, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναστατήσωσιν ὁμοῦ πάντες, διὰ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅ,τι ἐπόθουν.

3. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον τῆς κοινῆς συνεννόησεως καὶ τῆς γενικῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐξεγέρσεως ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων, συνέστη ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ῥωσίας τῷ 1814 Ἐταιρεία τις, ἣ ὀνομάσθη **Φιλικὴ Ἐταιρεία**. Πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτῆς ὑπῆρξαν τρεῖς Ἕλληνες μικρέμποροι τῆς Ὁδησσοῦ, ὁ Σκουφᾶς, ὁ Τσακάλωφ, καὶ ὁ Εἰάνθος.

4. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔγειναν μέλη τῆς Ἐταιρείας ταύτης οἱ ἐπιφανέστατοι ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, οἵτινες τοιοῦτοτρόπως συνεδέθησαν μεταξύ των πάντες, προεστῶτες, ναυτικοί, κλέφται, ἄρματωλοί, ἔμποροι, γεωργοί, λόγιοι.

5. **Ζήτησις ἀρχηγοῦ.**— Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον ἀρχηγόν, εἶχον δὲ ἀνάγκην τῆς βοήθειας ἰσχυροῦ τινος Κράτους, ἀπεφάσισαν καὶ ἐπεμφαν τῷ 1820 τὸν Εἰάνθον εἰς τὴν Πετρούπολιν τῆς Ῥωσίας, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν μέγαν ἄνδρα **Ἰωάννην Καποδίστριαν**, Κερκυραῖον τὴν πατρίδα, ὅστις τότε ἦτο Ὑπουργὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας, ἵνα δεχθῆ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

6. Ὁ Καποδίστριας ἠρνήθη, εἰπὼν, ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχεν ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας Ἀλέξανδρος νὰ περιπλακῆ εἰς πολέμους, καὶ ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον ἀκόμη νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Ἑλλάς. «Ἐῶχομαι ὁμως, εἶπε πρὸς τὸν Εἰάνθον, νὰ σᾶς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ.»

7. **Ἀρχηγὸς ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.**— Τότε ὁ Εἰάνθος ἔκαμε τὴν πρότασιν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Οὗτος ἦτο ἀνδρείος στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος· εἰς τινα δὲ μάχην κατὰ τοῦ Ναπολέοντος εἶχεν ἀπολέσει τὸν δεξιὸν βραχίονα.

8. Ὁ Ὑψηλάντης, συνεννοηθεὶς κα μὲ τὸν Καποδίστριαν, ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας· ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας λόγῳ ὑγείας καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ 1820 κατέβη ἐκ Πετρούπολεως εἰς Ὁδησσόν. Ὅποτε δὲν ὑπελείπετο πλέον ἄλλο τι, εἰμὴ ἔκρηξις τῆς Ἐπαναστάσεως.

23. Θεοῦ παρουσία.

1. Θεὸς ὑπάρχ' εἰς οὐρανοῦς,
προστιάτης τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς
τὸν βλέπει εἰς πάντα τόπον.

2. Τὸν βλέπ' εἰς τὸν οὐράνιον
φωστῆρα τῆς ἡμέρας,
καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ δάνειον
τῆς νυκτοπόρου σφαιράς.

3. Τὸν βλέπει, ὅταν καταγίς
σωρεύη μαύρα νέφη,
κί' ὅταν παρήγορος τῆς γῆς
γαλήνη ἐπιστρέφῃ.
4. Τὸν βλέπει εἰς τὸν ἡμερον
παλμὸν τῆς εὐτυχίας,
ἀλλὰ κ' εἰς τὴν ἐφήμερον
ὀδύνην τῆς καρδίας.
5. Εἰς τοῦρανοῦ τὸν πάπυρον
ἢ δόξα του ἐγραφή,
καὶ Τὸν ὕμνῃ τὸ ἄπειρον
καὶ ἡ ζωὴ κ' οἱ τάφοι.
6. Τὸ κράτος Του δοξάζοντα
τὸν τρέμουνσι τὰ ὄντα,
τὸν πᾶν ἐξουσιάζοντα
καὶ πανταχοῦ παρόντα.
*Αλ. Ραγκαβῆς.

**26. Ἡ ἀπαγχόνισις τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου.
(1745—1821)**

1. **Ἡ ὀργὴ τῆς Τουρκίας.** — Ἡ Τουρκία ὠργίσθη σφόδρα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπειδὴ ἐπανεστάτησαν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς. Ἐφυλάκισε λοιπόν, ἀπεκεφάλισε καὶ μυριοτρόπως ἐβασάνισε πλείστους ἐπισήμους Ἑλληνας, κατὰ τῶν ὁποίων συνελάμβανεν ὑπονοίας, ὅτι ἤθελον τὴν ἐπανάστασιν ἢ ὑπεβοήθουν αὐτήν. Πλείστα δ' ἐπίσημα καὶ σπουδαῖα μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, κατοικοῦντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεκεφαλίσθησαν ἢ ἐκρεμάσθησαν.

2. **Ἡ σύλληψις τοῦ Πατριάρχου.** — Αἱ μεγάλαι αὐτασφαγαὶ συνέτεσε νὰ ἀρχίσωσιν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα τῶν χριστιανῶν, τὸ ὁποῖον τότε συνέτεσε νὰ ἐορτάζηται τὴν 10 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου. Ἦλθε καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα. Τὸ μεσουύκιον μετέβησαν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ Πατριάρχης μετὰ δώδεκα ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἐπικρατούσαν συνήθειαν.

3. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία, ἀνεχώρησαν ὅλοι ἀνενόχλητοι εἰς τὰ ἴδια. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἀνέβη εἰς τὰ πατριαρχεῖα, καθ' ἣν ὥραν ἤρχισε νὰ φωτίζῃ. Ἀμέσως δὲ τότε ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας διερμηνεὺς τοῦ Σουλτάνου, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου· εἰσῆχθησαν δὲ οἱ δύο οὗτοι εἰς τὸ *συνοδικόν*, ὅπου μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε καὶ ὁ Πατριάρχης· τότε ὁ μέγας διερμηνεὺς Σταυράκης Ἀριστάρχης τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ γραμματεὺς φέρει *φιρμάνι* καὶ ἔχει διαταγὴν νὰ ἀναγνώσῃ αὐτὸ αὐθωρεὶ ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων, τῶν προϋχόντων, καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν συνεχιγῶν.

4. Ὁ Πατριάρχης διέταξε νὰ συνέλθωσι πάντες οὗτοι, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀνεγνώσθη τὸ *φιρμάνι*, λέγον· «Ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρό-

»νου, ἀχάριστος καὶ ἄπιστος πρὸς τὴν Πύλην καὶ ραδιοῦργος
»γίνεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του καὶ τῷ προσδιορίζεται διαμονή
»τὸ Καδί-κιοὶ μέχρι δευτέρας διαταγῆς.» Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνω-
σιν τοῦ φερμανίου τούτου ἀπήχθη ὁ ὑπερεβδομηκοντούτης Πα-
τριάρχης εἰς τὸ δεσμοτήριον.

5. Ἡ ἀπαγχόνις. — Κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου
ἀπήγαγον αὐτὸν ἐπὶ πλοιαρίου εἰς τὸ παράλιον τοῦ Φαναρίου καὶ
ἐκείθεν ὀδεύοντες ἔφθασαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα· ἐκεῖ τότε ὁ δή-
μιος τὸν ἐκρέμασε, προσευχόμενον ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος,
ἐκ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης πύλης τῶν Πατριαρχείων μετὰ
τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν
ἐκρέμασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς· μετ' ὀλίγον δὲ ἄλλους
τέσσαρας καὶ κατέσφαξαν δεκακισχιλίους Χριστιανούς, πολλοὺς δὲ
ξέωρισαν, καὶ πλείστοι ἐδραπέτευσαν.

6. Ἡ καταβύθις τοῦ πτώματος. — Τρεῖς ἡμέρας
ἔμεινε τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἀγχόνης· τὴν δὲ Τετάρτην τὸ κατε-
βίβασεν ὁ ἀγχονιστής, τὸ ἔσυραν οἱ ἐχθροὶ κατὰ γῆς καὶ τὸ ἐχλεύ-
ασαν, κατόπιν δὲ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸ μέσον τοῦ Κερατίου κόλπου,
ἄεσαντες τρεῖς λίθους ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ πτῶμα τότε ἐβυθίσθη.

7. Ἡ ἀνεύρεσις τοῦ πτώματος καὶ ἡ μετακομιδὴ
εἰς Ὀδησσόν. Μετ' ὀλίγας
δὲ ἡμέρας ἀνεράνη τὸ λεί-
ψανον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας
τῆς θαλάσσης πρὸς τὸν Γα-
λατῶν ἐν μέσῳ δύο πλοίων
Χριστιανικῶν. Ἀφοῦ δ' ἐνύ-
κτωσεν, ἀνείλκυσεν αὐτὸ ἐπὶ
τοῦ πλοίου τοῦ ὀτερος τῶν
πλοίαρχων, Κεφαλλὴν τὴν
πατρίδα καὶ Σκλάβος τὸ ὄνο-
μα. Μετεκόμισε δ' αὐτὸ εἰς
τὴν Ὀδησσὸν τῆς Ρωσσίας καὶ
τὸ ἀπέθεσεν ἐν τῷ ἐκεῖ λοι-
μοκομείῳ.

8. Ἡ ταφὴ. — Τότε ὁ
Αὐτοκράτωρ Πασῶν τῶν Ρω-
σῶν Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἐξέ-
δωκε διάταγμα καὶ συνή-

χθησαν πᾶσαι αἱ πολιτικά, αἱ στρατιωτικά καὶ ἱερατικά ἀρ-
χαι τῆς πόλεως, συνώδευσαν δὲ ἐν μεγάλῃ τελετῇ τὸ λείψα-
νον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς Ὀδησσοῦ, ὅπου διέμεινεν

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος

ἐπὶ 30 ἡμέρας προσκυνούμενον. Κατόπιν δ' ἐν μεγάλῃ πάλιν τιμῇ μετηνέχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτέθη ἐν μνήματι καινῷ ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος, ὡς λείψανον ἱερομάρτυρος.

9. Ἡ μετακομιδὴ εἰς Ἀθήνας.—Μετὰ πενήντα δὲ ἔτη μετεκομίσθη τὸ λείψανον, κατὰ τὸ ἔτος 1871, ἐξ Ὀδησοῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐναπετέθη ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς μνημείου ἐκ μαρμάρου, ὅπου καὶ εὑρίσκεται σήμερον.

10. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἦτο Πελοποννήσιος, ἐκ Δημητσάνης τῆς Γορτυνίας, γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1745 (ἢ κατ' ἄλλους τῷ 1751), ἦτο δὲ πτωχόπαις καὶ ὠνομάζετο Γεώργιος Ἀγγελόπουλος.

11. Ὁ ἄγριος θάνατος τοῦ Πατριάρχου ἐξώργισεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ πεισματωδέστερον ἠγωνίζοντο οὗτοι τοῦ λοιποῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος.

12. Τῷ 1871, ὅτε μετηνέχθη ἐξ Ὀδησοῦ εἰς Ἀθήνας τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου, ἐγένετο μεγάλη τελετὴ ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1872 δὲ οἱ Ἕλληνες ἔστησαν καὶ μαρμάρινον ἀνδριάντα τοῦ Γρηγορίου παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, πλησίον τῶν ἀνδριάντων Κοραῆ καὶ Φεραίου· ὁ δὲ ἐθνικὸς ἡμῶν ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε τότε θαυμάσιον ποίημα πρὸς τὸν ἀνδριάντα, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς :

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος ;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου ;
Τὰ φτερωτά σου τὰ ὄνειρα ;...¹

27. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. (1770—1843)

1. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἡ γενεὰ αὐτοῦ.— Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἀνήκεν εἰς περιώνυμον καὶ ἀρχαίαν οἰκογένειαν κλεφτῶν. Εἶχε δὲ γεννηθῆ τῷ 1770 εἰς Ραμοβοῦν τῆς Μεσσηνίας ὑποκάτω ἐνὸς δένδρου, ἐπειδὴ πολὺς κόσμος τότε εἶχε καταφύγει εἰς τὰ βουνὰ ἐξ αἰτίας τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων. Οὐδεὶς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχεν ἀποθάνει ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Μόνον ἀπὸ τοῦ 1762 μέχρι τοῦ 1806 ἐφονεύθησαν ἑβδομήκοντα Κολοκοτρωναῖοι, μαχόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ πατὴρ δὲ τοῦ Θεοδώρου Κωνσταντῖνος, φονεύσας 700 ἀπίστους, εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸ νησίον, ὅπου πρῶτον μὲν ἔκοψαν τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖ-

1. Βλέπε « Ἀπόλλωνα » Θ. Ἀποστολοπούλου σελ. 50 καὶ « Ἡρόδοτον » ἰδίου σελ. 154.

ρας αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ τὸν ἀπηγχόνησαν. Ὁ Θεόδωρος ὁμῶς ἔγεινεν ἀνὴρ, διὰ τὴν ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του.

2. Τὸ ῥωμαλέον, οὐχὶ δὲ καὶ ὑψηλόν, αὐτοῦ σῶμα, τὸ ὅποιον ἐν μέσῳ περιέβαλλε κοκκίνη φουστάνελλα¹ ἢ μακρὰ κόμη του, ἢ μεγάλη κεφαλὴ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐφόρει ὡς κάλυμμα περικεφαλαίαν ἔχουσαν σχῆμα ἀρχαίας περικεφαλαίας, τὸ ἰσχνόν του πρόσωπον, τὸ μελαγχροινόν του χρῶμα, οἱ μικροὶ καὶ γοργοὶ ὀφθαλμοὶ του, τὸ ἄτρομον καὶ ἀστράπτον βλέμμα του, αἱ πυκναὶ ὀφρύες, τὸ εὐρὺ μέτωπον, ἢ ἀγκυλωτὴ του ῥίς, ἢ βροντώδης ὡς κεραιῶν φωνὴ του, ἢ πειστικωτάτη γλῶσσά του, πάντα ταῦτα κατέπληττον τοὺς βλέποντας αὐτόν.

Ἡ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

3. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἶχε τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὀρθότητα πνεύματος, εὐγλωττίαν, στρατηγικὴν ἰκανότητα, πανουργίαν, γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ τέχνην τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συμπεριφορᾶς, ὥστε πάντες ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν του καὶ ἐσέβοντο αὐτόν.

4 Ὁ Κολοκοτρώνης, ἂν καὶ δὲν ἤξευρε γράμματα, ἐγίνωσκεν ὁμῶς ἐκ παραδόσεως καλῶς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους του καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων του. Οἱ Τούρκοι τὸν ἐμίσουν καὶ οἱ Κλέφται τὸν ἐσέβοντο.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ὑπογραφήν του.

6. Δωχθεὶς ἐνωρὶς ἐκ τοῦ οἴκου του καὶ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον (ἣτις κρήνη μὲν διετέλει ὑπὸ τὴν Ρωσίαν, μετ' ὀλίγον δὲ περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, καὶ τῷ 1809 εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων). Ὁ Κολοκοτρώνης κατετάθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, τὸν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καταρτισθέντα, ἠγωνίσθη δὲ ὡς Ἰόνιος λοχαγὸς παρὰ τὴν Λευκάδα κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου ἐν τῷ στρατῷ. Βραδύτερον ὁμῶς ἐγκατέλιπε, χάριν τῆς πατρίδος του, τὴν θέσιν του ἐκείνην, ἵνα κατέλθῃ εἰς Πελοπόννησον.

¹ Ὁ λεγόμενος ντουλαμάς.

7. Ὅτε κατήλθεν εἰς τὴν Μάνην τῷ 1821, εἶχεν ἡλικίαν 52 ἐτῶν· διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του ὁ Γέρος τοῦ Μορηᾶ. Ὅτε ἠκούσθη εἰς ἄλλην τὴν Πελοπόννησον ἡ εἰδησις, ὅτι ὁ γέρον Κολοκοτρώνης ἦλθεν εἰς τὴν Μάνην, τρόμος κατέλαβε τοὺς ἐχθρούς, ἀνεθάρρυσαν δὲ μεγάλως οἱ Ἕλληνες. Ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπεδίωξε νὰ συλλάβῃ καὶ θανατώσῃ τὸν ἐπικίνδυνον ταραξίαν.

8. Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν ἀνεδείχθη ὁ ἰκανώτατος καὶ ὁ καταλλήλοτατος πάντων νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὸν διεξαγόμενον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα.

9. **Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Κολοκοτρώνη.**— Εὐθὺς δὲ ὡς ἐπάτησε τὸν πόδα εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατήρτισεν ἴδιον ἰσχυρὸν σῶμα πολεμιστῶν.

10. Ἐν πρώτοις δὲ κατέλαβε τὰς Καλάμας μετὰ τοῦ Πετρόμπεη. Ἐπειτα δὲ ἐξεστράτευσεν εἰς Ἀρκαδίαν, ἀπέκλεισε τοὺς ἐχθρούς ἐν Καρυταίνῃ, κατέλαβε τὰς περὶ τὴν Τρίπολιν στρατηγικὰς θέσεις Βαλτέτσι, Βέρβαινα, Χρυσοβίτσι καὶ ἄλλας· ἐπολιόρκησε τὴν Τρίπολιν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1821, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως.

11. **Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως.**— Τὸ μέγα στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἡ πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως, ἣτις ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ, περιεβάλλετο δὲ διὰ τειχῶν ἰσχυρῶν καὶ περιελάμβανε πληθυσμὸν τριάκοντα χιλιάδων ψυχῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν εἶχον καταφυγεῖ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως πολλοὶ Τούρκοι.

12. Πάντες οἱ καπετανατοὶ, ἦτοι ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης, ὁ Νικήτας, ὁ Ἀναγνωστάρης, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ἄλλοι δὲν παρεδέχοντο ἐν ἀρχῇ τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ὑπεχώρησαν ἐξ Ἀρκαδίας εἰς Μεσσηνίαν. Ἐνῶ δὲ προέτρεπον καὶ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ ὑποχωρήσῃ, αὐτὸς ἀπεκρίθη λίαν περίλυπος·

— «Δὲν ἔρχομαι. Ἄν θέλετε σεῖς, τραβάτε. Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ, «ὄπιο καὶ τὰ βοννά καὶ τὰ πουλλιά μὲ γνωρίζουν. Ἄν χαθῶ, κάλλιο νὰ μὲ φᾶν' αὐτά».

Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀνεχώρησαν πάντες, οἰκτείροντες τὸν ἄνδρα τοσοῦτον, ὥστε ὁ Παπαφλέσσας εἶπε πρὸς ἓνα τῶν Μανιατῶν· «Βρέ, μείνε σὺ μαζί του νὰ μὴν τὸν φᾶν' οἱ λύκοι».

13. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, μείνας ὀλομόναχος, εἰσηλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοβίτσου, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ ἀσπασθεὶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἶπε·

— «Παναγία μου, βοήθησε τοὺς χριστιανοὺς. Τοὺς ἐπήραμε ἴς τὸ «λαίμό μας».

14. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐφρόντισεν ἀμέσως ὁ ἀτρόμητος ἀνὴρ νὰ

περιουλλέξη ἄνδρας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ ἐξακολουθῆ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σχεδίου του, ἕως οὗ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπλαρχηγοὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ὀρθότητα αὐτοῦ, ἐπανῆλθον εἰς Ἀρκαδίαν καὶ μετ' οὐ πολλὸν χρόνον ἐκυριεύσαν τὴν Τρίπολιν ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη.

15. Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλι.—Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, ὁ Κολοκοτρώνης κατέστρεψε τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλι εἰς τὸ στενὸν τῶν Δερβενακίων ἐν Ἀργολίδι τὴν 25 μέχρι τῆς 27 Ἰουλίου 1822, ὅτε καὶ διωρίσθη ἀρχιστράτηγος.

28. Ἡ Λυάκουρα καὶ ἡ Γκιώνα.

Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ βοννά,
παρηγοριά δὲν ἔχουν.
Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ψῆλωμα,
δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιόνια.
Ἡ κλεφτοριά τ' ἀρνήθηκε
καὶ ὀβολάει ἔς τοὺς κάμπους.
Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λυάκουρας
κ' ἡ Λυάκουρα τῆς Γκιώνας·

— «Βοννό μου, πού-εἶσαι πὺδ' ὑψηλά
καὶ πὺδ' ὑψηλ' ἀγναντεύεις,
Ποῦ νῆφαι, τί νὰ γίνονται
οἱ κλέφταις οἱ Ἀνδρουτσαῖοι;
Ἵσάν ποῦ νὰ ψαίνουν τὰ σφαχτιά,
νὰ ρίχνουν ἔς τὸ σημάδι;
Ποιοὺς κάμπους νὰ στολιζοῦνε
μὲ τούρκικα κουφάρια;

— «Τί νὰ σου εἰπῶ, βρὲ Λυάκουρα,

τί νὰ σου εἰπῶ, βοννό μου,
Τὴν κλεφτοριά τὴν χαίρονται
οἱ ψωριασμένοι κάμποι».
Ἡ Λυάκουρα ὅσιν τᾶκουσε
πολὸν τῆς κακοφάνη.
Κυττάει δεξιά, κυττάει ζερβά,
κυττάει κατὰ τὸν κάμπο·

— «Βρὲ κάμπε, ἀρρωστιάριε,
βρὲ κάμπε μαραζάση,
Μὲ τὴ δική μου λεβεντιά
νὰ στολιστῆς γυρθεύεις;
Γιὰ βγάλε τὰ στολιδία μου,
δός μου τὴν λεβεντιά μου,
Μὴ λυώσω ὅλα τὰ χιόνια μου
καὶ θάλασσα σὲ κάμω».

(Δημῶδες)
(τέως ἀνέκδοτον)

29. Ἀθανάσιος Διακός.
(1788—22 Ἀπριλίου 1821)

1. Ὁ Ἀθανάσιος Διακός, νέος ὄμμαλέος καὶ πολὺ ὄραιο, εἶχε γεννηθῆ ἐν Ἀρκοῖν τῆς Λαοιδος περὶ τὸ ἔτος 1788, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ κατήγειτο ἐκ Μουσούνισης τῆς Παρνασίδος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Μουσούνις λέγεται πατρίς τοῦ Διακοῦ.

2. Ὁ Ἀθανάσιος προωρίσθη ὑπὸ τῶν γονέων του διὰ τὸν μοναχικὸν βίον· ἔζησε δὲ ὡς ἱερομόναχος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας. Ἄλλ' ὁ ἐλευθερὸς ἀήρ τῶν ὁρέων ἤτο εἰς αὐτὸν θελκτικώτερος ἢ ὁ μο-

ναχικός βίος, και διά τούτο ἐτάχθη βραδύτερον εἰς τὸ κλέφτικον σώμα τοῦ Σκαλισσοδήμου, κατόπιν δὲ (τῷ 1816) ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ ἀρματολοῦ Ὁδοσσεῶς Ἀνδρούτσου, και μετὰ ταῦτα ἐξελέχθη ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας.

3. Ὁ Διάκος, ὀπλαρχηγὸς ὢν, ὑψωσε τὴν ἐπαναστατικὴν τονσημαίαν τῇ 1 Ἀπριλίου 1821, πολιορκήσας δὲ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Λεβαδείας ἐγκλεισθέντας Τούρκους ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν νὰ παραδοθῶσι.

4. **Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας.** — Ἐπειτα δὲ ἔξεστράτευσε πρὸς τὰς Θερμοπύλας και, συναντηθεὶς μετὰ τοῦ *Δουβουνιώτου* και τοῦ *Πανουργιά*, ἐπολιόρκει μετ' αὐτῶν τὴν Ὑπάτην. Ἐκεῖ ἔμεινον, ὅτι κατέφθασαν δύο Τούρκοι ὑποστράτηγοι, ὁ *Ὁμέρ Βρουῶνης* και ὁ *Κιοσὲ-Μεχμέτ*, τοὺς ὁποίους ἐξ Ἰωαννίνων ἀπέστειλεν ὁ ἐκεῖ εὐρισκόμενος στρατάρχης Χουρσίτ-πασάς, με ἐννέα χιλιάδας πεζῶν και ἰππέων.

5. Τότε οἱ Ἕλληνες συνεκρότησαν συμβούλιον και ἀπεφάσισαν ὁ μὲν Πανουργιάς με ἑξακοσίους Σαλωνίτας νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον Μουσταφάμπεη παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Σαλώνων· ὁ δὲ Δουβουνιώτης με τετρακοσίους ἄνδρας νὰ καταλάβῃ τὴν γέφυραν τοῦ Γοργοποτάμου· ὁ δὲ Διάκος με πεντακοσίους νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ *γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας* και τὴν ἄγουσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας ὁδόν, τὴν διερχομένην διά τῆς γεφύρας ταύτης. Συνεφώνησαν δὲ νὰ βοηθήσωσιν ἀλλήλους, εὐθὺς ὡς ἤθελε προσβίαιε αὐτοὺς ὁ ἐχθρός.

6. Δὲν εἶχον δὲ προφθάσει νὰ ὀχυρωθῶσι καλῶς, ὅτε ἐκινήθη κατ' αὐτῶν ὁ ἐχθρικός στρατὸς τὴν 22 Ἀπριλίου 1821.

7. Πρῶτοι προσεβλήθησαν ὁ Πανουργιάς και ὁ Δουβουνιώτης, και μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντιστῶσιν ἐπὶ πολὺ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων.

8. Μόνος ὁ Διάκος δὲν κατεδέχθη νὰ κινηθῇ ἐκ τῆς θέσεώς του, ἀλλ' ἔμεινε ἐν αὐτῇ, γενναϊότατα πολεμήσας. Περικυκλωθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν Τούρκων, ἐμάχετο ἐπὶ ὥρας ὡς λέων κατὰ χιλιάδων ἐχθρῶν, μείνας μόνον με 48 συντρόφους.

9. Ἀφοῦ δὲ ἐθραύσθησαν εἰς τὰς χεῖράς του τὰ ὄπλα και ἡ σπάθη του, ἐφώνησε τοὺς συντρόφους του νὰ τὸν φονεύσωσιν, ἵνα μὴ συλληφθῇ ζῶν. Ἄλλ' οὐδέεις ἀπεκρίθη, διότι ὅλοι εἶχον φονευθῇ. Τότε συνέλαβον αὐτὸν οἱ Τούρκοι. Λέγει δὲ τὸ τραγοῦδι τοῦ Διάκου περὶ αὐτοῦ, ὅτι, ὅτε εἶδεν ἐπελθόντα με ὄρμην τὸν Ὁμέρ Βρουῶνην·

— Καρδιά, παιδιά μου, φάναξε, παιδιά μὴ φοβηθῆτε,
« Ἀνδρεῖοι, ὡσὰν Ἕλληνες, ὡσὰν Γραικοὶ σταθῆτε ».

10. Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου. — Οἱ Τοῦρκοι ἐβασάνισαν

αὐτὸν πολυτρόπως ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὴν δὲ 24 Ἀπριλίου ἐξεδόθη διαταγὴ νὰ σουβλισθῇ ὁ Διάκος. Ἔδωκαν δὲ εἰς αὐτὸν νὰ φέρῃ εἰς χεῖράς του τὸ ὄδυνηρὸν ἐργαλεῖον τοῦ θανάτου, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἔρριψε κατὰ γῆς καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς ἰσταμένους περίξ Ἀλβανοὺς εἶπε· «Δὲν εὐρίσκειται κανεὶς νὰ με σκοτώσῃ; Ἐγὼ κακοῦργος δὲν εἶμαι».

Ἀθανάσιος Διάκος.

11. Πορευόμενος δὲ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης του, ἐστάθη, καί, ὄψας τὸ βλέμμα περίξ εἰς τὴν ἔνεκα τῆς ἑαρινῆς ἐποχῆς γελῶσαν φύσιν, εἶπε τὸ ἀλησμόνητον δίστιχον·

«Γιὰ ἰδὲς καιρό, πὸν διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ με πάρῃ,
»Τώρα, π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι».

12. Ἠκολούθησε δὲ μετὰ ταῦτα τὸν δρόμον του πρὸς τὸν τόπον τῆς καταδίκης καὶ ὑπέστη γενναίως, χωρὶς οὐδὲ στεναγμὸν νὰ ἐκβάλῃ, τὸν πολυᾶδυνον θάνατόν του, ἐπὶ τρεῖς ὥρας βασανιζόμενος. Οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ τὸν ἐσούβλισαν, τὸν ἔβαλαν εἰς τὴν πυρὰν νὰ ψηθῇ, ὄντα ἀκόμη ζωντανόν.

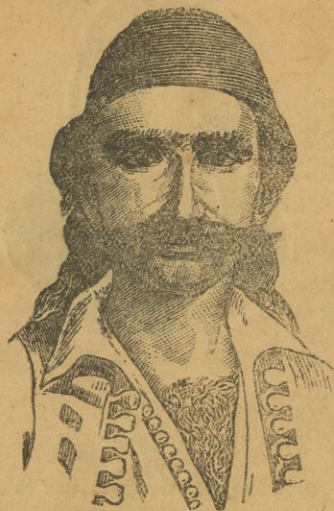
Τὸν ὠβέλισαν αἱ τίγρεις εἰς ἐλάτινον σουβλίον,
Καὶ εἰς τὴν πυρὰν ἐψήθη ζωντανός, ὡς τὸ ἀρνίον·
Ἐθρρευσαν οἱ ὀφθαλμοὶ του οἱ αἱματωθέντες πρῶτοι,
Καὶ τὸ δέρμα του πλησίον τῆς πυρκαϊᾶς ἐκρότει·
Ἐπριζότριζαν αἱ σάρκες, ἐπριζότριζε τὸ σῶμα,
Πλὴν δὲν ἄφινε καμμίαν οἰμωγὴν αὐτοῦ τὸ στόμα.

Ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἐλευθερίας, ἦγε τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

30. Ὁδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος.
(1788 — 1825)

1. Ὁ Ὁδυσσεὺς ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1788, ἦτο δὲ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ἀνδρουῦτσου, ὅστις εἶχε γεννηθῆ ἐν Λιβανάταις τῆς

Λοκρίδος και εἶχεν ἀγωνισθῆ γενναίως κατά τε ξηρὰν ὡς κλέφτης
καὶ κατά θάλασσαν μετὰ τοῦ Λάμπρου Κατσώνης.

Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος.

2. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρούτσου ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους. Τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Ὀδυσσεύς, τὸν ὁποῖον εἶχε βαπτίσει ὁ Λάμπρος Κατσώνης. Ὁ Ὀδυσσεύς ἦτο συνομήλικος τοῦ Διάκου καὶ συνεδέετο μετ' αὐτοῦ διὰ στενῆς φιλίας. Ἦτο δὲ ἀνὴρ ὠραῖος, μέτριος τὸ ἀνάσνημα, ῥωμαλέος, εὐρυμέτωπος, ξανθοκόμος εἶχε πυκνὰς καὶ μεγάλας ὀφρῦς, αἵτινες ἐσοκίαζον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, μεγάλους μύστακας καὶ δασύμαλλον τὸ στήθος· ἦτο βραδὺς εἰς τὸ λέγειν καὶ ταχύς εἰς τὸ πράττειν· ὁ δὲ λαὸς ἐλάλει μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

3. Ὁ Ὀδυσσεύς ἐν ἀρχῇ ἐξημάτισε σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλη-

Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Κατόπιν δὲ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἀρματωλὸς τῆς Λεβαδείας, καὶ κατόπιν προήχθη εἰς γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος.

4. **Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς.**— Ὅτε ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ὀδυσσεύς εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἐπὶ τήνησον. Ἀνεχώρησεν ἐκείθεν μετῃ μισημένος ἐπὶ ἐμπορικῷ πλοίῳ, ἀπέβη εἰς τὰς Πάτρας, καὶ ἐκ Πατρῶν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀμφισσαν τὴν ἐπομένην τῆς ἐν Ἀλαμάνῃ μάχης. Ὁργισμένος σφόδρα κατὰ τῶν Τούρκων διὰ τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου, συνεννοήθη μὲ τὸν Πανουργιᾶν καὶ τὸν Δυοβουνιώτην καὶ κατέλαβε τὸ **χάνι τῆς Γραβιάς**, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὰ Σάλωνα, ἀπέχον ἐκεῖθεν πέντε ὥρας.

5. Τὸ χάνι αὐτὸ ἦτο χαμηλὸν καὶ λιθοκτιστον, ἔκειτο δ' εἰς τὸ στόμιον χαράδρας, ἡ ὁποία περιβάλλεται ὑπὸ ἀποτόμων βράχων. Ἐκεῖθεν δὲ ἔμελλε νὰ διέλθῃ τουρκικὸς στρατός, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀμφισσαν. Ὁ Ὀδυσσεύς ἀπεφάσισε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τῶν Τούρκων καὶ ὠχυρώθῃ ἐντὸς τοῦ χανίου.

6. Ὁ Ὀδυσσεύς πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ χάνι, εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας του, ὅτι ὁ θέλων νὰ κλεισθῆ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ χάνι, ἄς πιασθῆ εἰς

τὸν χορόν. Καὶ ἤρχισε νὰ χορεύῃ, τραγουδῶν τὸ ῥῆμα τῶν κλεφτῶν «Κάτω ἔς τὸ Βάλιο, ἔς τὰ χωρά». Ἀμέσως ἔκαιτὸν δεκα ὀκτὼ γενναῖοι ἄνδρες ἐπίσθησαν εἰς τὸν χορόν, καὶ οὕτω χορεύοντες εἰσήλθον ὅλοι εἰς τὸ χάνι.

7. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὁ Ὅμηρ Βρυώνης ἐρχόμενος μὲ δεκακισχιλίους στρατιώτας· μαθὼν δὲ οὗτος ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες, κλεισμένοι εἰς τὸ χάνι, θέλουσι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν, ἐγέλασε καὶ διέταξε νὰ κυριευθῇ αὐτὸ διὰ τῆς βίας. Τότε εἰς δερβίσης ἐφώρησε πρῶτος. — «Γιὰ ποῦ, ὄρα καλή, δερβίση;», τὸν ἠρώτησεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῆς πολεμισίας του. — «Γιὰ νὰ σφάζω τοὺς ἀπίστους», ἀπεκρίθη ὁ δερβίσης. Πρὶν ὅμως ἀκόμη τελειώσῃ τὸν λόγον του, σφαῖρα τοῦ Ὀδυσσεὺς τὸν ἔρριψε χαμαὶ νεκρόν.

8. Μανιώδεις τότε οἱ Τούρκοι ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἄφθονα τουρκικὰ πτώματα ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος. Ὁ Ὅμηρ Βρυώνης ἔστειλεν εἰς Λαμίαν, ἵνα παραλάβῃ καὶ φέρῃ ἐκεῖθεν κανόνια. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐν ὥρᾳ νυκτός, ὅτε οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, ἐξώρμησαν ἐκ τοῦ χανίου καὶ περάσαντες διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ἔφθασαν εἰς τοὺς ἄλλους συντρόφους, ἀπολέσαντες μόνον ἕξ ἄνδρας, ἐνθ' ἐκ τῶν Τούρκων πεντακόσιοι ἐφρονεύθησαν καὶ διπλάσιοι ἐπληγώθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην τῆς Γραβιάς, ἡ ὁποία ἔγινε τὴν 8 Μαΐου τοῦ 1821 καὶ ἐδόξασε μεγάλως τὰ ὄπλα τῶν Ἑλλήνων.

9. Μικρὰ ὁμάς ἀνδρῶν ἐκράτησεν ὀλόκληρον ἡμέραν ἅπαντα τὸν τουρκικὸν στρατόν, καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν ἡρώων τούτων τῆς Γραβιάς, ἀπέπλυσε τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἦταν καὶ καταστροφὴν τοῦ Διαικού. Οἱ Τούρκοι τόσων ἐφοβήθησαν ἐκ τῆς μάχης τῆς Γραβιάς, ὥστε δὲν ἐτόλμησαν, ἀν καὶ τὸ χάνι ἐκενώθη, νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἀμφισαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὡς ἐσκόπουν, ἀλλὰ, καταβάντες ἀριστερόθεν τὴν κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ, ἐκυρίευσαν τὴν Λεβιάδειαν, καὶ ἐπροχώρησαν διὰ τῶν Θηβῶν πρὸς τὴν Χαλκίδα, ὅπως κατατροπώσωσι τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπαναστάτας. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ νικήσῃ μετ' ὀλίγον τοὺς Τούρκους ἐν Βαλτεσιῶ τῆς Ἀρκαδίας.

10. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀρχιστράτηγος. — Καταδίκη αὐτοῦ. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἢ ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἀνεκήρυξε τὸν Ὀδυσσεῖα ἀρχιστράτηγον πάσης τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Κατόπιν ὅμως περιῆλθεν εἰς ἔριδα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις καθήρεσεν αὐτὸν τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ὅτε ἐπῆλθεν ὁ Δράκουλῆς κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ἠσθάνθη ἡ Κυβέρνησις τὴν ἀνάγκην τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ διόρισεν αὐτὸν πάλιν ἀρχιστράτηγον· συνετέλεσε

δ' οὗτος εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ Δράμαλι, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπικολούθησε κατόπιν ἡ καταστροφή αὐτοῦ ἐν Ἀργολίδι.

11. **Ἄλλα ἔργα τοῦ Ὀδυσσεύος.**— Κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822, κληθεὶς ὑπὸ τῶν προκρίτων Ἀθηναίων, ἔσπευσε καὶ κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν. Κατόπιν δ' ἔσπευσεν εἰς Μεσολόγγιον κατὰ τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἔσπευσεν εἰς Εὐβοίαν καὶ ἐπολιορκήσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν Κάρυστον καὶ τὴν Χαλκίδα, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐν τῇ πολιορκίᾳ.

12. **Καταδίκη καὶ θάνατος τοῦ Ὀδυσσεύος.**— Ἐνεκα τῆς ἀποτυχίας ἐν Καρύστῳ καὶ Χαλκίδι, ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του καὶ τῆς Κυβερνήσεως προδότης, συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Γκούρα ὠδηγήθη ἀλυσίδετος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐστραγγαλίσθη τὴν νύκτα τῆς 5 πρὸς τὴν 6 Ἰουνίου 1825. Τοιοῦτο ἄδικον τέλος ἔσχεν ὁ ἀρχιστράτηγος Ὀδυσσεύς, ὁ ἄλλος οὗτος Θεμιστοκλῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἕνεκα τοῦ φθόνου τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν του.

31. Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς.¹

Ἀπὸ κρότον ὀργάνων βοίζει.
Τῆς Γραβιάς τὸ βυζὸν ἀντικρύ.
Λάμπουν ὄπλα χρυσᾶ καὶ λερῆ
Φουστανέλλα μαυρίζει.

Πρὸς τὸ χάνι χορὸς καταβαίνει
Ἄπ' ὀδὸν ἐλικώδη, λοξήν,
Καὶ φλογέρα μὲ ἦχον ὀξύν
Χοροῦ ἄσμα σημαίνει.

Ὀδυσσεύς ὁ ταχύπους ἡγεῖται
Τοῦ μαχίμου ἐκείνου χοροῦ,
Καὶ ἐγκύμων σκοποῦ τολμηροῦ
Πρὸς τὸ χάνι κινεῖται.

Ἐκεῖ δὲ τὸν χορὸν διαλύει
Κλεῖ τὴν μάνδραν καὶ οὕτω λαλεῖ·
— Ἡ Πατρίς μας ἐδῶ μᾶς καλεῖ,
Στρατιῶται ἀνδρεῖται.

¹ Ἀπόσπασμα κατ' ἐκλογὴν.

Μετ' ὀλίγον ἐδῶ καταφθάνει
Στρατιά μυριάνδρων ἔχθρῶν.
Εἶναι στάδιον δόξης λαμπρὸν
Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

Ἡ σκιά τοῦ Διάκου παρέκει,
Τοῦ εἰς σοῦβλαν ψηθέντος σκληράν,
Μὲ μεγάλην θ' ἀκούσῃ χαρὰν
Νὰ βροντᾷ τὸ τουφέκι.

Ἐκεῖ κάτω κυττάζατε, φθάνει
Ὁ πομπώδης στρατὸς τῶν ἔχθρῶν.
Ἴδου στάδιον δόξης λαμπρὸν
Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι!

Στρέφουν ὄλοι καὶ βλέπουν! Διέβη
Τὸ ποτάμι ἀπίστων πληθὺς
Καὶ ἀκούεται δούπος βαθύς
Καὶ ὁ τόπος σαλεύει.

Πρὸ τῶν ἄλλων ξιφήρης προβαίνει
Εἰς δερβίσης τὸν ἵππον κεντῶν.
Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου αὐτὸν
Ἐρωτᾷ ποῦ πηγαίνει.

Ἀποκρίνεται ἐκεῖνος· «Νὰ σφάξω
Ὅπου βρῶ τοῦ προφήτου ἐχθρούς,
Καὶ λατῶν τοὺς ἀπίστους νεκρούς
Τὸ ἄλλαχ ν' ἀνακράξω». —

— «Ἄλλ' ἐδῶ, ὦ υἱὲ τοῦ προφήτου,
Μιναρὲν δὲν θά βρῆς ὑψηλόν,
Ἄλλὰ μόνον τουφέκι καλόν·
Καὶ ἰδοὺ ἡ φωνὴ του!» —

Καὶ ἤνις καὶ σπάθην ἀφίνει
Ὁ δερβίσης τὰ στέμνα πληγεῖς,
Καὶ μὲ κρότον πεσῶν κατὰ γῆς
Ῥεῖθρον αἵματος χύνει.

Σῶμα μέγα πυκνόν, ταραχῶδες,
Ἀλαλάζον ὀσμᾶ μὲ κραυγὴν,
Καὶ βαρύδουπον σκάπτουν τὴν γῆν
Σιδηροῖ ἵππων πόδες.

Ἄλλ' ἀκοίμητον πῦρ ἐκ τῆς μάνδρας
Τοὺς ὀρμῶντας προσβάλλει ἐχθρούς
Κ' ἐξαπλώνει τριγύρω νεκρούς,
Νεκρούς ἵππους καὶ ἀνδρας. . . .

Ἀδελφὸς πλὴν ὁ ὕπνος θανάτου
Εἰς τὰς τάξεις τῶν Τούρκων πετᾷ,
Καὶ τὰ μέλη των ζῶνει σφιγκτά
Μὲ τὰ μαῦρα δεσμά του.

Μόνος ἄγρυπνος εἰς ἐπροπάτει,
Ὅ πασᾶς, ἀνασπῶν τὰς ὀφρῦς·
Ἄλλ' ἐρρίφθη κ' ἐκεῖνος βαρὺς
Σ' τὸ παχὺ τοῦ κρεββάτι.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
Κ' ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρά
Ὅρμα ἔξω πυκνή, τολμηρά,
Μὲ τὰ ξίφη 'ς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κ' ἐνωμένη
Εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
Καὶ εἰς ἄπιστος τὸ ὄπλον κροτεῖ
Καὶ βοᾷ παντὶ σθένει·

— «Μουσουλμᾶνοι, βοᾷ τρομαγμένος,
Ὅ Γκιαούρ, ὁ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ...»
Δὲν ἐπρόφθασε — οὐε νὰ εἰπῇ,
Πίπτει κάτω σφαγμένος.

Ὡς δέ, ὅταν βαρὺκροτος σπάση,
Ῥίπτει κύκλῳ θανάτου πυρά,
Οὕτως ἕκαστος Ἕλληνα περᾶ,
Σφάζων ὅπου περάση.

Ὅ πασᾶς θεωρεῖ ἐμπροστά του
Τὴν σκληρὰν τῶν οἰκείων σφαγὴν,
Καὶ τραδᾷ μὲ ἀγρίαν ὀργὴν
Τὰ πυκνὰ γένειά του.

Εἰς τὰ ὕψη τοῦ ὄρους ἐπάνου
Τῆς Γραβιάς σταματοῦν ἀντικρὺ
Τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες λαμπροὶ
Νικηταὶ τοῦ τυράννου.

Εἰς γραμμὴν, παλληκάρια, σταθῆτε,
Ὅ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου μετρᾷ·
Εἰς τὰ ῥάτια του λάμπει χαρά.
Παλληκάρια, χαρῆτε.

Ἐκατὸν δεκαοκτῶ ἦστε ὅλοι
κ' ἔδαμάσατε τόσους ἐχθρούς·
Δύο μόνον δ' ἀφῆκε νεκρούς
Τῶν ἀπίστων τὸ βόλι.

Γ. Ζαλοκώστας.

32 Ἄνδρέας Μιαούλης.
(1769—1835)

1. Ὁ Ἄνδρέας Μιαούλης ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα τῇ 20 Μαΐου 1769¹. Ἐκ τῆς μικρᾶς ἡλικίας του ἐπέδότη ἐἰς τὰ θα-

Ἄνδρέας Μιαούλης

λασσινὰ ἔργα· κατόπιν δὲ μετῆλθε τὸν ἔμπορον καὶ ἀπέκτησεν ἰκανὴν περιουσίαν. Τῷ δὲ 1816 ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ὑδρα καὶ ἐπέδότη ἐἰς τὸ ἔμπόριον τῶν λεγομένων ἀποιμακῶν εἰδῶν.

2. Ὁ Μιαούλης ἦτο ἀνὴρ κυματογαρῆς, γιγάντιος τὸ σῶμα, ἀλλὰ ποδαλγός. Ὡς πλοίαρχος καὶ ὡς ἄνθρωπος εἶχεν ὑποστῆ πολλὰς περιπετείας τῆς τύχης, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεδειλία πρὸ τῶν κινδύνων. Ἦτο ὁ ἀτρομητότατος τῶν ἀνθρώπων. Ὅ,τι ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης κατὰ ξηράν, τοῦτο ἐγένετο ὁ Μιαούλης κατὰ θάλασσαν.

3. Ὁ Μιαούλης ἐκλέγεται ναύαρχος. — Ὁ Λάζαρος Κουν-

τουριώτης, ἀρχηγὸς τῆς ἐπισήμου καὶ πλουσιωτάτης οἰκογενείας τῶν Κουντουριωτῶν ἐν Ὑδρα, ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ Μιαούλης ἦτο ὁ καταλληλότετος ὡς ναύαρχος τῶν Ὑδραίων. Ἐξελέχθη πρότερον τοιοῦτος κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1821. Ἐνῶ δὲ πρότερον λέγουσιν ὅτι ἦτο μέχρι καταγορήσεως οἰνοπότης καὶ καπνοπότης, τότε ἀμέσως ἔχυσεν ὄλον τὸν ἐν τῇ ἀποθήκῃ του οἶνον, ἔθραυσεν ὅλας τὰς καπνοσίγριγγάς του, καὶ δὲν ἔπλε πλεόν οἶνον οὐδὲ ἐκάπνισε μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως. Γράμματα δὲν ἤξευρεν, ἀλλ' ὑπερείχε πολλῶν πεπαιδευμένων κατὰ τὸν νοῦν· ὡς ναύαρχος δὲ ἀπεδείχθη δεινότητος.

1. Πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Φύλλοις τῆς Εὐβοίας (τοῦ δήμου Χαλκιδέων), ὅπου ἐν κατήγετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος Βῶκος, μετοικήσας εἰς Ὑδραν τῷ 1768. Τὸ ἐπώνυμον Μιαούλης εἶναι παραπλάνηστος τοῦ Ἄνδρέου, ὅπερ ὁμοίως ἐπεκράτησε τοῦ γνησίου ἐπωνύμου.

4. **Ἡ ναυμαχία τῶν Πατρῶν.**—Τὸ πρῶτον πολεμικὸν ἀνδραγάθημα τοῦ ναυάρχου Μιαούλη ὑπῆρξεν ἡ ναυμαχία ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν. Ἡ Τουρκία κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1822 εἶχεν ἀποστείλει κατὰ τῆς Πελοποννήσου ναυτικὴν καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν καπετὰν πασᾶν Μεχμέτ, ὅστις ἦτο ἀντιναύαρχος. Τότε τὰ πλοῖα Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Ὑδρας, ἐξήκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἐξῆλθον ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Μιαούλη καὶ ἀνεζήτουν τὸν ἐχθρὸν.

5. Ἀνεῦρον δ' αὐτὸν ἐν ὄρῳ σφοδρᾶς τρικυμίας ἐντὸς τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν τὴν 20 Φεβρουαρίου τοῦ 1822. Πρῶτος ὤρμησεν ὁ Μιαούλης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, κατόπιν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα. Διεσκόρπισαν δὲ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ὅστις, ἀδελὸν πόσας ζημίας ὑποστάς, κατέπλευσεν εἰς τὸν φιλικὸν τοῦ λιμένα τῆς Ζακύνθου, ὅπου καὶ προσωρμίσθη. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς στόλος, περιπλεύσας ἐπὶ δύο ἡμέρας ἔξωθεν τῆς Ζακύνθου, καὶ μὴ συναντήσας τὸν ἐχθρὸν, κατέπλευσεν ἔπειτα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μεσολογγίου. Τότε δὲ ὁ τουρκικὸς ἐκπλεύσας τῆς Ζακύνθου, ἔγειεν ἄφαντος, φυχῶν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς στόλος ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον νικητῆς εἰς τὴν Ὑδραν.

6. **Ἡ ναυμαχία ἐν τῷ Ἀργολικῷ.**—Ἐτέρα σπουδαία ναυμαχία τοῦ Μιαούλη κατὰ τῶν Τούρκων εἶναι ἡ γενομένη ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1822. Ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἀβδουλλάχ ἤρχετο νὰ τροφοδοτήσῃ τοὺς ἐν Ναυπλίῳ πολιορκουμένους Τούρκους· ἐμποδίζοντος ὁμως τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐφόρμησεν ὀρμητικὸς κατ' αὐτοῦ καὶ διέσπασεν αὐτὸν ἐν ἀρχῇ. Κατόπιν ὁμως ἐπιτεθέντες πάλιν οἱ Ἕλληνες, πρώτου ὀρμήσαντος τοῦ Κριεῖζι, διὰ πυρπολικῶν, καί, κρατερᾶς γενομένης ναυμαχίας, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Ἀποτέλεσμα δὲ τῶν κατορθωμάτων τούτων ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τοῦ Ναυπλίου εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν 30 Νοεμβρίου 1822, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου.

7. **Ἄλλα ἔργα τοῦ Μιαούλη.**—Μετὰ ταῦτα πολλάκις ὁ Μιαούλης διεσκόρπισε καὶ ἔβλαψε τὸν ἐχθρικὸν στόλον εἰς διάφορα ἑλληνικὰ πελάγη καὶ κόλπους. Τῷ 1824, ἀλοβιβισθῆς εἰς τὰ Ψαρά, ἐγόνεισε τοὺς καταλαβόντας καὶ φυλάσσοντας αὐτὰ Τούρκους. Πιρὰ τὴν Σάμον δὲ ἀπέκρουσε τὸν ἐχθρικὸν στόλον τοῦ Ἰβραήμ.

8. **Νεώτερα κατορθώματα τοῦ Μιαούλη.**—Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1825 ἠμπόδιζεν ὁ Μιαούλης τὰς αἰγυπτιακὰς ἐπικουρίας νὰ καταπλεύσωσιν εἰς Νεόκαστρον. Τότε παθὼν ζημίας πολλάς, ἔνεκα τρικυμίας, κατέπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου κατεβίβισεν αἰγυπτιακὸν πλοῖον, ἠνάγκασε δὲ εἰς ὀπισθοχώρησιν ὅλον τὸν στόλον. Μετ' ὀλίγον δ' ἀπέκρουσε τὸν Ἰβραήμ ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὴν

Μεθώνην, ἔπειτα δ' ἐναυμάχησεν ὡς λέων πρὸ τῆς Σφακτηρίας, ἔκαυσε δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας διὰ πυρπολικῶν εἴκοσιν ὀκτώ αἰγυπτικά πλοῖα, ἀγκυροβολοῦντα ἐν Μεθώνη.

9. **Δευτέρα ναυμαχία ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν.**— Κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου συνῆψε κρατερὰν ναυμαχίαν μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν καὶ κατετρόπωσεν αὐτὸν (16 Ἰανουαρίου 1826).

10. Ἐν γένει δὲ δὲν παρήρηχοτο ἡμέρα μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος, χωρὶς νέα κατορθώματα νὰ δοξάσωσι τὸν Μιαούλην.

11. **Ὁ Μιαούλης προσφέρει τὸ στέμμα εἰς τὸν Ὀθῶνα.**— Μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν δὲ τῆς Πατρίδος ἐστάλη (τῷ 1832) εἰς Βασιλίαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρεσβείας, τῆς ἀποτελουμένης ὑπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Πλαπούτα καὶ τοῦ Μπότσαρη, ἵνα προσφέρῃ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πρῶτον βσιλέα αὐτῆς Ὀθῶνα.

12. **Ὁ Μιαούλης ἀντιναύαρχος.**— Ὑπουργός.— **Θάνατος αὐτοῦ.**— Κατόπιν δὲ διωρίσθη ἀντιναύαρχος καὶ Γενικός ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τῷ δὲ 1835 ἐγένετο Ὑπουργός· ἀπέθανε δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος (τῇ 11 Ἰουνίου 1835) ἐκ φθίσεως καὶ ἐτάφη ἐν Πειραιεὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι. Ἡ καρδία δὲ αὐτοῦ φυλάσσεται εὐλαβῶς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, ἐντὸς ἀργυρᾶς κάλπης. Ἐν τῇ Σύμφ δ' ἐστήθη τῷ 1889 ἀνδριὰς τοῦ Μιαούλη ἐν μεγάλῃ τελετῇ. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ δεινότατος οὗτος θαλασσομάχος δελφὶν τῆς Νέας Ἑλλάδος.

33. Σπέτσοι, Ψαρὰ καὶ Ὑδρα.

1. Αἱ νῆσοι **Σπέτσοι, Ψαρὰ καὶ Ὑδρα** εἶναι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι ἐκέρδισαν κατὰ θάλασσαν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Αἱ νῆσοι αὗται κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ἀφανεῖς καὶ ἀσήμαντοι. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὁμοῦ χρόνους τῆς τουρκικῆς δυναστείας εἰς τόσην εὐδαιμονίαν ἐφθίσαν, ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ ἐμπορίου, καὶ τόσον ἐθαυματουργήσαν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, ὥστε ἀνεδείχθησαν αἱ πρῶται τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

2. Κατὰ τὸ 1821 αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι εἶχον τριακόσια ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ δωδεκακισχιλίους περίπου ναύτας. Οὐδένα δὲ λόγον εἶχον νὰ μὴ εἶναι εὐχαριστημένοι καὶ νὰ δοξολογῶσι τὸν Θεὸν διὰ τὴν μεγάλην των εὐδαιμονίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Οὐδὲ ἠσθάνοντο κἄν ὅτι ἦσαν ὑπῆκοοι τῶν Τούρκων.

3. Καὶ ὁμοῦ τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον καὶ ἡ ἰδέα ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους των ὑπηγόρευσαν εἰς αὐτὰς νὰ ἐπαναστατήσωσιν ἐκ τῶν πρώτων καὶ νὰ θαυματουργήσωσιν εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν

ἀγῶνα. Τὰ ἐμπορικά των πλοῖα ἀμέσως μετέβαλον εἰς πολεμικά. Τὸ παράδειγμα δὲ τῶν τριῶν τούτων νήσων ἠκολούθησαν ἡ Σάμος, ἡ Ῥόδος, ἡ Χίος, ἡ Κρήτη, καὶ ἄλλαι νῆσοι. Ἐδρεψαν δὲ πανταχοῦ δάφνας ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι καὶ στεφάνους ἀμαράντους εἰς τοὺς αἰῶνας.

34. Ἐκ τοῦ θουρίου τοῦ Ῥήγα.

Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Ὑδρας θαλασσινὰ πουλλιὰ,
ὁ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιὰ
νὰ κάψετε τὴν ἀρμάδα τοῦ Καπετὰν-πασᾶ,
νὰ μῆπτε μέσ' ἄς τὴν Πόλι καὶ ἄς τὴν Ἁγιά Σοφιά.
Καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
ἐδῶ ἄς τρέξουν ὅλοι τυράννους νὰ χτυποῦν.
Ὡς πότε ὑπηρέτης σὲ ξένους βασιλεῖς ;
Ἐλα νὰ γείνης στῦλος ἴδικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον ἄς τὸ σπαθί.

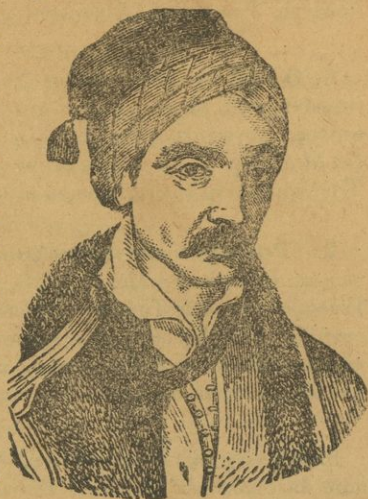
35. Κωνσταντῖνος Κανάρης. (1790—1877)

1. Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης εἶναι ὁ ἐπισημότερος τῶν

Ἑλλήνων πυρπολητῶν κατὰ τὸν Ἰερὸν Ἀγῶνα. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρὰ κατὰ τὸ ἔτος 1790. Ἦτο δὲ ἐμποροπλοίαρχος, ἔχων μικρὸν πλοῖον καὶ ταξειδεύων δι' ἐμπόριον εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἄλλα μέρη.

2. Ὅτε ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις, μετεβλήθη εἰς φοβερὸν πυρπολητὴν, διακρινόμενος διὰ τὴν τόλμην, τὴν ἀφοβίαν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκόλλα τὰ πυρπολικά του εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα.

3. Πρώτη χρῆσις πυρπολικῶν. — Πρώτη πυρπολησις τουρκικοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἐπαναστάσει ἐγένετο τὴν 27 Μαΐου 1821. Τότε μέγα τουρκικὸν σκάφος, ὀγδοήκοντα τεσσάρων τηλεβόλων, προσωρμίσθη εἰς τὴν Ἐρεσόν, λιμένα τῆς Λέ-

Κωνσταντῖνος Κανάρης

οβου. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἰδὼν αὐτό, ἔστειλε καὶ ἐκόλλησεν εἰς αὐτό δύο πυρπολικά πλοῖα, ἐντὸς ὀλίγου δέ, ἀναφλεχθείσης τῆς πυριτιδαποθήκης τοῦ σκάφους, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ μεγίστου κρότου. Ἐκ τῶν χιλίων ἑκατὸν ναυτῶν του μόλις ὀκτὼ διεσώθησαν οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν.

4. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο κατεφόβησε μὲν τὸν τουρκικὸν στόλον, κατέδειξε δὲ τὴν ὠφέλειαν τῶν πυρπολικῶν. Τὰ πυρπολικά δὲ ἦσαν πλοῖα πεπαλαιωμένα, τὰ ὅποια ἐπλήρουν οἱ Ἕλληνες διαφόρων εὐφλέκτων ὑλῶν, οἶον θείον, ρητίνης, πυρίτιδος, ἐπεκόλλων δὲ κρυφίως εἰς τὰ τουρκικά σκάφη καὶ τὰ ἀνέφλεγον· τὸ πῦρ δ' ἀκαριαίως μεταδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀπειέφρωνε τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον.

5. **Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου.** — Μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν νήσων, αἰτίνας ἐπανεσιότησαν, ἦτο καὶ ἡ Χίος. Ταύτην κατέστρεψε τελείως ὁ τουρκικὸς στόλος συγκείμενος ἐκ τεσσαράκοντα ἕξ πλοίων ὑπὸ τὸν ναύαρχον **Καρά-Ἀλῆν**, τὴν 30 Μαρτίου 1822, Μεγάλην Πέμπτην. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, γέροντες, μοναχοί, ἀσθενεῖς ἐν τοῖς νοσοκομείοις, φρενοβλαβεῖς, τυφλοί, κωφάλαοι, πάντες καισεφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἡ δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκεῖνον θάλασσα ἐκοκκίνισεν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν σφαγέντων, οὔτινες ἀνήλθον εἰς εἴκοσι καὶ τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπων. Τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες Χίων ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν κατόπιν ὡς ἀνδράποδα εἰς Τύνιδα καὶ Ἀλγερίαν!

6. **Ὁ ἑλληνικὸς στόλος.** — Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐπεράνη κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα τὴν 28 Ἀπριλίου 1822 ὁ ἑλληνικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ πενήτηκοντα καὶ ἕξ πλοίων ὑπὸ ναύαρχον τὸν Μιαούλην. Μετὰ μικρὰς δὲ ἀψιμαχίας πρὸς τὸν τουρκικόν, οἱ μὲν Τούρκοι ἐπανῆλθον εἰς Χίον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠγκυροβόλησαν εἰς Ψαρά.

7. **Ῥαμαζάνιον—Μπαϊράμιον.** — Τότε ἤρχιζε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἦτοι τὴν 10 Μαΐου 1822, τὸ **Ῥαμαζάνιον**, δηλαδή ἡ μεγάλη Τεσσαρακοστὴ τῶν Τούρκων, τὸ ὅποῖον θεωροῦσι μεγάλην ἑορτὴν καὶ συνήθως ἡσυχάζουσι κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ. Ὁ Καρά-Ἀλῆς λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ἡσυχάσῃ μέχρι τοῦ Μπαϊραμίου, ἦτοι τοῦ Πάσχα τῶν Τούρκων, τὸ ὅποῖον τότε συνέπιπτε νὰ ἑορτασθῇ τὴν 7 Ἰουνίου.

8. **Κανάρης.** — **Πιπῖνος.** — Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ Μπαϊραμίου ἀπέστειλεν ἐκ Ψαρῶν ὁ ἑλληνικὸς στόλος διὰ νυκτὸς κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου τὸν Ὑδραῖον **Ἀνδρέαν Πιπῖνον** καὶ τὸν ἕως τότε ἀφανῆ Ψαριανὸν **Κωνσταντῖνον Κανάρη** μὲ δύο μεγάλας ἱστιοφόρους λέμβους, δύο πυρπολικά καὶ ὀλίγους ναύτας μόνον.

9. Τριήμερος γαλήνη κατέλαβε τὰς λέμβους ταύτας ἐν τῇ θαλάσσει, τὴν δὲ 6 Ἰουνίου, πνεύσαντος βορείου ἀνέμου, εἰσῆλθον, μόλις ἐνύκτωσεν, εἰς τὸν πορθμὸν τὸν μεταξὺ Χίου καὶ τῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ προεχώρησαν ὡς ξένοι καὶ ἀδιάφοροι δῆθεν, ἐν μέσῳ τοῦ ἔχθρικοῦ στόλου.

10. Οἱ Τοῦρκοι ἐώραζον τὴν νύκτα ἐκείνην τὸ Μπαϊράμι των. Ὅλοι δὲ οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ὀσμανιδῶν εἶχον συνέλθει ἀφ' ἐσπέρας εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ τὴν ὑποναυαρχίδα, αἱ ὁποῖαι χάριν τῆς μεγάλης ἑορτῆς ἦσαν δλοφώτιστοι διὰ φανῶν.

11. Ἡ πυρπόλησις τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος. — Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐφώρμησαν αἶφνης καὶ ἐκόλλησαν ὁ μὲν Κανάρης τὸ πυρπολικόν του ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, ὁ δὲ Πιπίνος τὸ ἰδικόν του ἐπὶ τῆς ὑποναυαρχίδος, καὶ ἀναφλέξαντες αὐτὰ ἐπήδησαν εἰς τὰς δύο λέμβους καὶ ἀπεμακρύνοντο. Αἱ φλόγες δ' ἀκαριαίως ἀνεδόθησαν, καὶ ὁ Κανάρης πλήρης χαρᾶς ἀνέκραξε· «Ἴδέτε τί ὠραία φωτοχυσία!»

12. Ἀλλὰ τὸ μὲν πυρπολικὸν τοῦ Πιπίνου, μὴ προσκολληθὲν καλῶς, ἐξεκόλλησεν ἀπὸ τὴν ὑποναυαρχίδα καὶ ἐκυμαίνετο καιόμενον ἐν μέσῳ τοῦ στόλου· τὸ δὲ τοῦ Κανάρη μετέδωκεν ἀμέσως τὰς φλόγας του εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦσαν συνηγμένοι τὴν ὥραν ἐκείνην δισχίλιοι ἐπίσημοι Τοῦρκοι, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἑορτῆς. Οὗτοι πάντες σχεδὸν ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν.

13. Θάνατος τοῦ Καρὰ-Ἀλῆ. — Ὁ δὲ Καρὰ-Ἀλῆς, ἐν μέσῳ τῆς ἀπεριγράφτου συγχύσεως καὶ ταραχῆς, ἔσπευσε νὰ ἐπιβιβασθῆ εἰς λέμβον, ἵνα σωθῆ ἀπὸ τὰς φλόγας. Ἀλλ' ἐνῶ ἐπεβίβασθη καὶ ἤρχισε νὰ ἀπομακρύνηται, ἐπληγώθη βαρέως εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τινος καέντος εἰς τὴν ὄψιν καὶ καταπεσόντος ἴστού (καταρτίου) καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς.

14. Ἐκδίκησις τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. — Ὁ Κανάρης, ἀπομακρυνθεὶς ὀλίγον, παρετήρει τὸ φοβερὸν θέαμα τῶν φλογῶν. Τὰ πυροβόλα θερμανθέντα ἤρχισαν νὰ ἐκπυρσοκροτῶσι μόνα. Δύο λέμβοι ἐβυθίσθησαν αὐτάνδροι ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ζητούντων ἐν αὐταῖς σωτηρίαν. Μετὰ μίαν δ' ὥραν τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην· φοβερὸς δὲ τότε ἠκούσθη κρότος· τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὐρανομήκης στήλη πυρὸς ἐφώτισεν ὅλον τὸν οὐρανόν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ Κανάρης ἐξεδίκηθη τὴν σπαρακτικὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ πρῶτον ἠρωϊκὸν κατόρθωμα τοῦ Κανάρη, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξεν αὐτόν.

15. Ἐπάνοδος τῶν πυρπολητῶν. — Οἱ γενναῖοι δύο ἀρχι-

πυρποληται και οι ναυται, τεσσαράκοντα και τρεις εν συνόλω, κατέπλευσαν εις Ψαρὰ την πρωταν σφοι και ἀβλαβεις· ἔσπευσαν δὲ εἰς την Ἐκκλησιαν μεθ' ὄλου τοῦ περιμένοντος αὐτοὺς πλήθους και ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν τὸν εὐλόγησαντα τὸ τόλμημά των.

16. Φυγή τοῦ τουρκικοῦ στόλου — Ὁ δὲ ἀντιναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου *Μεχμέτ πασᾶς*, ἀναλαβὼν την ἀρχηγίαν τοῦ στόλου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρὰ-Ἀλῆ, ἔσπευσε νὰ καταφυγῆ ἐντὶς τοῦ Ἑλλησπόντου, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

17. Ἄλλαι πυρπολήσεις. — Ὁ Κανάρης μετὰ τοῦ Βρασάνου, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1822, ἐπυρπόλησε μεταξὺ Τενέδου και Τραβᾶδος την ὑπονναρχίδα τοῦ Μεχμέτ, περιέχουσαν ὀκτακοσίους ἀνδρας. Τῷ δὲ 1824 ἐπυρπόλησε μίαν μεγάλην φρεγάταν τοῦ Χοσρέφ πασᾶ. Τῷ δὲ 1825 ἐτόλμησε και εἰσήλθεν εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα της Ἀλεξανδρείας, ἵνα καύσῃ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον ἀλλὰ τὰ πυρπολικά του ἀπέτυχον, μὴ εὐνοηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου Ὑψηρέται δὲ ὑπὸ τὸν Μιαούλην, προαχθεὶς μὲν τὸ πρῶτον εἰς πλοῖον ἄρον, ἔπειτα δὲ, τῷ 1826, εἰς κυβερνήτην τοῦ πλοίου «*Ἑλλάδος*».

18 Ἀξιώματα τοῦ Κανάρη. — **Θάνατος αὐτοῦ.** — Ἀφοῦ δὲ ἠλευθερώθη ἡ Πατρίς, διωρίσθη ἀρχηγὸς μοίρας στόλου ἔπειτα δὲ ναύαρχος. Τῷ δὲ 1843 ἐγένετο Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐγένετο τρεὶς ἀκόμη ὑπουργὸς μέχρι τοῦ 1854, και τρεὶς Πρωθυπουργὸς μέχρι τοῦ 1877, ὅτε και ἀπέθανε τῇ 2 Σεπτεμβρίου ἐν τῇ ἰδιωτικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει ἐν Κυψέλῃ, πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα και ἑπτὰ ἐτῶν· ὀλόκληρον δὲ τὸ πανελληγιον ἐθροήγησε τὸν δημοφιλέστατον και ἡρωϊκώτατον ναύαρχόν του.

36. Μάρκος Μπότσαρης. (1790—1823)

1. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσιου Μπότσαρη γεννηθεὶς τῷ 1790 ἐν Σουλίῳ· ἐγένετο δὲ ὁ ἐνδοξότατος ἐξ ὀλης της μεγάλης σουλιωτικῆς οἰκογενείας τῶν Μποτσαραίων.

2. Ὁ Μάρκος, ἀγωνιζόμενος νὰ ἐλευθερώσῃ την πατρίδα τοῦ Σουλι, εἶχεν εὐρεθῆ εἰς την ἀνάγκην νὰ συμμαχήσῃ τῷ 1820 μετὰ τοῦ ἀποστάτου Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων και συνεπολέμει κατὰ τοῦ Σουλτάνου, θριαμβεύων εἰς πολλὰς μάχας.

3. **Διάλογος Ἀλῆ πασᾶ και Μπότσαρη.** — Ὁ ἄπιστος ὁστος Ἀλῆ πασᾶς περιποιεῖτο μὲ τρυφεράς θωπιείας και μὲ χρυσολόγια τὸν Μπότσαρη. «*Τώρα εἶσαι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἀφοῦ*» ὁ ἐχθρὸς μου Σουλτάνος μ' ἐστέρησε τῶν ἰδίων μου υἱῶν», ἔλεγε εἰς τὸν Μπότσαρη ὁ παμπόνηρος γέρον. Ἐκεῖνος δ' ἀπήντησεν — «*Οἱ υἱοὶ σου, οἱ φίλοι σου, ὁ κόσμος ὄλος σὲ ἠρνήθη, και μόνο*

»ἡμεῖς οἱ Σουλιῶται, τοὺς ὁποίους σκληρῶς κατεδίωξας μέχρι θανά-
του τείνομεν βρῆθον χεῖρα εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν σου θέσιν, καὶ
»ἐλπίζομεν, ὅτι τώρα τοῦλάχιστον θὰ ἐκτιμήσῃς καὶ σὺ τὰς περιστά-
»σεις καὶ θὰ μείνῃς πιστὸς εἰς τὰς συμφωνίας μας».

4. Νικηθέντος ὁμοῦ καὶ καταβληθέντος τοῦ Ἄλῃ ὑπὸ τοῦ Χουροῦτ

πασᾶ, οἱ Σουλιῶται ἐγκατέλιπον
μὲν τὸ Σούλι, ἐξηκολούθουν δὲ γεν-
ναίως ἀγωνιζόμενοι ἐν τῇ Δυτικῇ
Ἑλλάδι κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ δὲ
Χουροῦτ πασᾶς ἐπανήλθεν εἰς τὴν
Ἀάρισαν, ἀναθέσας εἰς τὸν Ὁμέρ
Βρυώνη τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ
πολέμου κατὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλ-
λάδος. Ἐν Ἄρτῃ δὲ εὗρίσκετο
καὶ ὁ Μεχμέτ Ῥεσίτ πασᾶς ὁ
ἐκονομαζόμενος Κιουταχῆς, ἔχων
ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ χιλιάδας στρατιω-
τῶν.

Μάρκος Μπότσαρης

5. Ἀπὸ Σουλίου εἰς Με-
σολόγγιον. — Οἱ Σουλιῶται
ἐνίκηθησαν. Οἱ λοιποὶ ἐν Κιάφα
Ἑλληνες ὁμοίως. Εἰς δὲ τὸ χω-
ρίον Πέτα ἔπαθον οἱ Ἑλληνες
δεινὴν καταστροφὴν. Τότε ὁ Μάρκος Μπότσαρης, ὁ Μαυροκορδά-
τος καὶ λοιποὶ Ἑλληνες ἐπανήλθον εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἀπὸ τοῦ
Σουλίου κατεκρημνίσθη διὰ μιᾶς ἡ Ἐπανάστασις.

6. Ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. — Εἰς τὴν
πεδιάδα τοῦ Μεσολογγίου κατέβησαν, περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ
1822, ὁ Ὁμέρ Βρυώνης, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Κιουταχῆ. Ἀμέσως δὲ
ἐπολιορκήσαν τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅποιον κατεῖχον οἱ ἡμέτεροι. Ὁ
δὲ Ἰουσοῦφ πασᾶς τῶν Πατρῶν ἀπέκλειε καὶ ἐπολιορκεῖ τὴν πόλιν
ταύτην διὰ πλοίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ἡ
κρῆτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ
1822, ἐλύθη δὲ μετὰ δύο περίπου μῆνας, παθόντων τῶν ἐχθρῶν
δεινὰς ἀπωλείας, φυγόντων δὲ εἰς Ἀγρίνιον, ἐκείθεν δὲ εἰς Καρβασσαρᾶν
καὶ ἐκείθεν διαπεραιωθέντων εἰς Πρέβεζαν ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει.

7. Φιλοπατρία καὶ γενναιοψυχία τοῦ Μαυροκορ-
δάτου. — Οἱ ἔχθροί, οἱ πολιορκοῦντες καὶ κανονιβολοῦντες τὸ Με-

σολόγγιον ἐν ἀρχῇ τῆς πολιορκίας, ἐνέβαλον εἰς φόβον πολὺν τοὺς ἡμετέρους. Τότε πολλοὶ εἶπον εἰς τὸν Μαυροκορδάτου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μεσολόγγιον, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του. Ἐκεῖνος ὁμοίως καλῶς γνωρίζων τίνα σημασίαν εἶχε διὰ τὴν Πελοπόννησον τὸ προπύργιον ἐκεῖνο τοῦ ἀγῶνος, ἀπεκρίθη ταῦτα·

— «Ἐνὸς μὲν εἰς καὶ μόνος ἀνὴρ πρὸς πόλεμον ὑπάρχει, θὰ μένω ἐν Μεσολογγίῳ. Διότι, ἂν ἐγκαταλειφθῇ τὸ Μεσολόγγιον, ὁ ἐχθρὸς θὰ περάσῃ ἀνεμπόδιστος εἰς τὴν δεινοπαθοῦσαν Πελοπόννησον, καὶ τότε τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Ἐγὼ θ' ἀποθάνω ἐδῶ». — «Κ' ἐγὼ ἐπίσης», προσέθεσεν ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Ὅμοίως ὁ Τζαβέλλας.

8. Ὁ Μπότσαρης σχίζει τὸ δίπλωμα τῆς στρατηγίας. — Ὁ Μπότσαρης ἔλαβε μέρος σπουδαιότατον εἰς τὴν υπερά-

Ἄλξ. Μαυροκορδάτος

σπισιν τοῦ πολιορκουμένου Μεσολογγίου. Κατόπιν ἐξ ἐπιβίβου στρατηγὸς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἔλαβον καὶ ἄλλοι διπλώματα στρατηγίας, αὐτὸς ἐσχισε τὸ ἰδικόν του ἐνώπιον πολλῶν, εἰπὼν «ὅποιος εἶναι ἄξιος λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ». Καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξεστράτευσεν αὐθόρμητος καὶ υπερήφανος εἰς Καρπενήσιον μετὰ τριακοσίων πενήντα ἀνδρῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ὁμήρ Βρυώνη τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μουσταῆ Πασᾶ τῆς Σκόδρας, ὅστις ᾤδήγει ὀκτακισχιλίους ἀνδρας.

9. Ὁ Μπότσαρης νικά τοὺς ἐχθρούς. — Ὁ Μπότσαρης παρὰ τὸ Καρπενήσιον συνήντησε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Τσελαλεδῆν Μπέην, κατασκηνοῦσαν πλησίον κρήνης σκιαζομένης ὑπὸ γηραιῶν ἰτεῶν. Τὴν νύκτα τῆς 9 Αὐγούστου τοῦ 1823 ὁ Μπότσαρης ἐπετέθη κατὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἐξεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν θέσεών των, πληρὴν τῶν εὐρισκομένων ἐν τινὶ μάνδρᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχε στήσει τὴν σκηνὴν τοῦ Ὁ Τσελαλεδήμπεης. Ἐφρονεῦθησαν δ' ἐκ τῶν ἐχθρῶν ὑπὲρ τοὺς χιλίους. Φορτία δ' ὀλόκληρα λαφύρων ἀπεκόμισαν οἱ ἡμέτεροι, ἦτοι γιαταγάγια, πιστόλια, ὄπλα καὶ πολλὰ πολεμephόδια.

10. Θάνατος τοῦ Μπότσαρη. — Ὁ Μπότσαρης ἐλθὼν πρὸς τὴν μάνδραν ἐκείνην ὕψωσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν τοῖχον καὶ παρετήρει πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ. Οἱ ἐντὸς τῆς μάνδρας, ὡς εἶδον τὴν κεφαλὴν ἐκείνην, ἐπιυροδόλησαν σφαῖρα δέ, κτυπήσασα τὸν Μᾶρκον εἰς τὸ μέτωπον, τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς νεκρὸν.

11. Τότε οἱ Σουλιῶται ἀπεκόμισαν ἐκεῖθεν τὸν νεκρὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν τὴν 10 Ἀυγούστου τοῦ 1823 εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἐκήδευσαν αὐτὸν λαμπρῶς. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταῖα τοῦ βίου τοῦ γενναίου ἥρωος Μάρκου Μπότσαρη.

31. Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

Τ' ἀκούει ἡ μαύρη γῆ, τρεῖς χρόνους δὲν χοροιάζει.

Τ' ἀκοῦν καὶ τὰ βουνά, κ' ἐκεῖνα ἄσπαστηκαν.

Τ' ἀκούει κ' ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει.

Ὁ Μᾶρκος ἐσκοτώθηκε, κ' ἐσκότωσε καὶ χίλιους.

**32. Ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου
καὶ ἡ πτώσις αὐτοῦ.**

(15 Ἀπριλίου 1825—10 Ἀπριλίου 1826)

1. **Στενὴ πολιορκία.** — Ὁ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶς, ὅστις ἐπωνομάζετο Κιουταχῆς, ἐπολιορκεῖ ἀπὸ τῶν μέσων Ἀπριλίου τοῦ 1825 ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ δευτέραν φοράν τὸ Μεσολόγγιον, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, εἰπόντος αὐτῷ «Ρεσίτ, ἡ τὸ Μεσολόγγι ἡ τὴν κεφαλὴν σου». Μετὰ δύο δὲ μῆνας ἐπολιορκήθη καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Χοσρέφ, ἔχοντος στόλον ἐκ πεντήκοντα καὶ πέντε πλοίων. Περὶ δὲ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1825 ἐφθασεν ἐξωθὶ τοῦ Μεσολογγίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ Ἰβραήμ με δέκα χιλιάδας Ἀράβων.

2. **Ἡ πείνα.** — **Ἡ ἄλωσις.** — Ἐχθρὸς ὅμως φοβερώτερος τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰβραήμ ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον κατὰ τῶν πολιορκουμένων, ἡ πείνα. Ἀφοῦ δ' ἐφαγον οὗτοι καμῆλους, ἡμίονους, ὄνους, καὶ φύκη τῆς θαλάσσης, ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς πείνης νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἔξοδον, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ πλεῖστοι ἀπωλέσθησαν, ὀλίγοι δὲ διεσώθησαν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ οἱ Τοῦρκοι ἔγειναν κύριοι τοῦ Μεσολογγίου τὴν 10 Ἀπριλίου τοῦ 1826 μετὰ δωδεκάμηνον πολιορκίαν. Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ ἄλωσις αὐτοῦ.

3. **Κατὰπτωσις τῆς ἐπαναστάσεως.** — Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου κατεβλήθη ἡ ἐπανάστασις ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι. Καὶ ὁ μὲν Ἰβραήμ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ δὲ ἐχθρικοὶ στόλοι ἀπέπλευσαν ὁ μὲν τουρκικὸς εἰς

Κωνσταντινούπολι, ὃ δὲ αἰγυπτιακὸς εἰς Νεόκαστρον καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

4. **Κατάληψις τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.**— Ὁ Κιουταχῆς ἀγων δεκακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἵππεις, ἐνωθεὶς δὲ κατόπιν καὶ μετὰ τοῦ Ὁμέρμπεη τῆς Εὐβοίας, ἐπορεύθη κατὰ τῶν Ἀθηνῶν· κατώρθωσε δὲ μετὰ πολλὰς ἀπωλείας νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν τὴν 3 Αὐγούστου τοῦ 1826.

5. Οἱ δὲ Ἕλληγες κατέφυγον τότε καὶ ὠχυρώθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπολιορκούντο ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ Ἐπανάστασις εἶχε μὲν κατασταλῆ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Πελοποννήσῳ, κατεστέλλετο δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι.

33. Γεώργιος Καραϊσκάκης.

(1782—1827)

1. Ἐν ᾧ ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἐκινδύνευε νὰ κατασβεσθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, παρουσιάσθη σωτὴρ αὐτοῦ ὁ **Γεώργιος Καραϊσκάκης**.

2. Ὁ Καραϊσκάκης ἐγεννήθη τῷ 1782 ἐν Σκουληκαριᾷ, κόμῃ τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης. Τὰ τῆς καταγωγῆς του ἦσαν ἀμυρὰ πρὸς δύο ξαν, διότι ἦτο νόθος υἱὸς καλογραίας τινός. Ἡ προσωπικὴ ὁμὸς ἱκανότης αὐτοῦ ἀνέδειξεν αὐτὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κυρίως κατὰ τὸ προτελευταῖον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς τὰ ἴδωμεν. Εἰκονίζεται δὲ ὡς ἰσχνός, νευρικός, φιλάσθενος καὶ σχεδὸν διαρκῶς πάσχων, ὀξύθυμος, ὕβριστής, φιλόδοξος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς καὶ εὐγενὴς κατὰ βᾶθος, ἔχων ἀδάμαστον ψυχικὴν δύναμιν καὶ θέλησιν σιδηρᾶν, προκινδυνεύων δὲ καὶ κακουχούμενος περισσότερον παντὸς ἄλλου· ἐφόρει δὲ συνήθως κόκκινον ντουλαμᾶν, ἦτοι εἶδος ἐλαφροῦς ἐρυθροῦς φοουστανέλλας.

3. Ὁ πρῶτος βίος τοῦ Καραϊσκάκη. — Ὁ Καραϊσκάκης κατ' ἀρχὰς εἶχε χρηματίσει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Διάκος καὶ ἄλλοι. Κατόπιν ὅμως ἐδραπέτευσε καὶ ἔζησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὡς κλέφτης. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη ἐπὶ δύο ἔτη ἀλυσίδετος, ἐν Ἰωαννίνοις. Κατορθώσας δὲ νὰ δραπε-

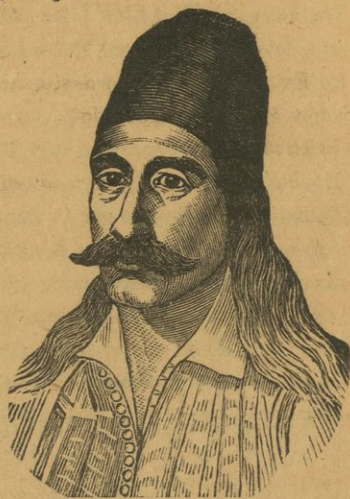
τεύση, κατετάχθη και διέπρεψεν ὡς πρωτοπαλλήκαρον τῶν Κατσαντωναίων. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως αὐτῶν ἐξήτησε συγγνώμην ἀπὸ τὸν Ἀλλῆ-πασᾶν, καὶ κατετάχθη εἰς τοὺς σωματοφύλακας αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐδραπέτευσε καὶ πάλιν πρὸς τοὺς σουλτανικούς· τέλος δέ, χωρισθεὶς αὐτῶν, ὕψωσεν ἐν Τζουμέρκα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821.

4. **Ἡ μετάνοια τοῦ Καραϊσκάκη.** — Μετέσχε τῆς παρὰ τὸ Κομπότι μάχης κατὰ τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ· δὲν ἔπαυε δὲ πάντοτε παρενοχλῶν καὶ βλάπτων τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλὰ βραδύτερον καταδιωχθεὶς, ἐνεκα πεισμάτων, καὶ καταδικασθεὶς τὴν 2 Ἀπριλίου 1824 ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὡς **ἐπίβουλος**, ἐξωργίσθη καὶ ἐξήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Τούρκων, ἵνα καταλάβῃ τὸ ἀρματωλικὸν τῶν Ἀγρᾶφων.

5. Ἀλλὰ, ἐπιβουλευόμενος πανταχόθεν ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ὑπὸ πλείστον Τούρκων, κατέφυγεν εἰς Καρπενήσιον, ἔπειτα δὲ εἰς Δομνίσταν, ὁπόθεν ἔγραψεν ἐπιστολὴν τὴν 27 Μαΐου 1824 πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον, διὰ τῆς ὁποίας, ἀπολογούμενος διὰ τὰ ὅσα ἔπραξεν, ἐξήτει τὴν συγγνώμην τῆς Διοικήσεως.

6. **Ὁ Καραϊσκάκης ἐν Πελοποννήσῳ.** — Ἐκ Δομνίστης κατῆλθεν εἰς Ναύπλιον· ἐκ Ναυπλίου δὲ ἔλαβε διαταγὰς νὰ καταρτίσῃ ἴδιον σῶμα, καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, δηλαδὴ Ἀττικὴν, Βοιωτίαν, Φθιώτιδα καὶ Φωκίδα, ὅπερ καὶ ἔπραξε.

7. Κατόπιν δὲ ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις ἐκάλεσεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων Ρουμελιωτῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς καταστολὴν τοῦ δευτέρου ἐκραγέντος ἐμφυλίου πολέμου. Ἐλθὼν δὲ διέτρεξεν αὐτὴν ἐν πυρὶ καὶ σιδήρῳ· ἐβαιοπράγησε δεινῶς μετὰ τῶν στραιωτῶν του κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ Ζαΐμη ἐν Κερυνῇ τῶν Καλαβρυτῶν· κατῆλθεν εἰς Μεσσηνίαν πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ἰβραήμ· ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον μετὰ τοῦ Κώστα Μπότσαρη, τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα καὶ δισχιλίων ἄλλων Ρουμελιωτῶν· καὶ ἐκ Ναυ-

Γεώργιος Καραϊσκάκης

πλίου εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, ὅπου μετέβη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ πολιορκουμένου Μεσολογγίου, ἐνοχλῶν καὶ βλάβπτων συχνάκις τοὺς πολιορκουῦντας αὐτὸ ἐχθρούς.

8. **Ὁ Καραϊσκάκης διορίζεται γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Στερεᾶς.** — Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἦλθε πάλιν εἰς Ναύπλιον. Τότε δὲ ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ διώρισεν αὐτὸν **Γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς**, ὡς τὸν ἰκανώτατον πάντων τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ πρότασιν τοῦ προέδρου αὐτῆς Ζαΐμη, ὅστις, ἂν καὶ ἦτο θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, ὠμίλησεν ἐν τῇ συνεδριάσει καὶ εἶπεν, ὅτι οὐδένα ἄλλον γνωρίζει ἰκανώτερον ὡς ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς. «*Ἄς σωθῆ ἡ πατρίς, εἶπε, καὶ ἄς ὑψωθῆ ὁ ἐχθρὸς μου*».

9. Τὴν ἐπιούσαν προσῆλθεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ἵνα λάβῃ τὸ δίπλωμα· τότε δὲ ὅλοι συνεκινήθησαν, ἰδόντες τοὺς δύο θανασίμους ἐχθρούς Ζαΐμη καὶ Καραϊσκάκη νὰ ἐναγκαλισθῶσι, νὰ φιληθῶσι καὶ νὰ λέγωσιν, ὅτι λησμονοῦσι τὴν παλαιὰν ἐχθραν, χάριν τῆς Πατρίδος.

10. **Καραϊσκάκης καὶ Βουδούρης.** — Ὁ δὲ ἐξ Ὑδρας Βουδούρης, μέλος ὄν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, εἶπεν εἰς τὸν Καραϊσκάκη· «Καραϊσκάκη, ἕως τώρα δὲν ἔκαμες ὅσον ἔπρεπε τὸ >χρὸς σου· ὁ Θεὸς νὰ σε βοηθήσῃ νὰ τὸ κάμῃς εἰς τὸ ἐξῆς». Ὁ δὲ Καραϊσκάκης συγκεκνημένος ἀπήντησε μετὰ θάρρους. «Ναί, ὅταν >θέλω, γίνομαι διάβολος· καὶ ὅταν πάλιν θέλω, ἄγγελος· εἰς τὸ μέλ- >λον ἀπεφάσισα νὰ γείνω ἄγγελος». Ἐκτοτε δὲ ἄρχεται κυρίως τὸ λαμπρὸν μέρος τοῦ ἡρωϊκοῦ σταδίου τοῦ Καραϊσκάκη.

11. **Ἡ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου.** — Ὁ Καραϊσκάκης, συλλέξας ἐν Ναυπλίῳ ὅσους ἠδυνήθη ἄνδρας, ἦλθεν εἰς Σαλαμίνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου κατάρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους μαχητάς. Ἐπέτεθη δὲ τὴν 6 Αὐγούστου 1826 ἐν Χαϊδαρίῳ κατὰ τοῦ ἐπελθόντος στρατοῦ τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις ἐπολιόρκει τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν, προὔξενησε δὲ μεγάλας ζημίας εἰς αὐτόν. Κατόπιν δ' ὑπεχώρησεν εἰς Ἐλευσίνα, παρενοχλῶν ἐκεῖθεν συχνάκις τὸν ἐχθρόν.

12. **Προσωπικὴ συνάντησις Καραϊσκάκη καὶ Κιουταχῆ.** — Τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἐν Χαϊδαρίῳ μάχης συνητηθή-

σαν τυχαίως ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐντὸς τῆς γαλλικῆς ναυαρχίδος, ἥτις κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐναυλόχει ἔξωθι τοῦ Πειραιῶς. Συνέπεσε δὲ καὶ οἱ δύο νὰ μεταβῶσι συγχρόνως πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γάλλου ναυάρχου Δερινύ.

13. Πρῶτος μετέβη εἰς τὴν ναυαρχίδα ὁ Κιουταχῆς, μετ' ὀλίγον δέ, κατὰ συγκυρίαν, ἔφθασεν ἐπὶ λέμβου ἑλληνικῆς καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ἀναβὰς δ' ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἔχαιρέτισε τοὺς πασάδες καὶ ἐκάθισεν· ὁ δὲ Κιουταχῆς ἀντεχαιρέτισεν ἀγερώχως, κλίνας ἀπλῶς τὴν κεφαλὴν.

14. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξεπλάγησαν ἀμφοτέροι οἱ ἀντίπαλοι, ἰδόντες ἀλλήλους κατὰ μέτωπον. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Κιουταχῆς εἶπεν ἄλβανιστὶ εἰς τὸν Καραϊσκάκην· «Τί κάμνεις Καραϊσκάκη ; Ἥλιψα » νὰ ἔλθῃς εἰς τὰ Βιτώλια νὰ με προσκυνήσῃς καὶ νὰ σου δώσω » ὅλα τὰ βιλαέτια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἕως τὴν Ἄρτα».

15. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης τῷ ἀπήντησεν· «Ἐγὼ νὰ σε προσκυνήσω ; » Ἄν σὺ εἶσαι βαλεσιῆς (στρατάρχης) τῆς Ρούμελης, εἶμαι καὶ ἐγὼ » τῆς Ρούμελης βαλεσιῆς. Καὶ ἂν ἤξευρεν ἡ Κυβέρνησις μου, ὅτι τώρα » ὀμιλοῦμεν μαζί, θὰ διέτασσε νὰ κρεμάσουν καὶ ἐμένα καὶ τὰς δέκα » πέντε χιλιάδες στρατεύματα (!), ὅπου ἔχω εἰς τὴν Ἐλεουσίνα».

16. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἀνταπήντησε· «Καὶ πῶς δύναται νὰ σε » κρεμάσῃ ; »

— «Ὅπως δύναται καὶ ἡ ἰδική σου νὰ κρεμάσῃ ἐσένα. Μήπως » δέν σε κρεμᾷ καὶ σένα ὁ Σουλτᾶνος, ὅταν θέλῃ ; Ναι ἢ ὄχι ; » ἀνταπήντησεν ὁ Καραϊσκάκης.

— «Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Κιουταχῆς, διότι εἶναι βασιλεὺς μου».

— «Μὲ κρεμᾷ λοιπὸν κ' ἐμένα ἡ Κυβέρνησις μου, διότι εἶναι βασιλισσά μου, εἶπεν ὁ Καραϊσκάκης.

Τότε δὲ ἀνεχώρησε πρῶτος ἐκ τῆς ναυαρχίδος ὁ Κιουταχῆς, κατόπιν δ' ἀνεχώρησε καὶ ὁ Καραϊσκάκης.

17. **Μεγάλῃ ἐκστρατεία τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ.**— Περὶ δὲ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν Στερεάν, ἐπολιόρησε τὴν Δομβραϊναν καὶ περιέζωσε τὰ Σάλωνα· κατέλαβε δὲ τὸ Δίστομον καὶ τὴν Ἀράχωβαν, καταστρέψας ἐν αὐτῇ, ἀπὸ τῆς 19 μέχρι τῆς 24 (Ν)βρίου 1826, ὅλα τὰ λέκεκτὰ στρατεύματα τοῦ Μουσταμπε, ὅστις ἤρχετο ἐξ Ἀλβανίας,

καὶ αἴτησιν τοῦ Κιουταχῆ, καὶ ὅστις ἐφρονεύθη ἐν Ἀραχώβῃ, ὡς καὶ ὁ Κεχαγιάμπης καὶ δύο ἕτεροι ἔτι στρατηγοὶ Τοῦρκοι.

18. Κατόπιν ἐνίκησεν ἐν Τουρκοχωρίῳ ἀπόσπασμα ἐξ ἑπτακοσίων πολεμίων, διέτρεξεν ὅλην τὴν Ρούμελην, ἐκαθάρισεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν Τοῦρκων, ἐξηνάγκασε τὸν Ὁμὲρ πασᾶν τῆς Εὐβοίας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, μετὰ τέσσαρας δὲ ὄλους μῆνας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀφοῦ ἀπληθυνέρωσε πᾶσαν τὴν Στερεάν. Ἐθαύμαζον δὲ τὸν Καραϊσκάκη καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμοι λέγοντες· «Ἐνα Ρεσίτην ἔχουν οἱ
» Τοῦρκοι καὶ ἓνα Καραϊσκάκη οἱ Ἕλληνες. Δύο λέοντες πολεμοῦν,
» καὶ ἅς ἴδωμεν ποῖος θὰ φάγῃ τὸν ἄλλον.»

19. **Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη.**— Τὴν δὲ 4 Μαΐου 1827 συγκρούεται πρὸς τὸν Κιουταχῆν ἐν Κερατεινίῳ, ἐγγὺς τῆς Ἐλευσί-
νος, καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ. Κατόπιν ηὔξησεν ἡ δύνα-
μὴς του, ἦλθε δὲ καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν Νέῳ Φαλήρῳ, ἐγγὺς τῶν
Ἀθηνῶν· ἐσχεδιάζε δὲ νὰ ἐπιτεθῇ τὴν 23 Ἀπριλίου κατὰ τοῦ Κιου-
ταχῆ καὶ νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸν ἀπὸ πολιορκητὴν εἰς πολιορκούμενον.

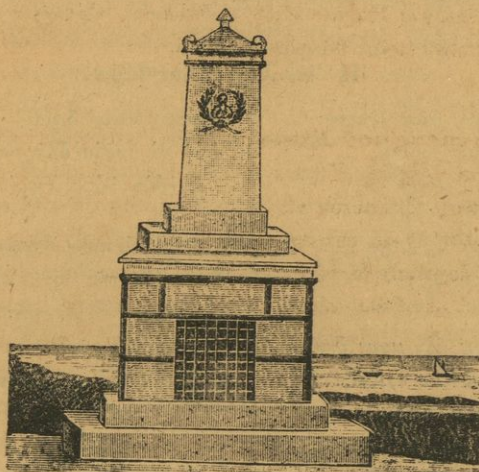
20. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀρχηγία, τῇ συγκαταθέσει του, δίδε-
ται εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς **Τζώρτζ** καὶ **Κόχραν**, ἠγκυροβολημένους
ἐν Φαλήρῳ, ἐπέρχεται δ' εἰς τὸ στράτευμα σύγχυσις καὶ μυρία ἀνω-
μαλίας, ἐπειδὴ ἐκείνοι ἠγνόουν τὸν τόπον, καὶ τέλος φονεύεται ὁ
Καραϊσκάκης.

21. Διότι, ἀντὶ τῆς ὀρισθείσης 23 Ἀπριλίου πρὸς ἐπίθεσιν, Κρη-
τὲς τινες τοῦ ἐν Νέῳ Φαλήρῳ στρατοπέδου, μεθύοντες, ἐπυροβόλη-
σαν ἀκαίρως κατὰ τῶν Τοῦρκων τὴν 22 Ἀπριλίου· οἱ Τοῦρκοι ἀν-
τεπυροβόλησαν, ἔλαβον δὲ καὶ ἄλλοι μέρος, καὶ τοιουτοτρόπως ἦ
ἄσκοπος συμπλοκὴ μετετέρατη εἰς φονικὴν μάχην. Τότε ἐξώρμησεν
ἔφιππος ὁ Καραϊσκάκης ἐκ τῆς σκηνῆς του, ὅπου ἐκεῖτο πυρέσσων,
ἵνα ἴδῃ τί συμβαίνει καὶ καθησυχάσῃ τὰ πράγματα. Ἐχθρική δὲ
σφαῖρα τραυματίζει αὐτὸν εἰς τὴν κοιλίαν.

22. Ἀφοῦ καθησύχασαν τὰ πράγματα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν
του, τὸν κατεβίβασαν ἀπὸ τοῦ ἵππου, παρετήρησαν ὅτι τὸ τραῦμα
ἦτο θανατηφόρον καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸ ἐν Φαλήρῳ ὀρμουὴν πλοῖον
τοῦ **Τζώρτζ**. Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἐκάλεσεν ἐπὶ τοῦ πλοίου τὸν πνευ-
ματικόν, ἐξωμολογήθη, ἐζήτησε συγγώρησιν παρὰ τῶν παρισταμέ-

νων, μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ παρήγγειλε νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς νήσου Σαλαμίνας Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

23. Ὁ Καραϊσκάκης μετὰ ταῦτα παρηγόρησε τοὺς κλαίοντας συναγωνιστάς του Γρίβαν καὶ Χατζῆ-Πέτρον, εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὸν Θεόν, νὰ δοξάσωσι δὲ καὶ εἰς τὸ ἔξῃς τὴν Πατρίδα, καθὼς μέχρι τοῦδε τὴν ἐδόξασαν, καὶ τοὺς συνεβούλευσε νὰ κρατήσωσι τὰς θέσεις των καὶ νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως.

Μνημεῖον Καραϊοκάκη ἐν Νέῳ Φαλήρῳ.

— «Σεῖς πρὸ πάντων οἱ παλαιοὶ ἀγωνισταὶ δὲν πρέπει νὰ ὑποχωρήσητε», ἔλεγεν.

«Ἴδου δὲ ἡ διαθήκη μου. Εἰς τὸν υἱόν μου ἀφίνω τὸ ὄπλον μου, «τὸ μόνον μου κτῆμα κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν· τὴν δὲ θυγατέρα μου «παραδίδω εἰς σᾶς, παλαιοὶ μου σύντροφοι... Τόσα δι' ἐμέ. Τί νὰ «εἶπω δὲ τώρα διὰ σᾶς! Ἦθελα νὰ εἶχα τὸ Ἔθνος ὀλόκληρον ἔμπρός μου, διὰ νὰ τοῦ εἶπω τί ἀξίζετε. Χαιρετίσατέ μου ὄλους τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ ἐπιστρέψατε αὔριον τὸ πρῶτὸ νὰ σᾶς ἴδω καὶ πάλιν».

24. Ἀνεχώρησαν οἱ φίλοι, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν δὲν εὔρον πλέον τὸν στρατηγὸν μεταξὺ τῶν ζώντων. Εἶχεν ἀποθάνει τὴν τετάρτην ὥραν

μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὑπὸ δριμυτάτων πόνων κατεχόμενος, κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ὀνόματός του.

25. Ὁ νεκρὸς μετεκομίσθη εἰς Σαλαμίνα, κατὰ τὴν παραγγελίαν του, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ μεγαλοπρεπῶς. Ἡ δὲ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλάς ἀνήγειρε μνημεῖον τοῦ Καραϊσκάκη ἐν Νέῳ Φαλήρῳ καὶ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐπληρώθη, εἰς ἔνδειξιν ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν γενναῖον στρατηγόν. Ὅμοιον δὲ μνημεῖον αὐτοῦ ἀνήγειρε καὶ ἐν τῇ κεντρικωτέρῃ πλατείᾳ τοῦ Πειραιῶς τῇ 23 Ἀπριλίου 1894.

Τὰ μετὰ ταῦτα διδάσκει ἡ ἱστορία.

34. Ἡ Ἑλλάς ἐλευθέρα.

1. Ὁ λέων, ὅταν ἔξαφρα
Τὴν ἄλυσίν του σπάσῃ,
Τὴν ἀλαζόνα χαιτήν του
Βουχόμενος τινάσσει,
Καὶ βλέμματα τριγύρω του
Τοξεύει φλογερά.

2. Μὲ τοὺς ἀλκίμους ὄνυχας
Τοὺς φύλακάς του σχίζει,
Κ' αἱματωμένα, σπαίροντα,
Τὰ σπλάγχνα των σκορπίζει,
Καὶ σημαδεύει μ' αἵματα
Τὸν δρόμον, ποῦ περᾷ.

3. Ἑλλάς! καὶ σὺ τοῦ λέοντος
Φοβερωτέρ' ἀκόμα
Ἠγέρθῃς περιστρέφουσα

Κεραυνοβόλον ὄμμα,
Ἀπὸ τὰ δοῦλα δάκρυα
Σχεδὸν ἀκόμ' ὑγρόν.

4. Κ' ἠγέρθη βαρυσίδηρος
Ἡ σπάθη τῆς ὀργῆς σου,
Κ' ἐθέρισε τὰ μέτραγα
Καθάρματα τῆς γῆς σου,
Καθὼς θερίζει δρέπανον
Τοὺς στάχυν τῶν ἀγρῶν.

5. Ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη.
Μὴ δεχθῆτε ἦδη ξένα.
Τῆς ἐλευθερίας τάνθη
Εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ,
Ποῦ ἀξάνουν φτυγεμένα
Εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ λαοῦ.

Γ. Ζαλοκώστας

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

35. Ἡ Ὑγίεια.

1. Οἱ ἄνθρωποι οἱ γνώριμοι πρὸς ἀλλήλους, συναντώμενοι εἴτε κατ' οἶκον, εἴτε ἐν συναναστροφαῖς, εἴτε καὶ ἀλλαχοῦ, χαιρετίζουσιν εὐγενῶς ἀλλήλους, καὶ συνηθέστατα ἐρωτῶσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον· «Πῶς ἔχετε εἰς τὴν υγείαν σας;» — «Τί κάμνετε; εἰσθε καλά;» — «Σᾶς εὐχομαι καλὴν υγείαν.» — «Σᾶς ἀφίνω υγείαν.» — «Ἔχετε υγείαν.» — «Πίνω εἰς υγείαν σας.» — «Σᾶς εὐχομαι υγιᾶς τὸ Νέον Ἔτος.» — «Ὑγιαίνετε.» — Καὶ τὰ τοιαῦτα.

2. Πρῶτον λοιπὸν ζήτημα εἶναι τὸ τῆς **ὕγείας**. Καὶ δικαίως. Διότι ἡ υγεία εἶναι τὸ πολυτιμότεον πρᾶγμα παντὸς ἀνθρώπου. Ὁ υγιὴς δύναται νὰ ἐργασθῆ, νὰ ταξειδέυσῃ, νὰ διασκεδάσῃ. Ἐνῶ ὁ ἀσθενὴς κεῖται συνήθως ἐν τῇ κλίνῃ, καὶ καμμίαν ἐργασίαν δὲν δύναται νὰ κάμῃ. Καὶ ἄλλοτε μὲν θεραπεύεται, ἄλλοτε ὅμως ἀποθνήσκει.

3. Ἄλλ' ἡ υγεία ἡμῶν ἔχει ὄχι ὀλίγους ἐχθρούς. Ἀπαλλάσσεταί τις δὲ πολλῶν ἐκ τῶν ἐχθρῶν τούτων, ἐὰν ἀκολουθῆ τὰ παραγγέλματα τῆς **Ὑγιεινῆς**. Αὕτη διδάσκει τὸν ἄνθρωπον πῶς πρέπει νὰ διαιτάται, διὰ νὰ εἶναι υγιής. Ἐπομένως ἐνδιαφέρει πάντα ἄνθρωπον. Πάντες δὲ πρέπει ὄχι μόνον νὰ μανθάνωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόζωσιν ὅσα διδάσκει ἡ **Ὑγιεινή**. Αὕτη δὲ διδάσκει πρῶτον νὰ προφυλασσώμεθα ἀπὸ τὸ ψῦχος· δεύτερον νὰ ἀναπνέωμεν καθαρὸν ἀέρα· καὶ τρίτον νὰ τρεφώμεθα καταλλήλως.

4. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ τηρῶμεν ἄκραν καθαριότητα· νὰ κάμνωμεν γυμναστικὰς ἀσκήσεις· νὰ κοιμώμεθα ἐπαρκῶς· καὶ νὰ μὴ κάμνωμεν καταχρήσεις. Κατάχρησις δὲ εἶναι πᾶσα ὑπερβολὴ εἴτε εἰς τροφήν, εἴτε εἰς πόσιν, εἴτε εἰς γύμνασιν, εἴτε εἰς ὕπνον, εἴτε εἰς ἐργασίαν, εἴτε εἰς θέρμανσιν τοῦ σώματος κλπ.

5. Πλὴν ὅμως πάντων τούτων, πρέπει νὰ ζῶμεν ἐν ἁρμοσίᾳ καὶ ἀγάπῃ μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεθα. Διότι αἱ ἔριδες καὶ αἱ λῦπαι καὶ αἱ μελαγχολίαι καὶ ἡ ἀπληστία ὄχι μόνον τὴν ψυχὴν καὶ

τὴν καρδίαν ἡμῶν φθείρουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν υγιάν ὑποσκάπτουσι.

6. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, διὰ νὰ ἔχωμεν καλὴν υγιάν πρέπει νὰ προφυλασσώμεθα ἀπὸ τὸ ψῦχος· νὰ ἀναπνέωμεν καθαρὸν ἀέρα· νὰ τρεφώμεθα διὰ καταλλήλων τροφῶν· νὰ εἴμεθα λίαν καθαρὸι· νὰ γυμναζώμεθα· νὰ κοιμώμεθα ἐπαρκῶς· νὰ μὴ κάμνωμεν καταχρήσεις· νὰ ζῶμεν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· καὶ νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς καταστάσεως ἡμῶν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Ταῦτα ἀπαιτεῖ ἡ υγιεινὴ διὰ τὴν καλὴν υγιάν ἡμῶν.

38. Ἡ προφύλαξις ἀπὸ τοῦ ψύχους.

1. Τὰ ἐνδύματα ἡμῶν προφυλάττουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας.

2. Αἱ ὤμοπλάται καὶ οἱ πόδες ἡμῶν δὲν ἀντέχουσι πολὺ εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὴν ὑγρασίαν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ καλύπτονται περισσότερο ἢ τὸ ἄλλο σῶμα ἡμῶν.

3. Εἰς τὸ ψῦχος πρέπει νὰ **δυσπιστῶμεν** πάντοτε, ὄχι ὅμως καὶ νὰ φοβώμεθα αὐτό. Τὰ πολλὰ περικαλύμματα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ λαιμοῦ δὲν εἶναι πάντοτε ὠφέλιμα, διότι καθιστῶσι τὰ μέρη ταῦτα μᾶλλον **εὐαίσθητα** εἰς τὸ ψῦχος· ὅταν δὲ ἀποθέσωμεν τὰ περιδιπλώματα, τότε προσβαλλόμεθα εὐκόλως ὑπὸ **κυνάγχης**.

4. Ὅταν **κινώμεθα**, δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ κρυώσωμεν. Διότι ἡ **κίνησις** εἶναι σωτήριον μέσον κατὰ τοῦ ψύχους. Ἐὰν κρυώνωσιν οἱ πόδες ἡμῶν, **ἄς τρεξώμεν**. Ἐὰν κρυώνωσιν αἱ χεῖρες, ἄς μὴ πλησιάζωμεν αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ, ἀλλ' ἄς **προστρίβωμεν** τὴν μίαν διὰ τῆς ἄλλης.

5. Ὅταν εἴμεθα **ἰδρωμένοι**, εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς **ρεῦμα ἀέρος**, νὰ πῖωμεν **ὑδρὸς ψυχρόν**, νὰ καθήσωμεν ὑπὸ **παχεῖαν σκιάν**, νὰ ἐξαπλωθῶμεν **ἐπὶ γῆς ὑγρᾶς**. Ἐὰν πράζωμεν ταῦτα, διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ πάθωμεν **πλευρίτιδα**, ἢ **βρογχίτιδα**, ἢ **πνευμονίαν**, ἢ **φθίσιν**, ἢ **πόνον τοῦ λαιμοῦ**, ἢ **ρευματοισμούς**, ἢ ἄλλας φοβερὰς νόσους.

6. Ἐὰν αἰσθανθῶμεν **ὄϊγος** νὰ διατρέχῃ τὸ σῶμα ἡμῶν, πρέπει νὰ **βαδίσωμεν ταχέως**, μάλιστα δὲ νὰ **τρεξώμεν**, διὰ νὰ ἐπανακτήσωμεν τὴν θερμότητα. Ἐὰν δὲ τὸ **ὄϊγος ἐπιμένῃ**, πρέπει νὰ κατακλιθῶμεν ἐπὶ τῆς κλίνης, νὰ πῖωμεν **πολλὰ ζεστά** καὶ νὰ καλέσωμεν τὸν ἱατρόν.

7. Οἱ ἄνθρωποι πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους, τῆς βροχίτιδος, τῶν ἀνέμων, τοῦ ἠλιακοῦ καύσωνος, ἐπενόησαν, πλὴν τῶν ἐνδυμάτων, καὶ τὰς **οἰκίας**.

8. Αἱ οἰκίαι ἡμῶν καλὸν εἶναι νὰ βλέπωσι πρὸς *μυσημβρίαν* καὶ πρὸς ἀνατολάς. Διότι, ἂν εἶναι ἐστραμμέναι πρὸς βορρᾶν, θὰ εἶναι ψυχραὶ, ἐπειδὴ σπανίως θὰ ἐπισκέπτηται αὐτὰς ὁ ἥλιος, μάλιστα τὸν χειμῶνα· ὁ δὲ ἥλιος εἶναι ὁ μέγας ἰατρός, ὅστις θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ τὰ πάντα ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡστε τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν ἡμῶν πρέπει νὰ κατασκευάζωνται βλέποντα πρὸς *μυσημβρίαν* ἢ πρὸς ἀνατολάς. Τὸ δὲ **μαγειρεῖον** καλὸν εἶναι νὰ βλέπῃ πρὸς βορρᾶν. Ἐπίσης καλὸν εἶναι αἱ οἰκίαι νὰ ἔχωσιν **ὑπόγεια**, διότι οὕτως ἀποφεύγουμε τὴν ὑγρασίαν. Ἔστωσαν δὲ πάντοτε μακρὰν **λιμναζόντων** ὑδάτων.

9. Ὁ ἥλιος ἐκάστην πρωΐαν μᾶς γαιρετίζει διὰ τῶν ζωογόνων ἀκτίνων του καὶ μᾶς φέρῃ τὴν ὑγίαν καὶ τὴν δύναμιν πρὸς ἐργασίαν.

37. Ἡ ἀναπνοὴ καθαροῦ ἀέρος.

1. Ὁ **καθαρὸς ἀἴθρ** ὑπάρχει κορίως εἰς τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας, εἰς τοὺς γειτονικοὺς τόπους δένδρων καὶ δασῶν καὶ εἰς τὰ ὄρη. Διὰ τοῦτο οἱ ἀγρόται καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ κωμῶν εἶναι τυχηρότεροι τῶν κατοικούντων τὰς πόλεις· διότι ἐκεῖνοι ἀναπνεύουσι καθαρὸν ἀέρα πρώτης ποιότητος. Ἐπίσης οἱ θαλασσινοί.

2. Ὁ **καθαρὸς ἀἴθρ** καθαρίζει καὶ ζωογονεῖ τὸ αἷμα ἐντὸς τῶν πνευμόνων τοῦ ἀνθρώπου· ἐνῶ ὁ μεμολυσμένος ἀἴθρ μολύνει καὶ καταστρέφει αὐτό, ἐπομένως δὲ καὶ τὴν ὑγίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι τὰς Κυριακάς καὶ ἄλλας εορτάς νὰ ἐξερχόμεθα εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλός, διὰ νὰ ἀναπνεύσωμεν καθαρὸν ἀέρα.

3. Τὸ **πῦρ** μολύνει πολὺ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα. Διὰ τοῦτο βλέπομεν γλωμοὺς καὶ ἀδυνάτους τοὺς ἠναγκασμένους νὰ ἐργάζωνται πλησίον τοῦ πυρός, ὅποιοι εἶναι οἱ *σιδηρουργοί*, οἱ *θερμασταὶ* τῶν ἀτμοπλοίων, τῶν σιδηροδρόμων, τῶν μηχανουργείων, αἱ *σιδηρώτρια* ὑποκαμίσεων.

4. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξερχῶνται εἰς τὰς ἐξοχὰς πρὸς ἀναπνοὴν καθαροῦ ἀέρος, πρέπει νὰ **ἀερίζωσι** συχνάκις καὶ μετ' ἐπιμελείας ὅλα τὰ δωμάτια τῆς κατοικίας των.

5. Πρωΐαν καὶ ἐσπέραν πρέπει **νὰ ἀνοίγωμεν καλῶς** ὅλας τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ὥστε θεῦμα ἀέρος νὰ καθαρίσῃ καὶ ἀνανεώσῃ ὅλον τὸν ἀέρα τῶν δωματίων, τὸν ὁποῖον ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς μολύνει διὰ τῆς ἀναπνοῆς του.

6. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ δὲ πρωΐας καὶ ἐσπέρας, καλὸν εἶναι νὰ ἀνοίγωμεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὰ παράθυρα πρὸς **ἀερισμὸν** τῶν δωματίων.

7. Ὁ ἀερισμὸς εἶναι ἀναγκαῖος μὲν τὸ θέρος, ἀναγκαιότερος δὲ τὸν χειμῶνα· διότι τότε ἢ θερμάστρα καὶ οἱ ἐγκλειστοὶ ἄνθρωποι μολύνουσι περισσότερον τὸν ἀέρα. Ὅστε ὁ ἀερισμὸς εἶναι ὠφέλιμος κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Πρὸ πάντων δὲ τὸ μαγειρεῖον καὶ ὁ ἀπόπατος πρέπει διαρκῶς νὰ ἀερίζονται.

8. Τὴν δὲ κόνιν, τὴν ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν τοίχων, πρέπει νὰ καθαρίζωμεν καθ' ἑκάστην. Ὅσαύτως πρέπει νὰ **σφογγαρίζωμεν** συχνάκις τὸ πάτωμα· νὰ **ἐκχύνωμεν** δὲ πάντα τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα ἐκ τοῦ μαγειρείου καὶ τῶν κοιτῶνων. Διότι πάντα ταῦτα μολύνουσι τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν.

38. Ἡ καλὴ τροφή.

1. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ εἶπομεν ὅτι καθαρίζει καὶ ζωογονεῖ τὸ αἷμα ἐντὸς τῶν πνευμόνων τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ αἷμα δὲ ἀρχίζει ἐν πρώτοις νὰ κατασκευάζεται βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων. Πρὸς τοῦτο ὅμως χρειάζονται πρὸ παντὸς αἱ **τροφαί**.

2. Ὁ ἄνθρωπος τρώγει τὰ πάντα σχεδόν, ἤτοι κρέατα, ἰχθύς καὶ φυτά. Διὰ τοῦτο λέγεται ζῶον **πανμῶγον**. Ὁ ἄρτος μόνος δὲν θὰ ἦτο ἐπαρκὴς νὰ θρέψῃ καλῶς ἡμᾶς· ὡσαύτως τὸ κρέας μόνον, ἢ τὰ λάχανα μόνα. Χρειαζόμεθα λοιπὸν **ποικίλας τροφάς**.

3. Τὸ γάλα, τὰ ὄα καὶ ὁ ἄρτος εἶναι αἱ καλλίτεραι καὶ θρεπτικώτεραι τροφαί. Πᾶσα τροφή πρέπει νὰ εἶναι λιαν καθαρά.

4. Τὰ φαγητὰ μαγειρεύομεν, διὰ νὰ τὰ καθιστῶμεν **εὐπέπτα**, καὶ καρυκεύομεν μὲ διάφορα **ἀρτύματα**, διὰ νὰ καθιστῶμεν ὀρεκτικά. Τὰ πολλὰ ὅμως **ἀρτύματα** καὶ τὰ **ἐμβάμματα** (σάλτσαι) εἶναι μὲν ὀρεκτικά, ἀλλ' ὅμως εἶναι βλαβερά, διότι δὲν χωνεύονται εὐκόλως. Τρέφεται δὲ ὁ ἄνθρωπος ὄχι «ἀπὸ ὅσα καταπίνει, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα χωνεύει».

5. Τὰς τροφάς πρέπει νὰ **μασῶμεν** καλῶς. Διότι, ὡς λέγουσιν, «ἡ καλὴ μάσησις εἶναι τὸ ἥμισυ τῆς πέψεως». Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖα ἢ καλὴ διατήρησις τῶν **ὀδόντων** καὶ ὁ καθημερινὸς καθαρισμὸς αὐτῶν. Αἱ πολὺ θερμαὶ τροφαὶ βλάπτουσι τοὺς ὀδόντας. «Καλὰ δόντια, καλὸ στομάχι», λέγει ὁ λαός.

6. Τὸ προϋϊνὸν **πρόγευμα**, τὸ μεσημβρινὸν **γεῦμα** καὶ τὸ ἑσπερινὸν **δειπνον** πρέπει νὰ γίνωνται εἰς ὥρας κανονικὰς καὶ ὄχι ἀτάκτως. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ τις τίποτε· διότι, ὅταν ὁ στόμαχος εὐρίσκηται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔργου του, δὲν ἀρέσκειται νὰ τὸν ἐνοχλῆς μὲ νέας τροφάς, καθόσον τὸν ἀναγκάζεις νὰ ἐπαναρχίσῃ τὸ ἔργον τῆς πέψεως· τοῦτο δὲ καταπονεῖ αὐτὸν καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ὄρεξιν αὐτοῦ.

7. Αἱ καλαὶ καὶ ὄριμοι ὀπῶραι (φρούτα) δὲν βλάπτουσι τρωγό-

μεναι εἰς μικρὰν ποσότητα καὶ μετὰ τὸ φαγητόν. Ἰδίως δὲ αἱ σταφυλαί, τὰ πορτοκάλια, τὰ ἄπια, αἱ χαμαικέρασοι (φράουλαι) εἶναι ὀπώρα πολὺ καλαί.

8. Πρῶτον **ποτόν** εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ προτιμότερον παντὸς ἄλλου ποτοῦ. Ὁ καλὸς καὶ καθαρὸς οἶνος, ἐν μετρίᾳ χρήσει, εἶναι ὠφέλιμος κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ. Ἐν ἄλλαις ὥραις εἶναι πολὺ βλαβερός.

39. Ἡ καθαριότης.

1. Πολλάκις ἀκούομεν, ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα **καθαροί**, διότι ἡ **ὑπαρότης** βλάπτει· βλάπτει δὲ πρὸ παντὸς τὴν ὑγίειαν.

2. Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν καθαρὸν ὅλον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ τὰ ἐνδύματα ἡμῶν. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἀναπνέει ὄχι μόνον διὰ τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλον τοῦ δέρματος αὐτοῦ. Διὰ τῶν πόρων τοῦ δέρματος δὲ ἐξέρχεται καὶ ὁ **ἰδρώς**, ὅστις ὑπαινεῖ τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος.

3. Πρέπει λοιπὸν νὰ διατηρῶμεν τὸ σῶμα ὅλον καθαρὸν, **λούοντες** αὐτὸ καὶ **ἀλλάσσοιτες** συχνάκις τὰ ἐνδύματα ἡμῶν. Τὰς δὲ χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν πρέπει νὰ νίπτωμεν καὶ καθαρίζωμεν καλῶς καθ' ἡμέραν διὰ σάπωνος.

4. Ὁ δυνάμενος νὰ πλύνῃ καθ' ἡμέραν τὸ σῶμα αὐτοῦ δι' ἀφθόνου ὕδατος γίνεται πολὺ ὑγιέστερος τῶν ἄλλων. Πρέπει δὲ μετὰ τὴν πλύσιν νὰ **τριβῇ δυνατὰ** διὰ τεμαχίου μαλλίνου τινὸς ὑφάσματος τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἕως νὰ κοκκινίσῃ ὀλίγον τὸ δέρμα. Τοῦτο εἶναι πολὺ ὠφέλιμον, διότι διευκολύνει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος μέχρι τῶν ἀκροτάτων ἀγγείων τοῦ σώματος.

5. Τὰ **θαλάσσια λουτρά**, καὶ ἐν γένει **πᾶσα ψυχρολογία**, εἶναι λίαν ὠφέλιμα, διότι ἐνδυναμώνουσι τὸν ὀργανισμόν πολὺ.

Ἡ καθαριότης εἶναι
ἡ καλλίστη τῶν στολῶν,
Καὶ κατὰ τῆς ἀσθενείας
εἶναι μέγας προμαχὼν.

Ὁ δὲ ὑπαρὸς τὸ σῶμα
ἔχει ὑπαρὰν ψυχὴν
Καὶ ἀνήκει εἰς τῶν χοίρων
τὴν ἀκάθαρτον φυλὴν.

40. Ἡ γυμναστική.

1. Ἡ **γυμναστικὴ** εἶναι κίνησις· ἡ δὲ κίνησις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑγίειαν.

2. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη νὰ ζῆ πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ὅπως τὰ δένδρα. Εἶναι φυσικὸν καὶ λίαν ὠφέλιμον εἰς αὐτὸν νὰ κινῆται, νὰ περιπατῆ, νὰ τρέχῃ, νὰ φωνάζῃ, νὰ διασκεδάζῃ, νὰ χορεύῃ.

Γυμναστική.

3. Ἡ γυμναστικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη σωματικὴ ἄσκησις ἐν τῇ ἐργασίᾳ (κατὰ τὸ ἐπάγγελμα ἐκάστου) ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ προσδίδει εἰς αὐτὸ νέας δυνάμεις καὶ εὐρωστίαν διὰ τὴν ἐργασίαν. Ἐνδυναμώνει δὲ ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν.

Ἡ γυμναστική κρατύνει, σῶμ' ἀνδρίζει καὶ ψυχὴν.
Τίς μακρὰν αὐτῆς θά μείνη; Παῖδες, κάμετε ἀοχίην.
Σπεύσωμεν ἐν προθυμίᾳ, ἄνευ κρότων καὶ κραυγῶν.
Προσοχή! ἔν, δύο, τρία· δόξαν φέροι ὁ ἀγών.
Ἀναβάθρ' ἔδῶ καὶ κάλοι, κρίκοι, δίξυγα ἐκεῖ
Καὶ ἴστοι μικροί, μεγάλοι. Ζήτω ἡ γυμναστική!
Ἄς ποιήσωμεν τὸ σῶμα ρωμιλέον, δυνατόν.
Ἡ πατρις ἡμῶν ἀκόμα χορῆζει νέων μαχητῶν.

41. Ὁ ὕπνος.

1. Ἡ κίνησις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐπιφέρει κόπωσιν εἰς τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κόπωσις δὲ ἐπάγεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀνάπαυσις δὲ ἐπιτυγχίνεται διὰ τοῦ ὕπνου.

2. Ὁ ἄνθρωπος κοιμᾶται τὴν νύκτα, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ζῶα. Πολλοὶ ἀναπαύονται ὀλίγον καὶ τὴν μεσημβριάν μετὰ τὸ φαγητόν.

3. Δὲν πρέπει ὁμως νὰ παρατείνῃ τις τὸν ὕπνον καὶ νὰ μένη ἐν τῇ κλίνῃ ἐπὶ πολὺ. Διότι ὁ πολὺς ὕπνος ἐπάγεται κατάχρησιν τῆς ἀκίνησιος τοῦ σώματος ἢ δὲ ἀκίνησία ἐξασθενίζει αὐτὸ ἀντὶ νὰ το ἐνδυναμώσῃ.

4. Πρὸ πάντων εἶναι βλαβερὸν νὰ μένη τις ἐπὶ τῆς κλίνης· τὸ πρῶτ', ἀφοῦ ἐξυπνήσῃ. Διὰ τοῦτο, εὐθὺς ὡς ἀνοίξῃ τις τοὺς ὀφθαλμούς, πρέπει νὰ ἐγερθῇ τῆς κλίνης. Ὁ ἐγειρόμενος δὲ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἢ ἅμα τῇ ἀνατολῇ, κερδίζει ὑγείαν.

5. Τὴν ἑσπέραν πρέπει νὰ κοιμώμεθα ἔνωρις. Αἱ ἀγρυπνίαι εἶναι ἐπιβλαβεῖς. «Ἐνωρις κοιμήσου, καὶ ξύπνησε πρῶτ'». Οὗτος εἶναι ὁ κανὼν τῆς Ὑγιεινῆς. Πολλάκις ἀναγκάζεται τις νὰ παραβείνῃ τὸν κανόνα τοῦτον, ὅταν ἔχη ἐργασίαν. Δὲν πρέπει ὁμως νὰ κάμνῃ κατάχρησιν πολλάκις τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας· διότι βλάπτεται ἡ ὑγεία του.

6. Διὰ τοῦ κανονικοῦ ὕπνου ἀνακτῶμεν νέας δυνάμεις διὰ τὴν ἐργασίαν, ὅπως ἀνακτῶμεν διὰ τῆς τροφῆς καὶ διὰ τῆς γυμναστικῆς.

42. Πᾶσα κατάχρησις εἶναι βλαβερὰ.

1. Ἡ Ὑγιεινὴ συμβουλεύει νὰ μεταχειριζώμεθα πάντα τὰ πράγματα μετὰ μετριότητος. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔλεγον: «πᾶν μέτρον, ἄριστον».

2. Πᾶν καλὸν ἀποβαίνει κακόν, ὅταν κάμνωμεν κατάχρησιν αὐτοῦ. Παραδείγματος χάριν, ὅταν φάγωμεν ὑπερβολικῶς καλόν τι

φαγητὸν ἢ καλὴν τινα ὀπώραν, ἀσθενοῦμεν. Ὅταν κάμωμεν κατάχρησιν οἴνου, μεθύομεν καὶ βλαπτόμεθα τότε μεγάλως.

3. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἔχωμεν ἰσχυρὰν θέλησιν, ὥστε νὰ υπερνικῶμεν τὰς ὀρέξεις ἡμῶν. Τότε δὲ θὰ ἔχωμεν κέρδος τὴν ὑγείαν.

4. Ὁ μὴ ἔχων ἰσχυρὰν θέλησιν ἀποκτᾷ βαθμηδὸν κακὰς ἕξεις, αἱ ὁποῖαι κατ' ὀλίγον αὐξάνουσι τοσοῦτον, ὥστε καταντᾷ νὰ κυβερνῶσιν αὐτόν. Τότε δέ, ἂν θελήσῃ νὰ ἀποβάλλῃ αὐτάς, θὰ εἶναι ἴσως πολὺ ἀργά. Διότι αἱ κακαὶ ἕξεις γίνονται ἰσχυρότεραι ἡμῶν. « Ἡ ἕξις γίνεταί δευτέρα » φῦσις, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι.

5. Εἰς τὴν ἀπόκτησιν κακῶν ἕξεων συντελοῦσιν ὄχι ὀλίγον αἱ κακαὶ συναστροφαί. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτάς.

43. Ἡ θάλασσα κατὰ τὸ ἔαρ.

Γαληριῶν ὁ πόντος, σαπφείρινος ἀπλοῦται
τὸ κύμα δὲν ἀφρίζει ἀπὸ ἀνέμων ζάλην
οὐδὲ συνθρανομένη εἰς βράχους ἔξογκοῦται
ἢ θάλασσα κ' ἀγρία ἐπαναπίπτει πάλιν.
Γλυκεῖα πνέει αὔρα, αἱ χελιδόνες τρούζουσι
καὶ κολλητὴν μὲ κάρφη τὴν φωλεάν των κτίζουσι.
(Ἑλλάς Φάλακ-Πολίτου)

44. Ἡ ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς.

1. Ὅπως φροντίζομεν περὶ τοῦ σώματος ἡμῶν νὰ εἶναι ὑγιές, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ φροντίζομεν καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν νὰ εἶναι ὑγιής. Ὅταν δὲ ὑγιὴς ἡ ψυχὴ κατοικῇ εἰς σῶμα ὑγιές, τότε ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχής.

2. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ζῶμεν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ μὲ τὸν πλησίον ἡμῶν. Πλησίον δὲ λέγεται πᾶς ἄνθρωπος, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον.

3. Αἱ φιλονεικίαι, αἱ ἔριδες, ὁ φθόνος, ἡ ἀπληστία ταράσσουν τὴν ψυχὴν, τὸν ὕπνον καὶ ὅλον τὸν ὄργανισμὸν ἡμῶν. Ἡ κακία δὲ ἀποξηραίνει τὸ σῶμα.

*
*
*

4. Οἱ κακοὶ καὶ οἱ μοχθηροὶ εἶναι δυστυχεῖς. Οὐδεὶς ἀγαπᾷ αὐτούς. Ὁ σκόληξ τῆς κακίας καὶ τῆς μοχθηρίας ἐμφωλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν καὶ φθείρει ψυχὴν καὶ σῶμα.

5. Διὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ εἶναι τις κακὸς καὶ μοχθηρὸς, βλέπων τὰς εὐτυχίας τοῦ πλησίον. Πρέπει δ' ἕκαστος νὰ εἶναι εὐχαριστήμενος ἐκ τῆς κοινωνικῆς του καταστάσεως.

6. Ὁ φθονερός δὲν ἔχει οὐδεμίαν στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ταράσσειται, διότι εἶναι ὀλιγώτερον πλούσιος ἑνὸς ἄλλου· διότι φορεῖ κατώτερα ἐνδύματα ἑνὸς ἄλλου· τὸν βασανίζει δὲ καὶ τὸν κατατρώγει αἰωνίως ἡ ἀνησυχία νὰ ἐπιθυμῇ ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἔχη. Διὰ τοῦτο εἶναι δυστυχῆς καὶ φθείρει ψυχὴν καὶ σῶμα.

7. Τοῦναντίον, ὁ εὐχαριστημένος ἐκ τῆς κοινωνικῆς του καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὤρισε δι' αὐτόν, βλέπει τὰ πάντα μὲ καλὸν καὶ ἡρεμὸν ὄμμα, καὶ εἶναι φαιδρὸς καὶ εὐχαρὶς καὶ γελαστός· ἀναπνέει δὲ μὲ ἡσυχίαν, τρώγει μὲ καλὴν ὄρεξιν καὶ κοιμᾶται μὲ ἡσυχίαν.

8. Βεβαίως ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρέθη τις, δὲν εἶναι λόγος νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν πρόοδον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔλεγον· «Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω».

9. Ἡ καλὴ ὑγεία εἶναι ἀδελφὴ καὶ συμβαζίζει μὲ τὴν καλὴν καρδίαν καὶ τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν. Τοὺς τοιοῦτους δ' ἀνθρώπους ἀγαπᾷ περισσότερον ὁ Θεὸς καὶ προστατεύει ἐξαιρετικώτερον.

~~~~~  
45. Ὁ Ἄθως.

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα, τὸ ὕψος σου θαυμάζω,  
Καὶ βλέπων σὲ τὴν δεξιάν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω,  
Τὸ φῶς λαμβάνει τούρανοῦ ἢ κορυφῆ σου πρώτη,  
Καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.  
Διάδημ' ἀδαμάντινον τὸ μέτωπόν σου στέφει,  
Τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.  
Ἡ ἀστραπὴ τὸ βλέμμα σου, ὁ κεραυνὸς φωνὴ σου,  
Καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἢ βροντερὴ πνοή σου.  
Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος  
Σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καὶ θέλεις τελευταῖος  
Προσφέρει τὸν αὐχένα σου ἔς τὸν αἰμοβόρον χρόνον.  
Νὰ τρέχῃ βλέπεις ὑπὸ σὲ ἢ κόνις, τῶν αἰώνων.  
Κατακλυσμὸς δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου.  
Ἄσπάζεται ἡ θάλασσα τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν σου.  
Ὡ Φύσις! τόσα τέκνα σου, χωρὶς ψυχὴν κ' αἰσθήσεις  
Αἰῶνας ζωῆς, καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις!

Παναγιώτης Σοῦτσος.

~~~~~  
46. Φιλοπατρία τοῦ Κόδρου.

1. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχον πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς Πελοποννησίους.

2. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐρωτήσαντες τὸ μαντεῖον, ἔλαβον χρησμόν, ὅτε τότε θὰ νικῶσιν αὐτοί, ἐὰν ὁ βασιλεὺς τῶν φονευσθῆ παρ' ἀνδρῶς Πελοποννησίου. Ἦτο δὲ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ὁ Κόδρος.

Δρέπανον.

3. Οἱ πολέμιοι μαθόντες τὸν χρησμόν τὸν δοθέντα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεφάσισαν νὰ προσέχωσι μὴ φονεύσωσι τὸν Κόδρον κατὰ τὰς μάχας.

4. Ἐσπέραν τινὰ ὅμως ὁ Κόδρος, ἐνδυθεὶς φορέματα χωρικοῦ, προσεχώρησεν ἔξω τῆς γραμμῆς τοῦ στρατοπέδου τῶν Πελοποννησίων καὶ ἔκοπτε κλαδία καὶ φρύγανα.

5. Πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος εἶχον ἐξέλθει διὰ φρύγανα καὶ τινες Πελοποννήσιοι. Πρὸς τούτους ὁ Κόδρος ἦλθεν εἰς λόγους, ἔπειτα εἰς χεῖρας, ἔπειτα δ' ἐπλήγωσεν ἓνα ἐξ αὐ-

τῶν, κτυπήσας αὐτὸν εἰς τὴν Κεφαλὴν μὲ τὸ δρέπανον.

6 Τότε καταφθάσαντες οἱ ἄλλοι, φονεύουσιν αὐτὸν μὲ τὰ δρέπανα· χαίροντες δὲ διὰ τὸ ἀνδραγάθημά των ἀπεμακρύνοντο τοῦ τόπου ἐκείνου.

7. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε παιανίσαντες, ἔπειδὴ ὁ χρησμός εἶχεν ἐκκληρωθῆ, προχωροῦσιν εἰς μάχην μετὰ γενναιότητος καὶ ῥώμης μεγαλειτέρας.

8. Πρὸ τῆς μάχης δέ, πέμψαντες κήρυκα, ἐζήτησαν νὰ ἀναλάβωσι τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως των πρὸς ταφὴν. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν μαθόντες τὸ γεγονός, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

9. Τοιοῦτοτρόπως δέ, διὰ τῆς ἐκουσίας αὐτοθυσίας τοῦ Κόδρου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἔμειναν νικηταὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης οἱ Ἀθηναῖοι.

47. Τὸ ῥόδον.

Ἦτον, ὅτε ἐπλάσθη, λευκὸν τὸ ῥόδον·

Πλὴν τὸ ἄσμ' ἀκοῦσαν τῆς ἀηδόνος,

Τῆς αἰδοῦς τὸ χρῶμα περιεβλήθη,

ἐρυθριάσαν.

Ὅταν δ' εἰς τοὺς κλάδους τὴν φωλεάν του

ἐπλεξεν ὁ ὄρνις τῆς μελωδίας, *

τότε ὑπ' εὐόσμων περιεχύθη

μύρων τὸ ῥόδον.

Πλὴν χειμῶν ὡς ἦλθε, μακρὰν ὁ ψάλτης,

φῶς ζητῶν καὶ θέρμην, μακρὰν ἀπέπτη,

καὶ τὸ ῥόδον ἔμεινε κ' ἐμαράνθη,

φυλλορροῆσαν.

* Ἀλέξ. Παγκαβῆς.

* Τὸ πτηνὸν τῆς μελωδίας, δηλαδὴ ἡ ἀηδὼν.

48. Μεγαλοφυχία Σπαρτιάτιδος.

Ἔπεμψεν ἡ Δημιαινέτη υἱούς της ὀκτώ εἰς τὴν μάχην,
καὶ εἰς ἓν μνήμα κοινὸν ἔθαψε καὶ τοὺς ὀκτώ.

Ὅμως δὲν ἔχυσε δάκρυα ὀδυνωμένη, ἀλλ' εἶπε
τοῦτο ἀπλῶς· «Διὰ σὲ ἔτεκον, Σπάρτη, αὐτούς.»

[Συνήθως αἱ Λάκαιναι μητέρες, ἐγχειρίζουσαι εἰς τοὺς υἱούς των τὰς ἀσπίδας, ἔλεγον εἰς αὐτούς· «Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν (*), δηλαδὴ «ἡ ταύτην ἢ ἐπὶ ταύτης»· ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι ἡ μήτηρ προετίμα νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν της νεκρὸν μᾶλλον ἢ ἀνάξιον τῆς πατρίδος, μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος κομιζόμενον ἢ ἀνευ αὐτῆς ἐπανερχόμενον].

(Ἑλλὰς Φάλκε-πολίτου).

49. Κλεάνθης ὁ Φρεάντλης.

1. Κλεάνθης ὁ υἱὸς τοῦ Φανίου κατήγετο ἐξ Ἄσσου, πόλεως τῆς Μυσίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Οὗτος ἔγινε διαβόητος ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν φιλοπονίαν του. Διότι, πενέστατος ὢν, ἀπεφάσισε νὰ ἐργάζεται ἐπὶ μισθῷ τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἡμέραν νὰ σπουδάξῃ.

2. Ἦντιμι λοιπὸν ὕδωρ τὴν νύκτα εἰς τοὺς κήπους ἐκ τῶν φρεάτων. ὅθεν καὶ φρεάντλης ἐκλήθη· τὴν δὲ ἡμέραν ἐφοῖτα εἰς τὰς σχολὰς τῶν ῥητόρων καὶ τῶν φιλοσόφων ἐν Ἀθήναις.

3. Λέγουσι δέ, ὅτι προσεκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον νὰ δώσῃ λόγον πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τοσοῦτον εὐέκτης ὢν. Ἄλλ' ἠθροῦθη, ἀφοῦ παρουσίασε μάρτυρα τὸν κηπουρὸν, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἦντιμι, καὶ τὴν ἀλφιτοπῶλιν (**), παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐξύμωνεν ἄλευρα.

4 Ἐπαινέσαντες δὲ αὐτὸν οἱ Ἀρεοπαγῖται, ἐψήφισαν νὰ τῷ δοθῶσι χίλια δραχμαί· ἀλλ' ὁ φιλόσοφος Ζήνων, ὁ διδάσκαλος τοῦ Κλεάνθους, ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ λάβῃ αὐτάς.

5. Λέγουσι δέ, ὅτι ὁ Ἀτίγονος, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο ἀκροατὴς τοῦ Ζήνωνος, ἠρώτησε τὸν Κλεάνθη· διὰ τί ἀντιεῖ.

— «Ἄλλ' ἀντιῶ μόνον; εἶπεν ὁ Κλεάνθης. Διὰ τί ὄχι καὶ σάπτω; καὶ ποτίζω; καὶ πάντα ποιῶ, ἕνεκα τῆς φιλοσοφίας;»

6. Διότι ὁ Ζήνων ἐγύμναζεν αὐτὸν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν, διέτασσε δὲ αὐτὸν νὰ τῷ παραδίδῃ καθ' ἑκάστην ἓνα ὄβολόν, ἧτοι ἐν ἕκτον τῆς δραχμῆς (17 λεπτά).

(*) «Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς», κατ' ἄλλους.

(**) Τὴν ψωμοῦ. Εἰργάζετο παρὰ τε τῷ κηπουρῷ καὶ παρὰ τῇ ἀλφιτοπῶλιδι.

7. Ἀφοῦ δέ ποτε ἠθροίσθη ἀρκετὸν κέρμα (χοῆμα), ὁ Ζήνων ἐκόμισεν αὐτὸ ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν καὶ ἄλλων, καὶ εἶπεν· «Ὁ » μὲν Κλεάνθης καὶ ἄλλον Κλεάνθην θὰ ἠδύνατο νὰ τρέφῃ διὰ τῆς » ἐργασίας του, ἂν ἤθελε· πολλοὶ δὲ μὴ ἔχοντες τὰ μέσα τῆς διατρο- » φῆς των, ἐπιζητοῦσι παρ' ἄλλων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἀπο- » φεύγοντες τὴν ἐργασίαν.»

50. Ἡρωῖδες

προτιμῆσθαι τῆς δουλείας τὸν θάνατον.

[Καθ' οὗς χρόνους ἐπέκειτο ἡ πτώσις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἡ ὑποδούλωσις αὐτῆς, ἀναφαίνονται ἀκόμη γυναῖκες ἠρωϊκαὶ καὶ φιλοπάτριδες. Οὕτω ἐν τῇ τρυφῇ Κορίνθῳ, ὅτε ὁ Ῥωμαῖος Μόμμιος κατέλαβε καὶ κατέσκαψε καὶ κατέκαυσεν αὐτήν, εὗρέθησαν γυναῖκες, προτιμῶσαι αὐτόχειρα θάνατον τῆς δουλείας, ὡς οἱ ἐπόμενοι στίχοι μαρτυροῦσι].

Οὔτε ἐκ νόσου ἐγὼ ἢ Ῥοδόπῃ κ' ἢ μήτηρ Βοῖσκα,
οὔτε ἐκ λόγχης ἐχθρῶν κείμεθα ὄδε νεκραί,
Ἄλλὰ θανοῦσαι γενναίως ἰδίᾳ χειρὶ, τῆς Κορίνθου
ὅτε τὴν πατριὸν γῆν ἔφλεγεν Ἄρης δεινός,
Πρώτῃ μὲ σίδηρον θανατηφόρον μὲ ἔσφαξ' ἢ μήτηρ,
οὐδὲ ἐφείσθη αὐτὴ τῆς ἰδικῆς τῆς ζωῆς,
ἀλλ' ἀπεπνίγη, μὲ βρόχον τὸν τράχηλον περιβαλοῦσα.
Κρείσσων ζωῆς δουλικῆς ἢ εὐκλεῆς τελευτῆ.

(Ἑλλάς Φάλκε-Πολίτου)

51. Ὀρφέυς καὶ Εὐρυδίκη.

1. Ὁ Ὀρφέυς ἐξελαμβάνετο υἱὸς τοῦ μουσηγέτου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης· ἦτο δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιότατων καὶ μυθικῶν αἰοιδῶν τῆς Ἑλλάδος· ᾄδων δέ, καὶ τὴν λύραν του κροῦων, ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα, καὶ ἔθελε καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία.

2. Σύζυγος τοῦ Ὀρφέως ἦτο ἡ νύμφη Εὐρυδίκη, τὴν ὁποίαν οὗτος καθ' ὑπερβολὴν ἠγάπα. Ὅφρις ὁμως δηλητηριώδης ἔδηξεν αὐτήν καὶ ἀπέθανε.

3. Τότε ὁ Ὀρφέυς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην καὶ κατώρθωσε νὰ θέλῃ διὰ τῆς μουσικῆς του τὸν θεὸν τοῦ Ἄδου Πλούτωνα καὶ τὴν σύζυγόν του Περσεφόνην, ὥστε νὰ τῷ ἐπιτρέψωσι νὰ ἐπαναφέρει ἐπὶ τῆς γῆς τὴν φίλην σύζυγόν του.

4. Εἶπεν ὁμως ὁ Πλούτων, ὅτι θὰ πράξῃ τοῦτο, ἂν μὴ ὁ Ὀρφέυς, προπορευόμενος τῆς Εὐρυδίκης, ἐπιστραφῇ νὰ ἴδῃ αὐτήν, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

5. Ὁ Ὀρφεὺς ὄμως ὑποσχεθεὶς τοῦτο, εἶτα δὲ δυσπιστήσας καὶ τὴν Εὐρυδίκην ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, ἐπεστράφη καθ' ὄδον καὶ εἶδεν αὐτήν. Ἀμέσως τότε αὐτὴ ἐγένετο ἄφαντος, ὑποστρέψασα πάλιν εἰς τὸν Ἄδην, διότι ὁ ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς ἀνήρπασεν αὐτήν.

52. Ὁ Ὀρφεύς.

...Καὶ εἰσηλθεν εἰς τὰ σκότη,
ὄπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὄπου ἡ χαρὰ ὑπνώττει,
— ἀγρυπνεῖ ἢ συμφορὰ, —
ὄπου δίκη αὐστηρὰ
κ' ἐρινύες¹ συναντῶνται.

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη²
ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστέων...
Τὸν Ὀρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγείρεται ὀργίλη.

Πῶ: τὸν Ἄδην μυκτηρίζει
καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν;
καὶ ἀμείλιχος ἠπειλεῖ
τὸν ἀλάστορα θνητόν!...

«— Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην.
Περσεφόνη, Περσεφόνη,
μὴ προφέρῃς καταδίκην.
Τὴν ἠγάπησα πολὺ
κ' ἡ ψυχὴ μου τὴν καλεῖ.
Ἐκουράσθη πλέον μόνη...
Προσηνὴς ἡ Περσεφόνη
μειδιᾷ πρὸς τὸν Ὀρφέα³
τὴν ὀδύνην συνεπόνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτή...»

«— Λάβε, λέγει, λάβε λινπά
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκάλην.
Ἴσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθῆς πρὸς τὴν χαρὰν,
ἀπαθῆς πρὸς τὴν ὀδύνην.

«Ἄλλ', Ὀρφεῦ, σκιά ὡς εἶναι,
διεγείρει φρίκην τώρα.
Πᾶσ' αἱ χάριτες ἐκεῖναι
ἔπασαν τῆς γῆς βορὰ!
Φεῦ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χώρα
εἶναι χώρα φοβερά!

«Ὅταν εἰς τὴν γῆν πατήσῃ,
τότε θὰ τὴν ἀνακτήσῃς.
Ἡ μορφή της θ' ἀναζήσῃ,
ὡς καὶ πάλαι εὐειδῆς.
Ἐν τῷ Ἄδῃ μὴ τολμήσῃς,
πρὸς Στυγός,³ νὰ τὴν ἰδῆς.

«Ὑπαγε, Ὀρφεῦ, προχώρει
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη,
κ' εἶναι μόνον εἰς τὰ ὄρη
τοῦ Ταϊνάρου⁴ ὄρατή.
Ἄλλως ἀνεπιστρεπτι
ἐν τῷ Ἄδῃ θ' ἀπομείνῃ»...

1. Αἱ Ἐρινύες ἐβασάνιζον καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ τοὺς ἀμαρτήσαντας ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν. Ἡ μορφή των ἦτο φρικώδης· ἀντὶ κόμης ἐκρέμαντο ὄφεις ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν· ἐκράτουν δ' ἀνά χεῖρας ὄφδας ἀνημμένους καὶ μάλιστα πεπλεγμένους ἐξ ὄφρων.

2. Ἡ Περσεφόνη ἦτο σύζυγος τοῦ Πλούτωνος.

3. Διὰ τὸ ὄνομα τῆς Στυγός! Ἡ Στυξ ἦτο ποταμὸς ὑπόγειος, εἰς ὃν οἱ θεοὶ ᾤμνουον τὸν φοβερώτατον τῶν ἔρκων.

4. Ἐπιστεῦετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι τὸ Ταίναρον συνεκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἄδου, ὅτι δ' ἐκεῖθεν ὑπήρχε μία τῶν εἰς Ἄδην καταβάσεων διὰ βαθυτάτου σπηλαίου, ὑπάρχοντος ἐκεῖ.

Λέγουν, ὅτι, ὅταν πνέῃ
ὁ βορρᾶς μετὰ μανίας
καὶ ἡ θύελλα παλαίῃ
ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν,
ἤχητ' ἄσμα ἀλγεινὸν
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκοτίας.

Ὁ ὄλολυγμός τοῦ λάρου¹
μετὰ τῆς βροντῆς ἐνοῦται,

Ἄλλ' ὁ βράχος τοῦ Ταινάρου
ἐναρμόνιος λαλεῖ,
ἐν ᾧ περίξ ἀπειλὴ
καὶ ἐρήμωσις ἀπλοῦται.

Εἶναι στόνος τοῦ βορέως
διεγείροντός τὴν φρίκην,
ἢ τὸ ἄσμα τοῦ Ὀρφέως
κλαίοντος τὴν Εὐρυδικὴν;

Δ. Παπαρηγόπουλος.

53. Ἡ Θεσσαλία καὶ τὰ Τέμπη.

1. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ξέρξης, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔφθασε μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Θέρμην, τὴν μετὰ ταῦτα Θεσσαλονίκην ὀνομασθεῖσαν.

Τὰ Τέμπη

3. Βλέπων δὲ ἐκ τῆς Θέρμης τὰ θεσσαλικὰ ὄρη, τὸν τε Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, ὄντα ὑψηλότατα, καὶ μαθὼν, ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπάρχει παρὰ τὴν θάλασσαν στενὴ κοιλίς, διὰ τῆς ὁποίας ἐκρέει ὁ

1. Ὁ λάρος εἶναι θαλάσσιον πτηνόν, κοινῶς λεγόμενον γλάρος.

ποταμὸς Πηνειὸς, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ καὶ νὰ ἴδῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ μαγευτικὴν τοποθεσίαν, τὴν παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ.

3. Καὶ πραγματικῶς, ἐμβὰς εἰς πλοῖον πολυτελές, ἐπλευσε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ταύτην δὲ ἰδὼν, ἐθαύμασε μεγάλως διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Καὶ καλέσας τοὺς μηχανικούς, οὓς εἶχεν, ἠρώτησεν αὐτούς, ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ του, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ παρατρέψῃ τις τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν δι' ἄλλου μέρους εἰς τὴν θάλασσαν.

4. Οἱ δὲ μηχανικοὶ ἀπεκρίθησαν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, διότι πᾶσα ἡ Θεσσαλία εἶναι περιεστεφανωμένη δι' ὄρεων, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἶναι τὸ Πήλιον ὄρος καὶ ἡ Ὄσσα, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Ὀλυμπος, πρὸς δυσμὰς ἡ Πίνδος, καὶ πρὸς νότον ἡ Ὄθρυς. Τὸ μέσον δὲ τῶν ὄρεων τούτων εἶναι ἡ Θεσσαλία, ἡ ὁποία εἶναι πεδιάς κοίτη, λίαν εὐφρωτάτη εἰς δημητριακοὺς καρπούς· λέγεται δέ, ὅτι ἄλλοτε ἦτο λίμνη, ὑπὸ σεισμοῦ δ' ἐχωρίσθησαν τὰ δύο ὄρη Ὀλυμπος καὶ Ὄσσα, καὶ ἔρρευσαν οὕτω τὰ ὕδατα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τῆς σχηματισθείσης θαυμαστῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν. Ὁ Πηνειὸς λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀλλάξῃ ῥοὴν, εἶπον οἱ μηχανικοὶ εἰς τὸν Σέρξην. Οὗτος δὲ τότε ἐπλεεν ὀπίσω εἰς τὴν Θέρμην.

54. Αἱ Θερμοπύλαι.

1. Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Σέρξης ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔφθασε δὲ εἰς τὰς Θερμοπύλας μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ἔνθα Λεωνίδα, ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπολέμησε καὶ ἔπεσεν ἐνδόξως μετὰ τῶν τριακοσίων στρατιωτῶν του.

2. Διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ὑπῆρχεν ἡ μόνη ὁδὸς νὰ εἰσέλθῃ στρατὸς ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτο λίαν στενή, ἔκειτο δὲ μετὰξὺ ὄρους καὶ θαλάσσης.

3. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι λουτρὰ θερμά, τὰ ὁποία οἱ ἐπιχώριοι ἐκάλουν *Χείρους*, καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Ἡρακλέους. Καὶ τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς τῆς ὁδοῦ μέρος εἶναι ὄρος ἄβατον καὶ ἀπόκρημνον, τὸ *Καλλίδρομον*, ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Οἴτης· τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέρος εἶναι θάλασσα (δηλαδὴ ὁ Μαλιακὸς κόλπος) καὶ τεναγῆ.

4. Κατὰ τὰς εἰσβολὰς ταύτας ἦτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὠκοδομημένον τεῖχος, παλαιότερον δὲ ἦσαν καὶ πύλαι. Τὸ δὲ στενωτάτον μέρος τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσόδου ταύτης διὰ τῆς πόλεως *Τραχίνας*, τῆς ὑπὸ τὸ *Καλλίδρομον* ὄρος, ἦτο τριάκοντα μέτρων· ὑπῆρχον ὁμοίως καὶ ἄλλα μέρη πολὺ στενώτερα τούτου, ὡς τὸ ἔμπροσθεν τῶν Θερμοπυ-

λῶν καὶ τὸ ὄπισθεν αὐτῶν. Καὶ ὄπισθεν μὲν, πρὸς τὸ μέρος τῆς κόμης τῶν Ἀληνῶν, ἡ ὁδὸς ἐχώρει μίαν μόνην ἄμαξαν ἔμπροσθεν δέ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Φοίνικος¹ καὶ πλησίον τῆς πόλεως Ἀνθήλης, ἐπίσης ἡ ὁδὸς ἦτο διὰ μίαν μόνην ἄμαξαν.

5. Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ ὑπῆρχον τρεῖς μικροὶ κωνικοὶ λόφοι, σωζόμενοι καὶ νῦν. Τέταρτος δὲ λόφος, πρὸς τὸ μέρος τοῦ σημερινοῦ Μώλου, δεικνύει τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας κόμης τῶν Ἀληνῶν, ἣτις τότε ἦτο παράλιος.

6. Εἰς ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ στενὸν μέρος τῶν Θερμοπυλῶν ἀπεράσισαν καὶ ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες τὸν ἐχθρὸν ὑπὸ Λεωνίδα τὸν Σπαρτιάτην.

7. Σήμερον ὅμως ἡ ὄψις τῆς χώρας παρήλλαξε πολὺ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα· τὸ δὲ στενὸν ἐπλατύνθη πολὺ, ἔνεκα τῆς ἰλύος καὶ τῶν προσχώσεων τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ· μετεβλήθη δὲ εἰς ἐλώδη πεδιάδα, ἔχουσαν πλάτος ἀλλαγῆς ἡμισείας καὶ ἀλλαγῆς μιᾶς ὥρας. Ἡ δὲ κοίτη τοῦ Σπερχειοῦ ἤλλαξε, μηχανθεῖσα καὶ σχηματισθεῖσα νοτιανατολικώτερον τῆς παλαιᾶς. Οἱ δὲ ποταμοὶ Δύρας, Μέλας καὶ Ἀσωπός, οἵτινες τότε ἐξέβαλλον ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν θάλασσαν, τώρα χύνονται εἰς τὸν Σπερχειόν. Αἱ δὲ θερμαὶ καὶ θειοῦχοι πηγαὶ σφύζονται ἔτι καὶ νῦν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

55 Ἐπίγραμμα

εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόοντας 300 Σπαρτιάτας.

«ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κεῖμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.»

[καὶ παραπεφρασμένον εἰς τὴν δημόδη]

Ὅποιος περάσῃ ἀπὸ δῶ
ἄς πάη νὰ εἰπῇ 'ς τὴ Σπάρτη,
πὼς ὅλοι 'σκοτωθήκαμε,
ὅπως προστάζει ὁ νόμος.

(Παράφρασις Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου).

56. Ἐτερον ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις
πολεμήσαντας Πελοποννησίους.

«Μυριάσιν ποτε τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέττορες».

¹ Ὁ Φοίνιξ ἐξέβαλλε καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀσωπὸν ποταμόν.

² Βλέπε Ἡρόδοτον Θ. Ἀποστολοπούλου, Μέτρ. Β' § 6.

57. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

1. Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἦσαν ἔξοχοι πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ στρατηγοὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις. Ἦσαν ὅμως ἀσπονδότατοι ἐχθροὶ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου καὶ ἀντεπολιτεύοντο ἀλλήλους σφόδρα.

2. Ὅτε δὲ ὁ Πέρσης ἐπήγετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, συμφιλιωθέντες ἐξῆλθον ἔξω τῆς πόλεως μακράν· ἐκεῖ δέ, βόθρον σκάψαντες, ἐβύθισαν καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα μὲ κεκλεισμένους τοὺς δακτύλους, λέγοντες «τὴν ἐχθρὰν καταθάπτομεν ἐν τούτῳ ἐδώ τῷ βόθρῳ ἕως ἂν διαρκῆ ὁ πρὸς τὸν Πέρσῃν πόλεμος».

3. Ἀφοῦ εἶπον ταῦτα, ὑψωσαν ἐκείθεν τὰς χεῖρας μὲ ἀνοικτοὺς τοὺς δακτύλους, ὡς εἶναι τῷ ὄντι εἶχον καταθέσει τι.

4. Ἐπειτα δέ, συγγώσαντες τὸν βόθρον καλῶς, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ διετέλεσαν ἐν ἄκρα ὁμονοία καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Αὕτη δὲ ἡ τῶν στρατηγῶν ὁμόνοια ἐνίκησε πρὸ πάντων τοὺς βαρβάρους.

58. Δάμων καὶ Φιντίας.

1. Φιντίας τις κατεδικάσθη εἰς θάνατον, διότι ἀπεδείχθη συνωμότης κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν* Διονυσίου.

2. Μέλων δὲ νὰ ὑποστῆ τὴν θανατικὴν ποινὴν παρεκάλεσε τὸν Διονύσιον νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον ὀλίγον χρόνον πρότερον διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις του, ὅπως ἤθελε· εἶπε δὲ νὰ δώσῃ ἐγγυητὴν τοῦ θανάτου ἓνα ἐκ τῶν φίλων του.

3. Ὁ δὲ Διονύσιος, θαυμάσας ἂν ὑπάρχει τοιοῦτος φίλος, ὅστις θὰ παραδώσῃ εἰς τὴν εἰρκτὴν ἑαυτὸν ἀντ' ἐκείνου, ἐπέτρεψε τὴν ζητηθεῖσαν χάριν.

4. Ὁ Φιντίας ἔτι προσεκάλεσέ τινα τῶν φίλων καὶ συμμαθητῶν του, ὀνομαζόμενον Δάμωνα, ὅστις, οὐδόλως διστασας, ἐγγυητὴς εὐθύς ἐγένετο.

5. Τινὲς μὲν ἐπὶ γούρην τότε τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς φίλους, ἄλλοι ὅμως κατηγοροῦν τὸν ἐγγυητὴν ὡς προπετῆ καὶ μανιώδη.

6. Κατὰ δὲ τὴν τεταγμένην ὥραν τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως, ἅπας ὁ λαὸς ἔτρεξε περιμένων νὰ ἴδῃ, ἂν θὰ φανῆ πιστὸς ὁ Φιντίας.

7. Ἐπειδὴ δὲ ἤγγιζεν ἡ ὥρα νὰ ἀποθάνῃ ὁ Δάμων, πάντες μὲν ἀπηλπίζοντο καὶ κατέκρινον τὸν Φιντιάν.

* Αἱ Συρακοῦσαι ἢ Συράκουσαι ἦσαν πόλις μεγάλη ἐν τῇ νήσῳ Σικελία.

8. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν ὁ Δάμων ἀπήγετο πρὸς τὸν θάνατον, ἤλθε δρομαίως ὁ Φιντίας ἀνεπίστως ἐπάνω εἰς τὴν ἐσχάτην κρίσιμον στιγμήν τοῦ χρόνου.

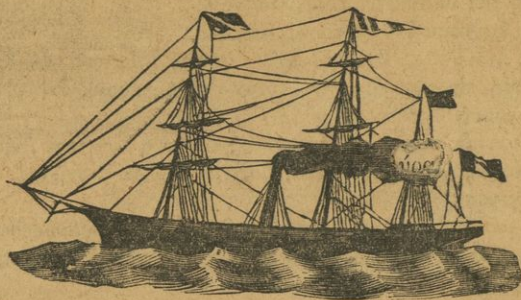
9. Τότε πάντες ἐθαύμαζον διὰ τὴν φιλίαν· ὁ δὲ Διονύσιος ἀπέλυσε τῆς τιμωρίας τὸν κατάδικον Φιντίαν, καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τούτους νὰ προσλάβωσιν ἑαυτὸν τρίτον εἰς τὴν φιλίαν.

59. Μέσα συγκοινωνίας.

1. Αἱ διάφοροι ὁδοί, οἱ ὄνοι, ἡμίονοι καὶ ἵπποι, τὰ κάρρα, τὰ λεωφορεῖα, αἱ ἄμαξαι, τὰ ποδήλατα, τὰ αὐτοκίνητα, οἱ τροχιόδρο-

μοι, οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ πλοῖα τὰ ἀτμόπλοια χρησιμεύουσιν ἡμῖν, διὰ νὰ μεταβαίνομεν εὐκόλως καὶ χωρὶς πολὺν κόπον ἀπὸ ἐνὸς τόπου εἰς ἄλλον, νὰ μεταφέρωμεν δὲ καὶ τὰ πράγματα ἢ ἐμπορεύ-

ματα ἡμῶν. Πάντα ταῦτα λέγονται **μέσα συγκοινωνίας**. Προσέτι δὲ ἡ θάλασσα καὶ οἱ πλευστοὶ ποταμοί.

2. Αἱ ὁδοί, ἀναλόγως τοῦ πλάτους αὐτῶν, ὀνομάζονται **ἀτραποί, βαταί, ἀγνιαί, ἄμαξιοί, λεωφόροι**.

3. Τὰ κάρρα, αἱ ἄμαξαι, τὰ λεωφορεῖα, ἔχουσιν ἀνάγκην **ἀμα-**

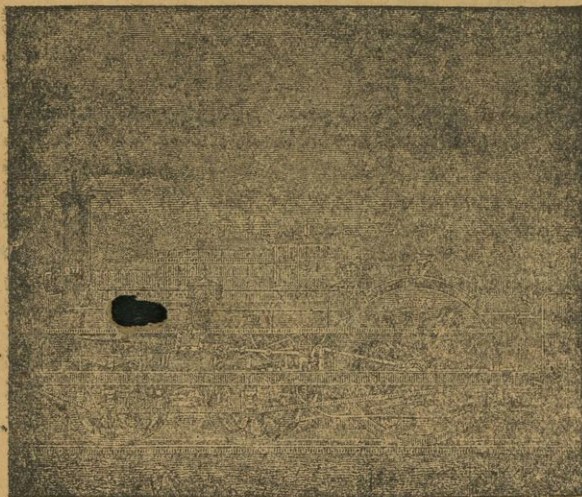
Ξιτών ὁδῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι μέσα ἄχρηστα. Τὰ κάρρα καὶ τὰς ἀμάξας καὶ τὰ λεωφορεῖα σύρει εἰς, δύο, ἢ ἐνίοτε καὶ περισσότεροι ἵπποι ἢ καὶ ἡμίονοι.

4. Ὅσαι ἀμάξαι ἢ κάρρα ἔχουσι δύο τροχοὺς, καλοῦνται **δίτροχα**· ὅσα δὲ ἔχουσι τέσσαρας, **τετράτροχα**.

5. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ οἱ τροχιόδρομοι βαίνουνσιν ἐπὶ δύο σιδηρῶν ράβδων, αἵτινες εἶναι ἐστρωμέναι παραλλήλως καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν ἐπὶ εἰδικῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν.

6. Ἀμαξοστοιχία.— Ἀμαξοστοιχία λέγεται ἡ ὅλη σειρά

Ἀτυάμαξα.

ἀμαξῶν (βαγονίων) τοῦ κινουμένου **συρμοῦ** (τραίνου). Ὀλόκληρον δὲ τὴν ἀμαξοστοιχίαν σύρει ἐπὶ σιδηρῶν ράβδων διὰ τροχῶν ἡ **ἀτυάμαξα**.

7. Ἀτμάμαξα λέγεται ἡ πρώτη ἄμαξα τοῦ σιρομοῦ, ἡ ὁποία φέρεται ἐπάνω της τὴν ἀτμομηχανήν, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ κινουμένη πρὸς τὰ ἔμπρὸς σύρει ὅποισδήποτε τὰς λοιπὰς ἀμάξας τῶν ἐπιβατῶν καὶ τὰς φορητοὺς.

60. Ὁ ἀτμός.

1. Εἶπομεν ἄνωθι, ὅτι διὰ τοῦ ἀτμοῦ κινεῖται ἡ ἀτμάμαξα. Ὁ ἀτμός παράγεται ἐξ ὕδατος, βράζοντος διὰ πυρὸς εἰς ὑψηλὴν

θερμοκρασίαν ἐντὸς μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λέβητος (καζανίου) κεκλεισμένου καλῶς πανταχόθεν, πλην μιᾶς ὀπῆς.

2. Διὰ τὸ πῦρ, τὸ χρησιμεῖον πρὸς βράσιν τοῦ ὕδατος, μεταχειρίζονται γαϊάνθρακας. Τοὺς γαϊάνθρακας δὲ τοὺτους ἐξάγουσιν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς, ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ.

3. Λοιπὸν, τὸ ἰσχυρὸν πῦρ θερμαίνει μέγαν καὶ ἰσχυρὸν σιδηροῦν λέβητα περικλειστον καὶ περιέχοντα ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ βράζον μεταβάλλεται εἰς ἀτμόν.

4. Ὁ ἀτμός ἔχει τὴν ιδιότητα γὰρ παρουσιάσῃ πολὺ μεγαλειότερον ὄγκον ἢ ὅτε ἦτο ὕδωρ. Ἐν τούτῳ στενοχωρεῖται ἐντὸς τοῦ περικλειστοῦ λέβητος καὶ τείνει νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ. Ἄν ὁ λέβητος δὲν παράσῃ ἔξοδον εἰς

Διονύσιος Παπῖνος

(ὁ ἐφευρέτης τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀτμοῦ)

τὸν ἀτμόν, ὁ ἀτμός θὰ διαρρήξῃ τὸν λέβητα, ὅσον ἰσχυρὸς καὶ ἂν εἶναι οὗτος. Τόσην δύναμιν ἔχει ὁ ἀτμός!

5. Τὴν δύναμιν ταύτην τοῦ ἀτμοῦ πρῶτος παρετήρησεν Ἡρόν ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἑκατὸν περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ. Τῷ δὲ 1690 πρῶτος ὁ Διονύσιος Παπῖνος, Γάλλος φυσικός, ἐφεῦρε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀτμοῦ, εὐεργετήσας μέγαν πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα. Κατὰ δὲ τὸν παρελθόντα ἰδίως αἰῶνα διάφοροι ἄλλοι ἐπιστήμονες καὶ μηχανικοὶ

ἔτελειοποιήσαν τὴν ἐφεύρεσιν καὶ μετεχειρίσθησαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ διὰ τὴν κίνησιν ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων, ἐργοστασίων.

6. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κινούνται αἱ μηχαναὶ τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀτμοπλοίων, τῶν διαφόρων ἐργοστασίων καὶ παράγουσι τὰ τόσα θαύματα τῆς διὰ τοῦ ἀτμοῦ κινήσεως. Αἱ μηχαναὶ δέ, αἱ διὰ τοῦ ἀτμοῦ παράγουσαι τὴν κίνησιν, ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζωνται **ἀτμομηχαναί.**

64 61. Ὁ ἐλέφας.

1. Ὁ γίγας μεταξύ τῶν ἐπιγείων ζώων εἶναι ὁ πελώριος **ἐλέφας.** Ὑπάρχουσι ἐλέφαντες ἔχοντες ὕψος τριῶν μέχρι τεσσάρων μέτρων!

2. Τὸ σῶμα τοῦ ἀλλοκότου τούτου ζώου εἶναι σφόδρα ὀγκῶδες. Οἱ πόδες αὐτοῦ εἶναι σχετικῶς βραχεῖς, ἀλλὰ λίαν χονδροῖ, ὁμοιάζουσι δὲ πρὸς τέσσαρας πολὺ χονδροῦς στίλους ὑποβαστάζοντας τὸ βᾶρος τοῦ ὑπερμεγέθους σώματος τοῦ ζώου τούτου.

Ἐλέφας φέρων φορτίον.

3. Ὁ ἐλέφας ἔχει τὴν κεφαλὴν ἰσχυροτάτην, λαιμὸν δὲ βραχύτατον· τὸ μέτωπον αὐτοῦ εἶναι πλατὺ καὶ κυρτόν· οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶναι μικρότατοι, ἀλλὰ ζωηρότατοι· τὰ ὄτια μεγάλα καὶ πολὺ πλατέα καὶ πρὸς τὰ κάτω κεκλιμένα· ἡ οὐρά του εἶναι πολὺ βραχεῖα. Δάκτυλοι δὲν διακρίνονται εἰς τοὺς παχεῖς πόδας του, ἀλλὰ μόνον τὰ ἄκρα ὀνύχων χονδρῶν καὶ βραχέων.

4. Ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ἐλέφαντος καλύπτεται διὰ δέρματος χονδροῦ, σκληροῦ, ἐρρυτιδωμένου, χρώματος φαιοῦ (σκοτεινοῦ)· τρίχας τὸ δέριμα δὲν ἔχει, ἀλλ' εἶδος τι φολίδων (λεπίων), εἶναι δὲ ῥυπαρὸν καὶ λιπαρὸν.

*
**

5. Ἀλλὰ τὰ μᾶλλον ἄξια περιεργίας ἐν τῷ ζῳῷ τούτῳ εἶναι οἱ **χαυλιόδοτες** καὶ ἡ **προβοσκίς** αὐτοῦ. Οἱ **χαυλιόδοτες** τοῦ ἐλέφαντος εἶναι δύο ὑπερμεγέθεις **οδόντες**, φνόμενοι ἐκ τῆς ἄνω **σιαγύνος** καὶ ἐξέχοντες πολὺ πρὸς τὰ ἔμπρός. Οἱ **οδόντες** οὗτοι εἶναι λευκοί, πολὺ χονδροί, κυλινδρικοί, μακροὶ καὶ καμπύλοι, ἀπολήγοντες εἰς ὀξύ· χρησιμεύουσι δὲ ὡς ὄπλα εἰς τὸν ἐλέφαντα.

6. Ἡ δὲ **προβοσκίς** αὐτοῦ δὲν εἶναι ἄλλο τι, εἰ μὴ **προέκτασις** τῆς ῥινὸς τοῦ ζῳίου λίαν ἐπιμήκης καὶ λίαν εὐκίνητος. Εἶναι δὲ **ἔσω**· **θι** κοίλη (κενή), ὡς μέγας τις σωλήν· εἰς δὲ τὴν ἄκραν αὐτῆς ὑπάρχουσιν αἱ δύο ὀπαι τῶν ῥωθῶνων· καταλήγει δὲ εἰς μικρὰν **προεξοχήν**, ὁμοιάζουσαν πῶς πρὸς δάκτυλον χειρός, ἄνευ ὅμως ὀστίων.

7. Τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον δάκτυλον τῆς **προβοσκίδος** μεταχειρίζεται ὁ ἐλέφας μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιδεξιότητος καὶ εὐστροφίας· ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναται νὰ λαμβάνῃ τὰς τροφὰς διὰ τῶν ποδῶν ἢ διὰ τοῦ στόματος, ἡ **προβοσκίς** χρησιμεύει αὐτῷ ὡς βραχίον καὶ ὡς χεῖρ.

*
**

8. Ὁ ἐλέφας ἔχει δύναμιν τεραστιάν. Διὰ τῆς **προβοσκίδος** του δύναται νὰ ἐκριζῶνῃ δένδρα, νὰ μετακινή καὶ νὰ ἐκσφενδονᾷ λίθους ὀγκώδεις, νὰ μεταφέρῃ φορτία βαρύτερα. Ἄν καὶ ὁ ὄγκος τοῦ σώματός του εἶναι βαρύτερος, ἐν τούτοις τὸ ζῳον τρέχει ταχύτατα.

9. Οἱ ἄγριοι ἐλέφαντες ζῳοῦσι εἰς τὰ δάση τῶν θερμοῦν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τρέφονται δὲ ἐκ χόρτων, φύλλων καὶ σπόρων· τρώγουσι δὲ οὐχὶ ὀλίγον.

10. Διὰ τῆς **προβοσκίδος** περισυνάγουσι τὸν **ῥεῖον**, τὴν **χλόην**, τὰ φύλλα καὶ φέρουσιν εἰς τὸ στόμα. Διὰ τῆς **προβοσκίδος** εἰσροφῶσι τὸ ὕδωρ ὡς διὰ σωλήνος, ἔπειτα δὲ κάμπτουσιν αὐτήν, φέρουσιν εἰς τὸ στόμα, ἐκφυσῶσι (διὰ τῶν ῥωθῶνων) τὸ ὕδωρ καὶ καταπίνουσιν αὐτό. Ἐὰν προσφέρῃ δέ τις εἰς τοὺς ἡμέρους ἐλέφαντας τεμάχιον ἄριου, λαμβάνουσιν αὐτό, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶναι, μετὰ ἐπιδεξιότητος πολλῆς διὰ τοῦ δακτύλου τῆς **προβοσκίδος** καὶ φέρουσιν εἰς τὸ στόμα τῶν.

*
**

11. Ὁ ἐλέφας, καίτοι εἶναι δύσμορφος ὄγκος, εἶναι ὅμως λίαν νοήμων, ἴσως τὸ σκεπτικώτερον ὄλων τῶν ζῳίων. Ἐξημερώνεται εὐκόλως, καὶ τότε παρέχει πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἄνθρωπον. Φέρει φορτία καὶ ἐκτελεῖ προσεκτικῶς, ὅ,τι τὸν ἔχουσι διδάξει.

12 Ὅταν δὲ πρόκειται νὰ μεταφέρῃ ἀνθρώπους, τότε θέτουσιν ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του εἰδὸς τι φορεῖον, περιβαλλομένου ὑπὸ παραπετασμάτων καὶ διακεκοσμημένου ἔσω διὰ ταπήτων καὶ προσκεφαλαίων. Ὁ δὲ ἔλεφαντηλάτης, δηλαδὴ ὁ ὀδηγός, καθήμενος σταυροποδητὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ ζῴου, διευθύνει τὴν πορείαν αὐτοῦ διὰ τῆς φωνῆς του.

*
**

13. Ὁ ἔλεφας, τὸ ὀγκῶδες αὐτὸ ζῴον, ἔχει ὀρέξεις λεπτάς! Ἄγαπᾷ τὴν ζάχαριν, τὰς ὀπώρας, τὰ ποτά, τὸν οἶνον· δρέπει ἄνθη, ἵνα ὀσφρανθῇ αὐτῶν· ἀγαπᾷ τὴν μουσικὴν! Ἄρέσκεται νὰ εἶναι ἐστολισμένος διὰ πολυτελοῦς καὶ πλουσίου διακόσμου· τότε δὲ βαδίζει διὰ βηματισμοῦ μεγαλοπρεποῦς, μάλιστα ἐν τελευταῖς.

14. Εἶναι λίαν εὐαίσθητος εἰς τὰς φιλοφρονήσεις· φοβεῖται δὲ τὰς ἀπειλὰς. Εἶναι φιλοστοργότατος πρὸς τὸν ἔλεφαντιδέα του, λίαν δὲ ἀφωσίωμένος πρὸς τοὺς περιποιουμένους αὐτόν. Εἶναι ὅμως ἐκδικητικὸς καὶ φιλύποπτος, καὶ δὲν λησμονεῖ τοὺς βλάψαντας αὐτόν. Ἐὰν δέ ποτε ἐξοργισθῇ, καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνος.

15. Οἱ χαυλιόδοτες τοῦ ἔλεφάντου χρησιμεύουσιν ἵνα ἐξ αὐτῶν κατασκευάζωσιν οἱ ἄνθρωποι πλῆθος ἀντικειμένων λεπτῶν καὶ πολυτίμων, ὡς κοσμήματα, κτένας, κεφαλὰς καρφίδων, λαβὰς μαχαίρων καὶ ξιφῶν, σφαίρας σφαιριστηρίων καὶ ἄλλα.

62. Τὸ Θησεῖον.

1. Τὸ Θησεῖον εἶναι ἀρχαιότατος ἑλληνικὸς ναὸς ἐν Ἀθήναις, ἐκτισμένος ἐπὶ ὑψώματος γῆς πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως· διατηρεῖται δὲ κάλλιστα πάντων τῶν σφισομένων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν.

Τὸ Θησεῖον ἐν Ἀθήναις.

2. Τὸ Θησεῖον ἀνηγέρθη πρὸς τιμὴν τοῦ ἀρχαιότατου ἀττικοῦ ἥρωος Θησέως· ἐν αὐτῷ δ' ἐφυλάσσοντο τὰ ὀστέα τούτου τὰ ὅποια ὁ Κίμων μετεκόμισεν ἐκ Σκύρου, ὅπου εἶχε ταφῆ.

3. Ὁ μέγας οὗτος μαρμαρίνος ναὸς εἶναι ὀκδομημένος ἐπὶ βάσεως μαρμαρίνης, ἣτις ἔχει πέραξ δύο ἀναβαθμίδας (σκαλοπάτια). Τὸ μῆκος τοῦ ναοῦ εἶναι τριάκοντα καὶ δύο μέτρων σχεδόν, τὸ δὲ πλάτος δέκα καὶ τεσσάρων μέτρων σχεδόν.

4. Αἱ δύο μικραὶ πλευραὶ ἔχουσιν ἑκατέρα ἀνὰ 13 κίονας δω-
ρικοῦ ῥυθμοῦ, αἱ δὲ δύο βραχεῖαι ἔχουσιν ἀνὰ 6 *. Οἱ κίονες δὲ
οὔτοι ἔχουσιν ὕψος ἕξ μέτρων σχεδόν, διάμετρον δὲ ἑνὸς μέτρου
περίπου.

5. Ὑπεράνω τῶν κίωνων διακοσμεῖται περίξ ὄλον τὸ οἰκοδό-
μημα ὑπὸ διαζώματος ἀναγλύφων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν
παριστῶσιν ἄθλους τοῦ Θησέως, ἄλλα δὲ ἄθλους τοῦ Ἡρα-
κλέους. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀετωμάτων ὑπῆρχον τὸ πάλαι ἐπίσης ἀγάλα-
ματα.

6. Σήμερον ὁ ναὸς οὗτος φυλάσσεται καὶ διατηρεῖται ὑπὸ τῆς
Πολιτείας ὡς πολυτιμώτατον, κειμήλιον τῶν προγόνων ἡμῶν.

7. Οἱ ναοὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ἦσαν οἰκοδομήματα ἱερὰ καὶ
μεγαλοπρεπῆ ἐχρησίμευον δέ, ὡς ἐπίστευον, πρὸς κατοικίαν τῶν
θεῶν ἢ μᾶλλον τῶν ἀγαμάτων αὐτῶν.

63. Ὁ ἐν Ἀθήναις ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

1. Ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο ὡς ὁ μέγιστος τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος.
Ναοὶ αὐτοῦ ὑπῆρχον εἰς πλείστους τόπους. Τοιοῦτος ναὸς μεγαλοπρε-
πέστατος ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τῆς πόλεως.

2. Τὸν ναὸν τοῦτον ἤρχισε νὰ οἰκοδομῇ ὁ Πεισίστρατος* ἄλλα
δὲν ἀπεπερατώθη τότε, ἐνεκα τῶν ἐπακολουθησάντων μηδικῶν πο-
λέμων καὶ ἄλλων αἰτίων.

3. Μετὰ πέντε δὲ καὶ πλεόν αἰῶνας, ὅτε τὴν Ἑλλάδα ὑπέταξαν
οἱ Ῥωμαῖοι, ὁ αυτοκράτωρ αὐτῶν Ἀδριανός, ὅστις ἦτο ἀνὴρ με-
γάλης παιδείας, κατ' ἐξοχὴν δὲ φιλέλλην καὶ ἠγάπα τὰς ἐπιστήμας
καὶ τὰς ὥραϊάς τέχνας, περιηγήθη τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν,
τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Πελοπόννησον, ἦλθε δὲ καὶ εἰς
τὰς Ἀθήνας, ἔνθα διέτριψεν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ^{τίσας} τίσε δὲ διαφόρους
ναοὺς, τὸ σφζόμενον Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, καὶ ἄλλα
οἰκοδομήματα, ἐπεράτωσε δὲ καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

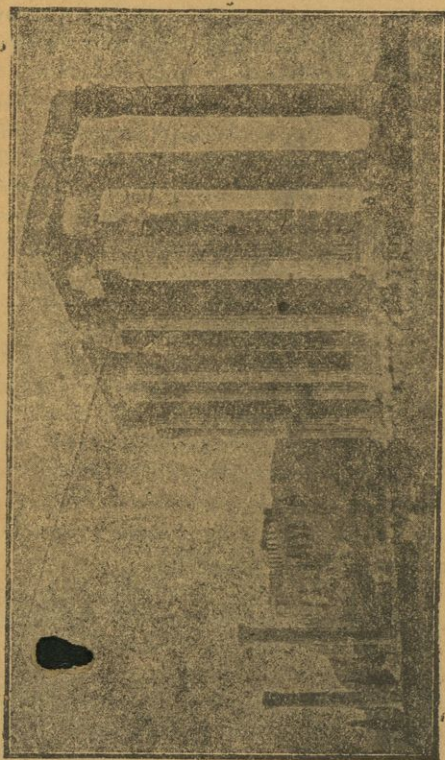
4. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ κατὰ τὸ ἔτος 129
μετὰ Χριστῶν μέγιστος καὶ μεγαλοπρεπέστατος, ἔχων μῆκος μὲν
πλεόν τῶν ἑκατὸν μέτρων, πλάτος δὲ πλεόν τῶν πενήτηκοντα καὶ ὕψος
μέγα, κίονας δὲ ἢ στύλους περίξ περι τοὺς ἐξήκοντα. Ἦτο δὲ ὁ μέγι-
στος ἑλληνικὸς ναὸς τῆς ἀρχαιότητος, μετὰ τὸν ναὸν τῆς Ἐφέσου.

5. Εἰς τὸ ρεῦμα τῶν αἰῶνων ὅμως κατρησιπώθη ὁ ναὸς οὗτος, τοῦ
ὁποίου σφζζονται σήμερον ὄρθιοι δέκα πέντε στύλοι μέγιστοι, ῥυθμοῦ

* Τῶν γωνιαίων κίωνων δις ἀριθμουμένων.

κορινθιακού. Πρό τινων δὲ ἐτῶν ἀνεκαλύφθη καὶ ἡ βᾶσις ἀπάσης τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ.

6. Ἐν τῷ ναῷ ὑπῆρχε τότε τὸ χρυσοελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, ὁ ἀνδριάς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ ἄπειρον πλῆθος διαφόρων ἀγαλμάτων. Σήμερον οὐδὲν τούτων σφύζεται ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ περιβόλῳ.

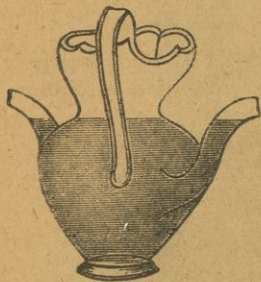
Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

7. Πλὴν τούτων, ὁ Ἀδριανὸς ᾤκοδόμησε καὶ νέαν πόλιν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἴλισσοῦ, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἀδριανοῦ πόλιν ἢ Νέας Ἀθήνας. Ἔστησε δὲ ὄρον (σύνορον) πρὸς χωρισμὸν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πόλεως τὴν καὶ σήμερον σφζομένην καὶ κοινῶς καλουμένην **πύλιν τοῦ Ἀδριανοῦ**. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς δὲ πλευρᾶς αὐτῆς ἀναγινώσκονται ταῦτα «Αἰδ' εἰς Ἀδριανοῦ κ' οὐχί

Θησέως πόλις», ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ταῦτα· Αἰδ' εἰσ' Ἀθῆναι Θησέως ἢ πρὶν πόλις», ἦτοι αὐταὶ εἰσιν αἱ Ἀθῆναι ἢ πρὶν πόλις τοῦ Θησέως.

64. Ἰσορροπία τῶν ὑγρῶν.

1. Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει ἐκ πείρας, ὅτι τὸ ὕδωρ καὶ πᾶν ἄλλο ὑγρὸν δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ συνοχήν στερεάν, ὅπως ἔχει ὁ λίθος, ὁ σίδηρος. Διὰ τοῦτο ἡ ἐλαχίστη δύναμις ἀρκεῖ νὰ ἀποσπᾷ τὰ μόρια τοῦ ὕδατος ἀπ' ἀλλήλων καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὴν θέσιν τινῶν ἐξ αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ. Ἐπὶ τῆς ἰδιότητος ταύτης τῶν ὑγρῶν στηρίζεται ἡ ἰσορροπία αὐτῶν. Δηλαδή τὸ ἐν ταῖς θαλάσσαις, τὸ ἐν ταῖς

Ἰσορροπία ὑγρῶν ἐντὸς συγκοινωνούντων ἀγγείων

λίμναις, τὸ ἐν τοῖς δοχείοις ἀκίνητοῦν ὕδωρ παρουσιάζει ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον πάντοτε, οὐδέποτε δὲ ἀνώμαλον*. Τὸ ὕδωρ δὲ λαμβάνει πάντοτε τὸ σχῆμα τοῦ περιέχοντος αὐτὸ ἀγγείου, ὅσον πολὺπλοκον καὶ ἂν εἶναι αὐτό.

2. Ἐὰν δὲ λάβωμεν δοχεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἓνα ἢ πολλοὺς σωλήνας ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, συγκοινωνοῦντας πρὸς τὸ σῶμα τοῦ δοχείου, ἐπομένως δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἢ ἐὰν λάβωμεν ὁσαυδήποτε ἀγγεῖα συγκοινωνοῦντα πρὸς ἀλλήλα καὶ ῥίψωμεν ὕδωρ ἐντὸς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, θὰ παραιρηθῶμεν, ὅτι τὸ ὕδωρ θὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὰ

λοιπὰ συγκοινωνοῦντα, αἱ δὲ ἐπιφάνειαι τοῦ ὕδατος ἐντὸς ὄλων τῶν συγκοινωνούντων θὰ εἶναι πᾶσαι εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον.

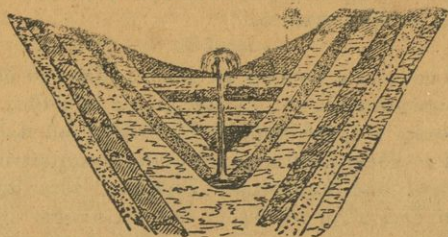
3. Σπουδαία ἐφαρμογὴ τῆς ἰδιότητος ταύτης τῶν ὑγρῶν νὰ ἰσοροπῶσιν γίνεται εἰς τὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων. Δηλαδή δυνάμεθα νὰ διοχετεύσωμεν ὕδωρ διὰ κλειστῶν σωλήνων πάντα τόπον, ὅστις δὲν κείται ὑψηλότερον τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος. Τοῦτο γίνεται συνηθέστατα εἰς τὰς πόλεις, ὅπου τὸ ὕδωρ διοχετεύεται καὶ ἀναβαίνει εἰς τὰ ὑψηλότερα πατώματα τῶν οἰκιῶν. Ἀρκεῖ μόνον ταῦτα νὰ μὴ εἶναι ὑψηλότερα τῆς πηγῆς ἢ τῆς δεξαμενῆς τοῦ ὕδατος.

65. Ἀρτεσιανὰ φρέατα.

1. Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν καὶ τῶν τηχομένων χιόνων καὶ πάγων σχηματίζουσι θῦακία καὶ ποταμούς, οἱ ὁποῖοι χύνονται εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰς λίμνας.

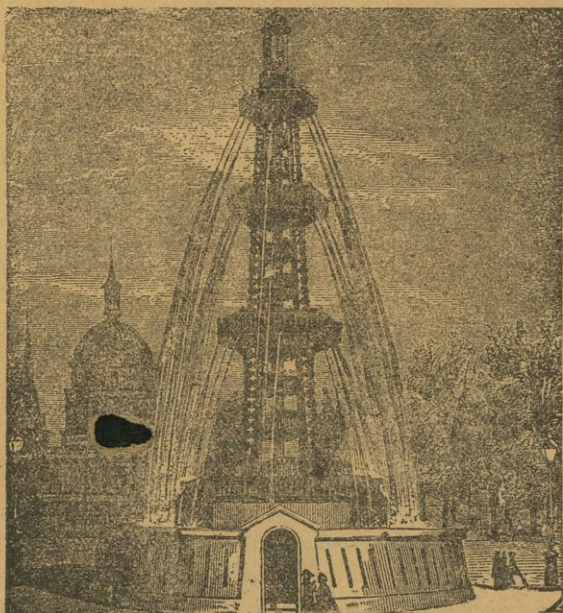
* Ὁ διδάσκαλος ἄς διδάξῃ ἐν ἰδιαιτέρῳ μαθήματι περὶ ἑλέως τῆς γῆς καὶ περὶ βαρύτητος.

2. Μέρος όμως τῶν υδάτων τῆς βροχῆς ἀπορροφᾷ ἡ γῆ, ὅπου τὸ

Τομὴν ἐδάφους, ἐνθα διετρήθη ἄρτεσιανὸν φρέαρ.

Ἐδαφος αὐτῆς συμβῆναι εἶναι μαλακὸν ἢ ἀμμώδες. Τὸ ἀπορροφώμενον τοῦτο ὕδωρ προχωρεῖ ἐν τῇ γῇ, ἕως οὗ συναντήσῃ στρώματα

Ἄρτεσιανὸν Γρενέλλης τῶν Παρισίων.

σκληρά, οἷον βράχους, ἢ ἀργιλλώδη στρώματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται νὰ διαπεράσῃ.

3. Τότε συναθροίζεται ἐκεῖ ὕδωρ πολὺ καὶ σχηματίζει λίμνας καὶ

ρύακας υπογείους. Ἐάν δὲ δὲν εἶναι εἰς μέγα βίθος ἐν τῇ γῆ, δια-
τριπᾶ αὐτήν, ἐάν τύχη τὸ μέρος κατάλληλον, καὶ ῥέει ἀενάως πρὸς
τὰ ἔξω. Τοῦτο καλεῖται **πηγή**.

4. Ἐάν δὲ σκίψη τις **φρέαρ** εἰς τόπους, ὅπου τὸ ὕδωρ διαπερᾶ
εὐκόλως τὰ στρώματα τῆς γῆς, σχηματίζει εἰς τὸ βίθος τοῦ φρέατος
δεξαμενὴν ὕδατος, καί, ἂν θέλῃ, ἀντλεῖ ἐκείθεν διὰ σίκλου (κουβᾶ).

5. Ἐάν δὲ τὸ ὕδωρ ἔρχεται εἰς τὸ φρέαρ, διερχόμενον στρώματα
γῆς ἀνιχωροῦντα ἀπὸ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου, τότε προσπαθεῖ νὰ
ἀναβῆ πρὸς τὰ ἄνω μέχρι τοῦ ὕψους ἐκείνου, ὁπόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν
του. Τὴν δύναμιν ταύτην δίδει εἰς τὸ ὕδωρ ἡ φυσικὴ ιδιότης τῆς
ισορροπίας τῶν ὑγρῶν, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω παρατηρήσαμεν εἰς τὰ
συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα.

6. Τέλος, ἐάν συμβῆ τὸ ὑπόγειον ὕδωρ νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν του εἰς
ὑψηλοτέρους τόπους, καὶ εὐρίσκηται μεταξὺ **δύο στρωμάτων
γῆς**, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ διαπεράσῃ καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχῆμα
καμπυλοειδές, ὡς συμβαίνει μεταξὺ δύο ὀρέων, τότε, ἐάν διατριπῆ-
σωμεν διὰ τρυπανίου χονδροῦ καὶ μεγάλου τὸ πεδινὸν ἔδαφος μέχρι
τοῦ κατωτέρου ἐκ τῶν δύο **σκληρῶν στρωμάτων**, τὸ ὕδωρ ἀναβαίνει
ἐν τῷ τρυπήματι μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, πολλάκις δὲ καὶ
ἀναπηρᾷ ὑπεράνω αὐτῆς εἰς ἰκανὸν ὕψος· ῥέει δὲ τοῦ λοιποῦ διαρκῶς
ἐκ τῆς ὀπῆς ταύτης. Ἐντὸς τῆς ὀπῆς θέτουσι μικροὺς σωλῆνας σιδη-
ροῦς, ἵνα δι' αὐτῶν ῥέῃ ἔξω τὸ ὕδωρ ἀνεμποδίστως.

7. Αἱ τεχνηταὶ αὗται πηγαὶ καλοῦνται **ἀρτεσιανὰ φρέατα**,
ἐπειδὴ πρώτην φορὰν κατεσκευάσθησαν ἐν τῇ **Ἀρτεσίᾳ**, ἐπαρχίᾳ
τῆς Γαλλίας.

8. Ἐν Παρισίοις ὑπάρχει τοιοῦτο φρέαρ, τὸ τῆς Γρενέλλης, ἔχον
βίθος 548 μέτρων· τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς ὕψος πολλῶν
μέτρων ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους.

66. Χρησιμότης τῶν ἐπιγείων **ποταμῶν**.

1. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ ὕδωρ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν
μορφήν θαλασσῶν, λιμνῶν, ἐλῶν, ποταμῶν, ρυάκων. Εἶναι δὲ ἡ
γλυκύ, ὡς τὸ τῶν πηγῶν, ἢ **πικράλυμρον**, ὡς τὸ τῶν θαλασσῶν.

2. Τὸ γλυκὺ ὕδωρ εἶναι τὸ φυσικὸν ποτὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ
πάντων τῶν χερσαίων ζώων. Διὰ τοῦ ὕδατος παρασκευάζομεν τὰς
τρεφὰς ἡμῶν, λουόμεθα, πλύνομεν τὰς θήνας, ἀρδεύομεν τὰς γαίας.

3. Πλὴν τούτων τὸ ὕδωρ, ὅταν ῥέῃ ἐξ ὑψηλοῦ μέρους μεθ' ὀρ-
μῆς χρησιμεύει νὰ κινή τὸν τροχὸν τῶν μύλων, ἐλαιοτριβείων καὶ
διαφόρων ἄλλων ζυγῶσταςίων.

4. Πρὸς τούτοις ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν θαλασσῶν καὶ λιμνῶν καὶ μεγάλων ποταμῶν πλέουσι πλοῖα καὶ ἀτμόπλοια, τὰ ὅποια μεταφέρουσιν ἀνθρώπους καὶ ἐμπορεύματα. Αὗται εἶναι αἱ κεφαλαιώδεις χρησιμότητες τῶν ὑδάτων.

67. Ἡ φάλαινα.

1. Ἐκ πάντων τῶν ὑδροβίων ζῴων τὸ μέγιστον εἶναι ἡ φάλαινα. Τὸ μήκος αὐτῆς εἶναι τεράστιον, εἴκοσι μέχρι τριάκοντα μέτρων· ἀνάλογον δὲ εἶναι καὶ τὸ πάχος τοῦ ζώου τούτου, τὸ ὅποιον δύναται ἐνίοτε νὰ ζυγίσῃ μέχρις ἑβδομήκοντα καὶ πλέον χιλιάδων ὀκίδων!

2. Ἡ φάλαινα ἔχει περίπου τὴν μορφήν ἰχθύος, καὶ ὁμοῦς δὲν εἶναι ἰχθύς. Διότι οἱ ἰχθύες ἔχουσιν ἀκάνθας (ψαροκόκκαλα) τὸ δὲ αἷμα ψυχρὸν, ἀναπνεύουσι δὲ ἐν τῷ ὕδατι διὰ τῶν βραγχίων καὶ γεννώσιν ᾠά, τὰ ὅποια ἐγκαταλείπουσιν εἰς τὴν τύχην· ἐνῶ ἡ φάλαινα ἔχει ὄστα, ὅπως τὰ χερσοῖα ζῶα, τὸ αἷμα θερμὸν, ὅπως τὰ χερσοῖα, ἀναπνέει διὰ πνεμόνων, ἔχει δὲ μαστούς, διὰ τῶν ὁποίων θηλάζει τὸ νεογνὸν τῆς. Ἐπιμένως εἶναι ζῶον μαστοφόρον, ἀλλὰ μιστοφόρον, τοῦ ὁποίου τὰ ὄργανα ἔχουσι κατασκευὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ ζῆ ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Τοὺς προσθίους πόδας ἔχει ὁμοίους πῶς πρὸς βραχιόνας, ἀλλὰ βραχεῖς, πλατεῖς, ἄνευ δακτύλων, κατὰ πάντα ὁμοίαν πρὸς κολυμβητικὰ πτερύγια.

3. Τὸ σῶμα τῆς φαλαίνης καταλήγει εἰς οὐρὰν πλατεῖαν, ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν ἰχθύων· τὸ δέρμα αὐτῆς εἶναι πολὺ χόνδρον, δὲν ἔχει δὲ φολίδας, οὐδὲ τρίχας, ἀλλὰ εἶναι λεῖον καὶ στιλπνόν· χρῶμα δὲ ἔχει μέλαν ἢ φαῖον βυθῷ (σκοῦρον). Ἐσωθὶ τοῦ δέρματος ὑπάρχει παχὺ στρώμα λιπυρῶν σκληροῦ, τὸ ὅποιον ὀνομάζεται λαρδίον.

* *

4. Ἡ κεφαλὴ τῆς φαλαίνης εἶναι ὑπερμεγέθης, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ μικροῖταιοι, κείμενοι τελῶς εἰς τὴν γωνίαν τοῦ στόματος. Τὸ στόμα δὲ αὐτῆς, ἀνοιγόμενον, φαίνεται ὡς βραθυρόν. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ὀδόντας, τὸν δὲ φάρυγγα ἔχει λίαν στενόν, ὥστε μόνον μικροὺς ἰχθύς δύναται νὰ καταλίη, κατὰ προτίμησιν δὲ μαλάκια ἡμιδιαφανῆ καὶ μικρὰ ἀσπόνδυλα, τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν ἄφθονα εἰς τὰς β. ρεῖους θαλάσσας, ἐν ταῖς ὁποῖαις ζῆ ἕξ αὐτῶν δὲ καταλίει καταπληκτικὰς ποσότητας.

5. Ἀναλόγως πρὸς τὸ εἶδος τῆς τροφῆς αὐτῆς ἡ φάλαινα ἀνὶ ὀδόντων ἔχει εἰς τὰς σιαγόνας ἐλάσματα μακρὰ (μήκους τριῶν καὶ πλέον μέτρων). στενά, ἐλαστικά, διατεταγμένα ὅπως οἱ ὀδόντες τοῦ κτενίου καὶ ὀνομαζόμενα πωγῶνα. Διὰ νὰ θηρεύσῃ δὲ τὴν τροφήν τῆς, ἀνοίγει τὸ βραθυρῶδες στόμα τῆς καὶ κολυμβᾷ τινέως· κινῶσιν δὲ κλείει πάλιν αὐτό, τὸ δὲ ὕδωρ ἐκρέει διὰ τῶν πωγωνων, καὶ

ἀπομένουσιν ἐν τῷ στόματι οἱ μικροὶ ἰχθύες, ἢ μαλάκια, ἢ ἀσπόνδυλα, ὡς ἐν δικτύῳ, καταπίνει δὲ αὐτὰ τότε.

6. Ἡ φαίαινα κολυμβᾷ ταχύτατα, βυθίζεται δὲ βαθέως. Ἄλλα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἐπάνω δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ὑπάρχουσιν αἱ δύο ὄπαι τῶν ῥωθῶν τῆς, καλούμενα διαπνευστήρες ἢ φουσητήρες. Δι' αὐτῶν τὸ ζῶν ἀναπνέει, ἐκρυσᾷ δὲ ἐν μεγάλῳ θυρήβῳ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

7. Ἡ δύναμις τοῦ γιγαντώδους τούτου ζῦου εἶναι τεραστία. εὐτυχῶς ὅμως δὲν εἶναι ἐπιθετικὸν οὐδὲ θηριώδες, ἀλλὰ τουναντίον λίαν πρᾶον.

8. Ἡ θήλεια ἀγαπᾷ τρυφερῶς τὸν φαλαινιδέα τῆς, θηλάζει αὐτὸν καὶ ὑπερασπίζει· λαμβάνει δὲ καὶ φέρει μεταξὺ τῶν πτερυγίων τῆς, ὡς ἐν ἀγκύλῃ, τὸ πελώριον τοῦτο νεογνὸν τῆς.

* *

9. Ἡ ἀλιεὶα τῆς φαλαίνης εἶναι κοπιώδης καὶ ἐπικίνδυνος. Οἱ ἀλιεῖς, ἐπὶ λέμβων, ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ζῦου διὰ καμάκων εἰδικῶν, ὁμοαζόντων πρὸς βέλος. Τοὺς κίμακας τούτους ἔχουσι δέσει διὰ χονδρῶν καὶ μικροτάτων σχοινίων. Προσπαθοῦσι δὲ νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ ζῦον. Τότε δὲ καμακώνουσι αὐτὸ δ' ἐνὸς ἢ διὰ περισσοτέρων καμάκων. Τὸ ζῦον βυθίζεται ἀμέσως, φέρον τοὺς κίμακας ἐμπιπμένους ἐπὶ τοῦ σώματός του. Ἄλλ' οἱ ἀλιεῖς κρατοῦσιν εἰς χεῖρας

Ἄλιεα φαλαίνης.

τὸ σχοινίον καὶ ἀφίνουσιν ἕξ αὐτοῦ ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον. Τὸ ζῦον, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ βιασασθῆ, ἀποθνήσκει. Τότε σύρουσιν αὐτὸ μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ξηρὴν οἱ ἀλιεῖς.

10. Τὸ λίπος τῆς συλληφθείσης φαλαίνης ἀναλύουσιν ἐντός μεγάλων λεβήτων καὶ ληπτὸν πιπύουσιν αὐτὸ οἱ μὲν γηγενεῖς ἀλιεῖς πρὸς βρώσιν οἱ δὲ ἀγοραζόντες αὐτὸ βιομήχανοι χρησιμοποιοῦσιν ἄλλο μὲν διὰ μηχανάς, ἄλλο δὲ διὰ στεατοκηρία (περμιττώτα), ἄλλο δὲ κατασκευὴν σάπωνος, καὶ δι' ἄλλας χρῆσας. Τὰ παγῶνια (ὀδόντες)

τῆς φαλαίνης εἶναι τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα ἐλάσματα, τὰ ὅποια καλοῦσιν εἰς τὸ ἐμπόριον *μπαλαίνας*. Ζῶσι δὲ αἱ φάλαιναι κυρίως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας, ὡς εἶπομεν.

68. Ἡ στρουθοκάμηλος.

1. Ἡ *στρουθοκάμηλος* εἶναι ὁ γίγας τῶν πτηνῶν. Τὸ πτηνὸν ὄμιος τοῦτο εἶναι παράδοξον· δὲν ἵπταται· ἔχει δὲ πολλὰς ἔξεις τῶν τετραπόδων ζῴων. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν *καλοβατικῶν*· λέγονται δὲ *καλοβατικά* πτηνὰ ἢ *καλοβάται* τὰ πτηνὰ, τὰ ἔχοντα μακροὺς καὶ ἰσχυροὺς πόδας, συχνάζοντα δὲ πλησίον ἐλῶν, λιμνῶν, ποταμῶν, ὡς ὁ *πελαργὸς* (λέλεκας), ὁ *ερωδιὸς* (τουκνιαῖ), ὁ *σκολόπαξ* (ἔυλόκοττα ἢ *μπεκάτσα*).

2. Ἡ *στρουθοκάμηλος* ἔχει ὕψος τριῶν καὶ πλέον ἐνίοτε μέτρων, ἀπὸ τῶν ποδῶν μέχρι κορυφῆς τῆς κεφαλῆς· ζυγίζει δὲ 40 μέχρι 50 ὀκάδων, ὅσον σχεδὸν εἰς ἄνθρωπος. Οἱ πόδες αὐτῆς, κεκαλυμμένοι ὑπὸ μεγάλων λεπίων, εἶναι πολὺ μακροὶ καὶ σκληροὶ καὶ ἰσχυροί· ἔχουσι δὲ μόνον δύο δακτύλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς εἶναι πολὺ βραχύ-

Στρουθοκάμηλος

τερος τοῦ ἐτέριου καὶ ἄνευ ὄνυχος· διὰ τῶν δακτύλων τούτων ἐκσφενδονᾷ λίθους μετὰ μεγάλης ὀρμῆς κατὰ τῶν καταδιωκτῶν τῆς Ἀράβων, οἵτινες πολὺ τὴν καταδιώκουσι διὰ τὰ πτερά τῆς· ἡμέραν δὲ τινα θὰ ἐκλίπη ἐντελῶς τὸ ζῴον τοῦτο. Ὁ λαμὸς αὐτῆς εἶναι λίαν μακρὸς, μέχρις ἑνὸς μέτρου, φέρει δὲ κεφαλὴν πολὺ μικράν.

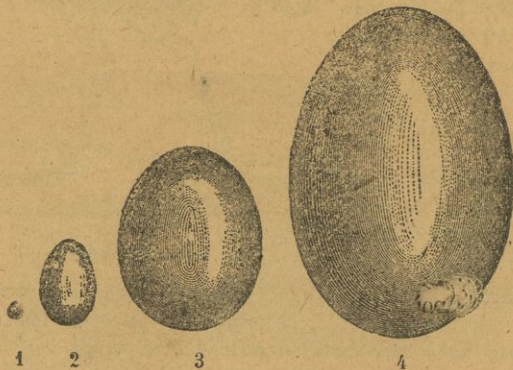
3. Ἡ κεφαλὴ φέρει μέγα ῥόμφος ὁμοιάζον πρὸς τὸ τῆς νήσσης (πέππιας), ἀλλὰ πολὺ χονδρὸν καὶ πολὺ ἰσχυρὸν· ἔχει ὀφθαλμοὺς μεγάλους, λίαν ὀξυδερκεῖς, ἐτραμμένους πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ πλάγια, ὡς εἶναι συνήθως οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν λοιπῶν πτηνῶν· ὧτα δὲ ἔχει λίαν εὐδιάκριτα καὶ ἀκοὴν ὀξεῖαν. Ἡ κεφαλὴ δέ, ὁ λαιμὸς καὶ ὀλόκληροι οἱ πόδες μέχρι τῆς κοιλίας εἶναι γυμνοί, ἔχοντες μόνον ἐλαφρὸν πτίλωμα (χνοῦδι).

4. Τὸ σῶμα ὁμως τοῦ ζήφου εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ πτερῶν. Αἱ πτέρυγες δὲ αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλοι πρὸς πτήσιν· φέρουσιν ὁμως ὠρατὰ πτερά, μαλακὰ καὶ εὐκαμπτα, τὰ ὅποια θέτουσιν ὡς κόσμον αἱ κυρταὶ ἐπὶ τῶν πέλων αὐτῶν· ὡσαύτως δὲ τὰ τῆς οὐρᾶς, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς δέσμην λευκῶν πτερῶν.

5. Τρέφεται δ' ἡ στρουθοκάμηλος ἐκ χλόης καὶ χόρτου, βόσκουσα· ἔτι δὲ ἐκ καρπῶν, σπόρων, φύλλων, ῥιζῶν, ἐντόμων, λειμῶν (γυμνοσαλιάγκων). Εἶναι δὲ λίαν ἀδηφάγος καὶ λαίμαργος. Πολλάκις καταπίνει χάλικας, τεμάχια ξύλου, σιδήρου, γύψου, ἀσβέστου, ἀνθρακος, ὅλως ἀκατάλληλα νὰ θρέψωσι τὸ σῶμα αὐτῆς. Ἄλλ' ἀδιαφορεῖ!

6. Ἡ νοημοσύνη τῆς στρουθοκαμήλου εἶναι πολὺ μικρά. Ἡ ἐξημέρωσις τοῦ ζήφου δὲν εἶναι πολὺ δύσκολος. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει ρώμην πολλήν, δύναται ἀκόπως νὰ φέρῃ ἀνθρωπον ἐπὶ τῆς βράχειός της, ἀλλ' ὁμως εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ διευθύνῃ τις αὐτὴν ὅπου ἂν θέλῃ.

7. Τὰ ζῆφα ταῦτα δὲν ἵπτανται μὲν, τρέχουσιν ὁμως ταχύτατα, ὥστε καὶ ὁ ταχύτατος τῶν ἵππων δὲν δύναται νὰ φθάσῃ αὐτά. Ζῶσι δὲ κατ' ἀγέλας πολυαριθμούς ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἀραβίᾳ, εἰς τοὺς ἀγρίους τόπους πλησίον τῶν ἐρήμων.

1. Ὄδον ἀκανθίδος. — 2. Πέδικος. — Χηνός. — 4. — Στρουθοκαμήλου.

8. Τὴν φωλεάν των αἱ στρουθοκάμηλοι κατασκευάζουσιν ἐν τῇ ἄμμῳ, ἐν τῇ ὀπιᾷ ἀνασκάπτουσι δ. ἀ τῶν ποδῶν κοιλότητά τινα, ἔχουσαν τὸ μέγεθος κοινῆς τραπέζης στρογγύλης. Ἐν αὐτῇ δὲ γεννῶσι τὰ ζῆ των, τὰ ὅποια ἔχουσι μέγεθος κεφαλῆς μικροῦ παιδός, μήκος δὲ δώδεκα ἔως δεκαπέντε ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ ζυγίζουσιν ἕκαστον μίαν ὀκτὰν καὶ πλέον. Γεννᾷ δὲ ἑκάστη θήλια στρουθοκάμηλος περὶ τὰ τεσσαράκοντα ζῆ κατ' ἔτος. Ἡ ἥλιακὴ θερμότης ἐκκολάπτει

αὐτὰ ἐν ταῖς θερμαῖς χώραις· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγώτερον θερμαῖς ἐπιβάλλει αὐτὰ ἢ θήλεια. Ἐν ᾧ δὲ τῆς στρουθοκαμήλου ἐπαρκεῖ νὰ χορτασθῇ πολυμελῆς οἰκογένεια, διότι ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2½ τοιαῦτα τῆς ὄρνιθος. Τὸ κρέας αὐτῆς εἶναι βρώσιμον, ἄλλοτε δὲ ἦτο περιζήτητον παρὰ Ῥωμαίους, καὶ ἰδίως ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ζῴου.

69. Ἡ νεότης.

1. Τὴν νεότητα αἰνεῖτε
τὴν νεότητα ὑμνεῖτε.
Εἶναι ἄνθος ἢ νεότης
καὶ χαρὰ καὶ ἀθωότης.

2. Ἄνθος εἶναι τῶν ἀνθέων,
ἐκ τῆς κάλυκος ἐκχέον
ζωογόνον εὐωδίαν,
ὡς ἡ αὔρα τὴν πρωΐαν.

3. Ὁσφρανθῆτε, ὀσφραγθῆτε,
ἀπολαύσατε, χαρῆτε
τῆς νεότης τὸ ρόδον,
πρὶν γηράτων κρούση κώδων.

4. Τότε πλέον θὰ νοῆστε,
ὅτι ὄναρ ἄνθους ἦστε,
πὺρ παρηλῆθε κ' ἐμαράνθη,
ὡς μαραινόνται τὰ ἄνθη.

Θ. Ν. Α.

70. Οἱ ὄφεις.

1. Ὁ ὄφεις εἶναι ἐρπετόν, δηλαδὴ ζῴον, τὸ ὁποῖον ἔρπει, ἦτοι σέρεται διὰ τῆς κοιλίας, μὴ ἔχον παντελῶς πόδας. Προχωρεῖ δὲ ὀλισθαίνον, καὶ μάλιστα μετὰ ταχύτητος, δυνάμει τῶν κνιματοειδῶν κινήσεων τοῦ ἑαυτοῦ σώματος, καὶ τῶν συστολῶν καὶ διαστολῶν αὐτοῦ.

2. Τὸ σῶμα τοῦ ὄφεως εἶναι κυλινδρικόν καὶ στενόν, ἀλλὰ πολὺ μακρὸν καὶ εὐκαμπτον· εἶναι δὲ κεκαλυμμενον ὑπο φολίδων (λεπίων) στιλπνῶν, αἵτινες προφυλάττουσι τὸ δέρμα αὐτοῦ. Ἡ κεφαλὴ εἶναι πῶς πεπλατυσμένη, τὰ δὲ ὦτα δὲν προεξέχουσιν ἐπ' αὐτῆς, ὅπως εἶναι τῶν πτηνῶν, ἀλλὰ ῥῶθινες εἶναι ἀπλούσταται ὀπαί· οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μικροί, σπηροὶ καὶ ὀξυδερκεῖς· τὸ δὲ στόμα εἶναι πλιτεύως διεσχισμένον, φέρει δὲ ὀδόντας ὀξεῖς καὶ ἀγκυλωτούς, γλῶσσαν δὲ λεπτήν καὶ διεσχισμένην εἰς δύο.

3. Πάντες οἱ ὄφεις εἶναι ζῴα σαρκοφάγα· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὀδόντες αὐτῶν δὲν εἶναι ἐπιτήδαιοι νὰ τρίβωσι τὴν τροφήν, διὰ τοῦτο τὸ ζῴον καταπίνει αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δέρμα τῶν ὄφεων ἔχει πολλήν ἐλαστικότητα καὶ διαστέλλεται, δύνανται οὗτοι νὰ καταπίνωσι ζῴα πολὺ μεγαλειτέρα ἑαυτῶν. Ἀλλ' ὅμως δὲν τρώγουσι συχνάκις, ἢ δὲ πέψις τελεῖται ἐν αὐτοῖς λίαν βραδέως· κατὰ τὴν διάρκειαν δ' αὐτῆς εἰσίσκονται ἐν νάρκη τινί, σχεδὸν ἀκίνητοι ἐπὶ ἐβδομάδας ἢ καὶ μῆνας τὸν χειμῶνα.

4. Τὸ σῶμα τῶν ἑρπετῶν εἶναι ψυχρὸν τῇ ἀφῆ ἡμῶν, ἤτοι ψυχροχρόαιμον. Γεννῶσι δε φά, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπαράζουσιν, ἀλλ' ἐκκολάπτει αὐτὰ ἡ ἡλιακὴ θερμότης.

5. Διακρίνονται δὲ οἱ ὄφεις εἰς δύο κατηγορίας, τοὺς **δηλητηριώδεις** καὶ τοὺς **μὴ δηλητηριώδεις**. Οἱ μὴ δηλητηριώδεις ζῶσιν εἰς τοὺς ὑγροὺς τόπους, ὡς εἶναι ὁ ὕδρος (νερόφειδο), ὅστις εἶναι ἐντελῶς ἀκίνδυνος.

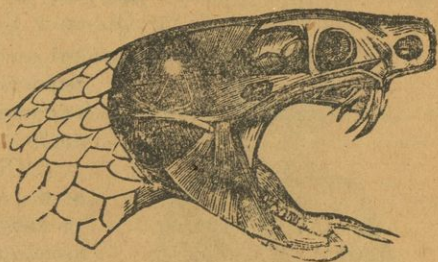

Ἵφις κίτρινόχρους τῶν Ἀντιλλῶν.

6. Οἱ ὄφεις οἰκοῦσιν εἰς βαθείας ὁπὰς, προτιμῶσι δὲ τοὺς ὑγροὺς τόπους. Οἱ ὕδροι κολυμβῶσιν ἄριστα, ἀναβαίνουσι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δένδρων περιελισσόμενοι εἰς τοὺς κορυμνοὺς καὶ τοὺς κλάδους αὐτῶν. Τρέφονται δ' ἐξ ἐντόμων, λειμᾶκων (γυμνοκοχλίων) σαυρῶν, βατράχων καὶ ἄλλων μικρῶν ζῶων. Οἱ ὕδροι ἐξημερῶν εὐκόλως, εἶναι δὲ κοινοὶ πανταχοῦ.

7. Εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀσίας (τὰς Ἰνδίας) καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ζῶσι πλῆθος διαφόρων καὶ μεγάλων ὄφειων φοβερῶν καὶ ἐπικινδύνων, ὡς οἱ *πύθωνες* τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, οἱ *βόαι* καὶ οἱ *κροταί* τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ ὄφεις οὗτοι ἔχουσι μῆκος ὀκτὼ ἕως δέκα μέτρον· ἂν καὶ δὲν εἶναι δὲ δηλητηριώδεις, δάκνουσιν ὅμως ἐπικινδύνως καταπίνουσι δὲ ὀλοκλήρους αἶγας καὶ ἐλάφους καὶ ἄλλα ζῷα. Ὅταν δὲ συλλάβωσι τὴν λείαν των, συσπερῶνται περὶ αὐτὴν, τὴν συσφίγγουσι, τὴν πνίγουσι, τὴν συντρίβουσι καὶ τὴν καταπίνουσι.

8. Ἐν Ἑλλάδι ὄφεις δηλητηριώδης εἶναι ἡ **ἔχιδνα**, ἣτις ἔχει μῆκος μέχρις ἐνὸς μέτρον, χροῶμα δὲ φαιὸν βαθύ, ἢ ἐρυθρωπόν, ἢ μελανωπόν· μεγάλη δὲ γραμμὴ μελανωπὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ῥάχεώς της, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὑπάρχει κηλὶς τις μέλαινα, ἔχουσα τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Λ.

Στόμα ἐχίδνης.

9. Αἱ ἔχιδναι ζῶσιν εἰς τόπους ξηροὺς καὶ ἀδένδρους. Κρύπτονται δὲ ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ἐν τοῖς φωλεαῖς των ἐντὸς τῆς γῆς, ἐξέρχονται δὲ περὶ τὴν ἑσπέραν. Τὸν χειμῶνα ναρκοῦνται ἐντὸς τῶν φωλεῶν των, μένουσαι ἀκίνητοι καὶ νήστεις. Τὸ ἔαρ καὶ τὸ θῆρος τρέφονται διὰ σαυρῶν, βατράχιον, μυῶν, ἀσπαλάκων (τυφλοποντικῶν), τοῖς ὁποίοις συλλαμβάνουσι παραμονεύουσαι μὲν, κατόπιν δ' ἐφορμῶσαι κατὰ τῆς διερχομένης λείας.

10. Ἡ ἔχιδνα, πλὴν τῶν μικρῶν ἀγκυλωτῶν ὀδόντων, ἔχει προσέτι δύο μεγαλειτέρους ὀδόντας δηλητηριώδεις, τοὺς ὁποίους κινεῖ, κατακλίνουσα ἢ ἀνορθοῦσα αὐτοὺς ἐν τῷ στόματι. Οἱ ἀγκυλωτοὶ οὗτοι ὀδόντες εἶναι μακροί, ὄξεις καὶ ἐλαφρῶς καμπύλοι· εἶναι δὲ κοίλοι ἐσωτερικῶς, εἰς δὲ τὴν ῥίζαν αὐτῶν καὶ ἐντὸς τῆς κεφαλῆς τῆς ἐχίδνης ὑπάρχει ἀδὴν (σπογγίσκος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκχύνεται τὸ δηλητήριον διὰ τῶν κοίλων ὀδόντων, ὅταν δαγκάσῃ τινὰ ἢ ἔχιδνα. Δαγκάνει δέ, ὅταν ἐξοργισθῇ. Διὰ τὴν δαγκάσῃ δέ, ἀνορθοῖ τοὺς κατακεκλιμένους δηλητηριώδεις ὀδόντας της καὶ ἐκχύνει τὸ ἐν αὐτοῖς δηλητήριον.

11. Τὸ δηλητήριον τῆς ἐχίδνης ὁμοιάζει πρὸς ἐλαιώδες ὑγρὸν, ἐλαχίστη δὲ ποσὸν ἀγκυθεῖσα εἰς τὸ δῆγμα, ἀρκεῖ νὰ ἐπενέγκῃ τὸν θάτατον. Ἐὰν δητῆ τις, πρέπει ἀμέσως νὰ ἀφαιμῆξῃ τὴν πληγὴν, ἥτοι νὰ μεγαλώσῃ αὐτὴν διὰ μαχαυριδίου καὶ νὰ συνθλίψῃ, ὥστε νὰ ἐκρέισῃ αἷμα πολὺ κατόπιν δὲ πρέπει νὰ δέσῃ διὰ λινίδος τινὸς οἰασθῆναι δυνατὴ, ἀνὸς ὁ ὀλίγον τῆς πληγῆς, τὸ δηχθὲν μέρος, ὥστε νὰ παρεμποδίσῃ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ τὴν διάχυσιν τοῦ δηλητηρίου εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Τέλος πρέπει νὰ ζητήσῃ ταχέως ἀπὸ τὸν φαρμακοποιὸν ἀμμωνίαν καὶ νὰ βρέξῃ δι' αὐτῆς τὴν πληγὴν ἢ, ἐν ἐλλείψει ἀμμωνίας, νὰ καύσῃ μέχρι πυρρικοῦ ὕσεος τεμαχίον τι σιδήρου καὶ δι' αὐτοῦ νὰ καντηριάσῃ τὸ κρέας του, εἰς τὸ μέρος τοῦ δῆγματος. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα πρέπει νὰ σπεύσῃ ταχέως νὰ ἐκτελέσῃ. Πάντα ὄφιν κατὰ κανόνα πρέπει νὰ φρονεῦωμεν ὡς ἐπιβλαβῆ.

71. Ἡ Ὀλυμπία καὶ τὰ Ὀλύμπια.

1. Ἡ Ὀλυμπία δὲν ἦτο πόλις τις ἢ συνοικισμός, ἀλλὰ μόνον ὠραία τῆς Ἡλιδος κοιλάς μεσόγειος, ἐν τῇ ὁποία ὑπῆρχε τέμενος ἱερὸν, καθιερωμένον εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία. Μόνον δὲ οἱ ἱερεῖς εἶχον

Ὁ Φειδίας.

ἐκεῖ μονίμους κατοικίας· οἱ δὲ ἀνὰ τετραετίαν συρρέοντες ἄπειροι πανηγυριστὰι κατεσκήνουν εἰς τὸ ὑπαίθρον.

2. Οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ τέμενους ὑπῆρχεν ἡ πόλις Πῖσα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Πισατίας, ἣς περιλαμβάνετο ἐν τῇ Ἡλιδι Ἀλλὰ τὴν πόλιν Πῖσαν κατηδάφισαν οἱ Ἡλεῖοι τῷ 641 πρὸ Χριστοῦ, οὐδὲ ἐκτίσθη ἄλλη τις πόλις ἕκτοτε πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀλυμπίας χώρου.

3. Διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Ὀλυμπίας διέρχεται ὁ Ἀλφειὸς ποταμὸς, ἔχων ἐνταῦθα πλάτος ἐξήκοντα περίπου μέτρων. Εἰς τὸν Ἀλφειὸν εἰσβάλλει δεξιόθεν ὁ μικρὸς Κλάδεος ποταμὸς, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς πάλαι Πίσσης.

4. Ὁ ἱερὸς χώρος περιωρίζετο πρὸς τὸ βόρειον μέρος ὑπὸ λόφων· ἐπὶ τοῦ ἐγγυτέρου δὲ ἔξ αὐτῶν ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Κρόνου, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λόφος οὗτος ἔκαλεῖτο Κρόνιον.

5. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ἱερῷ χώρῳ ὑπῆρχεν ἄλλος, Ἀλτις ὀνομαζόμενον· εἶχε δὲ ἡ Ἀλτις σχῆμα τετράπλευρον περιοριζόμενον ὑπὸ τειχῶν, ἐχόντων μῆκος μὲν διακοσίων περίπου μέτρων, πλάτος δὲ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε.

6. Ἐν τῷ κέντρῳ δὲ τῆς Ἀλτιως ὑπῆρχεν ὁ Ναὸς τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδόμησις διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη, ἀπετελειώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος εἶχε μῆκος μὲν ἐξήκοντα καὶ ἑνὸς μέτρων, πλάτος δὲ εἴκοσι

καὶ ὀκτὼ σχεδὸν μέτρων, ὕψος δὲ εἴκοσι καὶ δύο μέτρων· ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε τὸ περίφημον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, ἔργον τοῦ Φειδίου. Προσέτι ἐντὸς τῆς Ἑλίας καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κρονίου ἔκειτο τὸ Ἑραῖον, ναὸς τῆς Ἑρας. Πλὴν τῶν αὐτῶν δὲ τούτων ἔκειντο καὶ ἄλλοι ἐν τῷ περὶ τὴν χώραν ἔτι δὲ τὸ στάδιον, τὸ ἵπποδρόμιον, τὸ γυμνάσιον, ἢ παλαίστρα, τὸ θέατρον, τὸ βουλευτήριον, τὰ θησαυροφυλάκια καὶ ἄλλα.

7. Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τὰ οἰκήματα τῶν ἀγῶνων ἔφθανον πέραν τοῦ τείχους μέχρι τοῦ Κλαδέου, ὅστις ἐνταῦθα ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἀλφειοῦ.

8. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν δὲ μέρος, ἀμέσως ἐγγὺς τῆς Ἑλίας, ἔκειτο τὸ ἵπποδρόμιον καὶ τὸ στάδιον, ἔνθα ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες.

9. Ὁ ἱερὸς τῆς Ὀλυμπίας ^{***}χωρὸς εἶχε κηρυχθῆ ἀπαρabiαστος διὰ συνθήκης. Ἐν αὐτῷ δὲ εἶχον ἀφιερωθῆ τὰ πολυτιμότερα ἀριστοτεχνήματα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἐξ ὧν τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ ἐποχῶν, νιοί, βομοί, θησαυροφυλάκια, ἀγάλματα θεῶν, ἀνδριάντες νικητῶν καὶ ἀφιερῶματα χάλκινα καὶ μαρμάρινα. Πλίνιος ὁ πρῶτος, ὅστις ἔζησε κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν, ἀπηρίθμησεν ἰσταμένους τρισχιλίους ἀνδριάντας νικητῶν· ἰδρύνοντο δὲ ἀνδριάντες εἰς μόνον τοὺς νικῆσαντας τρεῖς φορὰς ἐν τοῖς ἀγῶσι.

10. Ὀλύμπια δὲ ἢ ^{**}ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐκαλοῦντο οἱ ἀγῶνες οἱ τελούμενοι ἐν τῷ σταδίῳ, ὅπερ ἔκειτο παρὰ τὸν Ἀλφειόν, κατὰ τετραετίαν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἰουλίου μηνός· διήρχοντο δὲ ἡμέρας πέντε. Τὰ εἶδη τῶν ἀγῶνων ἦσαν ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ δρόμος, τὸ ἄλμα, ὁ δίσκος, ἢ πάλη καὶ ἢ πυγμῆ· βραδύτερον δὲ προσετέθησαν ἡ ἀρματοδρομία, ἢ ἵπποδρομία, ἢ μουσική, ἢ ποιητική, ἢ ῥητορεία καὶ ἢ ζωγραφική.

11. Οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐκαλοῦντο ἀθληταί· οἱ δὲ νικηταὶ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἐλίμβον ^{*}βραβεῖον στέφανον ἢ ἀπλοῦν κλάδον κοτίνου (ἀγριελαίας), κοπτόμενον ἐκ τοῦ αὐτόθι ἱεροῦ ἄλσους τοῦ Ὀλυμπίου Διός καὶ ἐκ τῆς κοτίνου ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐμυθολογεῖτο ὅτι εἶχε φυτεύσει ὁ Ἑρακλῆς, δεξιᾷ τῆς μεγάλης πύλης (κυρίας εἰσόδου) τῆς Ἑλίας. Διὰ τοῦ κλάδου δὲ τούτου ἐτίματο οὐ μόνον ὁ νικητὴς αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ πατρίς αὐτοῦ· διὸ καὶ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ ὑπεδέχοντο αὐτὸν θριαμβευτικῶς, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ ἐτίμων μεγάλας.

12. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς συστάσεως τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἀνάγεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑρακλέους. Κυρίως ὅμως οὗτοι ἐμονιμοποιήθησαν καὶ ἀναδιοργανώθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλίας Ἰφίτου, κατὰ τὸν ἑνατον αἰῶνα π. Χ.

13. Ὁ Ἴφίτος διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ Λυκούργου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, πρῶτον ὥρισε νὰ τελῶνται οἱ ἀγῶνες κατὰ τετραετίαν· καὶ δεύτερον εἰσήγαγε τὴν **ἐκχειρίαν**, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο τὸ ἀπαρβίαστον τῆς Ἰλίδος καὶ ἐπεβάλλετο γενικὴ εἰρήνη εἰς πᾶσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας καθ' ὅλον τὸν μῆνα, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες. Τοιοῦτοτρόπως δὲ τὰ Ὀλύμπια ἀνεγνωρίσθησαν ὡς *πανελλήνιος ἐθνικὴ εορτή*, εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρουσιν ἀθληταὶ καὶ θεαταὶ ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μόνον ἄνδρες, διότι εἰς πᾶσας ἀνεξαιρέτως τὰς γυναῖκας ἦτο αὐστηρότατα ἀπηγορευμένη ἡ εἴσοδος. Ὡς ἀθληταὶ δὲ ἐλάμβανον μέρος μόνον Ἑλληνες πολῖται, ὡς θεαταὶ δὲ ἠδύναντο νὰ προσέρχωνται καὶ μὴ Ἑλληνες (βίβραροι).

*
**

14. Οἱ λεγόμενοι **Ἑλληνοδίκαι** διηύθυνον τοὺς ἀγῶνας καὶ ἀπένεμον τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς νικητάς. Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ ἀγῶνες διετηρήθησαν ἐν πλήρει ἀκμῇ ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη.

15. Ἄλλ' ἀφ' οὗτοι οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων· κατὰ δὲ τὸν τέταρτον αἰῶνα μετὰ Χριστὸν (τῷ 394) ἔπαυσαν οὗτοι διὰ παντός. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισεν ἡ καταστρεπτικὴ ἐνέργεια τῆς Φύσεως, καταρρίπτουσα τὰ λαμπρὰ κτίρια καὶ θάπτουσα αὐτὰ ὑπὸ τῆ ἄμμον· αἱ δὲ ἀνθρώπινα χεῖρες ἤρπαζον τοὺς ἱεροὺς λίθους καὶ ᾠκοδόμουσιν δι' αὐτῶν στρατιωτικὰ τεῖχη ἢ καλύβας ποιμένων!

*
**

16. Ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος χώρος εἶχε καταστῆ ἀγνώριστος. Τῷ 1829 ὅμως Γάλλοι τινὲς ἐπιστήμονες ἀνέσκαψαν ὀλίγον χώρον καὶ ἀνεῖρον μικρὸν μέρος τῶν θεμελιῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1881 ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις (δυνάμει συμβάσεως μὲ τὴν Ἑλληνικὴν, νὰ λαμβάνη μὲν ἐκεῖνη ἀποτυπώματα τῶν εὐρημάτων, νὰ μένωσιν δὲ αὐτὰ τὰ εὐρήματα κτῆμα τῆς Ἑλλάδος) ἀνέσκαψεν ὅλον τὸν ἱερόν τῆς Ὀλυμπίας χώρον καὶ ἀνεκάλυψεν ὑπὸ τὴν ἄμμον εἰς βάθος τριῶν μέτρον πέντε μέτρον τὰ θεμέλια πάντων τῶν ἀρχαίων κτιρίων· προσέτι δὲ πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἐτοποιηθῆσαν ἐν τῷ ἐκεῖνῳ Ἑλληνικῷ μουσεῖῳ, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη δαπιναις τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ. Τὰ περιφημώτατα δὲ τῶν εὐρεθέντων ἀγαλμάτων εἶναι ὁ Ἔρμης τοῦ Πραξιτέλους, ἡ Νίκη τοῦ Παιονίου καὶ ἄλλα πολλὰ.

17. Τὸ μουσεῖον καὶ τὸν ἱερόν τῆς Ὀλυμπίας χώρον ἐπισκέπτονται σήμερον σιδηροδρομικῶς χιλιάδες Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν, ἵνα θαυμάσωσι τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τέχνην, καὶ προσφέρῃ τῇ ψυχῇ τῶν λατρειῶν εἰς γῆν ἱερὰν καὶ ἔνδοξον.

72. Τὸ Μέγα Σπήλαιον.

1. Ἡ Πελοπόννησος ἐξωτερικῶς μὲν ἔχουσα ὑπὸ τῆς θαλάσσης μορφήν φύλλου συκῆς ἢ πλατάνου ἢ παλάμης, ἐσωτερικῶς δὲ κάλλος ἐξαίσιον καὶ πλοῦτον πολὺν, παρουσιάζει πολλὰς τοποθεσίας ἄξιαις θαυμασμοῦ.

2. Μία ἐκ τῶν τοποθεσιῶν τούτων εἶναι ἡ τοῦ **Μεγάλου Σπηλαίου** ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρῦτων.

2. Τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου ἰσχύει διακλάδωσις ἀπὸ **Λιακοπτοῦ μέχρι Καλαβρῦτων**. Ἡ διακλάδωσις αὕτη παρουσιάζει δύο ἐξαιρετικὰ φαινόμενα, ἧτοι πρῶτον, ὅτι εἶναι *ὀδοντωτὴ* ἢ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἕνεκα τῆς πολλῆς ἀνωφερείας, τοιοῦτος δὲ σιδηροδρόμος οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔχει κατασκευασθῆ· καὶ δεῦτερον, ὅτι ἡ *θέα τῆς Φύσεως* εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγαλοπρεπῆς ἀπὸ **Λιακοπτοῦ μέχρι Καλαβρῦτων**· ἡ ἀπόστασις δὲ εἶναι σχεδὸν τριῶρος σιδηροδρομικῶς.

4. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀκολουθεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὴν κρημνώδη καὶ διηέσσαν κοίτην τοῦ δι' αὐτῆς κατακρημνιζομένου Βουραϊκοῦ ποταμοῦ. Δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ βλέπει τις μακρὰν σειρὰν ὄρεων ὑψηλῶν, τὰ ὅποια μαγεύουσι τὴν θέαν διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῶν. Εἰς μέρος δὲ τι τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει κλεισώρεια στενωπάτη, κοινῶς καλουμένη *διαβολότρυπα* ἢ *διαβολοπορεία*. Διὰ τοῦ βυθοῦ αὐτῆς διέρχεται ὁ Βουραϊκὸς ποταμὸς καὶ παρὰ τὴν κρημνώδη κοίτην αὐτοῦ ὁ σιδηροδρόμος ἐν τῷ βᾶθει τῆς κλεισώρειας· δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ εἶναι πολὺ πλησίον ἀλλήλων αἱ ἀπότομοι καὶ πρὸς ἀλλήλας συγκλίνουσαι ὑπερύψηλοι παρειαὶ τῆς καθέτου σχισμῆς τοῦ βράχου, αἵτινες ἐπάνω εἰς ὕψος πολὺ συμπλησιάζουσι τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν ἐνοῦνται. Τὸ θέαμα καταπλήσσει καὶ μαγεύει τὴν ψυχὴν τοῦ διαβίτου!

6. Ὁ σιδηροδρόμος, ἀναβαίνων, φθάνει περαιτέρω εἰς τὴν *Στάσιον τῆς κόμης Ζαχλωροῦς*, ἧτις ἀπέχει τῶν Καλαβρῦτων μίαν σχεδὸν ὥραν σιδηροδρομικῶς. Ἀπέναντι δὲ βλέπει τις δασώδες ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, ὃπερ καλεῖται *Ἅγιος Ἡλίας*· ἀφοῦ δὲ ἀφήσῃ τοῦ λοιποῦ τὸν σιδηροδρόμον καὶ βαδίσῃ δι' ἀτραποῦ ἀνωφεροῦς καὶ ἑλικοειδοῦς ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν πρὸς τὸ ὄρος, ἄλλο θέμα καταπλήσει αὐτόν, ἢ **Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου**.

6. Ἡ μονὴ αὕτη φαίνεται μακρόθεν ὡς παμμεγέθης φωλεὰ σφηκῶν· διότι εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς προσόψεως αὐτοῦ τοῦ ἀποτόμου βράχου ἔχοντος ὕψος ἑκατὸν μέτρων, εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει φυσικὸν *σπήλαιον μέγα*, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία τῆς Μονῆς· τὸ σπή-

λαιον δὲ ἔχει ὕψος μὲν τριάκοντα μέτρων, πλάτος δὲ ἐξήκοντα μέτρων, καὶ βῆθος ὀριζόντιον τριάκοντα περίπου μέτρων. Ἐπὶ τῆς βάσεως δὲ ταύτης τοῦ βράχου ἔχει κτισθῆ ἡ Ἐκκλησία τῆς Μονῆς· ἐκεῖθεν δ' ἀρχονται καὶ τὰ πολυάριθμα καὶ πολυδαίδαλα κελλία τῶν μοναχῶν, ἐκτισμένα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, μέχρις ὕψους μεγάλου. Πλὴν τούτων, βλέπει τις ἐξώστας πολλούς, παράθυρα καὶ θύρας, κλίμακας καὶ οἰκίσκους πολλούς λιθίνους καὶ ξυλίνους, παντὸς σχήματος καὶ χρωματισμοῦ, ὁμοιάζοντας πρὸς παμμεγέθεις φωλεὰς χελιδόνων ἐπὶ τοῦ βράχου.

7. Τὸ Μοναστήριον τοῦτο, προπύργιον τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς δεσποτείας, εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλλάδος, κτισθὲν κατὰ τὸν δεῦτερον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὴν **Θεοτόκον**, τῆς ὁποίας σφύζεται ἐκεῖ μία τῶν εἰκόνων, τῆς ὁποίας ἱστορήσεν ὁ Εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς. Ἄλλοτε δὲ ἤκμαζε μέγਾਲος καὶ ἦτο πλουσιώτατον. Καὶ σήμερον δὲ εἶναι ἐν ἀκμῇ, ἀλλὰ μικροτέρα ἢ ἄλλοτε. Ἐχει δὲ πολλὰ κτήματα, μάλιστα σταφιδαμπέλους καὶ ἐλαιῶνας, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἡλίδος καὶ ἐν τῇ τῆς Αἰγιαλείας· ζῶσι δὲ νῦν ἐν αὐτῷ *ἰδιορρυθμῶς** καλόγηροι περὶ τοὺς 150, οἵτινες εἶναι λιαν φιλόξενοι. Ἡ Μονὴ δὲ αὕτη ἐδαπίνησε πάντοτε, ἵνα σπουδάσωσιν εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια πολυάριθμοι μοναχόπαιδες, οἵτινες διέπρεπον ἐπὶ αἰῶνας ὡς ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολίται· διαπρέπουσι δὲ καὶ σήμερον πολλοὶ τοιοῦτοι εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔξω αὐτῆς. Ὁ μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν **Γερμανὸς** καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἦσαν ἐκ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

73. Πρὸς τὸν Βασιλέα.

Καλὸ ἔς τοῦ Μάρτη τὰ πουλλά,
καλὸ ἔς τὰ χελιδόνια
μέσ' ἔς τὸ παλάτι τρέξατε
καὶ κτίσατε φωλεά·
φέρετε μας ἔς τῆς φτερούγαις σας
τὰ περασμένα χρόνια,
καὶ γλυκοκελαϊδῆσατε
ἔς τὸν ῥήγα Βασιληᾶ·

— « Σῆκω, καβάλλα τάλωρο
καὶ φόρ στέμμα,
» ποὺ φαίνεται σὰν μάρτυρος
ἀκάνθινο στεφάνι,
» ποὺ τὸ λευκὸ σου μέτωπο
τὸ πορφυρῶνει μ' αἷμα,
» καὶ τρέχει ποιητῆς λαὸς
μαζὶ του νὰ πεθάνῃ.

* Ἦτοι ἕκαστος μοναχὸς ζῆ ἰδιορρυθμῶς ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ, δαπανῶν δι' ἑαυτὸν καὶ τρώγων οὐχὶ κοίνοβιακῶς μετὰ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ὁ, τι καὶ ὡς ἀρέσκει αὐτῷ.

»Περνοῦν κορώναις λαμπεραῖς
ἔς τοῦ κόσμου τὸν ἀγῶνα,
»καὶ πέφτουν καὶ ξεραίνονται
τὰ καρπερὰ κλωνάρια·
»περηῆς καὶ σὺ μὲ τὴν φτωχὴν
κι' ἀκάνθινη κορώνα,
»κ' ἔληξες φνιτρῶνσιν Ἀθηῶν
κι' ἀπάνω σὲ λιθάρια.

»Τέτοιαις κορώναις ἴσ' ἀν' αὐταῖς
διαβαίνουν καὶ περνοῦν
»μ' ὄλο τὸ φεγγοβόλημα
Καισαρικῶν σαυφείρων·
»μὰ τὴν ἴδική σου, Βασιληᾶ,
παντοῦ τὴν προσκυνοῦν,
»γιατ' εἶναι φωτιστέφανος
Βασιλικῶν μαρτύρων».

Γ. Σουρῆς.

74. Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία.

Γνωρίζετε τὴν ξακουστή, τὴν εὔμορφη Ἀμαζόνα,
Ποῦναι γεμάτη οὐρανὸ καὶ κύματα γεμάτη ;
Πῶχει ἀτίμητο σταυρὸ ἔς τὴν κορυφὴν κορώνα,
Καὶ καρβαλλάρη ἀπάνω τῆς σὲ χιονισμένο ἄτι ; . . .
Γνωρίζετε τὴ δυνατὴ τῆς Λαύρας θυγατέρα,
Πῶχει νωνὰ τὴν Παναγιά, τὸν Γερμανὸ πατέρα ;

Ἑλληνικὴ σημαία 1) ξηρᾶς, 2) θαλάσσης.

Γνωρίζετε τὴν δροσερὴν τοῦ Ὑψηλάντου κόρη,
Τοῦ δούλου τὸ ξεσπάθωμα, τῆς νίκης τὸν ἀγέρα ;
Τὴν ἀστραπή, ποὺ ἀστραφετὸ σὲ κύματα καὶ ὄρη,
Καὶ τῶνεμο, ποὺ ἔβλεπεν ὁ Ῥήγας νύχτα ἴμερα ;
Γνωρίζετε τὸ γαλανὸ τῆς μάννας μας λημέρι,
Τοῦ Διακού τὸ βοβόλημα, τοῦ Μάρκου τὸ ξεφτέρει ;

Τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὴν ψυχὴν ἐπρόσμεναν ἔς τὸ στόμα
Τόσαις γενιαῖς, μέσ' ἔς τὴν νυχτιὰ τοῦ Γένους τὴ μεγάλη ;
Κ' ἐκαρτεροῦσαν μιὰν φορὰν νὰ ξαναἰδοῦν ἀκόμα,
Ἴσ' ἂν κείνον ποὺ ναυάγησε, κι' ἀπὸ τὸ περιγιάλι

Μ' ἐλπίδα καὶ μ' ἀπελπισιὰ κυττάει τὸ κῦμα πέρα,
Ἄν θὰ προβάλλῃ κατάσπρο πανάκι ἔς τὸν ἀέρα;

Ἄχ, ναί· τὴν καπετάνισσα τὴν πολεμοθρεμμένη,
Ἄουοι μαροῦτι ἐθύμασε ἔς ἀπάτητο θυμάρη,
Πῶχει στολὴ ἀπ' τοῦ ἐχθροῦ τὰ βόλια κεντημένη,
Τῆς Λαύρας τῆ βασιλίτσα, τοῦ Μάρτη τὸ λεοντάρι·
Ἄ, ποῖος δὲν ξεύρει ἀπὸ σᾶς τὴν μάννα τοῦ Μιαούλη,
Τὸ Μεσολλόγγι, τὴ Γραβιά, τὴν Τένεδο, τὸ Σοῦλι;

Τὴν ξέρετε! . . . Ἀκόμη χθὲς ὡσὰν ἀνεμοζάλη
Τὸ ἄπιστο ἴσχοτείνιασε κ' ἐπάτησε ἀστέρι,
Ἐκείνη ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἡ νίκη ἀπ' τὴν ἄλλη,
Καὶ τοῦ Κανάρη ἐφώτιζε τὸ δρόμο τους τὸ χέρι!
Ἡ λήθη, ἂν καμμιά φορὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τὴν παίρῃ,
Τὸ κῦμα καὶ ὁ οὐρανὸς ἔς τὴ μνήμη τὴνε φέρνει.

Σκέπασε, Μάννα, σκέπασε γαλανομμάτα κόρη.
Καθὼς ἐσκέπασες ἐμᾶς, καὶ τᾶλλα τὰ παιδιὰ σου.
Ῥοβόλα χῶραις καὶ χωριά καὶ θάλασσαις καὶ ὄρη,
Καὶ βάλε τα μέσ' ἔς τὴν πλατεῖα καὶ γαλανὴ σκιά σου . . .
Λυπήσου τόσα ὄρφανὰ ἀστέρια τοῦρανοῦ σου,
Καὶ μὲ τὸν ἴσκιο σκέπασε κ' ἐκεῖνα τοῦ σταυροῦ σου!!

Τόσοι χειμῶνες σκοτεινοὶ ἐπέρασαν καὶ χρόνια,
Τόσαις δλόμαυραις νυχταῖς, ἀφώτισταις ἡμέραις,
Τόσων καιρῶν ἐλυώσανε καταραμένα χιόνια,
Κ' ἡ σκλαβωμέναις σὲ ζητοῦν ἀκόμη θυγατέρες!
Μητρικιά ἔς αὐταῖς, μόνο ἔς ἐμᾶς ἐφάνηκες μητέρας.
Ἐλα κα' ἐδῶ, ἔλα κ' ἐδῶ, ἐλευθερίας ἀγέρα!

Ἄ, ναί· γαλάζιε οὐρανέ, τοῦ Ἁϊ-Γεώργη κάμπε
Πῶχεις χιονᾶτο σύννεφο τάλόγου σου τὸ χρῶμα,
Σὰν ἥλιος ἔς ὄλη σου τὴ γῆ καὶ τὰ πελάγη λάμπε·
Ἐχεις νὰ κάμης γαλαναῖς τόσαις μερικαῖς ἀκόμα.
Ἐλ', ἀσημένιε οὐρανέ, τῆς Λαύρας περιστέρι,
Φέρε κλωνάρι τῆς ἐληῆς καὶ ἐδῶ ἔς αὐτὰ τὰ μέρη!

Ἄχιλλεὺς Παράδοχος-

1. Ἄστέρι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν Τουρκίαν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΗΣ

Α'

1. Ἡ ἐλευθερία.

1. Οἱ γενναῖοι πρόγονοι ἡμῶν, καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι, εἶναι ὁ μόνος λαός, ὅστις πάντοτε ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ δὲ Ἑλλάς εἶναι ἡ χώρα, ἐν τῇ ὁποία κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύθη ἡ ἐλευθερία, καὶ διὰ ποταμῶν αἵματος ὑπεστηρίχθη. Διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλάς καλεῖται πατρίς τῆς ἐλευθερίας.

2. Δυστυχῶς ὁμως ξένοι λαοί, πολυαριθμότεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ στρατιωτικῶς ἰσχυρότεροι αὐτῶν, ὑπεδούλωσαν πρὸ αἰῶνων τὴν Ἑλλάδα, ὡς διδάσκει ἡ ἱστορία. Ἀλλὰ καὶ ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐλησμόνησαν τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατριδα. Ἀλλὰ πάντοτε εἶχον ὄνειρον θερμὸν τὴν ἐλευθερίαν.

3. Τελευταῖοι κατακτηταὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Τούρκοι. Κατὰ

* **Σημείωσις.** Διαλαμβάνω ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὀλίγα τινα ἐκ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Σημείωσις ἐστὶν ἡ Ἐπιτροπὴ Ἰπουργείων, ἐν τῇ προκηρύξει αὐτοῦ, ζητεῖ διὰ τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς Δ' τάξεως καὶ βιωφελεῖς γνώσεις. Ἀλλὰ τίνες βιωφελέστεραι γνώσεις καὶ συμφωνότεραι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νεωτέρου σχολείου τοῦ παρασκευάσαι πολίτας ἀγαθοῦς διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἢ αἱ γνώσεις ἐκεῖναι αἱ διδάσκουσαι πρὸ παντὸς τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου; Διὰ τοῦτο ἐν Εὐρώπῃ, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν Ἀμερικῇ, πολλὰ τοιαῦτα ἀναγνωστικὰ βιβλία ἐκδίδονται νῦν, ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τιθέμενα τὰς παντοδαπὰς πραγματογνωστικὰς ἢ διηγηματικὰς ἢ μυθοπλαστικὰς γνώσεις, μάλιστα διὰ τὰς ἀνωτέρας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τάξεις· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς ἐτολμήσαμεν νὰ καινοτομήσωμεν ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς Δ' τάξεως, περιλαβόντες ἐν τῷ Τρίτῳ Μέρει τῆς συγγραφῆς ταύτης τὰς στοιχειωδέστατας τῶν γνώσεων ἐκ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, τοῦ Διοικητικοῦ, τοῦ Ποινικοῦ καὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος Ἀστικοῦ, τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὧν πάντων ἔχει ἀνάγκη διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον καθ' ἐκάστην ὁ ὅπωςδὴποτε ἀρτίας μορφώσεως πολίτης.

τούτων επανεστάτησαν οἱ Ἕλληνες τῷ 1821, ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ ἐπταετῆ δὲ πόλεμον κατώρθωσαν νὰ ἐλευθερώσωσι μικρὸν μέρος τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἤτοι τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ὀλίγας ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τῷ δὲ 1864 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ τῷ 1881 ἠλευθερώθη ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου. Τῷ δὲ 1913 ἡ Μακεδονία, ἡ Ἡπειρος καὶ πολλοὶ σπονδαῖαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

4. Δυστυχῶς ὅμως ἡ **Θράκη** ^{**} μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ **Μικρὰ Ἀσία** μετὰ τὴν Σμύρνην, ἡ **Ἀλβανία** μετὰ τὴν Σκόδραν, καὶ ἀρκεταὶ Ἑλληνικαὶ νῆσοι μένουσιν ἀκόμη ὑπὸ ξένον ζυγόν.

5. Ὁ πατριωτισμὸς ὅμως ἡμῶν τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων δὲν μᾶς ἀφίνει ποτὲ ἡσύχους, ἀλλὰ πάντοτε φροντίζομεν καὶ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἵνα καὶ ἐκεῖνοι ἀποκτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Πάντοτε δὲ ἐπιτυγχάνομεν βαθμηδὸν ὠφέλιμόν τι ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀγαπῶσι πολὺ ὡς ἀδελφοὶ καὶ με δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς περιμένουσι νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα*.

6. Ἀλλὰ τί εἶναι ἡ ἐλευθερία αὕτη, διὰ τὴν ὁποῖαν τόσον ἀγωνιζόμεθα; Τί δὲ διαφέρει τῆς δουλείας;

7. Ἐν πρώτοις δουλεία εἶναι νὰ δουλεύῃς ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς ξένον κατακτητὴν, χωρὶς νὰ τολμᾷς νὰ εἴπῃς τὸ ὄνομά σου καὶ χωρὶς νὰ δοῖς οὔτε τὴν ζωὴν σου καὶ τὴν ζωὴν τῶν τέκνων σου, οὔτε τὴν τιμὴν σου καὶ τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας σου, οὔτε τὴν περιουσίαν σου, οὔτε τοὺς τάφους τῶν προγόνων σου, οὔτε τοὺς ναοὺς τῆς θρησκείας σου. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα τὰ θεῖα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐδώρησεν εἰς τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, τὰ ἐξαιροῦται ὁ κατακτητὴς, ὁ ἐχθρὸς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐλευθερία εἶναι ποθητὴ, καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ χύνουσι τὸ αἷμά των, διὰ νὰ ἀποκτήσωσιν αὐτήν.

8. Τί δὲ εἶναι ἐλευθερία;

— «Πῶς δύναμαι νὰ λέγωμαι ἐλεύθερος, ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ κακός

Σημ. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν στοιχειωδῶς τὰ ἀνωτέρω, διότι τὸ θέμα τοῦ πατριωτισμοῦ εἶναι ἀνεξάντλητον, αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν ὄνείρων τοῦ Ἑλλήνος πολίτου. Μή τις λοιπὸν κακίστη μετὰ τὴν καλλιλογίαν μου τάτην. Ἄλλως δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχολ. ἔτους, ὅτε ἀναγινώσκει ὁ μαθητὴς τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου ῥηθέντα, μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν αὐτοῦ, ὅτε θὰ ἀναγνώσῃ τὰ ὡς γραφόμενα, μεσολαβοῦσι πολλοὶ μῆνες, ὅστινες εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀποσοβήσωσιν ἐνδεχόμενον κόρον τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ.

» τις ἄνθρωπος, ἀφοῦ δὲν δύναμαι νὰ εἰσέρχωμαι ἐλευθέρως εἰς τὸν
» κῆπον τοῦ ἄλλου ; ἀφοῦ δὲν δύναμαι ἐλευθέρως νὰ ἀναβαίνω εἰς
» τὰ δένδρα αὐτοῦ ; ἀφοῦ δὲν δύναμαι ἐλευθέρως νὰ φωνάζω εἰς τὰς
» ὁδοὺς καὶ εἰς τοὺς περιπάτους ; ἀφοῦ τέλος πάντων δὲν δύναμαι
» νὰ πράττω ἐλευθέρως πᾶν ὅ,τι θέλω ;

Πρὸς τοῦτον δὲ ἀπήντησεν εἰς δικαστῆς, ὅστις ἔτυχε νὰ ἀκούῃ
τοὺς λόγους τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου·

— « **Ἐλευθερία**, κύριε, δὲν εἶναι νὰ ἐνοχλῆς καὶ νὰ βλάπτῃς
» τοὺς ἄλλους. Διότι καὶ αὐτοὶ ἔχουσι τὴν ἰδικήν των ἐλευθερίαν, ἢ
» ὅποια δὲν σοι δίδει τὸ δικαίωμα νὰ κάμνῃς ὅ,τι ἀνθέλῃς σύ. Εἶσαι
» ἐλευθερὸς νὰ πράττῃς μόνον ὅ,τι δὲν βλάπτει τοὺς ἄλλους· ἢ δὲ
» ἰδική σου ἐλευθερία δὲν πρέπει νὰ παραβλάπτῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν
» ἄλλων ἀνθρώπων. Τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας ἐκάστου φθάνουσι μόνον
» ἕως ἐκεῖ, ὅπου δὲν προσβάλλονται τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἐλευθερία
» τοῦ ἄλλου. Παραδείγματος χάριν δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ εἰσ-
» ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ φωνάξῃ, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι προσεύχονται.
» Δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ περιέρχεται τὰς ὁδοὺς τὴν νύκτα ἤδων,
» ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι κοιμῶνται. Δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ ἐνοχλῇ τοὺς
» συμμαθητὰς του ἐν τῷ σχολείῳ. Δὲν ἔχει τις τὸ δικαίωμα νὰ εἰσ-
» ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἐξ αὐτῆς, ὅ,τι θὰ
» τῷ ἦτο ἀρεστόν. Διότι, ταῦτα πράττων, θὰ ἐβλάπτῃ τὴν ἐλευθερίαν
» τῶν ἄλλων. Διὰ νὰ εἶναι λοιπὸν ἐξησφαλισμένη ἡ ἐλευθερία ἐκά-
» στον, ἐτέθη ὁ **νόμος**, ὅστις ὀρίζει τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθή-
» κοντα ἐκάστου πολίτου ».

9. Τούτους τοὺς σοφοὺς λόγους εἶπεν ὁ δικαστῆς εἰς τὸν κακὸν
ἄνθρωπον· ἐκεῖνος δὲ μετέβαλε γνώμην καὶ ἐνόησεν, ὅτι οἱ πρόγο-
νοι ἡμῶν ἔχουσαν τὸ αἷμά των διὰ τὴν ἐλευθερίαν, οὐχὶ διὰ νὰ κάμνῃ
σήμερον ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὅ,τι ἀνθέλῃ, ἀλλὰ μόνον ὅ,τι εἶναι ἀρε-
στὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς ὅλους.

9. Πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἄγιον καὶ παντοκράτορ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας,
Ὁ Θεός, ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς δημιουργίας,
Σ' ἐνεφύσησεν ὡς αὔραν εἰς τὴν κτίσιν ζωογόνον,
Καὶ σὲ εἶπε· Πνέε μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων·
Εἶφος σου τὸν λόγον ἔχεις, κεραυνόν σου τὴν ἰδέαν.
Στρατιώτας σου τὰ ἔθνη καὶ τὴν ἰριδα σημαίαν.

Μᾶς φωτίζεις, μᾶς θερμαίνεις,
Καὶ τὸν νοερόν σὺ στρέφεις ἄξονα τῆς οἰκουμένης.

Ἄλέξανδρος Σοῦτσος.

3. Ὁ Νόμος.

1. Ὁ **Ἕλλην πολίτης**, διὰ τὰ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν Πατρίδα, εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς ὅλην τὴν Κοινωνίαν, εἶναι ἀνάγκη τὰ γνωρίζῃ καλῶς τί πρέπει τὰ πράττειν, καὶ τί τὰ μὴ πράττειν, τί δὲ ὀφείλουσι τὰ πράττωσιν οἱ ἄλλοι πολῖται πρὸς αὐτόν. Δηλαδή πρέπει ἕκαστος τὰ γνωρίζῃ καλῶς τίνα εἶναι τὰ **καθήκοντα**, τίνα δὲ τὰ **δικαιώματα** αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐκτελεῖν μὲν τὰ καθήκοντά του, τὰ προστατεύειν δὲ τὰ δικαιώματά του. Τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα διδάσκει τὸν πολίτην ὁ **νόμος**.

2. Εἶπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι συνοικίσαντες πόλιν ἔχομεν χρεῖαν **νόμων**, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλουσι τὰ ὑποτάσσωνται πάντες οἱ πολῖται (§ 1, 18).

3. Οἱ **νόμοι**, ἀποδίδουσι δικαιοσύνην εἰς ἕνα ἕκαστον. Ὅταν δὲ βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη εἰς χώραν τινά, ἐκεῖ εὐδαιμονοῦσι τότε οἱ πολῖται, ζῶντες ἐν ἀρετῇ. **Δικαιοσύνη** δὲ εἶναι συλλήβδην *πᾶσα ἀρετή*.*

4. Κατὰ ταῦτα ὁ **νόμος** κανονίζει καὶ προστατεύει τὰ δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων, ἐξασφαλίζει δὲ τὴν *ζωὴν*, τὴν *τιμὴν* καὶ τὴν *περιοσίαν* ἑκάστου ἀτόμου. Ὁ νόμος δὲ πρέπει τὰ εἶναι κοινὸς εἰς πάντας τοὺς κατοικοῦντας χώρας τινός· πάντες δὲ οὗτοι πρέπει τὰ εἶναι **ἴσοι** ἐνώπιον τοῦ νόμου.

5. Διὰ τοῦ νόμου γνωρίζῃ καλῶς ἕκαστος τὰ **δικαιώματα** καὶ τὰ **καθήκοντα** ἑαυτοῦ ἀπέναντι τῆς πολιτείας, δηλαδή ποίας *αξιώσεις* καὶ ποίας *ὕποχρεώσεις* δύναται τὰ ἔχειν.

6. Ἐκαστος πολίτης ἔχει καθήκον πατριωτικὸν τὰ ὑπακούειν εἰς τὸν νόμον τυφλοῖς ὄμμασιν. Ὅλοι δὲ οἱ νόμοι εὐρίσκονται γεγραμμένοι εἰς βιβλία εἰδικά, χρήσιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιά εἰς τοὺς *νομικούς*, ἧτοι δικηγόρους, δικαστὰς καὶ ἄλλους ὑπαλλήλους. Τοὺς νόμους θέτει ἡ Βουλὴ, οἱ βουλευταί.

7. Συχνάκις γίνονται νέοι νόμοι ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ἄλλοι πάλιν τροποποιοῦνται. Ἄλλοι ὁμως μένουσιν ἀμετάβλητοι ἐπὶ δεκαετηρίδας καὶ ἐπὶ αἰῶνας.

Τὸ Συνταγματικὸν πολίτευμα.

Ἐκαστον Βασιλεῖον ἢ Κράτος κυβερνᾶται συμφώνως πρὸς ὀρισμένους νόμους ἰδίους. Τινὲς ἐκ τῶν νόμων τούτων εἶναι θεμελιώδεις, δυσκολώτατα δὲ καὶ κατὰ ἔτη μακρὰ ὁ λαὸς μεταβάλλει αὐτούς. Οἱ θεμελιώδεις οὗτοι νόμοι παντὸς Κράτους καλοῦνται **πολίτευμα**.

* Κατὰ τὴν Πλάτωνος Πολιτείαν.

2. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος λέγεται **συνταγματικὴ μοναρχία**. Συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὴν ὑπάρχει **εἰς μονάρχης**, ὅστις λέγεται **Βασιλεὺς, μία Κυβέρνησις καὶ μία Βουλὴ**.

3. Ἡ *Βουλὴ* ἀποτελεῖται σήμερον ἐξ ἑκατὸν ογδοήκοντα τεσσαρῶν βουλευτῶν καὶ ψηφίζει τοὺς νόμους. Ὁ δὲ *Βασιλεὺς* ἐπικυροῖ αὐτοὺς διὰ τῆς ὑπογραφῆς του (ἢ ἀρνεῖται τὴν ἐπικύρωσιν, ἐὰν θέλῃ τοῦτο εἶναι βασιλικὸν δικαίωμα του). Ἡ δὲ *Κυβέρνησις*, ἀποτελούμενη ἐξ ἑπτὰ Ὑπουργῶν, ἐκτελεῖ μετὰ τοῦ Βασιλέως τοὺς νόμους, τοὺς ψηφισθέντας ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ ἐπικυρωθέντας ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Καὶ οἱ μὲν Ὑπουργοὶ εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι ἀπέναντι τοῦ λαοῦ διὰ πᾶσαν πράξιν ἢ παράλειψιν ἐπιζήμιον, εἴτε ἴδιαν ἑαυτῶν εἴτε τοῦ Βασιλέως, ὁ δὲ Βασιλεὺς εἶναι ἐντελῶς ἀνεύθυνος. Τοιοῦτοτρόπως ὀρίζει ταῦτα τὸ *Σύνταγμα* ἡμῶν.

~~~~~

* 5. Ἱστορία τοῦ πολιτεύματος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

1. **Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος** ὀνομάζεται ὁ κυριώτατος καὶ θεμελιωδέστατος νόμος τῆς *Ἑλληνικῆς Πολιτείας*.

2. Μετὰ τὸν ἑπταετῆ πόλεμον τῶν προγόνων ἡμῶν, κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἑλλὰς ὡς Βασιλείον ἀνεξάρτητον. Ἔως νὰ ἐκλεχθῇ δὲ *Βασιλεὺς* αὐτῆς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, διορίσθη *Κυβερνήτης* ὁ μέγας ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληὴν καὶ σοφὸς ἀνὴρ *Ἰωάννης Καποδίστριας*, ὅστις ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας περίπου μῆνας, ἤτοι ἀπὸ τῆς 6 Ἰανουαρίου 1828 μέχρι τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅτε δυστυχῶς ἐδολοφονήθη ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ *Καποδίστριας* ἐκυβέρνησα τὴν χώραν πολὺ καλῶς καὶ πολὺ σοφῶς.

3. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Καποδιστρίου* ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα *ἀντιβασιλεία* ἤδη πέντε (κυρίως εἰπεῖν τρεῖς, διότι τρεῖς ἦσαν οἱ δρωῖντες) ἄνδρες ἐκ Βαυαρίας, ἕως ὅτου ὁ διωρισμένος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων βασιλεὺς **Όθων**, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, ἐνηλικιώθη καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν βασιλείαν τὴν 20 Μαΐου 1835.

4. Πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἦτο, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὸ **Ναύπλιον**. Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1834 μετηνέχθη ἡ πρωτεύουσα ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου

* Ἡ § αὕτη δύναται καὶ νὰ παραλειθῇ, κατὰ τὴν γνώμην τῶν κ. Κριτῶν. Ὡσαύτως πᾶσαι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐν τοῖς ἐφεξῆς σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου. Ὡστε οἱ κ. διδάσκαλοι δύνανται νὰ παραλείπωσιν αὐτάς, ἂν θέλωσιν. Ἡμεῖς ὅμως δημοσιεύομεν αὐτάς ἐν τῷ κειμένῳ χάριν τῆς ἀριότητος τοῦ ἔργου.

εἰς Ἀθήνας*. Μετὰ πέντε δὲ καὶ ἡμισυν περίπου μηνας, ἦτοι τὴν 20 Μαΐου 1835, ὡς εἶπομεν, ὁ Ὀθων ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Ἀθήναις.

5. Ὁ Ὀθων, ἔχων περὶ ἑαυτὸν Βαυαρὸς ὑπασπιστὰς καὶ ὑπαλλήλους, ἐκυβέρνησα μετ' ἄκρατον μοναρχικὸν πολιτεύμα, ἐνταφιάσας τὰς ἕως τότε ἐπικρατούσας ἐν Ἑλλάδι πολιτικὰς ἐλευθερίας. Τὸ τοιοῦτον δυσηρέσκει τοὺς Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο ἐν Ἀθήναις ἔγεινεν ἐπανάστασις τὴν νύκτα τῆς 2—3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ ἱππικοῦ Δημητρίου Καλλέργη. Ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐξηνάγκασε τὸν Βασιλέα Ὀθωνα νὰ διατάξῃ τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

6. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ^{***}συνεκροτήθη καὶ ἤρχισε τὰς ἐργασίας τῆς τὴν 8 Νοεμβρίου 1843, ἐπεράτωσε δὲ αὐτὰς τὴν 18 Μαρτίου 1844, ψηφίσασα τὸ πρῶτον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀπεπέμφθησαν οἱ Βαυαροὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος (πλὴν τοῦ βασιλέως). Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δ' ἐκείνη ὀνομάζεται *πρώτη*.

7. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Ἑλλάς ἔμμενεν εὐχαριστημένη ἐκ τοῦ *Συνταγματικοῦ* τούτου *Πολιτεύματος*. Κατόπιν ὅμως ἤρχισαν νὰ σχηματίζωνται πολιτικὰ κόμματα καὶ φατρίαι, τὸ δὲ χεῖριστον ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἐπενέβαινεν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, κατῶρθον δὲ νὰ ἐκλέγῃ βουλευτὰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἤθελε, καὶ οὕτω ἔκαμνε πάλιν μοναρχικῶς καὶ ἀπολυταρχικῶς ὅ, τι αὐτὸς μόνος ἤθελεν.

8. Ἐνεκα τούτου ἐγεννῶντο δυσαρέσκεια καὶ στάσεις ὑπὸ τῶν μὴ ὄντων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ἀποτέλεσμα δὲ τῶν δυσαρεσκειῶν καὶ στάσεων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ὀθωνος τῷ 1862 καὶ ἡ ἐπανάστασις κατ' αὐτοῦ ἐν Ναυπλίῳ, Ἀκαρνανίᾳ, Ἀχαΐᾳ, Ἡλιδί καὶ Κορινθίᾳ, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις ὑφ' ἅπαντος τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ.

9. Ὁ βασιλεὺς Ὀθων καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοῦ 1862 εἶχον ἀπέλθει εἰς περιοδείαν [redacted] ἐν τὴν Πελοπόννησον, ἵνα περιπρηθῶσιν οὕτω τὸν λαόν. Ἀλλ' ὡς ἔμαθον τὴν τότε γενομένην ἐπανάστασιν τῆς Ἀκαρνανίας, ἔσπευσαν ἐκ Καλαμῶν νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς Ἀθήνας. Φθάσαντες δὲ μετ' ὁ πλοῖόν των εἰς Πειραιᾶ, ἔλαβον γνῶσιν πάντων τῶν συμβαινόντων καὶ ἐπέισθησαν ὅτι τὰ πράγματα ἦτο ἀδύνατον νὰ μεταβληθῶσι· τότε δέ, χωρὶς διόλου νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, μετέβησαν διὰ λέμβου περίλυποι ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πλοίου εἰς ἀγγλικόν, ὁμοῦν ἐν Πειραιεὶ καὶ ὀνομαζόμενον «*Σκύλλαν*». Ἡ πικρὰ ἐκείνη ἡμέρα ἦτο ἡ 10 Ὀκτωβρίου τοῦ 1862. Ἀπέπλευσαν δὲ εἰς Ἐνετίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μόναχον τῆς

* Κυρίως εἰπεῖν τὴν 1 Ἰανουαρίου 1835 ὀριστικῶς καὶ ἀκριβῶς.

Βαυαρίας. Ἐκεῖθεν δὲ ἀπεσφύθησαν εἰς Βαυβέργην τῆς Βαυαρίας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ Ὄθων τὴν 14 Ἰουλίου 1867· εἶχε δὲ γεννηθῆ τὴν 20 Μαΐου τοῦ 1815, ἔζησε δὲ ἔτη 52 περίπου. Ἐκεῖ ἐν Βαυβέργῃ ἀπέθανε μονήρης τῷ 1875 καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν, θρηνοῦσα τὸν προσφιλέστατον σύζυγόν της Ὄθωνα, τὸν ὁποῖον ἠγάπα μέγχι λατρείας, καὶ μὴ λησμονοῦσα τὴν Ἑλλάδα. Διότι καὶ ἐκεῖνη καὶ ὁ Ὄθων ἠγάπησαν πολὺ αὐτήν. Ἄλλ' ἐξ ἀτυχῶν περιστάσεων καὶ ἐκ τῆς ἐπιμόνου ἀπολυταρχίας των ἐξωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

10. Ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ πλέον, ἦτοι ἀπὸ τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862 μέχρι τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1863, ὅτε ὠρκίσθη ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἐπεκράτει μεγάλη ταραχὴ καὶ ἀκαταστασία ἐν Ἑλλάδι.

11. **Γεώργιος ὁ Α΄**, ὅστις τέως ἐβασίλευε τῶν Ἑλλήνων, εἶχε γεννηθῆ τὴν 13 (π) ἢ 25 (ν) Δεκεμβρίου τοῦ 1845 ἐν Δανίᾳ καὶ ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ Θ', πρό τινων ἐτῶν ἀποθανόντος βασιλέως τῆς Δανίας. Ἡ Β' Ἐθνοσυνέλευσις ἐν Ἀθήναις ἀνεκίρηνεν αὐτὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων τὴν 18 Μαρτίου 1863, μετὰ 7 δὲ μῆνας κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ὠρκίσθη τὴν 19 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, κηρυχθεὶς ἐνῆλιξ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν.

12. Μόλις ἦλθεν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ἡ δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις συνεζήτησε καὶ ἐψήφισε μέχρι τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1864 *Νέον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*, τὸ ὁποῖον ἐπεκυρώθη διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως καὶ ἰσχύει μέχρι τῆς σήμερον τὴν δεκάτην ἕκτην Νοεμβρίου 1864, ἐν ἐπισημῷ τελετῇ, ὠρκίσθη ὁ Βασιλεὺς ἐνώπιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως νὰ φυλάττῃ πιστῶς τὸ «*Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*». Τὸ δεύτερον τοῦτο Σύνταγμα ἐν ὀλίγοις διαφέρει τοῦ πρώτου Συντάγματος. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν κατηρτίσθη τὸ *Συνταγματικὸν πολίτευμα* τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον αὐτὴ κυβερνᾶται μέχρις τῆς σήμερον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοῦ ὡς **Κράτος ἐλεύθερον**.

13. Ἐγένετο καὶ τρίτον Σύνταγμα τῷ 1911 τὸ ὁποῖον διαφέρει ἐν ὀλίγοις τοῦ Α' καὶ Β' Συντάγματος.

---

* Ἀπαραιτήτους ἔκριναν ἐν τῷ Τρίτῳ τούτῳ Μέρει ἱστορικὰς τινὰς γνώσεις περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἃς δὲν εὕρισκεν μὲν ὁ μαθητὴς ἐν ταῖς ἐν χρήσει περιληπτικωτάταις ἱστορίαις τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἀναχρῆτῶς δὲ καὶ πλημμελῶς γινώσκουσιν οἱ πολῖται, ὅπερ εἶναι ἐντροπὴ δι' Ἑλλήνας. Τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1910 συνῆλθε *τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις* πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν δευτερευουσῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον, ἀποπερατωθέν, ἐδημοσιεύθη τὴν 1 Ἰουνίου 1911 καὶ ἰσχύει νῦν.

6. Τὸ Σύνταγμα εἶναι ἡ βᾶσις πάντων τῶν νόμων τοῦ Κράτους.

1. Ὁμιλήσαμεν περὶ πρώτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῷ 1842 καὶ περὶ δευτέρας Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῷ 1864, αἵτινες ἐψήφισαν τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐγένετο καὶ τρίτη τῷ 1910. — Τί εἶναι Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἢ Ἐθνοσυνέλευσις καὶ ποίαν δύναμιν ἔχει ;

2. Τὸ Σύνταγμα εἶναι ἓκ τῶν νόμων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν μεταβάλλονται εὐκόλως, ἀλλ' ἰσχύουσιν ἐπὶ δεκαετηρίδας καὶ ἑκατονταετηρίδας. Μόνον δὲ Ἐθνοσυνέλευσις, ὅπως ἐψήφισεν αὐτό, δύναται καὶ νὰ ἀναθεωρήσῃ αὐτό. Ἄλλὰ πῶς καὶ πότε ;

3. Ἐν πρώτοις ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἢ Ἐθνοσυνέλευσις εἶναι ἕκτακτον Νομοθετικὸν Σῶμα, δηλαδὴ εἶναι ἕκτακτος Βουλὴ, αποτελούμενη ἓκ διπλασίου τοῦ συνήθους καὶ τακτικοῦ ἀριθμοῦ βουλευτῶν.

4. Διὰ τὴν ἐκλεχθῆ δὲ διπλάσιος ἀριθμὸς βουλευτῶν πρὸς ἔθνοσυνέλευσιν, ὑπάρχουσι δύοἕκτακτοι τρόποι. Ὁ **πρῶτος** τρόπος εἶναι νὰ ἐξεργηθῇ εἰς ἐπανάστασιν ὁ λαός, τὸ **Ἔθνος**, καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διορίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως *προσωρινὴ Κυβέρνησις*, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ἐκλογὰς διπλασίου ἀριθμοῦ βουλευτῶν. Οὗτοι δέ, συνερχόμενοι τότε εἰς Βουλὴν, ἀναθεωροῦσι καὶ τροποποιοῦσιν εἴτε ὅλον τὸ Σύνταγμα¹ εἴτε τινὰς μόνον τῶν διατάξεων αὐτοῦ², συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξέλεξε τοὺς βουλευτὰς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰς ἐντολάς του. Τοῦ λοιποῦ μένει ἀμετάβλητον τὸ Σύνταγμα τοῦτο, ἕως ἂν ἄλλη Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐκλεχθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἐντολήν νὰ τροποποιήσῃ αὐτό. Οὗτος εἶναι ὁ **πρῶτος** τρόπος **συγκλήσεως Ἐθνοσυνελεύσεως**, ὁ δι' ἐπαναστάσεως τοῦ λαοῦ.

*
**

5. Ὁ **δεύτερος** τρόπος ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καὶ εἶναι ὁ ἑξῆς· ἐὰν ἡ τακτικὴ Βουλὴ κατὰ δύο συνεχεῖς βουλευτικὰς περιόδους, διὰ τῶν τριῶν τεταρτῶν τῶν ψήφων τοῦ ὅλου αὐτῆς ἀριθμοῦ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρησιν διὰ πράξεως ἐδικῆς, ὀριζούσης τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Ἀποῦ οὕτω ἀποφασισθῇ ἡ ἀναθεώρησις, διαλύεται ἡ ὑπάρχουσα Βουλὴ καὶ συγκαλεῖται **νέα**, συγκειμένη ἓκ διπλασίου ἀριθμοῦ βουλευτῶν, ἧτις ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι τὸ Σύνταγμα δυσκόλως καὶ ἐκτάκτως δύναται νὰ ἀναθεωρηθῇ καὶ τροποποιηθῇ· εἶναι δὲ νόμος θεμελιώδης καὶ ἡ βᾶσις πάντων τῶν λοιπῶν νόμων τοῦ Κράτους.

1. *Συντακτικὴ ἢ Διπλῆ Βουλὴ.* 2. *Ἀναθεωρητικὴ ἢ Διπλῆ Βουλὴ.*

7. Αἱ κύρια διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

1. Τὸ Σύνταγμα ὁρίζει τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ Βασιλέως. Ἐπι δὲ ὁρίζει τὸ πῶς συγκροτεῖται ἡ Βουλὴ, ἣτις νομοθετεῖ τὸ πῶς ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐκτελοῦσι τοὺς νόμους, τοὺς ψηφισθέντας ὑπὸ τῆς Βουλῆς· τὸ πῶς διορίζονται οἱ δικασταί, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη· τὸ πῶς ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ αἱ Δημοτικαὶ ἢ Κοινοτικαὶ Ἀρχαί, ὑπὸ τῶν ὁποίων διοικοῦνται οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες.

2. **Περὶ θρησκείας.** — Τὸ Σύνταγμα ὁρίζει, ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη θρησκεία εἶναι μόνον ἀνεκτὴ.

3. **Ἰσότης.** — Τὸ Σύνταγμα ὁρίζει, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου· μόνον δὲ πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὄλας τὰς δημοσίας λειτουργίας ὡς ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους.

* *

4. **Περὶ φόρων.** — Τὸ Κράτος, διὰ νὰ μισθοδοτῇ τοὺς ὑπαλλήλους του, τὸν στρατόν, τὸν Βασιλέα, ἐξασφαλίζον εἰς τοὺς πολίτας τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἔχει ἀνάγκην χρημάτων. Τὰ χρήματα ταῦτα συνάγουσιν οἱ Ταμίαι, οἱ Εἰσπράκτορες καὶ οἱ Τελῶναι ἐκ τῶν φόρων, τοὺς ὁποίους πληρώνουσι οἱ πολῖται, οἵτινες διὰ τοῦτο ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῶσι παρὰ τῶν διαφόρων ὑπαλλήλων νὰ εἶναι τίμοι καὶ πρόθυμοι εἰς τὰ καθήκοντά των. Αἱ ἐκ τῶν φόρων πρόσοδοι τοῦ Κράτους εἶναι κατ' ἔτος 125 περίπου ἑκατομμύρια· τὰ δὲ ἔξοδα αὐτοῦ εἶναι ἄλλα τόσα. Τὸ Σύνταγμα λέγει περὶ φόρων, ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἀδιακρίτως συνεισφέρουσιν εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῆς περιουσίας των· οὐδεὶς δὲ φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται, ἐὰν προηγουμένως δὲν ψηφισθῇ παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως*.

* *

5. **Περὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας.** Τὸ Σύνταγμα ὁρίζει, ὅτι ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐκάστου ἀτόμου εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται εἰ μὴ πρῶτον, ὅταν συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλημάτων, καὶ δεύτερον, ὅταν ὑπάρχη κατ' αὐτοῦ ἐκδεδομένον ἔνταλμα συλλήψεως, τὸ ὁποῖον ὅμως πρέπει νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως· ἐντὸς δὲ τριῶν ἡμερῶν ὀφείλει ὁ ἀνακριτὴς νὰ φυλακίσῃ ὀριστικῶς τὸν συλληφθέντα, ἂν ἀποδεικνύεται ἐγκληματίας, ἄλλως ἀπολύεται οὗτος αὐτοδικαίως.

* Σημ. Κατωτέρω, ἐν τοῖς περὶ διοικήσεως, ποιούμεθα αὐτῆς εἰδικὸν λόγον περὶ φόρων.

6. **Οὐδεμία ποινὴ** ἐπιβάλλεται εἰς οὐδένα ἄνευ νόμου, ὀρί-
ζοντος προηγουμένως αὐτήν.

7. Οἱ **Ἕλληνες** ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ **συνέρχωνται** ἡσύ-
χως καὶ ἀόπλως, νὰ συσκέπτονται δὲ καὶ συζητῶσι περὶ τῶν δημο-
σίων ὑποθέσεων. Τότε δὲ μόνον ἐμποδίζονται, ὅταν ἐπίκειται κίν-
δυνος νὰ διαταραχθῇ ἡ δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια.

8. **Ἡ κατοικία** ἐκάστου εἶναι ἄσυλον ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον.
Οὐδεμία δὲ κατ' οἶκον ἔρευνα ἐκτελεῖται, εἰ μὴ ἐκτάκτως, ὅταν καὶ
ὅπως ὁ νόμος διατάσσει.

9. **Περὶ τύπου.**— Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ ἔκδοσις δὲ
ἐφημερίδων ἐπιτρέπεται εἰς μόνον πολίτας Ἕλληνας. Ἐκαστος δύ-
ναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς
στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ σεβόμενος
Θρησκείαν καὶ Βασιλείαν.

10. **Ἡ ἐκπαίδευσις.**— Ἡ ἐκπαίδευσις παρέχεται δαπάνῃ τοῦ
Κράτους. Ἐκαστος δ' ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συσταίῃ ἐκπαιδευτικὰ
καταστήματα, συμμορφούμενος πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

11. **Περὶ ἰδιοκτησίας.**— Οὐδεὶς στερεῖται τῆς κινητῆς ἢ ἀκι-
νήτου ἰδιοκτησίας του. Ἐξαιρέσεις ὑπάρχει δὲ δημοσίαν ὠφέλειαν
προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει· πάν-
τοτε δὲ πρέπει νὰ προηγήται ἀποζημίωσις πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην.

12. **Περὶ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν.**— Τὸ ἀπόρητον
τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Ὁ ἀποσφραγίζων
ἐπιστολὴν ξένην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ ξένα ἀπόρητα, τιμωρεῖται ὑπὸ
τοῦ Ποινικοῦ Νόμου μὲ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν μέχρι δύο ἐτῶν.

13. **Νομοθετικὴ ἐργασία.**— Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνερ-
γεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς. Τὸ δικαίωμα τῆς προ-
τάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τοὺς βουλευτὰς καὶ
τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνασκει τοῦτο διὰ τῶν Ὑπουργῶν του.

14. **Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία.**— Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, δη-
λαδὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τῶν ψηφισθέντων ὑπὸ τῆς Βουλῆς,
ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα· ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν Ὑπουργῶν, τοὺς ὁ-
ποίους αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς διορίζει. Τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι
ἀνεύθυνον καὶ ἀπαραβίαστον· οἱ δὲ Ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυ-
νοι διὰ πᾶσαν παράνομον πράξιν εἴτε ἐαυτῶν εἴτε τοῦ Βασιλέως.

15. **Δικαστικὴ ἐξουσία.**— Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται
διὰ τῶν *Δικαστηρίων*· ἡ δικαιοσύνη δὲ ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν ἰσο-
βίων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Βασιλέως· αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφάσεις
ἀπαγγέλλονται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ δικαστηρίου καὶ ἐκτε-
λοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

16. **Οἱ Ὑπουργοί** — Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς αὐτοῦ. Οὐδεμία δὲ πρᾶξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει οὐδ' ἐκτελεῖται, ἂν δὲν εἶναι ὑπογεγραμμένη καὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ· ὁ Ὑπουργὸς δὲ διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος. Οὐδεὶς ἐκ τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ Ὑπουργός.

17. **Ὁ Βασιλεὺς**. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους· ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων· κηρύττει πόλεμον· συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας· ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς βαθμοὺς· διορίζει καὶ παύει ἐκ τῶν δημοσίων θέσεων τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, πλὴν τῶν ἰσοβίων· ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα Β. Διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων· ἐπικυροῖ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τοὺς νόμους καὶ δημοσιεύονται οὗτοι ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως· συγκαλεῖ τακτικῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν Βουλὴν τὴν 1 Ὀκτωβρίου, ἐκτάκτως δὲ ὡσάκις τὸ κρίνει εὐλόγον, διαλύει δὲ αὐτὴν ὡσάκις κρίνει ἀναγκαῖον· ἀπονέμει βασιλικὴν χάριν εἰς καταδίκους· ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα εἰς τοὺς ἀξίους τιμῆς πολίτας ἢ ὑπαλλήλους· κόπτει νομίσματα. Ταῦτα καὶ οὐδὲν πλεόν.

18. **Ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου**. — Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως κατὰ τᾶξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων τέκνων. Ὁ Κωνσταντῖνος ΙΒ' (δωδέκατος) ἐγεννήθη τῇ 21 Ἰουλίου 1868, ἀνηγαρεύθη δὲ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος τῇ 3 Μαρτίου 1913, καὶ λαμβάνει ἑτησίαν χορηγίαν δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν. Διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου εἶναι ὁ υἱὸς αὐτοῦ **Γεώργιος**, ὅστις ἐγεννήθη ὑπὸ τῆς βασιλείσης Σοφίας τῷ 1890.

19. **Ἀντιβασιλεία**. — Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἀποδημήσῃ εἰς ξένην χώραν ἢ νοσήσῃ, ἡ Βουλὴ διορίζει Ἀντιβασιλέα συνήθως τὸν Διάδοχον. Δύναται ὅμως καὶ αὐτὸ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ διαχειρισθῇ ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως ὀλόκληρον τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐξουσίαν, ἐξαιρέσει ὥρισμένων μεγάλων πράξεων, οἷον συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, διορισμοῦ ἢ παύσεως Ὑπουργοῦ, κηρύξεως πολέμου, ἀπονομῆς παρασῆμων, διορισμοῦ πρεσβευτῶν καὶ ἄλλων τινῶν πράξεων.

20. **Ἐκλογὴ Δημοτικῶν ἀρχῶν**. — Ἡ ἐκλογὴ τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν, ἧτοι Δημάρχου, Παρέδρων καὶ Συμβούλων, γίνεται ἀνὰ τετραετίαν δι' ἀμέσου (αὐτοπροσώπου), καθολικῆς καὶ μυστικῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας τῶν πολιτῶν. Αἱ Κοινοτικαὶ ἀρχαὶ ἐκλέγονται διὰ χαρτίνων ψηφοδελτίων.

Αὗται εἶναι αἱ κύριώτεραι διατάξεις τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ τήρησις δὲ αὐτοῦ ἀφιερῶνται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

8. Περὶ Βουλῆς.

1. Εἶπομεν ἐν τοῖς πρόσθεν (§ 4), ὅτι ἡ **Βουλὴ** ψηφίζει τοὺς **νόμους**: ἀποτελοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ βουλευταί.

2. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατὰ τετραετίαν ὑπὸ τῶν πολιτῶν δι' **ἀμέσον** (αὐτοπροσώπου), **καθολικῆς** καὶ **μυστικῆς** διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας, ὡς λέγει τὸ Σύνταγμα ἡμῶν· αἱ δὲ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διατάσσονται καὶ ἐνεργοῦνται μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ὅλον τὸ κράτος. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατὰ νομούς· διότι ἐκλογικὴ περιφέρεια εἶναι ὁ **Νόμος**, **νομοπεριφέρεια**¹. Ἐκτάκτως, ὅταν ὁ Βασιλεὺς διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, ἡ ἐκλογικὴ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐν χρονικῷ διαστήματι, τὸ ὁποῖον εἶναι βραχύτερον τῆς τετραετίας.

3. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστου Νομοῦ προσδιορίζεται ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ· οὐδέποτε ὁμοῦς ὁ ἀριθμὸς τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τῶν **ἐκατὸν πενήκοντα**, κατὰ τὸ Σύνταγμα. Σήμερον ἐκλέγονται 184 βουλευταί.

4. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον καὶ οὐχὶ μόνον τὸν Νομόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκλέγονται. Διὰ νὰ ἐκλεχθῇ δὲ τις βουλευτής, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν καὶ νὰ ἔχῃ συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

5. Καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἐκλέγονται σήμερον βουλευταὶ **ἐκατὸν ἑξήκοντα τέσσαρες**, ὡς εἶπομεν². Μέτρον πρὸς ἐκλογὴν ἐνὸς βουλευτοῦ ὀρίζεται ἀριθμὸς δημοτῶν (ψυχῶν) 16.000³.

6. Ἐξαιροῦνται τρεῖς προνομιούχοι ἐκλογικαὶ περιφέρειαι, ἧτοι ἡ **Ἰθάκη**, ἐκλέγουσα προνομιακῶς **τρεῖς** βουλευτάς· αἱ **Σπέτσαι δύο**· καὶ ὁ μικρὸς συνοικισμὸς τῶν **Νέων Φαραῶν** ἐν Εὐβοῇ **δύο**· διότι οἱ κάτοικοι τούτων προσέφεραν πολὺν μεγάλην θυσίαν εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821.

7. Ἡ ἐκλογικὴ ψηφοφορία εἶπομεν ὅτι πρῶτον εἶναι **ἀμέσος**, ἧτοι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δι' ἀντιπροσώπου ἐκλογὴ· δεύτερον εἶναι **καθολικὴ**, ἧτοι γενικὸν δικαίωμα πάντων τῶν δημοτῶν, οἵτινες συνεπλήρωσαν τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των· ἐξαιροῦνται αἱ γυναῖκες, οἱ

1. Νόμος ΓΡΓ' τοῦ 1906.

2. Νόμος ΓΑΘ' τοῦ 1905.

3. Ἡ κλάσμα τοῦ ἀριθμοῦ τούτου μεγαλείτερον τῶν 5.000 (πέραν τῆς πρώτης ἐκλογικῆς μονάδος 16.000, ἧτοι διὰ τοὺς πέραν τοῦ ἐνὸς βουλευτάς Νομοῦ τινος).

παῖδες, οἱ ἱερεῖς οἱ παράφρονες καὶ ὠρισμένοι τινὲς ἐγκληματίαι· τρίτον εἶναι **μυστική**, γινομένη διὰ σφαιριδίων, ριπτομένων ἐντὸς τῶν καλπῶν εἴτε εἰς τὸ **ΝΑΙ** εἴτε εἰς τὸ **ΟΧΙ**· οὕτω δὲ ἕκαστος πολίτης δύναται νὰ ψηφίσῃ τὸν ἐκλεκτόν του κατὰ τὴν ἰδίαν συνείδησιν, χωρὶς κανεῖς νὰ ἤμπορῇ νὰ ἐκβιάσῃ τὸ δικαίωμά του τοῦτο.

*
**

8. **Βουλή**. Οἱ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι τοιοῦτοτρόπως βουλευταὶ συγκροτοῦσι τὴν **Βουλὴν** ἢ **Κοινοβούλιον**. Ἡ δὲ Βουλὴ ἐνεργεῖ μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν *νομοθετικὴν ἐξουσίαν* τοῦ Κράτους, ὡς εἴπομεν καὶ ἄνωτέρω. Δηλαδή ἔργον τῆς Βουλῆς κυρίως εἶναι νὰ *συζητῇ καὶ νὰ ψηφίσῃ τοὺς νέους νόμους*· προσεῖτι δὲ νὰ ἀσχολῆται εἰς πάντα τὰ ἐνδιαφέροντα ζητήματα τοῦ τόπου περὶ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, περὶ διοικήσεως, περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ ἄλλων σπουδαίων ζητημάτων.

9. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἐκτὸς ἂν ὁ βασιλεὺς τὴν συγκαλέσῃ πρότερον. Ἡ συνέλευσις αὕτη τῆς Βουλῆς ὀνομάζεται *Σύνοδος τῆς Βουλῆς*. Ἡ διάρκεια δ' ἐκάστης Συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῶν τριῶν μηνῶν. Πλὴν τῶν τακτικῶν συνόδων συγκροτοῦνται ἐνίοτε καὶ *ἐκτακτοὶ Σύνοδοι* τῆς Βουλῆς, ὅταν σπουδαῖα καὶ ἐπείγουσα ἀνάγκαι τοῦ Κράτους ἤθελον ὑπαγορευσεῖν αὐτὰς εἰς τὸν Βασιλέα. Ἡ διάρκεια δὲ ἀπὸ τῆς μᾶς ἐκλογῆς μέχρι τῆς ἄλλης ὀνομάζεται *βουλευτικὴ περίοδος*· ἐκάστη δὲ βουλευτικὴ περίοδος, ὁμαλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εἶναι *τετραετῆς καὶ περιλαμβάνει τέσσαρας* Συνόδους τακτικὰς.

*
**

10. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ **Βουλευτηρίῳ**. Δὲν δύναται δὲ νὰ συζητήσῃ καὶ ἀποφασίσῃ τι, ἐὰν δὲν εὐρίσκηται ἐν **ἀπαρτίᾳ**, δηλαδή ἐὰν δὲν παρίσταται ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τὸ ἐν τρίτον τοῦλάχιστον ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

11. Ἐκαστον νομοσχέδιον, διὰ νὰ γείνη νόμος, πρέπει νὰ συζητηθῇ καὶ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς *ἅπαξ μὲν κατ' ἀρχήν*, δις δὲ *κατ' ἄρθρον καὶ σύνολον*, κατὰ τρεῖς διαφόρους ἡμέρας.

12. Κατ' ἔτος ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν ἀριθμὸν τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, καὶ τὸν *προϋπολογισμόν* τῶν προσόδων καὶ δαπανῶν τοῦ Κράτους. Ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς *ἅπαξ καὶ εἰς τέσσαρας* διαφόρους ἡμέρας.

B*

7. Ἡ ἀνωτέρα διοίκησις.

1. **Ἐπικυρώσις τῶν νόμων.** — Ἀφοῦ ψηφισθῆ νόμος τις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, πρέπει νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς ὑπογραφῆς του ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη ὁ νόμος. Ἄν παρέλθωσιν οἱ δύο οὗτοι μηνες, χωρὶς νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν νόμον ὁ Βασιλεὺς, τότε θεωρεῖται αὐτοδικαίως ἄκυρος ὁ ψηφισθεὶς νόμος, οὐδὲ δύναται πλέον γὰ ἐπικυρώσῃ αὐτὸν οὐδὲ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἐὰν θελήσῃ. Δικαίωμα τοῦ Βασιλέως εἶναι καὶ νὰ ἀρνηθῆ ἐξ ἀρχῆς παντελῶς τὴν ὑπογραφήν του εἰς νόμον τινά, ἐὰν θελήσῃ τοῦτο.

2. Πᾶς νόμος, ἀφοῦ ἐπικυρωθῆ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τῆς Ἀνωτέρας ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας· φέρει δὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Βασιλέως, τὴν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὅστις θέτει καὶ τὴν λεγομένην μεγάλην σφραγίδα τοῦ Κράτους.

3. Ἐκτελεστικὴ δὲ ἐξουσία ἀνωτέρα μὲν εἶναι αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς, ὅστις εἶναι ἀνεύθυνος, καὶ ἡ **Κυβέρνησις** του, ἣτις εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις αὐτῆς καὶ τὰς τοῦ Βασιλέως· **κατωτέρα** δὲ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία ἢ Διοίκησις λέγονται ὅλοι ὁμοῦ οἱ διοικητικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι, νομάρχαι, ἔφοροι κλπ., οἱ στρατιωτικοὶ πάντες, οἱ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, οἱ διπλωματικοὶ καὶ προξενικοὶ ὑπάλληλοι· τούτων δὲ πάντων προϊστάνται οἱ Ὑπουργοί, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ κλάδῳ. Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι οἱ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους.

4. Ἡ κυρίως Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ὀνομάζεται **Κυβέρνησις**. Ἡ Κυβέρνησις δὲ συγκροτεῖται ἐξ ἑννέα Ὑπουργῶν, τοὺς ὁποίους διορίζει καὶ παύει ὁ Βασιλεὺς. Πρέπει δὲ ἡ Κυβέρνησις νὰ περιβάλληται διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, δηλαδὴ τῶν Βουλευτῶν, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι τὸν λαόν· ἄλλως πίπτει ἡ Κυβέρνησις καὶ διορίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἄλλη, ἀπολαύουσα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς πλειονοψηφίας τῆς Βουλῆς.

5. Ἐκαστος ἐκ τῶν Ὑπουργῶν διευθύνει ἐν Ὑπουργεῖον· δύναται ὁμοίως ὁ αὐτὸς Ὑπουργὸς νὰ διευθύνῃ καὶ δύο Ὑπουργεῖα καὶ τρία ἐνίοτε. Ἐκαστον δὲ Ὑπουργεῖον ἐκτελεῖ ὠρισμένας ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους. Ἐκ τῶν Ὑπουργῶν, οἵτινες ὅλοι εἶναι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, εἰς εἶναι ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὀνομάζεται **Πρωθυπουργός**. Τὰ ἑννέα δὲ Ὑπουργεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς·

* Ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαλαμβάνω ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου.

α') Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν. — Τοῦτο προϋσταται τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους, ἦτοι τῶν Νομαρχιῶν καὶ Δημομαρχιῶν καὶ Κοινοτήτων· διορίζει τοὺς Νομάρχας καὶ λοιποὺς κατωτέρους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους· φροντίζει περὶ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας· διευθύνει τὰς ἀστυνομίας τοῦ Κράτους· περὶ τῆς δημοσίας υγείας (ιατροσυνέδριον)· περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν καὶ δημάρχων καὶ κοινοτικῶν συμβούλων· περὶ συντάξεως τῶν στρατολογικῶν καταλόγων.

*
**

β') Ὑπουργεῖον Ἑξωτερικῶν. — Φροντίζει περὶ προστασίας τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς διαφόρους ξένας χώρας· διορίζει τοὺς πρέσβεις καὶ τοὺς προξένους· φροντίζει περὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων καὶ συνθηκῶν μετ' ἄλλων Κρατῶν· καὶ ἐν γένει μεριμνᾷ περὶ πασῶν τῶν σχέσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μετὰ τῶν ἄλλων Κρατῶν τῆς γῆς.

*
**

γ') Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης. — Διορίζει τοὺς δικαστὰς καὶ τοὺς δικηγόρους· φροντίζει περὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων δικαστηρίων τοῦ Κράτους, ἦτοι περὶ *Εἰρηνοδικείων*, ἅτινα ἐκδικάζουσι τὰς μικρὰς ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν· περὶ *Πρωτοδικείων*, ἅτινα ἐκδικάζουσι τὰς μεγάλας ὑποθέσεις· περὶ *Ἐφετείων*, ἅτινα ἀναθεωροῦσι τὰς ἀποφάσεις τῶν Πρωτοδικείων· περὶ τοῦ ἀνωτάτου Δικαστηρίου *Ἀρείου Πάγου*, ὅστις ἢ ἀκυροῖ τὰς ἀποφάσεις τῶν κατωτέρων δικαστηρίων, ἐὰν ὁ νόμος δὲν ἤρμηνεύθη ὑπ' αὐτῶν καλῶς, καὶ διατάσσει ἄλλο δικαστήριον νὰ ἐκδώσῃ νέαν ἀπόφασιν, ἢ ἐφαρμόζει τὸν νόμον δικᾶσθαι αὐτὸς ὁ Ἀρειος Πάγος. Τὰς ὑποθέσεις των δὲ οἱ πολῖται φέρουσιν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων διὰ τῶν δικαστικῶν κλητῆρων καὶ τῶν δικηγόρων. Αἱ δικαστικαὶ ὁμως δαπάναι εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε πολλάκις δαπανᾷ τις περισσότερα ἢ ὅσα ἐνδέχεται νὰ κερδίσῃ, ἐὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου ἐκδοθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν καταδικαζόμενον! Διὰ τοῦτο πρέπει τις νὰ ἀποφεύγῃ ὅσον εἶναι δυνατόν τὰ δικαστήρια, λύων συμβιβαστικῶς τὰς ὑποθέσεις του εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε τῇ μεσολαθῆσει φίλων καὶ οἰκείων. — Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης φροντίζει προσέτι περὶ τῶν **Ποινικῶν Δικαστηρίων**, ἅτινα εἶναι τὰ Πταιματοδικεῖα διὰ τὰ πταίσματα, τὰ

Πλημμελειοδικεῖα διὰ τὰ πλημμελήματα καὶ τὰ Κακουργιοδικεῖα διὰ τὰ κακουργήματα (φονεῖς, λησταί, ἐμπρησταὶ καὶ ἄλλοι κακοῦργοι). Φροντίζει προσέτι περὶ τῶν σωφρονιστικῶν φυλακῶν τῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων καὶ περὶ ἐκτελέσεως τῶν θανατικῶν ποινῶν.

δ') Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. — Φροντίζει μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ ἱερῶν, Ἀρχιερέων καὶ Μοναστηρίων. Εἶναι δὲ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλος μὲν, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ἅγιον μύρον ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς ἐνδειξιν σεβασμοῦ καὶ διατήρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος. Ἡ δὲ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, ἔχουσα Πρόεδρον ἰσόδιον τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Ἐν δὲ ταῖς Ἐπαρχίαις διοικεῖται ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων, οἱ ὅποιοι προΐστανται τῶν πρεσβυτέρων (ἱερέων) καὶ τῶν διακόνων.

Τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον φροντίζει περὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν αὐτῶν· ἡ δημοτικὴ δὲ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ, καὶ παρέχεται δωρεάν ὑπὸ τοῦ Κράτους, τιμωροῦνται δὲ μὲ πρόστιμον ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδικεῖου οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀμελοῦσιν τὰ στέλλουσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον· προσέτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας φροντίζει περὶ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, τῶν Γυμνασίων, τῶν δύο Πανεπιστημίων· περὶ Διδασκαλείων· περὶ τοῦ πρακτικοῦ Λυκείου· περὶ τῶν ἐξ ἐμπορικῶν Σχολῶν*· περὶ Μουσείων καὶ Ἀρχαιοτήτων· καὶ ἐποπτεῖ τὰ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια.

Ἡ ἐκπαίδευσις διαιρεῖται εἰς κατωτέραν ἢ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, παρεχομένην ὑπὸ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων· εἰς μέσην ἐκπαίδευσιν, παρεχομένην ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίων· καὶ εἰς ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, παρεχομένην ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Παλυτεχνείου. Ἡ σπουδαιστάτη ἐκ τῶν τριῶν τούτων βαθμίδων εἶναι ἡ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν μόρφωσιν ὅλου τοῦ λαοῦ.**

* Ἀθηνῶν, Πατρῶν, Σύρου, Κερκύρας, Κυθήρων, Τσαγκαράδας.

** Οἱ εἰς πάντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος, Παλαιᾶς καὶ Νέας, φοιτῶντες μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς ἀνέρχονται εἰς 450 χιλιάδας περίπου· οἱ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα φοιτῶντες εἰς 40 χιλιάδας περίπου· καὶ οἱ εἰς τὰ

ε') **Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.**— Διευθύνει τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, ὅστις ἐν ὥρᾳ εἰρήνης ἀνέρχεται εἰς 50 περίπου χιλιάδας, ἐνῶρᾳ δὲ πολέμου δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν. Πᾶς πολίτης Ἑλληγν ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Πατρίδα ὡς στρατιώτης, ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· ὑπηρετεῖ δὲ **δύο** μὲν ἔτη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, κατόπιν δ' ἀπολύεται μεταβαίνων εἰς τὴν ἐφεδρείαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει μέχρι τοῦ 45ου ἔτους τῆς ἡλικίας του· ἔπειτα δὲ ὑπάγεται εἰς τὴν ἐθνοφρουράν. Οἱ ἐφεδροὶ καὶ οἱ ἐθνοφρουροὶ καλοῦνται εἰς τὰ ὄπλα ἐν ὥρᾳ πολέμου μόνον. Πᾶς καλὸς πολίτης ὑπηρετεῖ προθύμως τὴν Πατρίδα ὡς στρατιώτης· ὁ ἀρνούμενος δὲ ἢ ἀποφεύγων νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Πατρίδα δὲν ἀγαπᾷ αὐτήν. **Ἀπαλλάσσονται** τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἐν ὥρᾳ εἰρήνης, ὁ πρεσβύτερος ὄρφανός, ὁ μόνος υἱὸς χήρας μητρός, ὁ μόνος υἱὸς πατρὸς ἀνικάνου πρὸς ἐργασίαν, ὁ ἔχων ἀδελφὸν ὑπηρετοῦντα ἐν τῇ στρατῷ καὶ οἱ δι' ἔλλειψιν ἀναστήματος (κάτω τοῦ 1 μ. 54) κρινόμενοι *βοηθητικοί*.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν φροντίζει νὰ συγκαλῆ κατ' ἔτος τοὺς κληρωθέντας στρατευσίμους, νὰ τροφοδοτῇ αὐτούς, νὰ τοὺς ἐκγυμνάξῃ στρατιωτικῶς, νὰ προοιβάξῃ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἔχοντας πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν στρατιωτικούς, καὶ ἐν γένει φροντίζει περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τοῦ Κράτους. Τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ εἶναι τὸ *Πεζικόν*, τὸ *Ἴππικόν*, τὸ *Πυροβολικόν*, τὸ *Μηχανικόν*, τὸ *Εὐζωνικόν*, ἢ *Χωροφυλακὴ* καὶ τὸ *Οἰκονομικόν*.

* *

ς') **Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.**— Φροντίζει περὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, ὅστις ἐν ὥρᾳ μὲν εἰρήνης ἀνέρχεται εἰς 5¹ περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐν ὥρᾳ δὲ πολέμου δύναται νὰ ἀνέλθῃ μέχρι 15 χιλιάδων περίπου ἀνδρῶν. Φροντίζει προσέτι περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὅστις ἀποτελεῖται ἐξ 60 περίπου διαφόρων πολεμικῶν σκαφῶν, ἧτοι *θωρηκτικῶν*, *καταδρομικῶν*, *τορπιλικῶν*, *ὀπλιταγωγῶν* καὶ ἄλλων. Φροντίζει περὶ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας. Εἰς τὸν ναυτι-

Γυμνάσια εἰς 10 χιλιάδας περίπου. Οἱ δὲ εἰς τὰς 4 Σχολὰς (Φιλοσοφίας, ἧτοι φιλολογίας καὶ φυσικομαθητικῶν, Νομικῆς, Ἱατρικῆς, Θεολογίας) καὶ εἰς τὸ *Φαρμακευτικόν Σχολεῖον* τῶν δύο ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίων ἡμῶν, ἧτοι Ἑθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ, φοιτῶσι περὶ τοὺς τρισεπίλους σπουδαστάς.

κόν στρατὸν κατατάσσονται ἐκ τῶν στρατευσίμων κληρωτῶν ἐκά-
στου ἔτους, ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσιν εἰς παραθαλάσσια μέρη, ἢ
ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ τὴν ἀλιείαν.

ζ') **Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.**—Τὸ Κράτος,
διὰ νὰ μισθοδοτῇ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ καὶ συντηρῇ τὸν στρατὸν,
εἶπομεν ὅτι ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, τὰ ὅποια εἰσπράττουσιν ἐκ τῶν
φόρων οἱ ταμίαι, οἱ τελῶναι, οἱ εἰσπράκτορες καὶ ἄλλοι ὑπάλληλοι.
Περὶ τούτων μεριμνᾷ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ὅποιον
εἰσπράττει ἐτησίως περὶ τὰ 250 ἑκατομμύρια δραχμῶν, δαπανᾷ δὲ
ἄλλα τόσα διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους. Οἱ φόροι* λοιπὸν δὲν
εἶναι «δωρεὰ χρημάτων εἰς τὴν Κυβέρνησιν», ἀλλ' εἶναι παρακατά-
θεσις χρημάτων εἰς τὸ κοινὸν Ταμεῖον, τὰ ὅποια ἐπιφορτίζεται τὸ
Κράτος νὰ μεταχειρίζηται πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν
συμπολιτῶν ἡμῶν καὶ νὰ δαπανᾷ δι' ὑπαλλήλους διοικήσεως, στρα-
τοῦ, σχολείων, διὰ δημοσίας ὁδοὺς καὶ δι' ἄλλα ὠφέλιμα ἔργα.
Ἐπομένως ὁ ζητῶν νὰ ἀποφύγῃ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ τοὺς
φόρους του βλάπτει ἑαυτὸν καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ.

Διακρίνονται δὲ δύο εἶδη φόρων, οἱ ἄμεσοι φόροι καὶ οἱ ἔμμε-
δοι. Καὶ ἄμεσοι μὲν εἶναι κυρίως ἡ φορολογία τῆς γῆς, δηλαδὴ ἡ
λογομένη ἔγγειος φορολογία, οἷον σταφίδος¹, ἀμπέλων², σύκων³, βο-
σκῶν⁴, περιβολίων⁵, ἐλαίου⁶, ἀροτριώντων κτηνῶν⁷, ὑλοτομίας⁸. ἔτι
δὲ ὁ φόρος τῶν οἰκοδομῶν⁹, καὶ ὁ τῶν ἐπιτηδευμάτων¹⁰. ὁ τελευ-
ταῖος οὗτος καταβάλλεται ὑπὸ παντὸς ἀτόμου ἐπαγγελλομένου τὸν
ἐμπορὸν, βιομήχανον, δικηγόρον, ἱατρόν, ἢ ἄλλο τι ἐπάγγελμα.

Οἱ δὲ κυριώτεροι ἔμμεσοι φόροι εἶναι οἱ ἐπιβαρύνοντες τὰ κατανα-
λώσιμα εἶδη, ἄρτον, κρέατα οἴνους¹¹, οἴνοπνεύματα καὶ ζῦθον¹², ζά-
χαριν, καφέν, ἄλας¹³, ἔτι δὲ τὰ πυρεῖα¹⁴, τὸ πετρέλαιον¹⁵, τὸν κα-

* Σημ. Ἐπομέν τινὰ περὶ φόρων καὶ ἀνωτέρω ἐν τοῖς περὶ Συνταγματι-
κοῦ Δικαίου, ἃ καὶ βλέπε ἐκεῖ.—1 Εἰσπράττοντο ἐτησίως ἐν τῇ Παλαιᾷ
Ἑλλάδι ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐκ τῆς σταφίδος 4.500.000.—2 Ἐκ τῶν
ἀμπέλων 850.000.—3 Ἐκ τῶν σύκων 540.000.—4 Ἐκ τῶν βοσκῶν 200.000.
—5 Ἐκ τῶν περιβολίων 40.000.—6 Ἐκ τοῦ ἐλαίου 2.700.000.—7 Ἐκ
τῶν ἀροτρ. κτηνῶν 2.200.000.—8 Ἐξ ὑλοτομίας 1.300.000.—9 Ἐκ τῶν
οἰκοδομῶν 4.350.000.—10 Ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων 3.000.000.

11 Ἐξ οἴνου 50.000.—12 Ἐξ οἴνοπν. καὶ ζῦθου 550.000.—13 Ἐξ
ἄλατος 3.000.000.—14 Ἐκ πυρεῖων 1.900.000.—15 Ἐκ πετρελαίου

πὸν¹⁶, τὸ σιγαρόχαρτον¹⁷, τὰ παιγνιόχαρτα¹⁸, τὴν πυρίτιδα· προσέτι ἔμμεσοι φόροι εἶναι ὁ φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν¹⁹. ὁ φόρος τοῦ χαρτοσήμου²⁰. τὰ ταχυδρομικὰ τέλη²¹. τὰ τηλεγραφικὰ τέλη²². δικαστικὰ τέλη²³ καὶ πρόστιμα· ὁ φόρος ἐπὶ τῶν ἐδωδίων (ἐλβετικού ἢ ὀλλανδικοῦ τυροῦ, χοιρομηρίου κλπ.) τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Οἱ ἔμμεσοι φόροι εἶναι προτιμότεροι, διότι δὲν εἶναι πιεστικοί, τὸ δὲ Δημόσιον Ταμεῖον εἰσπράττει ἐξ αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

Ἴδιος φόρος εἶναι τὰ διαπύλια τέλη, ἧτοι ὁ δημοτικὸς ἐκεῖνος φόρος, τὸν ὁποῖον οἱ Δήμοι ἐπιβάλλουσιν ἐπὶ τῶν εἰδῶν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰς περιφερείας αὐτῶν διὰ τὴν τοπικὴν κατανάλωσιν. Ὁ φόρος οὗτος εἶναι πιεστικός, λίαν δὲ ἐνοχλητικὴ ἢ εἰσπραξις αὐτοῦ.

Τοὺς φόρους ψηφίζει ἡ Βουλὴ διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, καὶ τὰ Δημοτικὰ καὶ Κοινοτικὰ Συμβούλια διὰ τὴν διοίκησιν τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, πλὴν τῆς εἰσπράξεως καὶ δαπάνης τοῦ ἐκ τῶν φόρων χρήματος, μεριμνᾷ περὶ τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, περὶ ἐθνικῶν δανείων, περὶ τελωνείων, περὶ Τραπεζῶν, περὶ χαρτοσήμου καὶ γραμματοσήμου, περὶ τῶν λαματικῶν πηγῶν, περὶ τῶν ἀλυκῶν καὶ ἀλαταποθηκῶν, περὶ τῶν ταμείων καὶ οἰκονομικῶν Ἐφοριῶν, καὶ ἐν γένει περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατὰστασιν τοῦ Κράτους.

*

* *

η) **Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.**—Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο συνέστη τῷ 1910. Φροντίζει δὲ περὶ γεωργίας, ἐλαιοκομίας, γαλακτοκομίας, οἰνοποιίας, καὶ γεωργικῶν χημικῶν ἐργοστασίων· περὶ ἀγροτικῶν προκαταρκτικῶν σχολείων· περὶ πρακτικῶν Γεωργικῶν Σχολῶν καὶ μορφώσεως τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ τούτων· περὶ ἐμπορικῶν καὶ διομηχανικῶν Σχολῶν· περὶ μεταξοσκωληκτοτροφίας· περὶ γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων, γεωργικῶν συνδέσμων καὶ συνεταιρισμῶν· περὶ ἀγροτικῆς ἀστυνομίας πρὸς φύλαξιν τῶν κτημάτων· περὶ δασῶν· περὶ ἐσωτερικοῦ καὶ

3.500.000. — 16 Ἐκ καπνοῦ 10.000.000. — 17 Ἐξ ἀντιτίμου σιγαρόχαρτου 5.500.000. — 18 Ἐκ παιγνιοχάρτων 350.000. — 19 Ἐκ κληρονομικῶν τελῶν 45.000. — 20 Ἐκ χαρτοσήμου 15.000.000. — 21 Ἐκ ταχυδρομικῶν τελῶν 3.500.000. — 22 Ἐκ τηλεγραφικῶν 2.000.000. — 23 Ἐκ δικαστικῶν τελῶν καὶ πρόστιμων 1.000.000. — Ἐμμεσοὶ δὲ φόροι 54.000.000.

ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου καὶ βιομηχανίας· περὶ Τραπεζῶν καὶ ἄλλων Ἑταιρειῶν· περὶ ὀργανώσεως ἔμπορικῶν, γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐκθέσεων· περὶ ἔμπορικῶν πανηγύρεων καὶ ἀγορῶν· περὶ ἔργοστασίων καὶ ἐργατῶν· περὶ μεταλλείων· περὶ ἀλυκῶν· περὶ αματικῶν πηγῶν· περὶ γεωργικῆς, ἔμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς στατιστικῆς.

*
*

θ') **Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας.**— Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εἶναι νέον Ὑπουργεῖον, προστεθὲν τῷ 1914. Φροντίζει περὶ κατασκευῆς, συντηρήσεως καὶ ἀνακαινίσεως τῶν Ἐθνικῶν ὁδῶν· περὶ σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων· περὶ κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν λιμένων τοῦ Κράτους· περὶ κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως φάρων καὶ φανῶν· περὶ δημοσίων κτιρίων, ὡς καὶ τῶν σχολικῶν· περὶ ἐξυγιάνσεως καὶ καλλωπισμοῦ τῶν πόλεων καὶ κωμῶν· περὶ διοικήσεως τοῦ Πολυτεχνείου· περὶ Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων καὶ Τηλεφῶνων.

Διὰ τῶν **ταχυδρομείων** ἐξαποστέλλονται ἀπλαῖ ἢ συστημένα ἐπιστολαὶ ἢ ταχυδρομικὰ δέματα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Διὰ δὲ τῶν **τηλεγραφεῖων** ἐξαποστέλλονται αὐτοστιγμει τηλεγραφήματα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ τὰ **τηλέφωνα** διὰ τηλεγραφικῶν συρμάτων, ἐμιλοῦσι δὲ δι' αὐτῶν, οἱ θέλοντες, εἰς μεγάλας ἀποστάσεις πολλῶν χιλιάδων μέτρων.

10. Ὁ Νομὸς. — Ἡ Ἐπαρχία. — Ὁ Δῆμος.

1. Τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διοικήσεως, διαιρεῖται εἰς 16 τοπικὰς περιφερείας, αἵτινες καλοῦνται **Νομοί**.

2. Ἐκαστον νομὸν διευθύνει εἰς **Νομάρχης**, τὸν ὁποῖον διορίζει ὁ Βασιλεὺς τῇ προτάσει τῆς Κυβερνήσεως.

3. Ἐκαστος Νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς **Ἐπαρχίας**. Ὁ Νομάρχης διευθύνει καὶ τὰς Ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ του. Ἐχρησίμευον δὲ αἱ Ἐπαρχίαι ἀπλῶς ὡς τοπικαὶ περιφέρειαι πρὸς ἐκλογὴν ὀρισμένου ἀριθμοῦ βουλευτῶν ἕξ ἐκάστης.

4. Ὁ **Δῆμος** εἶναι ἔτι μικροτέρα τοπικὴ περιφέρεια, κατοικουμένη ὑπὸ τῶν δημοτῶν καὶ διοικουμένη ὑπὸ τοῦ Δημάρχου καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ἡ δὲ Κοινότης εἶνε πολὺ μικροτέρα τοῦ Δήμου διοικητικὴ περιφέρεια.

5. Ἡ **Ἀστυνομία** ὑπάρχει εἰς ἕκαστον Δῆμον διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν δημοτῶν καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν.

Γ'

11. Παράβασις τοῦ νόμου.

*
**

1. Ὁ νόμος εἶπομεν ὅτι εἶναι ἴσος διὰ πάντας. Καὶ πάντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ σέβωνται αὐτὸν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ κατοικοῦντες ἢ διαμένοντες εἰς τὸ Βασίλειον.

2. Ὅστις ἀρνεῖται νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν νόμον ἢ ὅστις παραβαίνει τὸν νόμον ἐξαναγκάζεται εἰς τὴν ὑπακοὴν ἢ τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν δικαστῶν, οἵτινες συγκροτοῦσι τὰ δικαστήρια καὶ ἐξασκοῦσι τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν.

3. Τὰ δικαστήρια ὅταν δικάζωσιν ὑποθέσεις μεταξὺ ἰδιωτῶν, ἤτοι πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ τίς ἐκ τῶν διαδίκων ἔχει δίκαιον κατὰ τὸν νόμον, ἀποδίδουσι δὲ εἰς αὐτὸν δικαιοσύνην διὰ τῆς ἀποφάσεώς των.

4. Πολιτικὰ δικαστήρια εἶναι τὰ Εἰρηνοδικεῖα, τὰ Πρωτοδικεῖα, τὰ Ἐφετεῖα, καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος. **

12. Πταίσματα.—Πλημμελήματα.

Κακουργήματα.

1. Αἱ πολιτικαὶ ὑποθέσεις ἀφορῶσι μόνον τοὺς ἰδιώτας. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ αἱ ποινικαὶ ὑποθέσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐνδιαφέρεται ἀμέσως ἡ Πολιτεία, ἥτις παρίσταται εἰς τὰ δικαστήρια δι' ἰδίας ἀρχῆς, τοῦτέστι τῆς *Εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς*, ἥτις εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Πολιτείας.

2. Αἱ ποινικαὶ ὑποθέσεις προέρχονται ἐκ τῶν παραβάσεων ἰδίου νόμου, ὅστις λέγεται **Ποινικὸς νόμος**. Διακρίνονται δὲ εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἀναλόγως πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς σοβαρότητος αὐτῶν, ἤτοι εἰς **πταίσματα**, εἰς **πλημμελήματα** καὶ εἰς **κακουργήματα**.

3. **Τὰ πταίσματα** εἶναι ἑλαφρὰ παραβάσεις τοῦ νόμου, ἤτοι μικραὶ ἀγροζημίαι, ἀπλῆ διατάραξις τῆς κοινῆς ἡσυχίας, παραμέλησις τῆς δημοσίας καθαριότητος, πυροβολισμοὶ εἰς κατοκνημένα μέρη, ἐπαιτεία, παραβάσις ἀστυνομικῶν διατάξεων, ἀμοιβαῖαι ἐξυβρίσεις ἢ ἀπλὰ ἐπιθέσεις διὰ χειρῶν, καὶ τὰ τοιαῦτα· δικάζονται δὲ τὰ πταίσματα εἴτε ὑπὸ τῶν ἐδικῶν *πταισματοδικείων*, ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦτα, εἴτε ὑπὸ τῶν *Εἰρηνοδικείων*, καὶ τιμωροῦνται διὰ τῆς λεγομένης *ἀστυνομικῆς ποινῆς*, δηλαδὴ ἢ διὰ προστίμου ἀπὸ 1 μέχρι 100 δραμῶν, ἢ διὰ κρατήσεως ἀπὸ 1 μέχρι 30 ἡμερῶν, σπανιώτατα δὲ καὶ μέχρι τριῶν μηνῶν.

4. **Τὰ πλημμελήματα** εἶναι βαρεῖα παραβάσεις τοῦ Ποινικοῦ νόμου, οἷον περιφρόνησις πρὸς τὸν Βασιλέα, ἐξυβρίσις κατὰ ξένων

*Σημ. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαλαμβάνω ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ Ποινικοῦ νόμου.

**Βλέπε ἀνωτέρω § 9, 5, γ' (Ἐπουργεῖον Δικαιοσύνης).

Ἡγεμόνων, κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τῆς τιμῆς τοῦ ἄλλου, ἀντίστασις κατὰ τῆς ἀρχῆς, διατάραξις τῆς οἰκιακῆς εἰρήνης· δικάζονται δὲ τὰ πλημμελήματα ὑπὸ τῶν Πλημμελειοδικείων καὶ τιμωροῦνται διὰ τῆς λεγομένης *επαπορθωτικῆς ποινῆς*, ἥτοι συνήθως μὲν διὰ φυλακίσεως ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν μέχρι 5 ἐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ διὰ χρηματικῆς ποινῆς, ἥτις ὀρίζεται ἀπὸ δέκα πέντε μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν.

4. **Τὰ κακουργήματα** εἶναι βαρύτερα παραβάσεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, οἷον φόνος, ληστεία, ἔμπρησμός, κιβδηλοποιία νομισμάτων, πλαστογραφία, ψευδορκία, παιδοκτονία· δικάζονται δὲ ὑπὸ τῶν Κακουργιοδικείων. Τὰ Κακουργιοδικεῖα συγκροτοῦνται ἐξ ὀλίγων τακτικῶν δικαστῶν, οἵτινες καλοῦνται *Σύνεδροι*, καὶ ἐκ περισσοτέρων πολιτῶν, οἵτινες καλοῦνται *Ἐνορκοί*. Τὰ κακουργήματα τιμωροῦνται διὰ τῆς λεγομένης *ἐγκληματικῆς ποινῆς*· ἐγκληματικαὶ δὲ ποιναὶ εἶναι 1) *θάνατος* διὰ τῆς λαιμητόμου ἢ διὰ τουφεκισμοῦ· 2) *δεσμὰ διὰ βίον*· 3) *δεσμὰ πρόσκαιρα*, ἥτοι ἀπὸ δέκα ἐτῶν μέχρις εἴκοσι· καὶ 4) *εἰρκή*, ἥτοι ἀπὸ πέντε μέχρι δέκα ἐτῶν.

13. Συνεργοί.

1. Ὅστις δὲν ἐξετέλεσεν ὁ ἴδιος ἐγκλήματι, ἀλλ' ἐβοήθησεν ἄλλον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἐγκλημα, λέγεται *συνεργός* αὐτοῦ. Παραδείγματος χάριν, εἰάν τις, ἐν γνώσει ὧν τοῦ μελετωμένου ἐγκλήματος, ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν αὐτουργὸν φονικὰ ὄπλα ἢ δηλητήριον ἢ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν συμβουλὰς καὶ ὀδηγίας. Τότε οὗτος καταδικάζεται ὡς *συνεργός* καὶ τιμωρεῖται μὲ ποινήν ὀλίγον τι ἐλαφροτέραν τῆς ποινῆς τοῦ αὐτουργοῦ.

2. *Συνεργός κλοπῆς* εἶναι ὁ *κλεπταποδόχος*, δηλαδή ἐκεῖνος ὅστις γνωρίζει τὴν προέλευσιν τῶν κλοπιμαίων, καὶ ἐν τούτοις δέχεται καὶ κρύπτει αὐτά. *Κλέπτης* δὲ εἶναι ὁ τὰ ἀλλότρια κινητὰ κτήματα αὐτοβούλως ἀφαιρῶν καὶ κατακρατῶν αὐτὰ παρανόμως ὡς ἰδιοκτησίαν του.

3. Οἱ *ὑπηρέται* καὶ οἱ *ὑπάλληλοι*, ὅταν κλέψωσι τὰ κινητὰ κτήματα τῶν προϊσταμένων των, οἷον χρήματα, ὥρολόγια, ἐνδύματα, τιμωροῦνται διὰ ποινῶν ἐξαιρετικῶς αὐστηρῶν.

Δ'*

14. Ληξιαρχικαὶ πράξεις.

1. Οἱ σύζυγοι Πέτρος καὶ Ἑλένη Δημητριάδου ἐγέννησαν ἐν θυγάτριον. Πρέπει ὁ Πέτρος ἐντὸς πέντε ἡμερῶν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ληξιαρχεῖον μετὰ δύο γειτόνων ἢ φίλων του ὡς μαρτύρων, οἵτινες νὰ

* Ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαλαμβάνω ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου.

ἔχῳσι συμπληρωμένον τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, καὶ νὰ δηλώσῃ τὴν γέννησιν τοῦ θυγατρίου του. Τὴν δήλωσιν ταύτην δύναται, πλὴν τοῦ πατρός, νὰ κάμῃ καὶ ὁ ἱερεὺς, ἡ μαῖα, ὁ ἱατρός καὶ πᾶς ἄλλος γειτῶν ἢ φίλος ἢ ἐνδιαφερόμενος. Τότε ὁ Δήμαρχος ἢ ὁ ὑπάλληλος τῆς Δημαρχίας καταχωρίζει εὐθὺς τὸ γεγονός τοῦτο εἰς τὰ βιβλία τῆς Δημαρχίας. Ὅμοίως δηλοῦνται καὶ αἱ γεννήσεις τῶν ἀρρένων τέκνων.

2. Παρ' ἡμῖν οἱ ἱερεῖς κρατοῦσι συνήθως βιβλία τῶν γεννήσεων ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῶν· γνωστοποιοῦσι δ' αὐτὰς πρὸς τὸν Δήμαρχον, ὅστις τὰς ἐγγράφει εἰς τὰ εἰδικὰ βιβλία τῆς Δημαρχίας.

3. Ὅταν δὲ θελήσῃ τις νὰ ὑποστῇ ἐξετάσεις τινάς, ἢ νὰ νυμφευθῇ, ἢ καὶ ἄλλας πράξεις σπουδαίας τοῦ βίου του νὰ ἐκτελέσῃ, τότε ζητεῖ καὶ λαμβάνει παρὰ τοῦ Δημάρχου ἐν ἀντίγραφον ἢ πιστοποιητικὸν περὶ τῆς γεννήσεώς του καὶ τῆς κατάγωγῆς του ἐπὶ χαρτοσήμου δύο δραχμῶν· τὸ πιστοποιητικὸν δὲ τοῦτο εἶναι πολλάκις χρησιμώτατον εἰς τὸν βίον ἐκάστου, καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν πολλὰ καὶ μεγάλα δικαιώματα, τοῦτέστι τὰ δικαιώματα τοῦ καλοῦ πολίτου.

4. Ἐν τῇ Δημαρχίᾳ, πλὴν τῶν γεννήσεων, σημειοῦνται οἱ γάμοι ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τελέσεως· γνωστοποιοῦσι δ' αὐτοὺς οἱ σύζυγοι καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκάστης ἐνορίας ἐπὶ παρουσίᾳ δύο μαρτύρων· προσέτι δὲ δηλοῦνται καὶ σημειοῦνται αἱ ἀποδιώσεις, εὐθὺς ὡς συμβῶσι, διότι ἄλλως δὲν δίδεται ἄδεια πρὸς ἐνταφιασμόν.

5. Αἱ πράξεις δ' αὗται, τὰς ὁποίας καταγράφει ὁ Δήμαρχος ἢ ὁ νόμιμος ἀναπληρωτὴς τοῦ Δημάρχου, ὀνομάζονται **ληξιαρχικαὶ πράξεις**, τὰ δὲ τηρούμενα περὶ αὐτῶν βιβλία ὀνομάζονται **ληξιαρχικὰ βιβλία**. *Ληξίαρχος* δὲ εἶναι ὁ Δήμαρχος.

6. Ὁ τόπος δέ, ἐν τῷ ὁποίῳ κυρίως καὶ μονίμως ἐγκατέστη τις, λέγεται **κατοικία** αὐτοῦ.

* 15. Ὁ γάμος.

1. Διὰ τοῦ γάμου ἐνοῦται εἰς ἀνὴρ καὶ μία γυνὴ καὶ συνταυτίζουσιν ὀλόκληρον τὸν λοιπὸν βίον αὐτῶν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ θείου δικαίου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου.

2. Μετὰ τὸν γάμον ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ὀνομάζονται σύζυγοι. Ἡ γυνὴ λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός, ἀκολουθεῖ δὲ πανταχοῦ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ ὑποχρεωτικῶς.

3. Οἱ σύζυγοι ὀφείλουσι πρὸς ἀλλήλους **ἀμοιβαίαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην καὶ ἀμοιβαίαν βοήθειαν**. Ὁ σύζυγος ὀφείλει νὰ **προστατεύῃ** τὴν σύζυγόν του· αὕτη δὲ ὀφείλει νὰ σέβηται τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα.

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται νὰ παραλειφθῇ, κατὰ γνώμην τῶν κ. Κριτῶν

4. Ἐὰν ἡ γυνὴ θελήσῃ νὰ μετέλθῃ τὴν ἔμπορον, πρέπει νὰ λάβῃ τὴν ρητὴν ἢ καὶ σιωπηρὰν ἀδειαν τοῦ ἀνδρός της, ἄλλως δὲν δύναται.

5. Ἡ γυνὴ δὲν δύναται τίποτε νὰ πωλήσῃ, νὰ δωρήσῃ ἢ ἐν γένει νὰ ἀποξενώσῃ ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἑαυτῆς συζύγου, ὅστις εἶναι ὁ διαχειριστὴς τῆς περιουσίας καὶ διευθυντὴς τῶν ὑποθέσεων τοῦ οἴκου του.

6. Ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ σέβηται τοὺς γονεῖς τοῦ ἀνδρός της, δηλαδὴ τὸν πενθερὸν καὶ τὴν πενθερὰν της, ὡς ἰδίους ἑαυτῆς γονεῖς· νὰ παρέχῃ δ' εἰς αὐτοὺς τροφὴν, κατοικίαν καὶ ἐνδυμασίαν, ἐὰν ἔχωσιν ἀνάγκην. Τοῦτο εἶναι ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ νόμος ἐπιβάλλει. Τὰ αὐτὰ καθήκοντα ἐπιβάλλονται καὶ εἰς τὸν ἄνδρα διὰ τε τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦ γονεῖς καὶ διὰ τοὺς γονεῖς τῆς συζύγου του.

* 16. Ἡ προῖξ.

1. Ὁ Πέτρος Δημητριάδης, ὡς σύζυγος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πωλῇ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ περιουσίαν, ἐὰν θελήσῃ· δὲν ἔχει ὅμως δικαίωμα νὰ πωλῇ ἢ νὰ δωρῇ ἢ νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ χρέη καὶ νὰ ὑποθηκεύῃ τὴν περιουσίαν τῆς συζύγου του Ἑλένης, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς **προῖκα** διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου. Ἡ προῖξ εἶναι **ἀναπαλλοτριώτος**, ἔστω καὶ ἂν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἤθελον συγκατατεθῆ νὰ πωλήσωσιν αὐτήν. **Ἀναπαλλοτριώτα** δηλαδὴ εἶναι μόνα τὰ ἀκίνητα προικῶ κτήματα, ἡτοὶ ἄγροί, οἰκίαι, ἐλαιῶνες, σταφιδάμπελοι, ὄχι ὅμως καὶ τὰ κινητὰ, οἷον ἐπιπλα, μαγειρικὰ σκεύη, ἐνδύματα, κοσμήματα. Τὰ κινητὰ δύναται ὁ σύζυγος νὰ πωλῇ, ἐὰν θέλῃ.

2. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀκινήτου προικός, μόνον δικαίωμα ἔχει ὁ σύζυγος Πέτρος νὰ διαχειρίζηται αὐτήν, καὶ νὰ διαθέτῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς, ὅπως ἂν θέλῃ, ὡς ἰδιά του, ἄνευ γνωμοδοτήσεως τῆς γυναικὸς του.

3. Ὑπάρχει περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν δύναται ὁ σύζυγος νὰ πωλήσῃ τὴν ἀκίνητον προῖκα τῆς συζύγου του. Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην πρέπει νὰ ἔχῃ λάβει πρὸ τοῦ γάμου τὴν **ἄδ** **κν** τῆς πωλήσεως παρὰ τῶν γονέων τῆς συζύγου του διὰ **θητοῦ συμβολαίου**. Τότε ἡ προῖξ λέγεται προῖξ **διατετιμημένη**, ἡ ὁποία παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα τὸ δικαίωμα τῆς πωλήσεως. Ἡ **ἀδιατίμητος** ὅμως προῖξ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἄνδρα τὴν πώλησιν, κατὰ κανόνα.

4. Ὄταν τὰ τέκνα τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Ἑλένης Δημητριάδου φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν γάμου, τότε δύναται νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὰ οἱ γονεῖς ὡς προῖκα καὶ τὴν προῖκα τῆς μητρὸς Ἑλένης.

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο νὰ παραλειφθῇ κατὰ γνώμην τῶν κ. Κριτῶν.

5. Ἐὰν ἡ Ἑλένη ἤθελε συμβῆ νὰ ἀποθάνῃ, τότε ἡ προῖξ αὐτῆς μεταβαίνει εἰς τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Ἄν ὅμως δὲν ἤθελεν ἀφήσει τέκνα νὰ τὴν κληρονομήσωσιν οὐδὲ *διαθήκην* περὶ τῆς προῖκός της, τότε ὁ σύζυγος ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ αὐτὴν ὅλην εἰς τοὺς γονεῖς τῆς συζύγου τοῦ Ἑλένης ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτῶν, πλὴν τῶν εισοδημάτων ὅσα ἐκαρπώθη μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς. Διότι ὁ εἰς σύζυγος δὲν κληρονομεῖ τὸν ἄλλον, ἐκτὸς ἂν ἐκεῖνος, ὅστις ἀπέθανε, δὲν ἔχη διόλου συγγενεῖς ἢ ἔχη τοιούτους πολὺ ἀπομεμακρυσμένους.

*17. Αἱ δωρεαί.

1. Ἐὰν οἱ σύζυγοι *θέλωσι* νὰ κληρονομήσῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον, δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἐπιζήσῃ τελευταῖος, νὰ κληρονομήσῃ τὸν προαποθανόντα, τί πρέπει νὰ πράξωσι; 1ον δύναται νὰ κάμῃ ὁ εἰς *διαθήκην* ὑπὲρ τοῦ ἄλλου· 2ον δύναται διὰ συμβολαίου νὰ κάμωσι *δωρεὰν* μεταξύ των, ἐν ὅσῳ ὑφίσταται ὁ γάμος· ἀλλὰ ἡ δωρεὰ θὰ γείνη ἰσχυρὰ ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς συζύγου, μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑτέρου· καλεῖται δὲ αὕτη **δωρεὰ αἰτία θανάτου**.

2. Οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι δύναται νὰ δωρήσωσι πρὸς ἄλλους τὴν περιουσίαν των, εἴτε ὅλην εἴτε μέρος, καὶ νὰ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς αὐτοὺς ἀμέσως. Ἡ δωρεὰ αὕτη καλεῖται **δωρεὰ μεταξύ ζώντων**. Δύναται ὅμως οὗτοι, ἂν θέλωσι, νὰ συνομολογήσωσι καὶ **δωρεὰν αἰτία θανάτου**.

** 18. Ἡ διαθήκη.

1. Ἡ Ἑλένη, ὅτε ὑπανδρεύθη τὸν μικρέμπορον Πέτρον, ἔλαβε κατὰ τοὺς γάμους της μικρὰν προῖκα ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῆς, οἱ ὅποιοι τότε δὲν ἦσαν πλούσιοι.

2. Ἡ μήτηρ τῆς Ἑλένης ὠνομάζετο Παναγιώτα, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς Ζαχαρίας. Ἡ Παναγιώτα, ὅτε ἐγήρασε καὶ ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἐπεθύμησε νὰ κάμῃ τὴν *διαθήκην* της. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ μεταβῆ εἰς τὸν συμβολαιογράφον, διὰ νὰ συντάξῃ **δημοσίαν διαθήκην**,

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

** Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

οὐδὲ ἠθέλησε νὰ καταθέσῃ εἰς αὐτὸν **μυστικὴν διαθήκην** καλῶς ἐσφραγισμένην, ἀλλὰ προετίμησε νὰ συντάξῃ τὴν λεγομένην **ιδιογράφον διαθήκην** καὶ νὰ φυλάξῃ αὐτὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων τῆς, ὥστε νὰ εὗρεθῇ μετὰ τὸν θάνατόν τῆς. Ἦτο δικαίωμά τῆς νὰ προτιμήσῃ οἰονδήποτε ἤθελεν ἐκ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τῆς διαθήκης. Προετίμησε λοιπὸν τὸ τελευταῖον εἶδος.

3. Ἡ γραῖα Παναγιώτα δὲν εἶχεν ἰδίαν περιουσίαν πολὺ μεγάλην. Ἐξ ἐκείνης ὅμως τὴν ὁποίαν εἶχεν, ἄφινε τὸ περισσότερον μέρος εἰς τὰς δύο θυγατέρας αὐτῆς **Ἑλένην** καὶ **Αὐγὴν**, ἄφινε μέρος εἰς τὸ ἀρσενικὸν τέκνον τῆς **Θεόδωρον**, μέρος δὲ εἰς τὸν γέροντα σύζυγόν* τῆς **Ζαχαρίαν**, καὶ μέρος διεμοίραζεν εἰς τὸ **Πτωχοκομεῖον**, εἰς τὸ **Ὀρφανοτροφεῖον** καὶ εἰς τὴν **Ἐκκλησίαν τοῦ τόπου** τῆς.

4. Ὅτε δὲ ἀπέθανεν ἡ γραῖα Παναγιώτα, εὗρέθη ἡ διαθήκη τῆς αὐτῆ ἐν τῷ συρταρίῳ τῆς μεταξὺ ἄλλων χαρτίων· μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου καὶ ἐπεκυρώθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ διαθήκη, ἡ διαθέτουσα τὴν περιουσίαν τῆς, ὡς εἴπομεν ἄνωθι. Τότε ἔμαθεν ὅλος ὁ κόσμος τὰς τελευταίας θελήσεις αὐτῆς καὶ ἐξετίμησεν αὐτὴν καὶ μετὰ θάνατον διὰ τὰς καλὰς τῆς διαθέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε φανερώσει ἐν τῇ καλῇ διαθήκῃ τῆς.

*19. Τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Ζαχαρίου κληρονομοῦσιν οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

1. Ὁ σύζυγος τῆς μακαρίτιδος **Παναγιώτας Ζαχαρίας Παναγιωτόπουλος**, γέρον, ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ἐντὸς ὀλίγου, χωρὶς νὰ εὗρεθῇ καμμία διαθήκη αὐτοῦ· ἄφησε δὲ ἀρκετὴν περιουσίαν, ἣτις ἔπρεπε νὰ μοιρασθῇ εἰς τρία ἴσα μερίδια μεταξὺ τῶν τριῶν τέκνων του, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ **Ἑλένη**, ὁ **Θεόδωρος** καὶ ἡ **Αὐγὴ**.

2. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἔγγαμος **Ἑλένη Δημητριάδου** εἶχεν ἀποθάνει, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς τῆς, εἶχε δὲ ἀφήσει δύο τέκνα ὄρφανά, τὸν **Παῦλον** καὶ τὴν **Βιργινίαν**.

4. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ γέροντος Ζαχαρίου τὰ ζῶντα τέκνα αὐτοῦ Θεόδωρος καὶ Αὐγὴ καὶ οἱ ζῶντες ἔγγονοι αὐτοῦ Παῦλος καὶ Βιργινία μετέβησαν εἰς τὸν ἔξοχον δικηγόρον **Καλλιγᾶν** καὶ τὸν ἠρώτησαν «ἂν οἱ δύο ἔγγονοι ἔχουσι καὶ αὐτοὶ δικαίωμα κληρονομίας

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

» ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ζαχαρίου, καὶ πῶς θὰ γείνη ἡ
» διανομὴ τῆς περιουσίας αὐτοῦ».

*
**

4. Τότε ὁ καλὸς δικηγόρος Καλλιγᾶς, χωρὶς νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐ-
τοὺς τὴν ὁδὸν τῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν νόμον
μεταχειρισθεῖς, λέγει· «Ναί· ἔχουσι δικαίωμα κληρονομίας τὰ ὄρφανὰ
» Παῦλος καὶ Βιργινία ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου πάππου
» των Ζαχαρίου· ἀλλὰ θὰ λάβωσιν οἱ δύο ἀδελφοὶ ὁμοῦ τόσον μέρος,
» ὅσον θὰ ἐλάμβανεν ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἑλένη, ἐὰν ἔζη». Ταῦτα συνε-
βούλευσεν ὁ καλὸς δικηγόρος.

5. Οἱ δὲ Θεόδωρος, Αὐγὴ, Παῦλος καὶ Βιργινία μετέβησαν εἰς
τὴν οἰκίαν των καὶ ὑπελόγησαν ἀκριβῶς, ὅτι ἡ περιουσία τοῦ μακα-
ρίου Ζαχαρίου ἀνήρχετο εἰς τετρακοσίας πενήκοντα χιλιάδας δραχ-
μῶν. Ταύτας δὲ διενεμήθησαν μεταξύ των ὡς ἑξῆς· ἑκατὸν πενή-
κοντα χιλιάδας ἔλαβεν ὁ Θεόδωρος· ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδας ἔλα-
βεν ἡ Αὐγὴ καὶ ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδας ἔχωρισαν ὡς μερίδιον
τῆς ἀποθανούσης ἀδελφῆς των Ἑλένης, χωρὶς νὰ λάβωσι διόλου
ὑπ' ὄψιν, ὡς καλοὶ ἀδελφοί, τὴν μικρὰν προικὰ τῆς, τὴν ὁποίαν
ἐκεῖνη εἶχε λάβει, ὅτε ὑπανδρεύθη.

*
**

6. Τοῦτο δὲ τὸ μερίδιον τῆς μακαρίτιδος Ἑλένης διειμοιράσθησαν
μεταξὺ των τὰ δύο ζῶντα τέκνα αὐτῆς Παῦλος καὶ Βιργινία, καὶ
ἔλαβον ἕκαστον ἀνὰ ἑβδομήκοντα πέντε χιλιάδας δραχμῶν. Αὕτη ἦτο
ἡ δικαία διανομὴ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ζαχαρίου μεταξὺ
τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, οἵτινες ἦσαν δύο τέκνα, ὁ Θεόδωρος καὶ ἡ
Αὐγὴ, καὶ δύο ὄγγοι, ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία, ὡς εἶπομεν. Ἡ
διανομὴ αὕτη τῆς κληρονομίας καλεῖται διανομὴ **κατὰ ῥίζας**·
κατὰ ταύτην προσέχομεν μόνον εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ῥιζῶν, οὐχὶ δὲ
καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστη ῥίζῃ προσώπων.

7. Πρὸς δὲ τὸν τίμιον δικηγόρον, ὅστις ἀπέτρεψε τοὺς κληρονόμους
ἀπὸ τὰ δικαστήρια διὰ τῆς τοιαύτης ὀρθῆς καὶ δικαίας συμβουλῆς,
ἔπεμψεν ἕκαστος γενναίαν ἀμοιβήν· πλὴν ταύτης δὲ καὶ οἱ τέσσαρες
ὁμοῦ ὑπέγραψαν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξέφραζον τὴν ἰσόβιον
εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν ἀληθῶς δίκαιον δικηγόρον Καλλιγᾶν.

*
**

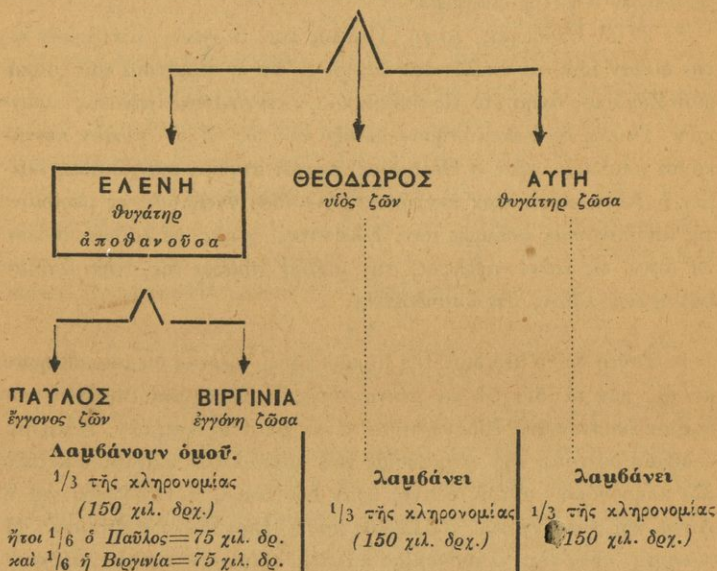
8. Ἴδου καὶ τὸ σχέδιον τοῦ κληρονομικοῦ δένδρου, τὸ ὁποῖον

ὁ Καλλιγᾶς ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόδωρον πρὸς ὀδηγίαν διὰ τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας.

450.000 δρ.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ

πατὴρ
ἀποθανὼν

* 20. Ἡ νόμιμος μοῖρα.

1. Οἱ δύο υἱοὶ καὶ οἱ δύο ἔγγονοι τοῦ Ζαχαρίου διαιμεριάζθησαν, ὡς ἀνωτέρω, τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, μὴ εὐρόντες διαθήκην.
2. Μετὰ τινα καιρὸν ὅμως ὁ Θεόδωρος, ἐρευνῶν εἰς τὸ γραφεῖον

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

τοῦ μακαρίτου πατρός του Ζαχαρίου καὶ τακτοποιῶν τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ, ἀνεῦρε τυχαίως μεταξὺ αὐτῶν *ιδίόγραφον διαθήκην* αὐτοῦ. Ἐνήγγειλεν ἀμέσως τοῦτο εἰς τὴν ἀδελφὴν του Αὐγὴν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀνεψιούς του Παῦλον καὶ Βιοργινίαν, οἵτινες ἐκ συμφώνου πάντες, *εβδόμητοι τὴν τελευταίαν θέλησιν* τοῦ μακαρίτου Ζαχαρίου, παρουσίασαν αὐτὴν εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον τοῦ τόπου τῶν τοῦ δὲ Πρωτοδικεῖον ἀνέγνωσεν αὐτὴν ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει καὶ τὴν ἐπεκύρωσε.

3. Τί ἔλεγεν ἡ εὐρεθεῖσα αὕτη διαθήκη; Κατὰ τί ἐτροποποιεῖ τὴν διανομὴν, τὴν ὁποίαν εἶχε συμβουλευθεῖς ὁ Καλλιγᾶς; Ἰδού·

* *

4. Ὁ Ζαχαρίας εἶχεν ἀδελφόν τινα οἰκογενειάρχην πτωχόν, πάσχοντα τοὺς πόδας καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἐργάζηται· ἠγάπα δὲ αὐτὸν μεγάλως. Πρὸς αὐτὸν λοιπὸν ἐκ τῶν 450 χιλιάδων δραχμῶν *ἐκληροδοῦται* πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν. Ἠρώτησαν πάλιν τὸν Καλλιγᾶν, ἂν εἶχεν ὁ Ζαχαρίας τοιοῦτο δικαίωμα, ἀφοῦ ὑπῆρχον τέκνα καὶ ἔγγονοι αὐτοῦ.

5. Ὁ Καλλιγᾶς ἀπήντησε· «**Ναί.** Διότι παρέχει εἰς αὐτὸν ὁ νόμος τὸ δικαίωμα νὰ δύναται νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως τὸ **ἡμῶν** **ἢ καὶ τὰ δύο τρίτα** τῆς περιουσίας του ὑπὲρ οἰουδήποτε θέλει ἄλλου προσώπου, ἀφοῦ ὁμως ὑποχρεωτικῶς ἀφήσῃ εἰς τὰ τέκνα του (ἢ ἐν γένει εἰς τοὺς κληρονόμους του) ὀλόκληρον τὸ ὑπόλοιπον ἢ ἡμῶν ἢ ἐν τρίτον τῆς περιουσίας του».

6. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς περιουσίας, τὸ ὁποῖον οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τοῦ Ζαχαρίου (τὰ τέκνα κλπ.) ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἐκ τοῦ νόμου νὰ ἀπαιτήσωσιν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομουμένου Ζαχαρίου, ὀνομάζεται **νόμιμος μοῖρα**.

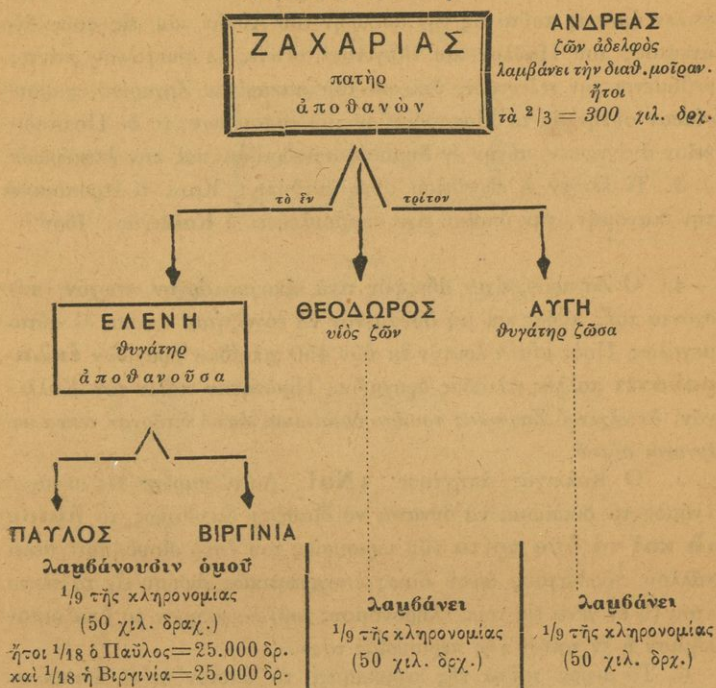
7. Καί, ἂν μὲν τὰ τέκνα εἶναι περισσότερα τῶν τεσσάρων, ὁ διαθέτης ὑποχρεοῦται ἐκ τοῦ νόμου νὰ ἀφήσῃ ἐν συνόλῳ εἰς αὐτὰ τὸ **ἡμῶν** τῆς περιουσίας του. Ἐὰν δὲ τὰ τέκνα εἶναι ὀλιγώτερα τῶν τεσσάρων, τότε ὁ διαθέτης δύναται νὰ ἀφήσῃ εἰς αὐτὰ τὸ ἐν τρίτον μόνον τῆς ὅλης περιουσίας του.

* *

8. Κατὰ τὴν εὐρεθεῖσαν λοιπὸν διαθήκην τοῦ Ζαχαρίου, ὅστις διέθετεν ὀλόκληρον τὸ διαθέσιμον μέρος ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος οἰκογενειάρχου ἀδελφοῦ του Ἀνδρέου (καθόσον εἰς τὰ τέκνα του εἶχεν ἀφήσει μεγίστην περιουσίαν ὁ ἄγαμος ἀδελφὸς τῆς μητρός τῶν), ὁ Καλλι-

γὰς ἔδωκεν ἄλλο κληρονομικὸν δένδρον πρὸς διανομὴν τῆς περιουσίας, τὸ ἑξῆς·

450.000 δρ.

*21. Πώλησις.— Μίσθωσις.

Ἡ κυριότης τῶν κινητῶν.

1. Διὰ τῆς δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων προσώπων καὶ διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης ἡ περιουσία τοῦ μὲν περιέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ δέ, ὡς εἶπομεν.

2. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους δύναται ἄλλος τις νὰ γείνη κύριος τῆς κινήτης ἢ ἀκινήτου περιουσίας ἄλλου. Παραδείγματος χάριν ἡ πώλησις. Ὁ Ἄλφα πωλεῖ τὸν ἵππον του, τὸν ἀγρόν του, τὴν οἰκίαν του εἰς τὸν Βῆτα. Ὁ Βῆτα, ἀγοράζων καὶ παραλαμβάνων τὰ κτήματα ταῦτα, γίνεται κύριος αὐτῶν.

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

3. Δύναται προσέτι νὰ **μισθώσῃ** τις τὰ κτήματά του ἐπὶ τινα χρόνον, λαμβάνων **μισθώμα** (ἐνοίκιον). Ἀπαιτεῖται τότε νὰ γείνη συμβόλαιον ὑπὸ συμβολαιογράφου.

4. Ἐπίσης διὰ τὴν **πώλησιν** ἀπαιτεῖται συμβόλαιον ἐπίσημον, ὅπως καὶ διὰ τὰ χρηματικά δάνεια καὶ ἄλλας πρῶξεις σοβαράς.

5. Καὶ τὰ μὲν **κινητὰ** λεγόμενα **κτῆματα**, οἷον ἔπιπλα, ζῶα, βιβλία, μηχανικά σκευή, ἀφοῦ ἀγοράσῃ τις καὶ παραλάβῃ εἰς χεῖράς του ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ πωλητοῦ, ἐξουσιάζει αὐτὰ ὡς ἀπόλυτος κύριος αὐτῶν. Δηλαδή ἡ **παράδοσις** μόνη ἀρκεῖ, διὰ νὰ κάμῃ τινὰ κύριον τῶν πωλουμένων καὶ παραδιδομένων εἰς αὐτὸν **κινητῶν** κτημάτων.

*22. Ἡ κυριότης τῶν ἀκινήτων. — Μεταγραφὴ.

Ὑποθηκοφύλακεια.

1. Διὰ νὰ γείνη ὅμως τις **κύριος ἀκινήτων κτημάτων**, οἷον οἰκιῶν, ἀγρῶν, ἀμπελῶν, τὰ ὁποῖα ἢ ἀγόρασεν ἢ ἔλαβε δωρεάν, ἀπαιτοῦνται δύο τινά, ἦτοι **πρῶτον**, συμβόλαιον ἐπίσημον ἐνώπιον συμβολαιογράφου, καί, **δεύτερον**, **καταχώρισις ἢ μεταγραφὴ** τοῦ συμβολαίου τούτου εἰς τὰ λεγόμενα **βιβλία τῶν μεταγραφῶν** τοῦ δήμου ἐκείνου, ἐν τῷ ὁποίῳ κεῖται τὸ ἀκίνητον. Τὰ βιβλία δὲ ταῦτα τηροῦσιν ἐπιμελῶς ἐν ἑκάστῳ δήμῳ εἰς τὰ **Γραφεῖα τῶν Ὑποθηκοφυλακείων** οἱ συμβολαιογράφοι ἢ ἄλλοι εἰδικοὶ ὑπάλληλοι, λεγόμενοι **Ὑποθηκοφύλακες**, διωρισμένοι δὲ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

2. Οἱ **ὑποθηκοφύλακες** τηροῦσι προσέτι τὰ **Βιβλία τῶν ὑποθηκῶν**. Εἰς τὰ Βιβλία ταῦτα σημειοῦσιν, ὅτι ὁ **Ἄλφα**, ἔχων διαθέσιμα χρήματα, **ἐδάνεισε** τοιαῦτα ἐπὶ τόκῳ ἢ ἀτόκῳ εἰς τὸν **Βῆτα**, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὁ μὲν **Ἄλφα** ὀνομάζεται **δανειστής ἢ πιστωτής**, ὁ δὲ **Βῆτα** **ὀφειλέτης**.

3. Διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ δὲ ὁ ὀφειλέτης τὸν δανειστήν, **πρῶτον** συντάσσει μετ' αὐτοῦ συμβόλαιον **δανειστικὸν** ἐνώπιον συμβολαιογράφου, καὶ **δεύτερον** δίδει εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ ἐγγράψῃ ὑποθήκην ἐπὶ τοῦ δεῖνα ἀκινήτου κτηματός του πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ· δηλαδή τὸ δανειστικὸν συμβόλαιον ὁ **ὑποθηκοφύλαξ** ἀντιγράφει εἰς ἐν

*Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

ὄγκῳδες **βιβλίον**· ἡ ἀντιγραφὴ δ' αὕτη σημαίνει, ὅτι ὁ δανεισ-
τῆς Ἄλφα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ ἐν ἀνάγκῃ αὐτὸς τὸ ἐνυ-
πόθηκον κτῆμα τοῦ ὀφειλέτου καὶ νὰ λάβῃ τὰ χρήματά του, οὐδὲ
δύναται κανεὶς ἄλλος νὰ ἀποκτήσῃ μεγαλύτερα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ
ἐνυποθήκου τούτου κτήματος· ἢ, διὰ νὰ εἴπωμεν καλλίτερον, ὀφει-
λέτης καθίσταται αὐτὸ τὸ κτῆμα.

4. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κτήματος δύναται νὰ γραφῇ καὶ δευτέρα καὶ
τρίτη καὶ τετάρτη καὶ πέμπτη **ὑποθήκη**, εἴτε ὑπὸ ἐνὸς καὶ τοῦ
αὐτοῦ δανειστοῦ διὰ διάφορα δάνεια εἴτε ὑπὸ πολλῶν δανειστῶν.
Ἄρκει νὰ ἔχῃ τὸ κτῆμα τόσην ἀξίαν, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζωνται ὅλοι
οἱ δανεισταί. Οὐχὶ σπανίως ὅμως συμβαίνει καὶ νὰ μὴ εἶναι ἐξησφα-
λισμένοι ἐπαρκῶς· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πληρώνεται κατὰ προτί-
μησιν ὁ πρῶτος **ἐνυπόθηκος** δανειστής, μετ' αὐτὸν ὁ δεύτερος καὶ
οὕτω καθεξῆς, ἂν περισσεύσωσι χρήματα ἐκ τοῦ τιμήματος τοῦ ἐνυ-
ποθήκου ἀκινήτου κτήματος. Ἄλλως, ἂν δὲν περισσεύωσι, χάνουσι
τὰ δάνειά των οἱ τελευταῖοι ἐνυπόθηκοι δανεισταί, ἐκτὸς ἂν ὁ ὀφει-
λέτης ἔχῃ καὶ ἄλλην περιουσίαν.

* 23. Ἡ ἐπιτροπεία.

1. Τὸ τρίτον τέκνον τοῦ Ζαχαρίου, ὀνόματι **Αὐγὴ**, εἶχεν ὑπαν-
δρευθῆ τὸν **Ἀθανάσιον Κωνσταντόπουλον**, ἱατρόν. Οὗτος
ὅμως ἀπέθανεν ἐνωρὶς ἐκ παθήματος τυχαίου· ἀφῆκε δὲ τὴν Αὐγὴν
χήραν μὲ δύο τέκνα ἀνήλικα.

2. Ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς, ἡ μήτηρ καθίσταται κατὰ τὸν νό-
μον ἡ **φυσικὴ ἐπιτροπὸς** τῶν ἀνήλικων τέκνων της, δικαιου-
μένη νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τοῦ πατρὸς τὰ καθήκοντα· δηλαδὴ **αὐτὴ**
φροντίζει **πρῶτον** μὲν περὶ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως
τῶν τέκνων της, **δεύτερον** δὲ περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας,
τὴν ὁποίαν ἀφῆκεν ὁ ἀποθανὼν σύζυγός της.

3. Ἡ Αὐγὴ, χήρα μείνασα, δύναται καὶ νὰ ἀρνηθῇ τὴν **ἐπιτρο-
πείαν**, ἐὰν εὐρίσκῃ τὸ ἔργον τοῦτο δυσχερές. Ὄφειλε ὅμως νὰ **ἐπι-
τροπεύσῃ** προσωρινῶς, μέχρις οὗ διορισθῇ ἄλλος **ἐπιτροπὸς** ὑπὸ τοῦ
συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ Πρωτοδικείου. Ἐξουσία δὲ
τοῦ ἄλλου τούτου ἐπιτρόπου εἶναι νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν

*Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

τῶν ἀνηλίκων· ἡ δὲ ἀνατροφή αὐτῶν ἀνήκει κανονικῶς εἰς τὴν μητέρα.

4. Ἐὰν ἡ Αὐγή, χηρεύσασα νέα, θελήσῃ νὰ ὑπανδρευθῆ πάλιν, ὀφείλει νὰ συγκαλέσῃ τὸ **συγγενικὸν συμβούλιον** διὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου· τοῦτο δὲ ἀποφασίζει, ἂν ἡ μήτηρ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπιτροπείαν ἢ ὄχι καὶ μετὰ τὸν δεῦτερον γάμον της.

* 24. Συγγενικὸν συμβούλιον. — Ἐπίτροπος.
Παρεπίτροπος.

1. Τὸ **συγγενικὸν συμβούλιον** ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Εἰρηνοδίκην καὶ ἀπὸ ἕξ ἕως ὀκτῶ συγγενεῖς, τοὺς πλησιεστέρους, ἢ φίλους, ἐν ἑλλείψει συγγενῶν. Ἐκ τούτων οἱ ἡμίσεις καλοῦνται ἐκ τῆς πατρικῆς συγγενείας, οἱ δὲ λοιποὶ ἡμίσεις ἐκ τῆς μητρικῆς.

2. Ἡ ἀδεια τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἐπίτροπον δι' ὠρισμένας τινὰς σπουδαίας πράξεις, οἷον ὅταν πρόκειται νὰ **δανεισθῆ** χρήματα, νὰ **πωλήσῃ** ἀκίνητα, νὰ δεχθῆ **δωρεὰς** ἢ **κληροδοτήματα** ὑπὲρ τῶν τέκνων της.

3. Προσέτι τὸ συγγενικὸν συμβούλιον ἢ ἀφίνει ἐπίτροπον αὐτὴν τὴν μητέρα ἢ προτείνει καὶ τὸν διορισμὸν ἄλλον ἐπίτροπον· προσέτι δὲ προτείνει καὶ τὸν διορισμὸν **παρεπιτρόπου**· ἔργον δὲ τοῦ παρεπιτρόπου εἶναι *πρῶτον* μὲν νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν ἐπίτροπον εἰς ὅσας πράξεις τὰ συμφέροντα τούτου συγκρούονται πρὸς τὰ τοῦ ἀνηλίκου, *δεύτερον* δὲ νὰ ἐπιτηρῆ τὴν διαχείρισιν τοῦ ἐπιτρόπου.

4. Καὶ τὸν ἐπίτροπον καὶ τὸν παρεπίτροπον διορίζει τὸ Πρωτοδικεῖον, κατὰ πρότασιν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου. Τὰς συνεδρίας τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου διευθύνει ὁ Εἰρηνοδίκης.

5. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς συγγενικῆς γραμμῆς, εἴτε πατρικῆς εἴτε μητρικῆς, ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ παρεπίτροπος, ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς μιᾶς, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἑτέρας.

** 25. Ἀπογραφὴ. — Λογοδοσία.

1. Πρῶτον καθήκον τοῦ διορισθέντος ἐπιτρόπου ἢ τῆς μητρός, ἣτις συνήθως μένει ἐπίτροπος, εἶναι νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς *σφραγίδας*, διὰ τῶν ὁποίων ἔχει σφραγίσει ὁ εἰρηνοδίκης, πρὸς ἀσφάλειαν, τὴν οἰκίαν

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῆ.

** Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῆ.

ἢ τὸ Κατάστημα ἢ τὸ Γραφεῖον τοῦ ἀποθανόντος, καὶ δεύτερον νὰ ἐνεργήσῃ, ὅσον τάχιστα, τακτικὴν ἀπογραφὴν πάσης τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων ἐνώπιον τοῦ παρεπιτρόπου καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου.

2. Ἀπογραφὴ δὲ εἶναι ὁ καταρτισμὸς γραπτοῦ καταλόγου κατ' ὄνομα ἐνὸς ἐκάστου πράγματος, ὅπερ ἀποτελεῖ μέρος τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος πατρός.

3. Ὁ Ἐπιτρόπος, πλὴν τῆς καθημερινῆς καλλιέργειας καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἀνηλίκου, ἀντιπροσωπεύει αὐτὸν εἰς πάντα τὰ πολιτικὰ δικαστήρια· φέρει δὲ πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῆς διαχειρίσεως, καὶ ὀφείλει νὰ δώσῃ τακτικὸν λογαριασμὸν αὐτῆς εἰς τὸν ἀνήλικον, ὅταν οὗτος ἐνηλικιωθῇ· πᾶσαν δὲ ζημίαν, τῆς ὁποίας ἔγεινεν αἴτιος, εἶναι ὑπόχρεος νὰ πληρώσῃ ἐκ τῆς ἰδίας του περιουσίας.

4. Ἐνηλικιοῦται δὲ ὁ ἀνήλικος ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Τότε εἶναι ἱκανὸς πλέον νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν του αὐτὸς ὁ ἴδιος.

* 26. Χειραφεσία.

1. Δύναται ὁμοῦς τέκνον τι νὰ παύσῃ ὃν ἀνήλικον, πρὶν ἢ φθάσῃ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἐνός. Παύει δὲ διὰ τῆς χειραφεσίας.

2. Χειραφετεῖται δὲ τις πρῶτον μὲν αὐτοδικαίως, ὅταν ἔλθῃ εἰς γάμον πρὸ τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, δεύτερον δέ, ἐὰν ὁ πατὴρ ἢ, ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ, ἡ μήτηρ, ἢ, ἐν ἐλλείψει καὶ αὐτῆς, τὸ συγγενικὸν συμβούλιον κρίνῃ, ὅτι τὸ ἀνήλικον τέκνον ἔχει τόσῃν φρόνησιν καὶ νοημοσύνην, ὥστε δύναται νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν του ἄνευ κινδύνου καταστροφῆς αὐτῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁμοῦς δὲν δύναται νὰ χειραφετηθῇ ἀνήλικον τέκνον πρὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας του.

3. Γίνεται δὲ ἡ χειραφεσία ὡς ἐξῆς. Ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἢ τὸ συγγενικὸν συμβούλιον διὰ τοῦ ἐπιτρόπου δηλώνει ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδικείου, δημοσίᾳ συνεδριάζοντος, ὅτι τὸ δεῖνα ἐπιτροπευόμενον ἀνήλικον τέκνον χειραφετεῖται, ὡς ἱκανὸν καὶ ἄξιον νὰ διευθύνῃ τὴν περιουσίαν του. Τότε ὁ γραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου ἀναγράφει

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ.

τὴν δήλωσιν ταύτην εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Εἰρηνοδικείου, καὶ τοιου-
τοτρόπως ἡ χειραφεσία εἶναι τετελεσμένη.

4. Ἡ χειραφεσία ὅμως δὲν παρέχει εἰς τὸν ἀνήλικον πάντα ἀ-
νεξαιρέτως τὰ δικαιώματα τοῦ ἐνήλικος, ἀλλὰ μόνον τὰ δικαιώματα
τῆς λεγομένης «ἀπλῆς διαχειρίσεως». Διότι ὁ χειράφετος δὲν ἔχει τὸ
δικαίωμα νὰ ἐκτελῇ πράξεις σοβαρᾶς, οἷον νὰ πωλῇ τὴν ἀκίνητον
περιουσίαν του, νὰ δανειζῆται ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν κτημάτων του, νὰ
κάνῃ δωρεὰς ἀκινήτων καὶ τὰ τοιαῦτα.

5. Ὁ χειράφετος ἀνήλικος τοῦ ἄρρενος ἢ τοῦ θήλεος γένους
δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ μετέλθῃ τὸν ἔμπορον, ἀλλ' ἀφοῦ συμπλη-
ρώσῃ, τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἀφοῦ λίβη προη-
γουμένως τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ ἐν ἔλλειψει αὐτοῦ παρὰ τῆς
μητρὸς ἢ τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ ἀφοῦ ἡ ἄδεια αὕτη ἐπι-
κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου τῆς κατοικίας τοῦ ἀνηλίκου καὶ τοι-
χοκολληθῇ ἐν τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ, ἵνα λάβωσι γινῶσιν αὐτῆς οἱ
ἐνδιαφερόμενοι ἐκ τῶν πολιτῶν.

Ε'*

27. Ἐμπόριον. — Ἐμπορικὰ βιβλία.

1. Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ γυνὴ μετὰ τὸν γάμον της, ἐὰν θελήσῃ
νὰ μετέλθῃ τὴν ἔμπορον, πρέπει νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τοῦ ἀνδρός
της. Δὲν χρειάζεται δὲ γραπτὴ ἢ ἄλλη τις ἐπίσημος ἄδεια, ἀλλὰ
ἀρκεῖ μόνον, ὅτι ὁ σύζυγος ἀφίνει τὴν σύζυγον νὰ ἐμπρορεύηται,
χωρὶς νὰ ἐναντιωθῇ εἰς αὐτήν. Ὁ χειράφετος δὲ ἀνήλικος δύναται
μὲν νὰ μετέλθῃ τὸν ἔμπορον, οὐχὶ ὅμως μικρότερος τῶν 18 ἐτῶν
καὶ οὐχὶ ἄνευ ἄδειας, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

2. **Σκοπὸς** τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ θεμιτὴ κερδοσκοπία. Ἐμπο-
ρος δὲ καλεῖται ἐκεῖνος, ὅστις σύνηθες ἐπαγγέλμα ἔχει τὴν ἐμπορίαν.

3. Πᾶς ἔμπορος δὲ ὀφείλει νὰ τηρῇ ἐν τάξει καὶ ἀκριβεῖα Ἐμ-
πορικὰ βιβλία. Τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ἐμπορικὰ βιβλία
εἶναι τρία, τὰ ἑξῆς:

1ον Γὸ Ἡμερολόγιον. Ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ εἶναι ὑπόχρεος

* **Σημ.** Ἐν τοῖς ἑφεξῆς θέλομεν διαλάβει τινὰ συντομώτατα ἐκ τοῦ
Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

ὁ ἔμπορος νὰ γράφῃ καθ' ἐκάστην ἡμέραν πᾶν ὅ,τι λαμβάνει καὶ πᾶν ὅ,τι πληρώνει. Ὅφειλε ὁ ἐπίσης εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς νὰ σημειοῖ ἐν τῷ αὐτῷ Ἡμερολόγιῳ τὸ ποσὸν τῆς οἰκιακῆς του δαπάνης. Τὸ Ἡμερολόγιον φανερώνει ἐν πάσῃ στιγμῇ τὴν περιουσίαν καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐμπόρου, τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας καὶ τὰς συναλλαγματικὰς του.

2ον Τὸ βιβλίον τῶν ἐπιστολῶν. Ἐν τούτῳ ὀφείλει νὰ ἀντιγράφῃ ὁ ἔμπορος πάσας τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἀποστέλλει περὶ οἰουδήποτε ἀντικειμένου, ἀφορῶντος εἰς τὸ ἐμπόριόν του. Ἐπίσης ὀφείλει νὰ φυλάττῃ εἰς φάκελλον ὅσας ἐπιστολάς λαμβάνει.

3ον Τὸ βιβλίον τῆς ἀπογραφῆς. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ ἔμπορος ἐγγράφει εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους τὴν καθόλου οἰκονομικὴν του κατάστασιν. Δηλαδή εἰς τὴν ἀριστερὰν σελίδα τοῦ βιβλίου ἐγγράφει πᾶσαν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του πᾶσαν τὴν κινήτην, ἦτοι τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων, ὅσα ἔχει ἐν τῷ Καταστήματι καὶ ταῖς ἀποθήκαις· τὰ χρήματα, ὅσα ἔχει ἐν τῷ χρηματοκιβωτίῳ του· καὶ τὰ ποσὰ ἐκεῖνα, ἅτινα ὀφείλουσιν εἰς αὐτόν. Πάντα δὲ ταῦτα λέγομεν, ὅτι παριστάνουσι τὸ **ἐνεργητικὸν** κεφάλαιον τοῦ ἐμπόρου. Εἰς δὲ τὴν δεξιὰν σελίδα τοῦ βιβλίου ἐγγράφει πάντα τὰ ποσὰ, ἅτινα χρεωστεῖ. Ταῦτα δὲ λέγομεν ὅτι ἀποτελοῦσι τὸ **παθητικὸν** κεφάλαιον τοῦ ἐμπόρου.

4. Τὸ Ἡμερολόγιον καὶ τὸ βιβλίον τῶν ἀπογραφῶν πρέπει νὰ εἶναι βιβλιοδετημένα, ἠρωδημένα κατὰ σελίδας καὶ μονογραφημένα (ὑπογεγραμμένα) κατὰ πᾶσαν σελίδα εἴτε παρὰ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν εἴτε παρὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου. Τὰ βιβλία ταῦτα πρέπει ἅπαξ τοῦ ἔτους νὰ θεωρῶνται καὶ μονογραφῶνται παρὰ τῶν αὐτῶν προσώπων. Οἱ ἔμποροι δὲ ὀφείλουσι νὰ διαφυλάττωσι τὰ βιβλία ταῦτα ἐπὶ δέκα ἔτη.

28. Ἐταιρεῖαι.

1. Πολλὰ μεγάλα ἔργα, οἷον ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις μεγάλας, κατασκευὴν σιδηροδρόμων, ἔδρυσιν καὶ διοικήσιν χρηματικῶν Τραπεζῶν, δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν μόνον ἄτομον· διότι πολλάκις

* Τὸ καλούμενον Καθολικόν, τὸ βιβλίον Ταμίου, τὸ βιβλίον Ἀξέων, τὸ βιβλίον Ἀποθήκης κλπ. εἶναι βιβλία βοηθητικά, καὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἐκ τοῦ νόμου ἢ τήρησις αὐτῶν εἰς τοὺς ἐμπόρους.

τοῦτο δὲν εἶναι ἐπαρκὲς οὔτε κατὰ χρόνον, οὔτε κατὰ χρηματικὰς δυνάμεις, οὔτε κατ' ἄλλας πνευματικὰς ἱκανότητας.

2. Διὰ τούτους τοὺς λόγους καταθέτουσι χρηματικὰ κεφάλαια πολλοὶ καὶ ἐπιχειροῦσι τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις πολλοὶ ὁμοῦ, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπων καὶ ὑπαλλήλων. Τότε λέγομεν, ὅτι οὗτοι *συνεταιρίζονται* καὶ ἀποτελοῦσιν **ἐταιρείαν**. Σκοπὸς δὲ τῶν ἐταίρων εἶναι τὸ χρηματικὸν κέρδος.

* *

3. Ἀναγνωρίζονται δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου τριῶν εἰδῶν ἐταιρεῖαι. Τὰ εἶδη δὲ ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1ον. **Ἡ ὁμόρρυθμος ἐταιρεία**. Κατὰ ταύτην εἶναι προσωπικῶς καὶ ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι πάντες οἱ ἐταῖροι διὰ πάντα τὰ χρέη τῆς ἐταιρείας.

2ον. **Ἡ ἑτερόρρυθμος ἐταιρεία**. Κατὰ ταύτην τινὲς μὲν ἐκ τῶν συνεταιρῶν εἶναι προσωπικῶς καὶ ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι διὰ τὰ χρέη τῆς ἐταιρείας, τινὲς δὲ εἶναι ἀπλοῖ χρηματοδότες, καὶ εὐθύνονται μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ, τὸ ὅποιον κατέβαλον.

3ον. **Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία**. Κατὰ ταύτην οὐδεὶς εὐθύνεται προσωπικῶς, εἰμὴ μόνον μέχρι τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὅποιον ἕκαστος κατέβαλε, καὶ πλέον οὐ.

4. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων τριῶν εἰδῶν ἐμπορικῶν Ἐταιρειῶν, ὁ νόμος ἀναγνωρίζει καὶ τὰς λεγομένας **μετοχικὰς ἐμπορικὰς ἐταιρείας**, διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ὀλιγωτέρας διατυπώσεις ἢ διὰ τὰς τρεῖς πρώτας. Αἱ μετοχικαὶ ἐταιρεῖαι σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἐπιχειρήσιν μιᾶς ἢ περισσοτέρων ἐμπορικῶν πράξεων· οἱ δὲ συνᾶταιροι εὐθύνονται, ἀπέναντι ἀλλήλων, μόνον μέχρι τοῦ καταβληθέντος ποσοῦ. Ἀπέναντι τρίτων προσώπων ἡ ἐταιρεία αὕτη δὲν ἔχει ὑπαρξιν ὡς ἐταιρεία.

* *

5. **Μετοχαί**. Αἱ ἐταιρεῖαι αἱ ἑτερόρρυθμοι καὶ αἱ ἀνώνυμοι δύνανται νὰ ἐκδώσωσι **μετοχάς**. Αἱ μετοχαὶ αὗται εἶναι ἔγγραφοι ἀποδείξεις τῆς ἐταιρείας, αἵτινες πωλοῦνται ἀντὶ ὀρισμένου τιμήματος (ἐκατόν, διακοσίων, τριακοσίων, τετρακοσίων, πεντακοσίων δραχμῶν ἐκάστη), δύνανται δὲ νὰ ἀγοράζῃ αὐτὰς πᾶς ὅστις θέλει.

6. Τῶν μετοχῶν τούτων ὁ σκοπὸς εἶναι διττός, ἤτοι νὰ κερδίσῃ ἢ μὲν ἢ Ἐταιρεία, νὰ κερδίσῃ δὲ καὶ ὁ ἀγοραστὴς αὐτῶν. Πῶς δύνανται νὰ συμβῇ τοῦτο; Ἴδου πῶς.

7. Ἡ μὲν Ἐταιρεία, πωλοῦσα τὰς μετοχὰς ταύτας, εἰσπράττει χρήματα καὶ αὐξάνει τὰ κεφάλαιά της, ἐπομένως αὐξάνει καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις της καὶ κερδίζει περισσότερα.

8. Ὁ δὲ ἀγοραστής τῶν μετοχῶν μεταβαίνει εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐταιρείας, παρουσιάζει τὰς μετοχάς του, καὶ ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἔχει δι' αὐτὰς διαθέσει, λαμβάνει καὶ αὐτὸς τὸ ἀνάλογον μερίδιόν του ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς Ἐταιρείας ἢ Τραπεζῆς (διότι καὶ αἱ Τράπεζαι εἶναι ἑταιρεῖαι.) Ὅταν δὲ πάλιν θελήσῃ, ἐπιστρέφει τὴν μετοχὴν του καὶ λαμβάνει πάλιν τὸ κεφάλαιόν του, ἢ πωλεῖ τὴν μετοχὴν εἰς ἄλλον ἀγοραστήν, ὅπερ συμβαίνει συνηθέστατα, ἰδίως ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ (Ἀθηνῶν). Ἄν δὲ διαλυθῇ ποτε ἡ Ἐταιρεία, ἀναλαμβάνει καὶ ὁ μέτοχος εἴτε ἴσον ποσὸν πρὸς τὴν μετοχὴν του, εἴτε μεγαλύτερον, ἂν ὑπάρχῃ κεφάλαιον, εἴτε μικρότερον, εἴτε καὶ τίποτε ἀπολύτως, ὅταν ἡ ἑταιρεία χρεωκοπήσῃ ἐντελῶς καὶ ἀπολέσῃ πάντα τὰ κεφάλαιά της.

* *

9. Ὁμολογίαι. Ὅταν ἡ Ἐταιρεία λάβῃ τὴν ἀνάγκην νὰ συνάψῃ δάνειον διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις της, τότε δὲν ἐκδίδει πλέον μετοχάς, ἀλλ' ὁμολογίας, διὰ τῶν ὁποίων ὁμολογεῖ ὅτι ἐδανείσθη τόσον ποσὸν παρὰ τοῦ Ἄλφα ἢ τοῦ Βῆτα ἀγοραστοῦ καὶ κατόχου μιᾶς ἢ πολλῶν ὁμολογιῶν. Ὁ ὁμολογιούχος εἶναι δανειστής τῆς ἑταιρείας, ἐνῶ ὁ μέτοχος εἶναι ἑταῖρος αὐτῆς. Κατὰ τὰ λοιπὰ δὲν διαφέρει ἡ δύναμις τῆς μετοχῆς ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ὁμολογίας.

10. Ὀνομαστικά. — Ἀνώνυμοι. Καὶ αἱ μετοχαὶ δὲ καὶ αἱ ὁμολογίαι δύνανται νὰ εἶναι δύο εἰδῶν, ὀνομαστικά καὶ ἀνώνυμοι. Καὶ ὀνομαστικά μὲν εἶναι αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου καὶ κομιστοῦ αὐτῶν· ἀνώνυμοι δὲ αἱ οὐδὲν φέρουσαι ὄνομα, ἀλλὰ κυκλοφοροῦσαι διὰ πωλήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς καὶ ἀπλῆς παραδόσεως ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ὅπως τὰ χαρτονομίσματα. Ὁ τίτλος τῶν ἀνώνυμων μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν εἶναι ὁ συνηθέστατος, ἕνεκα τῆς εὐκολίας τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν.

* 29. Λύσις τῶν Ἐταιρειῶν.

1. Ἐταιρεία τις δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ ἔτη, δεκαετηρίδας, ἑκατονταετηρίδας. Οὐχὶ σπανίως ὅμως λύονται αἱ ἑταιρεῖαι. Λύονται δὲ συνήθως διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους·

1ον Ὅταν ἑταιρεῖα τις ἀπ' ἡμερατώσῃ τὴν ἐπιχείρησιν, διὰ τὴν ὁποίαν

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται νὰ παραλειφθῇ.

συνέστη, αἶον νὰ κόψη τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, νὰ κατασκευάσῃ τὴν δεῖνα σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἢ τὸ δεῖνα μέγα κτίριον τοῦ δημοσίου, ἀπεπεράτωσε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο·

2ον Ὅταν καταστραφῇ ἢ ἀπολεσθῇ τὸ ἐταιρικὸν πρᾶγμα ἢ κεφαλαίον, παραδείγματος χάριν, ἂν ἦτο ἐταιρικὸν πρᾶγμα μέγα ἀτμόπλοιον καὶ κατεποντίσθη, ἢ μέγα ξενοδοχεῖον καὶ ἀπετεφρώθη·

3ον Ὅταν λήξῃ ἡ προθεσμία, διὰ τὴν ὁποίαν συνέστη ἐταιρεία τις, παραδείγματος χάριν συνεταιρίζονται ὁ Ἄλφα καὶ ὁ Βῆτα νὰ μειτέρχωνται ἐταιρικῶς τὸν ἔμπορον ἐπὶ πέντε μόνον ἔτη·

4ον Ὅταν ἀπὸ κοινοῦ ἀποφασίσωσιν οἱ συνεταῖροι τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρείας των·

5ον Ὅταν τὸ δικαστήριον κηρύξῃ τὴν διάλυσιν ἐταιρείας τινός·

6ον Ὅταν ἀποθάνῃ τις τῶν συνεταίρων *ὁμορροῦθμον* ἐταιρείας, ἣτις εἶναι ἐταιρεία καὶ *προσώπων* καὶ *κεφαλαίων*, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ εἶναι ἐταιρεῖαι *κεφαλαίων* μόνον·

7ον Ὅταν ἀνακληθῇ ἡ βασιλικὴ ἔγκρισις τῆς συστάσεως *Ἐταιρείας ἀνωρύμων*.

30. Πτώχευσις.

1. Τὸ βιβλίον τῆς ἀπογραφῆς εἶπομεν ὅτι χρησιμεύει, ἵνα ὁ ἔμπορος ἐγγράφῃ ἐν αὐτῷ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους τὸ *ἐνεργητικὸν* καὶ τὸ *παθητικὸν* του κεφαλαίον. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι λίαν ὠφέλιμον εἰς τὸν ἔμπορον, διότι τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ δύναται νὰ γνωρίξῃ τὴν κατάστασιν τῶν ἐργασιῶν του. Καὶ ἂν μὲν βλέπῃ, ὅτι τὸ *ἐνεργητικὸν* του εἶναι *ὑπέρτερον* πολὺ τοῦ *παθητικοῦ* του, πείθεται ὅτι τὸ ἐμπόριόν του εὐδοκμεῖ, καὶ ὄχι μόνον ἐξακολουθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνει αὐτό. Ἄν δὲ βλέπῃ, ὅτι ἡ διαφορὰ εἶναι *μετρία* καὶ ἀσήμαντος, ἐξακολουθεῖ μὲν αὐτό, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ συνέσεως. Ἄν δὲ βλέπῃ, ὅτι τὸ *ἐνεργητικὸν* εἶναι *κατῶ ερον* τοῦ *παθητικοῦ*, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη ἐξακολουθεῖ, ὁ ἔμπορος, χρεωστῶν πλείονα ἢ ὅσα κέκτηται, θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παύσῃ τὰς πληρωμάς του, καὶ τότε θὰ κηρυχθῇ εἰς *κατάστασιν πτωχεύσεως*.

*
**

2. Πᾶς *πτωχεύσας* ἔμπορος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τοὺς δανειστάς του ὀφείλει ἐντός τριῶν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς παύσῃ τὰς πληρωμάς

του, να δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Πρωτοδικείου, ἐν τῇ περι-
φρειαίᾳ τοῦ ὁποίου ἔχει τὸ κύριον ἐμπορικόν του Κατάστημα. Ὡσαύ-
τως πᾶς δανειστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ υποβάλλῃ αἰτησιν, διὰ τῆς
ὁποίας νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ Πρωτοδικείου νὰ κηρυχθῇ ὁ δεῖνα ἔμπο-
ρος εἰς *κατάστασιν πτωχέυσεως*, ἐπειδὴ ἔπαυσε τὰς πληρωμάς του.

3. Τότε δὲ τὸ δικαστήριον ἐκδίδει ἀπόφασιν καὶ κηρύττει τὸν ἔμ-
πορον εἰς *κατάστασιν πτωχέυσεως*: διὰ τῆς αὐτῆς δὲ ἀποφάσεως διο-
ρίζει ἓνα ἢ περισσοτέρους *προσωρινούς συνδίκους*, οἵτινες διαχειρί-
ζονται τὴν διασφροζομένην περιουσίαν τοῦ πτωχέυσαντος μέχρις ὅτου
δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι *σύνδικοι τακτικοὶ* διορισθῶσιν ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν
καὶ ἐκκαθαρίσωσι τὴν περιουσίαν ταύτην, πληρώσωσι δ' ἐκ τῆς πωλή-
σεως αὐτῆς τοὺς δανειστάς *κατ' ἀναλογίαν* τοῦ κεφαλαίου ἐκάστου.

4. **Συμβιβασμός.**—^{* *} Συμβαίνει ἐνίοτε οἱ δανεισταὶ νὰ ἐπανα-
γάγωσι τὸν αὐτὸν ὀφειλέτην ἔμπορον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἔμπο-
ρικῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ Καταστήματός του, ἀφοῦ τῷ χαρίσῃ ἔκα-
στος ἕξ αὐτῶν μέρος τοῦ χρέους. Τοῦτο καλεῖται **συμβιβασμός**
τοῦ ὀφειλέτου ἐμπόρου μὲ τοὺς πιστωτάς του.

5. **Ποινικαὶ συνέπειαι.**— Ὁ πτωχέυσας στερεῖται τῶν *πολι-
τικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων*, οἷον νὰ ἐκλέγῃ καὶ νὰ ἐκλέγηται Βουλευ-
τῆς, Δήμαρχος, Πάρεδρος, Σύμβουλος, νὰ διορίζηται δημόσιος ἢ
δημοτικὸς ἢ ἐκκλησιαστικὸς ὑπάλληλος κλπ. Ἐὰν ὁμοῦς εἶτε αὐτὸς ὁ
πτωχέυσας εἶτε ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ δυνηθῇ μετὰ τὴν πτώχευσιν νὰ
ἐξοφλήσῃ ὅλα τὰ χρέη τοῦ πτωχέυσαντος μετὰ τῶν τόκων καὶ ἐξόδων,
τότε ὁ πτωχέυσας ἐπανακτᾷ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, συνεπεῖα αἰτήσεως
πρὸς τὸ Ἐφετεῖον τῆς κατοικίας του καὶ ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετείου
τρυφτου. Τοῦτο δὲ λέγεται **ἀποκατάστασις** τοῦ πτωχέυσαντος. Ὁ
πτωχέυσας δὲ πρέπει νὰ θεωρῇ τιμὴν τὸ νὰ δυνηθῇ ν' ἀποκατα-
σταθῇ. Δύναται δὲ μάλιστα καὶ μετὰ θάνατον νὰ κηρυχθῇ τις ὑπὸ
τοῦ Ἐφετείου εἰς *ἀποκατάστασιν*, χάριν τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματός του.

31. Χρεωκοπία.

1. **Χρεωκοπία ἀπλῆ.**— Ὁ πτωχέυσας δύναται νὰ κηρυχθῇ
χρεωκόπος ἀπλοῦς καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς φυλάκισιν ἑνὸς
μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν.

2. Κηρύσσεται δὲ τις **χρεωκόπος ἀπλοῦς**, ἐὰν αἱ προσωπικαὶ ἢ
οἰκιακαὶ δαπάναι αὐτοῦ κριθῶσιν ὑπερβολικαί: ἐὰν ἀπώλεσε χρή-
ματα εἰς τυχερὰ παίγνια ἢ τυχερὰς ἐπιχειρήσεις: ἐὰν ἐπώλει εὐθη-
νότερα ἢ ὅσον ἠγόραζε τὰ ἐμπορεύματα ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ εἰσπράξῃ
χρήματα, διὰ νὰ ἀναβάλλῃ τὴν πτώχευσίν του: καὶ ἐὰν πληρώσῃ δα-
νειστήν τινα μετὰ τὴν παῦσιν τῶν πληρωμῶν του, ἐπὶ βλάβῃ τῶν
ἄλλων δανειστῶν του.

3. **Χρεωκοπία δολία.** — Ὁ πτωχέυσας ἔμπορος δύναται νὰ κηρυχθῆ **χρεωκόπος δόλιος**· τότε δὲ ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν ἡ ποινὴ τῆς *εἰρκτῆς* ἀπὸ πέντε μέχρι δέκα ἐτῶν, καὶ ἡ στέρησις παντὸς πολιτικοῦ δικαίωματος, οἷον τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, τοῦ διορίζεσθαι εἰς δημοσίαν, δημοτικὴν, ἢ ἐκκλησιαστικὴν θέσιν, τοῦ ὑπηρετεῖν τὴν πατρίδα ἐν τῷ στρατεύματι, τοῦ μαρτυρεῖν ἐν συμβολαίοις καὶ ἐνώπιον δικαστηρίου ἐνόρκως, τοῦ ἐπιτροπεύειν ἢ κηδεμονεύειν ἀνήλικον πλὴν τῶν ἰδίων τέκνων. Ὁ δόλιος χρεωκόπος οὐδέποτε ἀποκαθίσταται, δηλαδὴ οὐδέποτε ἐπανακτᾷ τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

4. Δόλιος χρεωκόπος λογίζεται, ὅστις ἤθελεν ἀφαιρέσει, διαγράψει ἢ ἀλλοιώσει τὸ περιεχόμενον αὐτῶν· ὅστις ἤθελεν ἀποκρύψει μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ του κεφαλαίου, καὶ ἐν γένει, ὅστις ἤθελε νὰ ἀισχροκερδήσῃ αὐτός, καταχρῶμενος τὰ κεφάλαια τῶν δανειστῶν του.

32. Ὁ ἔμπορος πρέπει νὰ εἶναι τίμιος.

1. Ὁ νόμος, ὑποστηρίζων τὴν τιμότητα, ὑποχρεοῖ τὸν ἔμπορον νὰ μὴ ἐξαπατᾷ τοὺς πελάτας αὐτοῦ, πωλῶν παραδείγματος χάριν βούτυρον νενοθυεμένον, οἶνον ὑδατωμένον καὶ τὰ τοιαῦτα.

2. Ἐπίσης ὁ ἔμπορος ὑποχρεοῦται νὰ μὴ ἐξαπατᾷ τὸν πελάτην ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ἐμπορεύματος, μεταχειριζόμενος σταθμὰ (δράμια) λιποβαρῆ ἢ μέτρα ψευδῆ, ζυγίζων ἢ μετρῶν ἀνακριβῶς. Οἱ ταιούτοι ἀπατεῶνες τιμωροῦνται αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ νόμου.

3. Τὰ δὲ ψευδῆ μέτρα ἢ σταθμὰ αὐτῶν ὑπόκεινται εἰς κατάσχασιν καὶ καταστροφὴν ἢ δήμευσιν ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς. Τὸ νενοθυεμένον γάλα χύνεται. Τὰ ὀδωδότα (βρώμια) κρέατα τῶν κρεοπωλῶν ἐξαφανίζονται. Τὰ σεσηπότα λαχανικὰ καὶ ὀπῶραι (φροῦτα) ὁμοίως.

5' *

33. Ἡ ἀνταλλαγὴ. — Τὸ χοῦμα.

1. Ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τούτου εἶπομεν, ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν πάντα ὅσα χρειάζεται διὰ τὴν συντήρησίν του, οἷον οἰκίαν, ἐνδύματα, ὑποδήματα, ἀλλὰ καταμερίζονται τὰ ἔργα καὶ ἐπαγγέλματα εἰς πολλούς. Ἐνεκα τοῦ του δὲ καὶ ἡ παραγωγὴ εἶναι ἀφθονωτέρα καὶ ἡ ποιότης τελειότερα.

2. Διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς δὲ πορίζεται ἕκαστος ὅ,τι χρειάζεται. Παραδείγματος χάριν ὁ ποιμὴν Μῆτρος φέρει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πωλεῖ τὸ γάλα καὶ τὸν τυρόν του, ἀγοράζει δὲ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια δὲν

* Σημ. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς θέλω διαλάβει βραχυτάτα τινα ἐκ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

δύναται νὰ κατασκευάσῃ αὐτός, οἷον ὑποδήματα δι' ἑαυτὸν ἢ χύτραν διὰ τὸ γάλα του. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ποιμὴν ἐκέρδισεν ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου εἶχε χρεῖαν, πωλίσας τὸ ἴδιόν του προϊόν.

3. Προσέτι δὲ κερδίζουσιν οἱ ἔμποροι τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι παρὰ τοῦ ποιμένου ἠγόρασαν τυρὸν καὶ γάλα πρὸς μεταπώλησιν. Κερδίζουσιν οἱ ὑποδηματοποιοὶ καὶ οἱ ἀγγειοπλάσται, παρὰ τῶν ὁποίων ὁ Μῆτρος ἠγόρασεν ὑποδήματα καὶ χύτραν.

4. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀνταλλαγὴ διευκολύνει πολὺ τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Ὁ δὲ καταμερισμὸς τῶν ἔργων παράγει προϊόντα τελειότερα καὶ ἀφθονώτερα ἢ εἴαν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐπεχέριε νὰ κατασκευάσῃ πᾶν ὅ,τι τῷ χρειάζεται ἐν τῷ βίῳ.

5. **Τὸ χρῆμα.**— Ἀντι δὲ ἀνταλλαγῆς πράγματι μὲ πρᾶγμα, ἐπενοήθη ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τὸ **χρῆμα**, τὸ ὁποῖον σήμερον διακρίνεται εἰς **μεταλλικὸν χρῆμα** καὶ εἰς **χαρτονόμισμα**. Τὸ χρῆμα δὲ εἶναι τὸ μέσον ἢ τὸ σύμβολον τῆς ἀνταλλαγῆς, καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν **ἀξίαν τῶν πραγμάτων**.

34. Ἡ τιμὴ τῶν πραγμάτων.— Ἡ κατεργασία.

1. Ὁ Μῆτρος, ἀγοράσας ἐν τῇ πόλει τὴν *γαλακτοδόχον χύτραν*, ἐπλήρωσε δι' αὐτὴν λεπτὰ ἐξήκοντα. Πόσα λεπτὰ θὰ ἐπλήρωνεν, εἴαν, εὐρισκόμενος ἐντὸς ἀγροῦ, ἐλάμβανεν ἐξ αὐτοῦ τόσας δρακάς χῶματος, ὅσαι ἤρκεσαν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς χύτρας;

2. Βεβαίως δὲν θὰ ἐπλήρωνε τίποτε, διότι ἡ ἀργιλλος (χῶμα) τῶν ἀγρῶν δὲν ἔχει ἀξίαν τινά. Ἀλλά, καὶ δωρεὰν λαμβάνων τὴν ἀργίλλον κατὰ δρακάς, οὐδὲν θὰ ὠφελεῖτο, διότι αὕτη εἰς οὐδὲν θὰ τῷ ἐχρησίμευε.

3. Ἡ ἀργίλλος ὅμως αὕτη καλῶς πλαττωμένη ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀγγειοπλάστου καὶ καλῶς ἐν τῇ καμίνῳ ὀπλωμένη (ψηνομένη) κτᾶται **ἀξία**, διότι κατεργασθεῖσα μετεβλήθη πλέον εἰς ἀντικείμενον χρήσιμον.

4. Ἡ **κατεργασία** λοιπὸν προσδίδει **ἀξίαν** εἰς τὰ πράγματα, καθιστῶσα αὐτὰ καταλλήλοτερα διὰ τὰς χρεῖας ἡμῶν.

5. Ἀλλὰ διατί ἡ γαλακτοδόχος χύτρα εἶναι τόσον εὖνος (εὐθηνή); Πρῶτον διότι ἡ ἀργίλλος εἶναι ὕλη σχεδὸν ἄνευ ἀξίας τινός, καὶ δεύτερον διότι ὁ ἀγγειοπλάστης δὲν κατηνάλωσε πολὺν χρόνον εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς χύτρας.

6. Ἡ δὲ **τιμὴ** τῶν ἀντικειμένων εἶναι μείζων ἢ ἐλάσσων, ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῆς **πρώτης ὕλης** καὶ ἀναλόγως τῆς **ἐργασίας**, ἧς ἐχρησίσθη διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

35. Ἡ προσφορά καὶ ἡ ζήτησις.

1. Ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων τιμὴ ἐξαρτᾶται προσέτι καὶ ἐξ ἄλλου

τινός ὄρου, ὃ ὁποῖος καλεῖται **προσφορά** καὶ **ζήτησις**. Τί δὲ εἶναι ἡ προσφορά; καὶ τί ἡ ζήτησις; Ἴδου παράδειγμα·

2. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχον φθάσει εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς πολλὰ ἀτιμόπλοια μὲ φορτίον σίτου· ἀλλ' ἀγορασταὶ ὑπῆρχον ὀλίγοι. Ὡστε οἱ μὲν πωληταὶ **προσέφερον** ἐμπόρευμα ἄφθονον, οἱ δὲ ἀγορασταὶ **ἐζήτουν** νὰ ἀγοράσωσιν ὀλίγον μόνον. Ἔνεκα τούτου ὑπετιμήθη ὁ σίτος εἰς εἴκοσι πέντε λεπτὰ τὴν ὀκίαν.

3. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως φθάνουσι τηλεγραφικῶς δυσάρεστοι εἰδήσεις, ὅτι χάλαζα σφοδρὰ πεσοῦσα κατέστρεψε τὰ σιτηρὰ εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσίαν.

4. Τότε ἀμέσως οἱ ἐργοστασιάρχαι ἀτιμοῦλῶν ἐν Πειραιεὶ καὶ Ἀθήναις καὶ τοῖς πέριξ σπεύδουσιν εἰς τὸ λιμένα Πειραιῶς, περικυκλώνουσι διὰ λέμβων τὰ ἀτιμόπλοια καὶ ζητοῦσι νὰ ἀγοράσωσι τὸν σίτον. Ἐκαστον σακκίον ζητοῦσι τέσσαρες ἢ πέντε ἀγορασταί. Λοιπὰν **ζήτησις** μὲν μεγάλη, **προσφορά** δὲ σχετικῶς μικρά. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ὑπεριτιμηθῇ ἀμέσως ὁ σίτος καὶ νὰ πωληθῇ **τεσσαράκοντα** καὶ πλεόν λεπτὰ κατ' ὀκίαν. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς **προσφορᾶς** καὶ τῆς **ζητήσεως**.

36. Ὁ ἀνταγωνισμός.

1. Ὁ ἀμαξηλάτης Χρῖστος Θηβαῖος παρεπονεῖτο συχνάκις, ὅτι ὁ Πέτρος Χριστόπουλος τὸν ζημιώνει, διότι ἔθεσεν ἀπὸ τινος εἰς ἐνέργειαν καὶ αὐτὸς ἀμαξαν μεταξὺ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας καὶ τὸν ἀνταγωνίζεται. Ἡμέραν τινὰ μάλιστα εἶχεν ὀργισθῆ πολὺ καὶ ἐξεστόμωζεν ἀπειλὰς κατὰ τοῦ Πέτρου.

2. Ἐκεῖ παρίστατο ὁ ἰατρὸς Θηβῶν Γαληνός, ὅστις ἔμελλε νὰ ταξειδέυσῃ μὲ τὴν ἀμαξαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Γαληνός, διὰ ν' ἀλλάξῃ ἢ ὁμιλία, ἐρωτᾷ· «Ποῦ ἀγοράζεις τὰς ἵπποσκευάς*, Χρῖστε;».

3.—«Εἰς τὴν Χαλκίδα, ἀπαντᾷ ὁ Χρῖστος, ἐπειδὴ ἔδω εἰς τὰς Θήβας ὑπάρχει ἓνας μόνος κατασκευαστῆς καὶ διὰ τοῦτο πωλεῖ ἀκριβὰ τὰ ἡνία καὶ περιλαίμια· ἐνῶ εἰς τὴν Χαλκίδα ὑπάρχουν τέσσαρες καὶ πωλοῦν τὰς ἵπποσκευὰς πολὺ εὐθηνότερας καὶ πολὺ καλλιτέρας».

4.—«Ἴδού, ἀγαπητὲ Χρῖστε, ἀπαντᾷ ὁ ἰατρὸς, ὅτι καὶ σὺ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖς τὰ καλὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ φροντίζεις νὰ ἐπωφελησῶσαι αὐτῶν, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, ὁ ἀνταγωνισμός ἀναγκάζει εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ τελειοποιηθῶσι τὶς διαρκῶς, διὰ νὰ ἀνταγωνισθῇ μετ' ἐπιτυχίας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. Βλέπεις λοιπόν, ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ὠφέλιμος, καὶ ἀδίκως φωνάζεις κατὰ τοῦ Πέτρου».

* Τὰ χάρμυρα.

5. Ὁ Χρῖστος ἀνεγνώρισεν, ὅτι δὲν εἶχε δίκαιον, καὶ ἔκτοτε δὲν ἠγαγάνκει πλέον κατὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὸ ἔργον του μετὰ περισσοτέρας ἐπιμελείας καὶ ἔζη καλῶς αὐτός, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος. Ἐνόησε δέ, ὅτι ὁ **ἀνταγωνισμὸς** εἶναι ὠφέλιμος, διότι ἐλαττώνει μὲν τὰς τιμὰς πρὸς ὄφελος τοῦ ἀγοραστοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ζημιώνει καὶ τὸν κατασκευαστὴν ἐργάτην, διότι οὗτος εἶναι συγχρόνως καὶ πωλητὴς καὶ ἀγοραστής, δηλαδὴ ἄλλα μὲν εἶδη πωλεῖ, ἄλλα δὲ εἶδη ἀγοράζει, καὶ τοιουτοτρόπως ἐπέρχεται πάλιν ἰσορροπία εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐπαγγέλματός του.

37. Ἡ ἀντιμισθία.

1. Ὁ μικρὸς Κωστῆς ἠρώτα ἡμέραν τινα τὸν πατέρα του, ὅστις ἦτο ἰατρὸς ἔξοχος.

— «Διατί, πατέρα, σὺ λαμβάνεις πέντε καὶ δέκα δραχμὰς καὶ ἀκόμη
»περισσοτέρας διὰ μίαν ἐπίσκεψιν ἑνὸς ἀσθενοῦς, τὴν ὁποίαν τελειώ-
»νεις εἰς ἡμίσειαν ὥραν, ἐνῶ ἡ πλύντριά μας Ἐλένη λαμβάνει τρεῖς
»μόνον δραχμὰς καὶ ἐργάζεται κοπιωδῶς ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν;»

2.— «Διότι ἐγὼ μὲν, ἀπαντᾷ ὁ ἰατρὸς εἰς τὸν υἱόν του Κωστῆν,
»ἐδαπάνων καὶ ἐσπούδαζον ἐπὶ δέκα καὶ πλέον ἔτη, χωρὶς εἰς αὐτὰ
»να συνυπολογίσω τὸν χρόνον τῶν κατωτέρων σχολείων. Πληρώνουσι
»λοιπὸν τώρα εἰς ἐμὲ οἱ πελάται ὄχι μόνον τὸν ἐργατικὸν μισθὸν διὰ
»τὸν κόπον τῆς ἡμισείας ὥρας, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὸν κόπον καὶ τὰς
»δαπάνας μου ἐπὶ τόσα ἔτη, ἵνα γείνω ἰατρός. Εἶναι λοιπὸν δίκαιον,
»Κωστῆ μου, νὰ εἶναι διάφορος ἡ ἰδική μου ἀντιμισθία ἀπὸ τὴν
»ἀντιμισθίαν τῆς πλυντρίας.»

3. Τὸ αὐτὸ περίπου ζήτημα εἶχεν ἐγερεθῆ μεταξὺ τῆς αὐτῆς πλυν-
τρίας Ἐλένης καὶ τῆς ἀνθοποιοῦ Εὐγενίας, ἣτις κατεσκεύαζε τε-
χνητὰ ἄνθη καὶ ἐκέρδιζε διπλάσια τῆς Ἐλένης. Διότι ἡ ἐργασία τῆς
πλυντρίας δὲν ἀξίζει ὅσον ἡ ἐργασία τῆς ἀνθοποιοῦ, ἡ ὁποία ἐπὶ
δύο σχεδὸν ἔτη ἐμαθήτευεν, ἕως νὰ κατασκευάσῃ τὸ κρῶτον ἄνθος,
τὸ ὁποῖον ἐπώλησεν.

4. Ἐπομένως ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας ἢ ἡ ἀντιμισθία δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ
διὰ πᾶν εἶδος ἐργασίας. Ἀλλ' ὅσον ἡ ἐργασία εἶναι δυσκολωτέρα,
τόσον περισσότερον ἀμείβεται αὕτη.

38. Τὸ ἀποταμίευμα.

Τὸ κεφάλαιον.— Ἡ ἰδιοκτησία.

1. Ἡ ἀνθοποιοὺς Εὐγενία δὲν ἐδαπάνᾳ ὅλα τὰ χρήματα, ὅσα ἐκέρδι-
ξεν ἐκ τῆς ἐργασίας της, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἔθετε κατὰ μέρος ἄλλοτε
μὲν ὀλιγώτερα, ἄλλοτε δὲ περισσότερα λεπτὰ, ἦτοι πενήτηντα, ἐξή-

κοντα, ὀγδοήκοντα, μίαν δραχμὴν, ἐνίοτε δὲ καὶ πλέον. Αἱ *οἰκονομίαι* τῆς αὐταὶ ἀπετέλουν τὸ καθημερινόν τῆς ἀποταμίευμα.

2. Τὰ καθημερινὰ ἀποταμιεύματα, προστιθέμενα τὰ μὲν εἰς τὰ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀποτελοῦσι μεγαλείτερον ἀποταμίευμα, τὸ ὁποῖον τότε καλεῖται **κεφάλαιον**.

3. Ὁ ὑποδηματοποιὸς ἐργάτης Στράτος κατώρθωσε διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, φυλάττων καθ' ἡμέραν μέρος τῆς ἀντιμισθίας του, νὰ σχηματίσῃ μετὰ τινα ἔτη ἕν καλὸν κεφάλαιον χρημάτων καὶ δι' αὐτοῦ νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀπαιτούμενα ἐργαλεῖα καὶ εἶδη, ὥστε νὰ ἀνοίξῃ ἕν καλὸν ὑποδηματοποιεῖον ἰδικόν του καὶ νὰ ζήσῃ εὐτυχῆς διὰ τῆς ἐργασίας του. Ἐνυμφεῦθι δὲ καὶ τὸν καλὴν κύριον Εὐγενίαν τὴν ἀνθοποιόν, ἀπέκτησαν τέκνα καλὰ καὶ ἔζων πολὺν εὐτυχεῖς διὰ τῆς ἐργασίας των· διότι καὶ ὁ Στράτος ἐξηκολούθει μέχρι γήρατος τὴν ὑποδηματοποιίαν του καὶ ἡ Εὐγενία ὁμοίως τὴν ἀνθοποιίαν τῆς.

4. Δὲν παρέλειψαν δὲ καὶ μετὰ τὸν γάμον νὰ ἀποταμιεύωσι καθ' ἡμέραν τὰς οἰκονομίας των· ἀφοῦ δὲ συνηθροίσθη πάλιν ἕν καλὸν κεφάλαιον, ἠγόρασαν ἕν γήπεδον· κατόπιν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῶν οἰκονομιῶν ἠκοδόμησαν ἐπ' αὐτοῦ μικρὰν οἰκίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἔγειναν κύριοι μᾶς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, ὅπερ λίαν σπουδαῖον.

5. Ἡ ἰδιοκτησία αὕτη καλεῖται **ἀκίνητος**, ἐπειδὴ δὲν μεταλλάσσει θέσιν, ὡς εἶναι παραδείγματος χάριν οἱ ἀμπελῶνες, οἱ ἐλαιῶνες, οἱ ἀγροί, αἱ οἰκίαι. Ἡ δὲ ἰδιοκτησία, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ μεταφέρωμεν ἀπὸ ἕν μέρος εἰς ἄλλο, λέγεται **κινητή**, ὡς εἶναι παραδείγματος χάριν τὰ χρέματα, τὰ ἔπιπλα, τὰ ἐνδύματα, τὰ κοσμήματα, τὰ ζῆα.

6. Τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ὁ Στράτος καὶ ἡ Εὐγενία ἐσχημίτισαν ἐκ τῶν καθημερινῶν οἰκονομιῶν των, ἐχρησίμειυσε διὰ τὸ γήπεδον καὶ τὴν οἰκίαν. Ὅταν δὲ γηράσωσι καὶ καταστῶσιν ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, ἡ μὲν οἰκία θὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτοὺς πρὸς κατοικίαν, ὁ δὲ κήπος τῆς οἰκίας θὰ τοῖς παρέχῃ μέρος τῶν τροφίμων, μέρος δὲ θὰ ἀγοράζωσι διὰ τοῦ περισσεύματος τῶν πρώτων οἰκονομιῶν των

7. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον θὰ ζῶσιν ἀκόμη διὰ τῆς ἐργασίας των, δηλαδή διὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει, ὅτε ἦσαν νέοι.

8. Τὸ ἀποταμίευμα λοιπὸν πλουτίζει μὲν τὸν ἀποταμιεύοντα, προφυλάττει δ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ γείνη βάρος τῆς Κοινωνίας εἰς τὰ γηρατεῖά του. Δηλαδή διὰ τῆς οἰκονομίας πλουτεῖ μὲν ὁ οἰκονόμος, πλουτίζει δ' ἕν ταῦτῳ καὶ τὴν Κοινωνίαν ὀλόκληρον.

Ἡ ἐργασία καὶ ἡ οἰκονομία εἶναι εὐλογημένα παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ *

Μαθητής.—«Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός, ἔλθε καὶ σκήνωσον ἐν ὑμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος καὶ σῶτον, ἀγαθέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐπουράνιε Θεέ, κραταίωσον τὸ Ἔθνος ἡμῶν ἐν δόξῃ καὶ εὐημερίᾳ. φύλαττε τὸν σεπτὸν ἡμῶν Βασιλέα καὶ ἀνάδειξον ἡμᾶς ἄξια τέκνα τῆς Ἑλλάδος !».

Διδάσκαλος.— Ἑλληνόπαιδες. Ἡ κυανόλευκος αὐτῆ σημαία, τὴν ὁποίαν ἐπιστέφει ὁ τίμιος Σταυρός, εἶναι τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Τὰ ἑλληνικὰ φρούρια, τὰ στρατιωτικὰ σώματα, τὰ πολεμικὰ σκάφη, σκιαζόμενα ὑπὸ τῆς σημαίας, ἐκπροσωποῦσι τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἔθνους

Ἑλληνόπαιδες,

Προστατενίσατε τὴν σημαίαν εὐλαβῶς, προσβλέψατε αὐτὴν μετ' ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς, ἀνδρούμενοι, θά ὁμόσητε πρὸς αὐτὴν τὸν ὄρκον τοῦ στρατιώτου, θά ὀρκισθῆτε νὰ μὴ ἐγκαταλείπητέ ποτε τὴν σημαίαν, ἀλλὰ νὰ θυσιάξητε τὴν ζωὴν σας προασπίζοντας αὐτήν.

Ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ τασσόμενοι ὑπὸ τὸν τίμιον Σταυρὸν αὐτῆς, μεριμνήσατε ὅπως διὰ τῆς εὐπειθείας, διὰ τῆς ἐπιμελείας, διὰ τῆς καθόλου ἀρετῆς ὑμῶν ἀναδειχθῆτε ἄξια τέκνα τῆς πατρίδος καὶ μέλλοντες φρουροὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου.

Διδάσκαλος καὶ μαθηταί.— Ζήτω τὸ Ἔθνος, ζήτω ὁ Βασιλεὺς !

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄφι,
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτ' ἀνδρειωμένη,
χαῖρ', ὦ χαῖρε, σθεριά !

Ὁ ὄρκος τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν σημαίαν.

Στὴ γαλανὴ Σημαία μας
Τὸ χέρι ἀπάνω βάνω,
Γιὰ τὴν Πατρίδα τὴ γλυκειά
Νὰ ζήσω ἢ νὰ πεθάνω,

Μιὰ χάρι μόνον θέλωντας
Νὰ σκεπασθῶ μὲ δαύτη,
Ἄν μ' εὖρη ὁ χάρος πλάι τῆς
Ἡ στρατιώτ' ἢ ναύτη.

Σπ. Ματθοῦκας.

* Ἐφημερίς Κυβερνήσεως ἀρ. 245 τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1908.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Θεόδωρον Ν. Ἀποστολοπούλου

(Περλήρις). Ἐχοντες ὑπ' ἄφει τὸν νόμον ΒΤΓ' κλπ., τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα κλπ., τὰς προκηρῶξεις περὶ διαγωνισμοῦ κλπ., καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθὲν **ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ «Ο ΕΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΗΣ»**, ὅπως εἰσαχθῆ ἐπὶ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ κλπ. ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Β' τάξεως τῶν Δημοτ. σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηρηθῶν καὶ ἰδιωτικῶν κλπ. κλπ.

Ὁ Ὑπουργὸς

Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσης

Ἡ ἀρχικὴ πώλησις ἐν τοῖς **Καταστήμασιν «Αὐγῆς Ἀθηνῶν»** Ἀποστολοπούλου (ἐν Ἀθήναις, Πλατεία Ἀγίων Θεοδώρων). Πωλεῖται εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ παρ' ἄλλοις τοῖς Ἀντιπροσώποις τῶν **Καταστημάτων** ἡμῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ.

2448—ΤΥΠΟΙΣ "ΑΥΓΗΣ ΑΘΗΝΩΝ," Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ